BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Nicolae FILIMON

Ciocoii vechi și noi

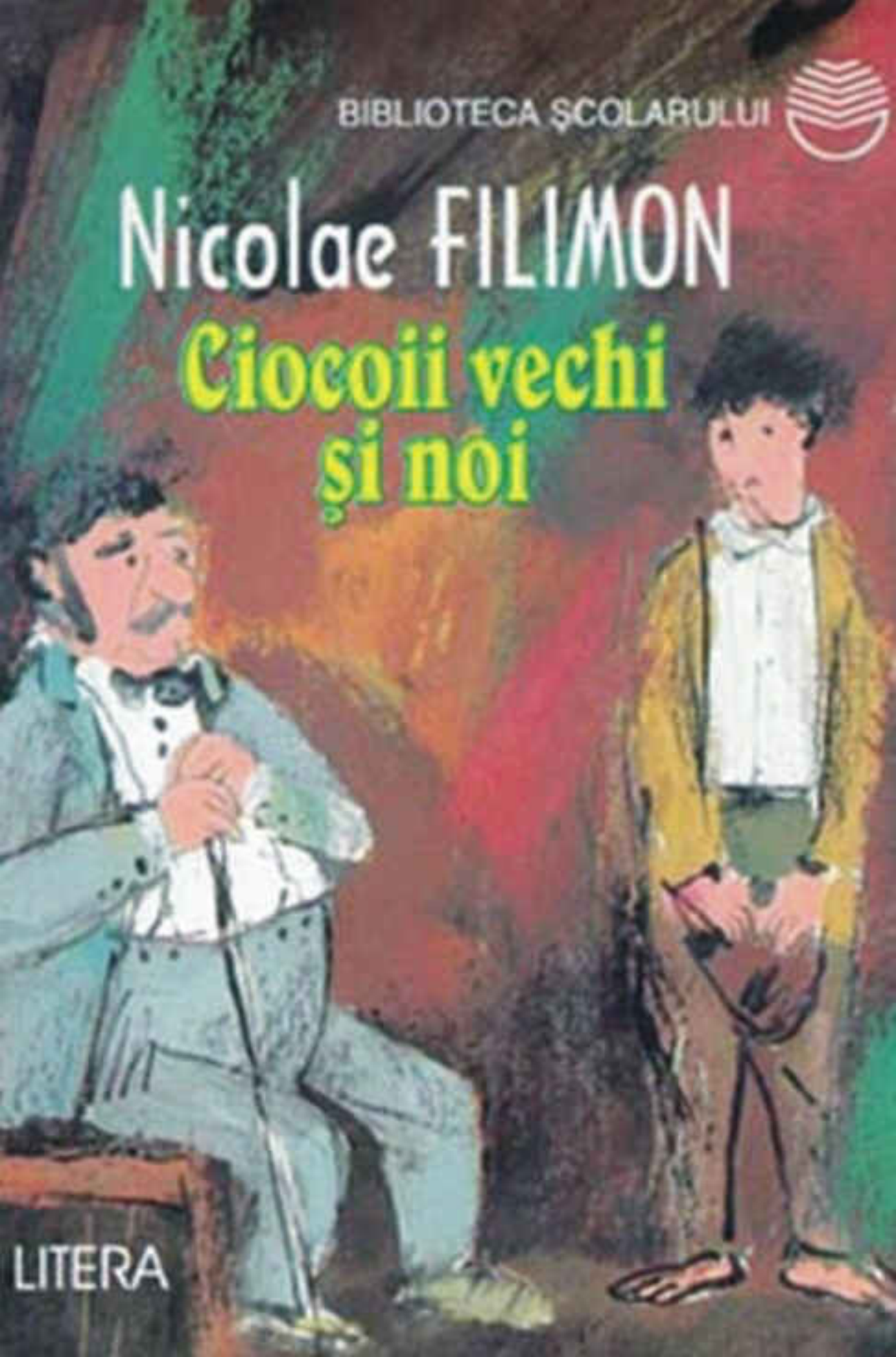

LITERA

biblioteca școlarului

Nicolae

FILIMON

CIOCOII VECHI ŞI NOI

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

CUPRINS

Not[asupra edi\iei 2
Tabel cronologic 3

CIOCOII VECHI +I NOI 5

Dedica\ie 6
Prolog 8

Capitolul I. Dinu P[turic[..... 13
Capitolul II. Postelnicul Andronache Tuzluc 17
Capitolul III. Rom`nul =i fanariotul 28
Capitolul IV. Chera Duduca 31
Capitolul V. Educa\iunea ciocoiului 39
Capitolul VI. Ipocri\ii]n lupt[..... 48
Capitolul VII. P`n[nu faci foc, fum nu iese 56
Capitolul VIII. Mijlocul de a face foc f[r[s[ias[fum 63
Capitolul IX. Confiden\ele 65
Capitolul X. Chir Costea Chiorul 69
Capitolul XI. Adev[rul e proast[marf[..... 73
Capitolul XII. Una la m`n[! 79
Capitolul XIII. Ce dai s[te fac ispravnic? 92
Capitolul XIV. | in'te bine, arhon postelnice! 97
Capitolul XV. Scene de via\[social[..... 103
Capitolul XVI. F[-te om de lume nou[s[furi clo=ca de pe ou[! 115
Capitolul XVII. Muzica =i coregrafia]n timpul lui Caragea 125
Capitolul XVIII. Ce n-aduce anul, aduce ceasul 130
Capitolul XIX. Avertismentele 139
Capitolul XX. Teatrul]n | ara Rom`neasc[..... 144
Capitolul XXI. Femeia a scos pe om din rai 151

Capitolul XXII. “Italiana]n Algir” 161
Capitolul XXIII. Slugile boiere=ti 168
Capitolul XXIV. Cochii Vechi 175
Capitolul XXV. Marea h[tm[nie 180
Capitolul XXVI. O scen[dramatic[..... 186
Capitolul XXVII. Blestemul p[rintesc 195
Capitolul XXVIII. Un suflet nobil 208
Capitolul XXIX. Lag[rul de la Cotroceni =i tr[darea 215
Capitolul XXX. Alesandru Ipsilant =i eteria greceasc[..... 226
Capitolul XXXI. Cu rogojina aprins[-n cap =i cu jalba-n pro\ap 232
Capitolul XXXII. Ocna p[r[sit[..... 240

Epilog. Din opincar mare sp[tar 252

Aprecieri 256

CZU 859.0 – 93
F 50

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Textul e reprodus după: N i c o l a e F i l i m o n , *Ciocoii vechi şi noi sau Ce naşte din pisică şoareci mănâncă*. Prefaţă, curriculum vitae şi bibliografie de Aureliu Goci. Editura Gramar, Bucureşti, 1993. S-a apelat şi la volumul: N i c o l a e F i l i m o n , *Ciocoii vechi şi noi. Nenorocirile unui slujnicar.* Ediţie îngrijită şi bibliografie de Domnica Filimon-Stoicescu. Studiu introductiv de Şerban Cioculescu. Editura Albatros, Bucureşti, 1970 (colecţia “Liceum”).

Au fost operate unele modificări de ordin gramatical: popol — popor, dupe — după, poci — pot, trăsură — trăsătură etc.

Coperta: *Isai Cârmu*

ISBN 9975-74-044-8

© «LITERA»

CUPRINS

TABEL CRONOLOGIC

1819 *6 septembrie* Născut la Bucureşti, Nicolae Filimon este al treilea din cei cinci copii ai preotului Mihai Filimon, paroh al bisericii Enei.

1829 *13 aprilie* Nicolae Filimon e cântăreţ la biserica Enei, funcţie atestată şi în anii 1841, 1842 şi 1846.

1830 *22 iulie* Moartea tatălui lui Nicolae Filimon; viitorul scriitor pe lângă casa marelui logofăt Scarlat Bărcănescu.

1844 - 1853 (?) Corist în trupa Henrietei Karl şi flautist la teatrul lui Papanicola, ţinând seama de mărturiile lui I. Ghica.

1852 *4 decembrie* "Conţopist" la Departamentul Credinţei.
Epitrop al bisericii Enei, funcţie pe care o va păstra până la moarte.

1856 *26 februarie* Nicolae Filimon este ridicat la rangul de pitar în acelaşi Departament al Credinţei.

1857 *5 decembrie* Îşi începe colaborarea la ziarul *Naţionalul* cu foiletoane şi cronici muzicale.

1958 *29 iunie* Pleacă într-o călătorie în Apusul Europei.
octombrie Filimon reîncepe colaborarea la *Naţionalul* cu cronici muzicale şi dramatice.
23 noiembrie Începe să publice în *Naţionalul* nuvela *Mateo Cipriani* sub titlul *Monastirea domenicanilor dupe colina Fiesole*.
decembrie Naţionalul publică *Monumentul maestrului G. Donizetti*.

1859 *ianuarie* Apare în *Naţionalul: O baroneasă de poruncelă*, fragment din *Escursiunile în Germania Meridională*.
17 septembrie Filimon este numit secretar al "Comisiei Documentale".

1860 *ianuarie-martie* Scriitorul publică în *Naţionalul: Trei luni în străinătate*, impresiuni şi memorii de călătorie (fragmente din *Escursiunile în Germania Meridională*), a căror tipărire o continuă în acelaşi ziar după o întrerupere de câteva luni.
Apare vol. *Escursiuni în Germania Meridională*. Memorii artistice, istorice şi critice (1858), opulu I, Bucureşti.
Revista Carpaţilor publică nuvela *Mateo Cipriani*.
octombrie Naţionalul publică fragmentar nuvela *Ascanio şi Eleonora*.

1860 *decembrie* Cu cronica *Teatru din Bucureşti "Il Barbiere di Sevilla", melodramă comică în două acte, poezia de C..., muzica de maestrul Rossini*, N. Filimon îşi încheie activitatea la *Naţionalul*.

1861 Se publică în *Revista Carpaţilor* nuvela *Friederich Staaps sau atentatul de la Schönbrunn, în contra vieţii lui Napoleon I*.
Revista Carpaţilor publică nuvela *Nenorocirile unui slujnicar sau gentilomii de mahala*.
Apare volumul *Mateo Cipriani, Bergamo şi Slujnicarii*, opulu II, Bucureşti.
aprilie Cu cronica la *Maddalena, operetă semi-serie într-un act, poezia tradusă din limba franceză de G. Curatolu, muzica originală de A. T. Zisso*, N. Filimon îşi începe colaborarea de critic muzical şi teatral la *Independinţa*, colaborare care va fi atestată periodic până în octombrie acelaşi an.
noiembrie N. Filimon îşi începe consecventa colaborare (chiar din primul număr) la revista lui Ion Ionescu de la Brad *Ţăranul român*, publicând o cronică la piesa *Prăpastiile Bucureştilor, vodevil în 5 acte de dl Millo*.

1862 *ianuarie* Apare basmul *Roman Năzdrăvan* în *Ţăranul român*; în acelaşi an şi în aceeaşi publicaţie vor fi tipărite şi celelalte basme ale lui N. Filimon: *Omul de piatră* şi *Omul de flori cu barba de mătase sau povestea lui Făt-Frumos*. Activitatea scriitorului la *Ţăranul român* începetează la finele anului 1862.
1 mai N. Filimon este numit şef al secţiei bunurilor la Arhivele Statului.
Revista română a lui A. I. Odobescu publică romanul *Ciocoii vechi şi noi sau Ce naşte din pisică şoareci mănâncă*.

1863 Apare în volum romanul *Ciocoii vechi şi noi sau Ce naşte din pisică şoa-reci mănâncă*.

1864 *octombrie* N. Filimon este confirmat epitrop al bisericii Enei.
octombrie Filimon îşi reia cronicile muzicale în *Buciumul* cu articolul *"Un Ballo in Maschera", melodramă în patru acte, pusă pe muzică de maestrul G. Verdi*. Activitatea sa la *Buciumul* încetează în decembrie 1864, odată cu încetarea apariţiei acestei publicaţii.
decembrie Monitorul publică ultima cronică muzicală a lui N. Filimon intitulată: *Serata muzicală şi dramatică dată în beneficiul drei Ninizza Alessandrescu*.

1865 *ianuarie* Filimon publică în *Dâmboviţa: Răspuns la critica făcută de dl P. G. Niţescu revistei noastre muzicale din Monitorul, nr. 285*. Este ultima sa afirmare în publicistică.
19 martie Răpus de ftizie, Nicolae Filimon moare la Bucureşti; este înmormântat la cimitirul Bellu.

CIOCOII VECHI ŞI NOI SAU CE NAŞTE DIN PISICĂ ŞOARECI MĂNÂNCĂ

Romanţ original

CUPRINS

DEDICAŢIE

Domnilor ciocoi!

Este mult timp de când umblu cu această nuvelă ziua şi noaptea, întocmai ca Diogen[1], căutând o clasă de oameni ca să le-o dedic. Am voit să fac această onoare boierilor; dar, după o gândire serioasă, mi-am schimbat hotărârea, căci, deşi într-această clasă s-au strecurat mulţi venetici corupţi şi, cu toate lovirile şi tentaţiunile străinilor la care servă de ţintă de un secol şi jumătate, tot se găsesc printre dânşii bărbaţi cu simţăminte nobile şi cu inimă de adevăraţi români, care au făcut, fac şi sunt convins că vor face mult bine patriei lor.

De la boieri am alergat la neguţători. Am revizuit toate stabilimentele de comerciu, de la magaziile cele mari şi luxoase până la magherniţele cele umilite ale precupeţilor. Am văzut zarafi fără capital, fanfaroni şi maloneşti, care sărăcesc lumea prin dobânzile lor cele nemăsurate; lipscani şi bogasieri care îşi împodobesc magazinele cu marfă putredă şi cu oglinzi mincinoase şi, dându-şi ton de mari capitalişti, ruinează societatea prin falimente frauduloase, ce se efectuesc foarte lesne în ţara noastră; băcani care vând rapiţă în loc de untdelemn, orez îndoit cu pietricele ca să tragă mai greu la cântar şi cafea amestecată cu orz şi fasole. Am văzut cârciumari amestecând

[1] Diogen (413 — 323 î.e.n.) — filozof antic grec. Adept al şcolii filozofice a cinicilor. Legenda spune că locuia într-un butoi. Luminându-şi calea cu o lumânare, era veşnic în căutarea unui om imaginar care să întrunească toate virtuţile.

vinul cu apă şi vânzând cu ocale cu două funduri, măcelari şi precupeţi vânzând cu cântare strâmbe şi m-am mâhnit, căci răul este foarte mare, dar n-am găsit în aceşti amăgitori decât nişte hoţi sau ciocoiaşi ordinari, ieşiţi din şcoala voastră fără di-plomă de specialitate!... Am alergat prin sate şi cătune, am vorbit cu ţărani bătrâni şi tineri; ce e drept, sunt plini şi ei, sărmanii, de mârşăvii până între urechi, dar n-am găsit nici între dânşii pe oamenii ce căutam. Am intrat în locaşul lui Dumnezeu, am observat cu conştiinţă clerul înalt şi pe cel proletar. Dar vai! ce dezamăgire!... Acolo unde credeam că voi găsi toiagul şi traista, sacrul simbol al umilinţei şi pietăţii creştine, am găsit ignoranţa întronată, invi-dia, mândria, lăcomia şi alte păcate morale, pe care ne oprim a le descrie, căci legea de presă, fără îndoială, ne-ar condamna la zece ani de ocnă.

Obosit de atâtea cercetări zadarnice, hotărâsem să-mi ard manuscriptul; dar tocmai când mă pregăteam să dau flăcărilor rodul ostenelilor mele de şase luni, m-am gândit şi la voi, preaiubiţii mei ciocoi ai condeiului, de toate clasele şi partidele, şi am zis ca stămoşul nostru Pilat: "*Ecce homo*" sau "Iată oamenii mei!"

Vouă, dar, strălucitori luceferi ai viciilor, care aţi mâncat starea stăpânilor voştri şi v-aţi ridicat pe ruinele acelora ce nu v-au lăsat să muriţi în mizerie; vouă, care sunteţi putrejunea şi mucegaiul ce sapă din temelii şi răstoarnă împărăţiile şi domniile; vouă, care aţi furat cu zvanţul din funcţiunile cele mici şi cu miile de galbeni din cele mari, iar acum, când v-aţi cumpărat moşii şi palate, stropiţi cu noroi pe făcătorii voştri de bine; vouă şi numai vouă dedic această slabă şi neînsemnată scriere. Citiţi-o cu băgare de seamă, domnii mei, şi oricâte hoţii îmi vor fi scăpat din vedere, însemnaţi-le pe un catastif şi mi le trimiteţi ca să le adaug la a doua ediţiune.

CUPRINS

PROLOG

Nimic nu este mai periculos pentru un stat ce voieşte a se reorganiza, decât a da frânele guvernului în mâinile parvenitilor, meniţi din concepţiune a fi slugi şi educaţi într-un mod cum să poată scoate lapte din piatră cu orice preţ!...

Platon a zis, cu două mii de ani înainte de a lua noi pana în mână ca să descriem pe ciocoi, că un om, ca să poată deveni cetăţean onest, mai întâi de toate caută să fie născut bine, crescut în frica lui Dumnezeu, şi din copilărie până la maturitate să trăiască înconjurat de oameni virtuoşi şi drepţi.

Ciocoiul este totdeauna şi în orice ţară un om venal, ipocrit, laş, orgolios, lacom, brutal până la barbarie şi dotat de o ambiţiune nemărginită, care eclată ca o bombă pe dată ce şi-a ajuns ţinta aspiraţiunlor sale.

Pepiniera în care cresc aceşti inamici ai onoarei şi ai tuturor virtuţilor cetăţeneşti este mai totdeauna casa bogatului şi mai cu seamă a bogatului parvenit. Aci vine ciocoiul, umilit, şi cere a servi pe boierul pentru o bucată de pâine, o cameră de dormit şi un veştmânt ca să se apere de asprimea frigului.

În anii dintâi, aceste vulpi cu două picioare, care întrec în ipocrizie şi vicleşug pe cele cu patru picioare din fabulele lui Esop şi La Fontaine, petrec împreună cu servitorii cei îmbătrâniţi în păcate de tot felul, îi studiază cu cea mai mare atenţiune, încât la etate de douăzeci de ani,

ei ştiu foarte bine cum se fură cloşca de pe ouă fără să cârâie; cu alte cuvinte, ştiu cât să fure de la aprovizionarea din toate zilele, cât de la aprovizionările cele mari, cât de la arendarea moşiilor şi alte mai multe tranzacţiuni ale casei boiereşti în care se află servind.

Ştim cu toţii că între slugile de la casele bogaţilor, ca în toate meseriile sociale, există o ierarhie oarecare. Ciocoiul, dar, îşi începe uneori cariera de la postul de rândaş, iar alteori de la lacheu ce se pune în coada trăsurii boierului; devine cu încetul sofragiu, apoi vătaf de curte, iar mai pe urmă se face şi el boier; şi cu toate că unii-alţii îi zic în deriziune *boier făcut*, copiii lui însă devin boieri şi fii de boieri.

În timpul pe când ciocoiul umblă după trăsura boierului, el află toate slăbiciunile stăpânului său şi-i ajută cât poate ca să şi le împlinească în paguba lui şi în folosul său. Se întâmplă, însă, de multe ori ca stăpânul ciocoiului să aibă şi virtuţi, dar aceste lucruri pătrate nu pot să intre în capul şi în inima cea triunghiulară şi îngustă a ciocoiului plecat pe drumul de a deveni om mare cu orice preţ.

Ca sofragiu se obişnuieşte atât de mult cu mâncările delicate, încât nu mai poate să trăiască fără friptură de fazan, brânză de Parma, salam de Verona, icre moi, conserve de Franţa şi vinuri din cele mai celebre dealuri ale Europei. Astfel dar, când ciocoiul ajunge la gradul de vătaf, este corupt moralicește şi fiziceşte până la măduva oaselor.

Înălţat la acest din urmă şi mai suprem grad al slugăriei, ciocoiul devine prevăzător ca un prezident de cabinet... din Europa. Ideea ce-l preocupă ziua şi noaptea este de a afla metodul prin care să-şi facă stare. Diferite planuri i se prezintă în imaginaţiune, unul mai întunecos decât cellalt; le studiază pe toate şi, găsindu-le rea-lizabile, le pune în lucrare fără mustrare de conştiinţă.

S-a zis de mai mulţi filozofi şi cărturari că conştiinţa este cel mai aspru jude al criminalului. O fi, nu tăgăduiesc, dar vătaful de curte cunoaşte secretul de a face din acest aspru judecător un consilier întocmai după cum îi trebuieşte lui.

El zice în sine: "Tot omul este creat de Dumnzeu cu dreptul de a se hrăni pe pământ; de ce dar unii oameni au mai mult decât le trebuie, când alţii nu au nici chiar mijloacele necesare spre a se susţine? De ce unii sunt puternici şi alţii nebăgaţi în seamă? De ce unii stăpânesc pământuri întinse, iar alţii nu au nici chiar pământul necesar spre a se înmormânta? Aceasta este o stare de lucruri anormală — zice înţeleptul vătaf de curte — şi cată să o combat din toate puterile", adaugă el.

Astfel dar, omul nostru, mergând din raţionament în raţionament şi din deducţie în deducţie, devine comunist, fără ştirea lui, şi începe a pune în lucrare această doctrină atât de frumoasă şi egali-tară în aparenţă, cât este de hidoasă în fond.

Nu trece mult şi ingeniosul vătaf de curte se pune cu ardoare a nivela starea societăţii... Îşi cumpără moşioare, vitişoare şi alte diminutive de acestea care fac viaţa lesne şi plină de plăceri.

După ce a ruinat de ajuns pe nenorocitul boier, care nu l-a lăsat să piară de foame pe drumuri şi după ce şi-a luat rangul de pitar, la care nu este vătaf de curte care să nu aspire, omul nostru caută un pretext şi părăseşte casa stăpânului său tocmai atunci când acesta simte cea mai mare nevoie de dânsul.

Este cunoscut că omul îmbogăţit prin furtişag nu se satură niciodată de avere, oricât de bogat ar deveni, ci, din contra, caută noi mijloace de a-şi mări bogăţiile. Căsătoria, dar, devine pentru dânsul o nouă mină de exploatat. Se propune ca ginere pe la toate fetele bogate; trimite samsari de căsătorie în toată ţara şi nu se însoară decât numai atunci când găseşte o zestre după placul lui, fără să se tulbure cât de puţin dacă femeia cu care-şi leagă soarta este june, frumoasă şi crescută bine, sau slută şi depravată.

Omul ce se însoară numai pentru ca să-şi mărească starea niciodată nu ia soţie bună. Ciocoiul o ştie şi aceasta, dar îi pasă foarte puţin, căci el nu are altă ţintă decât realizarea planurilor sale celor ambiţioase. Napucă să treacă luna de miere şi casa ciocoiului devine o cafenea în

care se adună toată lepra societăţii. Soţia lui devine o Messalină; copiii se nasc Dumnezeu mai ştie cum, cresc împreună cu slugile şi, tocmai când ajung la gradul cel mai înalt al corupţiunii, îi trimite în Franţa ca să înveţe carte.

Nenorociţii copii, lipsiţi de educaţiunea morală şi neîntăriţi prin virtuţi şi exemple de onoare învăţate din casa părinţilor, cum ajung la porţile Parisului, cad în mâinile femeilor şi junilor celor stricaţi, care îi depravează şi mai rău; iar când se întorc în patrie, în loc să aducă cu dânşii luminile Europei civilizate, nu aduc decât viciul şi depravarea sau, dacă vreunul dintr-înşii reuşeşte a învăţa câte ceva, această cultură intelectuală, nefiind susţinută de o educaţiune morală, produce mai mult rău decât bine nenorocitei ţări ce hrăneşte în sânu-i asemenea vipere.

Ciocoiul sau puiul de ciocoi, ajuns om de stat, se deosebeşte de omul onest prin mai multe fapte, iar mai cu seamă prin purtarea sa. El nu se pronunţă definitiv pentru nici o doctrină politică, nu se face adept credincios al nici unui partid, nu doară că are spiritul drept şi nepărtinitor, ci ca să poată exploata deodată toate doctrinele şi partidele în folosul său.

Amorul de patrie, libertatea, egalitatea şi devotamentul sunt vorbele sacramentale ale ciocoiului, pe care le rosteşte prin adunări publice şi private; dar aceste virtuţi cetăţeneşti, de care face atâta pompă, nu sunt decât treptele scării pe care voieşte a se sui la putere; şi uneori, când ele nu-i servă de ajuns, el aleargă la străini şi primeşte de la dânşii posturi în ţara sa.

Ajuns la gradul de mărire pentru care a comis toate mişeliile, a suferit toate umilinţele şi a declamat, fără de a le simţi, toate virtuţile din lume, ciocoiul îşi ridică masca ipocriziei de la ochi şi se arată lumii în mizerabila şi urâcioasa nuditate a sufletului său celui mic.

Inima lui, asprită de suferinţele, umilirile şi înjosirile prin care a trecut, devine incapabilă de orice simţământ frumos şi uman. Libertatea presei îl supără, căci descoperă inechităţile vieţii sale şi nu-l lasă

să despoaie de averi pe stat şi pe particulari; funcţiunile statului le împarte la ciocoi cu cea mai mare prodigalitate şi, ca să se poată folosi mai bine de orânduirile în servicie, îşi recrutează un ciocoi tot de calibrul său şi speculează printr-însul pâinea nenoro-ciţilor funcţionari.

Iată tipul ciocoiului din toate ţările şi mai cu seamă din ţara noastră, unde lumina adevăratei civilizaţiuni n-a risipit încă norii cei groşi ai ignoranţei şi ai depravaţiunii. Iată tipul ce ne propu-nem a urmări în deosebitele faze prin care el a trecut în secolul nostru, de la ciocoiul cu anteriu şi cu călămări la brâu al timpilor fanariotici, până la ciocoiul cu frac şi cu mănuşi albe din zilele noastre.

PARTEA I

CIOCOII VECHI

De la 1814 până la 1830

CUPRINS

Capitolul I
DINU PĂTURICĂ

Într-o dimineaţă din luna lui octombrie, anul 1814, un june de 22 de ani, scurt la statură, cu faţa oacheşă, ochi negri plini de viclenie, un nas drept şi cu vârful cam ridicat în sus, ce indică ambiţiunea şi mândria grosolană, îmbrăcat cu un anteriu de şamalagea rupt în spate; cu caravani[1] de pânză de casă vopsiţi cafeniu; încins cu o bucată de pânză cu marginile cusute în gherghef; cu picioarele goale băgate în nişte iminei de saftian, care fuseseră odată roşii, dar îşi pierduseră culoarea din cauza vechimii; la încingătoare cu nişte călimări colosale de alamă; în cap cu cauc de şal, a cărui culoare nu se poate distinge din cauza peticelor de diferite materii cu care era cârpit, şi purtând ca veşmânt de căpetenie o fermenă de pambriu ca paiul grâului, căptuşită cu bogasiu roşu; un astfel de june sta în scara caselor marelui postelnic Andronache Tuzluc, rezemat de stâlpii intrării şi absorbit în nişte meditaţiuni care, reflectându-se în trăsurile[2] feţei sale, lăsau să se vadă până la evidenţă că gândirea ce-l preocupa nu era decât planuri ambiţioase ce închipuirea lui cea vie îi punea înainte şi obstacolele ce întâmpina în realizarea lor.

În momentul acela, uşa scării se deschise şi se arătă înaintea

[1] *Caravani* — pantaloni (n. N. F.)
[2] În context: trăsăturile — n. r.

junelui un arnăut îmbrăcat numai în fir, cu pistoale şi iatagan la brâu şi cu tătarcă roşie blănită cu vulpe nafe. Mândrul albanez, fără să privească cât de puţin pe bietul june ce-i făcea temenele[1] până la pământ, strigă cu voce de stentor: "Ioane, trage butca boierului la scară."

Vizitiul, după ce plesni de câteva ori din bici şi mai făcu câteva marafeturi prin care voia să arate abilitatea ce avea în meseria sa, trase butca la scară.

Nu trecu mult şi se auziră paşii cei leneşi şi gravi ai marelui postelnic, ce cobora scara cu o cadenţă simetrică. Junele, a cărui atenţiune era aţintită la cea mai mică mişcare ce se petrecea, auzi şi el acest zgomot şi cu un aer în care se vedea foarte curat neliniştea, ridică de la pământ două cutii cu păstrăvi şi câteva găini; apoi vârî măchinăliceşte mâna în sân şi scoase un plic sigilat; iar după ce îşi strânse fermeneaua la piept şi-şi luă caucul din cap, lăsând să se vadă o căpăţână rasă peste tot şi numai în creştet cu vreo câteva fire de păr, luă o poziţie umilitoare şi aşteptă sosirea boierului. În fine postelnicul apăru în scară îmbrăcat cu anteriu de cutnie ca guşa porumbului, încins peste mijloc cu un şal de Ţarigrad, cu işlicul în cap şi învelit până la ochi cu o giubea de postav albastru, blănită cu blană de râs. El zări pe june şi-i zise cu gravitatea de boier de protipendadă[2]:

— Cine eşti, mă băiete, şi ce voieşti de la mine?

Junele căzu în genunchi şi, sărutând pulpana anteriului, răspunse cu o voce lâncedă ce inspira compătimire:

— Să trăiţi întru mulţi şi fericiţi ani! Sunt Dinu Păturică, nemernicul fiu al preaumilitei voastre slugi treti-logofăt Ghinea Păturică, fostul odinioară vătaf de curte al înălţimii voastre.

— Ei bine, spune-mi ce vrei de la mine?

---

[1] *Temenele* — complimente turceşti (n. N. F.)

[2] Boier de protipendadă — de prima clasă (n. N. F.)

— Am o scrisoare de la tata către preacinstitul şi de bun neam obraz al măriei voastre.

— Ad-o-ncoace, să vedem acea scrisoare.

Junele se apropie de postelnicul ţinând capul plecat până [la] pământ şi-i dete scrisoarea; apoi căzu iarăşi în genunchi şi, stând în această poziţiune, aşteptă răspunsul.

Boierul deschise scrisoarea şi citi cele următoare:

"Preamilostivului şi de bun neam al meu stăpân, cu cea de slugă supunere mă închin.

După sânta datorie ce am, ca un supus credincios vin a cerceta despre fericita şi mie foarte scumpă sănătate a panevgheniei tale, ca aflând-o pe deplin să mă bucur din rărunchii inimii mele, căci eu, din mila Domnului, mă aflu în toată întregimea sănătăţii şi mă îndeletnicesc cu umilita mea slujbuliţă de sameş ce te-ai milostivit a-mi da. Am primit preacinstita scrisoare a blagorodnicei tale şi cele ce-mi porunceşti le-am pus în lucrare. Cele patruzeci lude[1] *scutelnici: pescari, răcari, vânători şi dărvari, i-am împrăştiat în tot judeţul şi cred că, cu ajutorul lui Dumnezeu şi iuşchiuzarlâcul smeritului tău rob, curtea blagorodnicei tale în scurtă vreme se va umplea de toate cele trebuincioase.*

Alta am să te rog, arhon postelnice: fiul meu, înfăţişătorul acestei umilite scrisori, a ajuns în ilichie şi cu toate că m-am silit a-l învăţa toate iuşchiuzarlâcurile şi marafeturile cu care trebuie să fie împodobit un adevărat calemgiu, dar nefiind de ajuns toate acestea, îl trimit la domnia ta ca să se mai roadă, ca să poată ieşi şi el mâine-poimâine la obraze.

Primeşte, milostive stăpâne, două bote cu păstrăvi şi zece găini crescute şi îngrăşate de mine.

A panevgheniei tale smerita şi umilita slugă, treti-logofăt Ghinea Păturică ot Bucov, sud Saac."

---

[1] *Lude* — individe (n. N. F.); contribuabili.

După ce postelnicul Andronache citi scrisoarea, chemă pe vătaful său de curte şi-i zise:

— Ia aceste cutii cu păstrăvi şi să le trimiţi colo, ştii tu! — iar pe ştrengarul acesta de băiat să-l opreşti în curtea mea şi să mi-l faci deocamdată ciubucciu.

La aceste vorbe ale boierului, inima lui Dinu Păturică săltă de bucurie — şi avea mare dreptate, căci prin admiterea lui în serviciul postelnicului devenise proprietar pe prima literă a alfabetului fortunei.

În timpul acesta vizitiul atinse caii cu biciul şi ieşi cu butca din curte, iar vătaful luă cutiile cu păstrăvi împreună cu găinile şi, urmat de noul său confrate în ciocoism, sui mai întâi scara cea mare a casei, trecu prin sală şi, ajungând la o galerie cam întunecoasă, se opri în loc şi zise lui Dinu Păturică:

— Iată odaia ce ţi-am gătit pentru locuinţă; intră într-însa şi peste un ceas voi veni să te învăţ meseria de ciubucciu cu care te-a cinstit stăpânul.

Noul ciocoi aşteptă până se depărtă vătaful, iar după aceea se coborî în curte şi, luând o pereche de desagi în care era o colecţiune de trenţe ce compuneau averea ce aducea el din casa părintească, sui scara cu repeziciunea vântului şi intrând iarăşi în camera sa îşi aşeză toate lucrurile pe la locul lor.

Camera despre care vorbim era în periferie de un stânjen pătrat; într-unul din cele patru unghiuri era o vatră întocmai ca cele obişnuite la cafenelele turceşti, pe care sta un ibric colosal, înconjurat din toate părţile cu cărbuni stinşi pe jumătate. În celălalt unghi era aşezat un dulap prin ale cărui sticle se vedeau o mulţime de ciubuce de antep şi de iasomie, cu imamele de chihlimbar limoniu; iar mai sus, pe o despărţire făcută într-adins, se vedeau o mulţime de feligene pentru cafea, cu zarfurile lor de argint, şi câteva chisele de dulceaţă. La extremitatea de jos a acestui dulap se zărea un lighean de argint, pe al cărui acoperământ era pusă o bucată de

săpun mosc în formă sferică. Lângă acest dulap era un mizerabil pat de scânduri, acoperit cu o pătură de lână albastră, iar pe pereţi erau ţintuite câteva cadre de hârtie, zugrăvite cu vopseli proaste: una dintr-însele reprezenta lupta navală de la Ceşme-Liman şi arderea flotei turceşti de către prinţul Orlof, iar pe cealaltă era desenată asasinarea principelui Hanger(l)i de către trimisul Porţii Otomane.

Dinu Păturică dete o privire repede şi dispreţuitoare camerei sale, apoi deschise fereastra şi începu să se uite în curte. Privi cu băgare de seamă mulţimea de găini, gâşte, raţe, claponi, cocori şi călifari ce furnicau prin curtea boierească, apoi se întoarse către bucătărie şi, la vederea mulţimii de tingiri de diferite capacităţi, în care se pregăteau cele mai gustoase bucate din Fanar, faţa lui se coloră de o bucurie nedrescriptibilă; iar după o reflecţiune de câteva minute, zise în sine: "Iată-mă în sfârşit ajuns în pământul făgăduinţei; am pus mâna pe pâine şi pe cuţit: curaj şi răbdare, prefăcătorie şi iuşchiuzarlâc şi ca mâine voi avea şi eu case mari şi bogăţii ca ale acestui fanariot".

CUPRINS

Capitolul II
POSTELNICUL ANRONACHE TUZLUC

Să lăsăm pe ambiţiosul nostru ciocoi în pace a-şi face planurile sale pentru exploatarea averii stăpânului său şi, în loc d-a-l întrerupe din visările sale ambiţioase, să facem cunoscut lectorilor noştri pe postelnicul Andronache Tuzluc.

Acest fanariot venise din Constantinopole în suita domnitorului Georgie Caragea şi făcuse meseria de ciohodar în curtea acelui principe.

Ca fanariot născut în uliţele cele strâmte ale Fanarului, unde se urzesc şi se pun în lucrare cele mai întunecoase intrigi ce au ruinat Imperiul greco-roman, el moştenise din naştere un mare talent de

intrigă şi de linguşire; ştia din încercare că raiul ceresc şi pământesc nu se poate deschide decât prin femei; de aceea îşi îndreptase toate bateriile intrigilor sale în contra femeilor doamnei şi mai cu seamă ale domniţei Ralu, fiica preaiubită a domnului Caragea.

El făcu cunoştinţă cu acea volubilă şi capricioasă principesă prin mijlocul unei dame a ei de onoare, cu care se înamorase numai pentru împlinirea acestui scop. Un an întreg fanariotul nostru făcu domniţei tot acele servicii ce făcea odinioară Mercur[1] celui mai mare dintre zeii Olimpului elenic, cu deosebire numai că domniţa, neputând să dea fanariotului nemurirea, făcu ca să cadă în mâinile lui pitacul domnesc prin care îl numea vel-cămăraş.

A fi mare cămăraş al unui principe care are un fiu frumos ca Paris şi desfrânat ca Don Juan şi a fi ridicat la această demnitate prin intrigile unei principese, frumoasă ca Elena lui Menelau şi mai desfrânată decât Frine[2] şi decât Cleopatra, este negreşit a poseda cheile minelor de aur ale Californiei.

Fanariotul nostru exploată cât se putu mai bine postul de cămăraş, iar când văzu că în cămară nu mai rămăsese nimic de furat, cumpără mai întâi calemul vinăriciului, al oieritului şi mai în urmă huzmetul spătăriei; şi astfel, unindu-se cu hoţii şi tâlharii de drumuri, despuie ţara în toate modurile mai mult de trei ani, până ce îşi cumpără vreo zece moşii, câteva familii de ţigani, case, vii şi altele; iar după aceea izbuti, tot prin intrigă şi baseţă, a deveni mare postelnic.

O singură dorinţă mai avea să-şi împlinească, ca să ajungă la culmea fericirii sale.

El hrănea de mult timp un amor foarte tare pentru juna Maria, unica fiică a a banului C..., român de naţiune; dar rangul tatălui frumoasei copile, sufletul ei nobil şi curat, faptele ei pline de cuvi-

[1] *Mercur* — solul zeilor, mai târziu zeul comerţului în mitologia romană.

[2] *Frine* — curtezană greacă (sec. al IV-lea î.e.n.). Sculptorul Praxitele a luat-o ca model al statuilor Afroditei, zeiţei frumuseţii.

inţă şi de blândeţe înfrângeau toate semeţele dorinţe ale depravatului venetic. De multe ori el se încercă a se duce la banul ca să ceară mâna fiicei sale: dar totdeauna un simţământ fatal îl oprea din această întreprindere. În acele momente de îndoială şi descurajare el devenea posomorât şi teribil. Adevărul, pe care Dumnezeu l-a pus şi în inima celui mai mizerabil om, se prezenta în acele momente dinaintea lui şi, arătându-i oglinda în care se răsfrângeau crimele prin care ajunsese la mărirea în care se afla, pare că-i zicea: "Priveşte, mizerabile, crimele tale, şi nu cuteza să păleşti cu suflarea ta cea înveninată acel crin semănat de mâna Domnului în această vale a lacrimilor."

Dar dacă adevărul este pus în inima omului ca să-i arate calea ce duce la fericire, fatalitatea a voit ca pasiunile materiei să învingă mai totdeauna acest sfânt simţământ ce se manifestă în noi de câte ori voim să comitem vreo nelegiuire.

Astfel se întâmplă şi cu fanariotul nostru; mustrarea de conştiinţă dispăru de la dânsul întocmai ca fulgerul sau ca spaima de-un minut ce simt copiii când sunt certaţi cu frăgezime de către părinţii lor. El se hotărî într-o zi a merge la banul şi, după mai multe complimente şi linguşiri, reclamă de la dânsul onoarea de a deveni ginere al său.

Bătrânul rămase uimit de cutezanţa cea mare a fanariotului; cunoscând însă influenţa ce exercita asupra principelui Caragea şi relele ce ar fi putut să-i pricinuiască un refuz de-a dreptul, se prefăcu că primeşte cu bucurie propunerea şi îl lăsă a se încânta de acest vis.

Grecul înţelese însă din trăsăturile feţei bătrânului ura ce avea asupra lui; dar nu disperă, ci se duse la principele Caragea, plin de speranţă că va dobândi prin forţă ceea ce bătrânul îi refuzase prin manieră diplomatică.

Trei zile în urma acestei întrevorbiri, banul C... se plimba prin grădina casei sale, absorbit în cugetări melancolice ce-i inspira trista stare în care adusese ţara jafurile acestei domnii dărăpănătoare, iar mai cu seamă preocupat de un vis goaznic ce-l făcea să se aştepte la o mare nenorocire.

Într-acest timp se prezentă înainte-i un slujitor de ai casei sale şi anunţă că un ciohodar domnesc cere a vorbi cu dânsul.

"Să intre!" zise venerabilul bătrân, îndesându-şi caucul peste perii capului său, cei albi ca zăpada, şi cercând a se distra privind şi mirosind florile unui neramz înflorit[1].

Ciohodarul intră în grădină şi, făcând câteva complimente orientale, dete banului un plic sigilat; apoi, trăgându-se puţin, luă o poziţiune respectuoasă.

Banul deschise plicul şi găsi într-însul scrisoarea aceasta:

"Arhon bane, mâine dimineaţă să vii la curte, căci am să-ţi vorbesc ceva tainic.

Ion Gheorghie Caragea"

După ce bătrânul boier băgă scrisoarea iarăşi în plic şi plicul în buzunarul de la pieptul anteriului, zise ciohodarului: "Spune măriei sale că voi face astfel precum îmi porunceşte".

Trimisul domnesc se închină până la pământ şi, ieşind, se duse că să-şi împlinească mesajul; iar bătrânul apucă îngrijat pe o cărare ornată de amândouă părţile cu roze şi cu iasomii şi se opri dinaintea unui pavilion lucrat în stil oriental. Până a nu pune piciorul pe treptele scării, stătu puţin în loc şi se gândi. Nu ştim care vor fi fost gândirile ce-l preocupau; ştim numai că trăsăturile feţei sale uneori deveneau crunte, alteori pline de îndurare şi câteodată un zâmbet dulce apărea pe buzele sale pălite; dar dispărea ca fulgerul, lăsând loc unei melancolii adânci.

În fine, după puţină ezitaţiune, sui scara pavilionului şi intră înlăuntru. Acolo găsi patru femei, dintre care două torceau, una dărăcea in şi cealaltă împletea la un ciorap.

---

[1] Românul, când se află cuprins de gânduri întristătoare, obişnuieşte a-şi îndesa căciula pe cap. Acesta este un gest românesc ce se păstrează până astăzi între locuitorii ţărani. (n. N. F.)

În mijlocul acestor femei şedea o copilă ca de patrusprezece ani şi cosea la ciur[1] un simizet. Niciodată natura nu combinase mai multe nuanţe de frumuseţe într-o fiinţă umană, decât în această junǎ copilă: ochi negri, umbriţi de nişte gene şi sprâncene ca pana corbului; pieliţă albă şi colorată de purpură; buze ce se-ntreceau cu rozele; dinţi albi şi frumoşi; toate în fine armonizau de minune cu un trup de o formă minunată, cu nişte mâini delicate de nimfă; era în adevăr un tezaur de frumuseţe ce nu se putea vedea decât în statuile grecilor antici.

Pe dată ce intră venerabilul bătrân în pavilion, toate femeile se sculară în sus şi puseră mâinile la piept. Bătrânul le făcu un semn să iasă; apoi, rămânând numai cu juna copilă, îi zise:

— Iubita mea copilă, cum te afli?

— Foarte bine, tătuţule.

— Dară ce, nu vii să săruţi mâna scumpului tău tată?

— Ba da, tătuţule, da! Şi deodată cu vorba se apropie de bătrân şi depuse pe mâna lui un sărutat inocent şi plin de dulceaţă.

Bătrânul o strânse la piept şi o sărută pe frunte cu acel amor pe care numai părinţii îl simt.

După ce tata şi fiica îşi schimbară între dânşii câteva priviri de o iubire nedescriptibilă, şezură pe o sofa de postav roşu cu ciucuri albi de Veneţia, iar după câteva momente de tăcere şi contemplaţiune, bătrânul zise copilei:

— Mario, tu te faci din zi în zi mai frumoasă şi te deschizi întocmai ca un trandafir la razele soarelui. Eu caut de acum înainte să mă gândesc la fericirea ta, să-ţi caut un tânăr de treabă ca să te mărit.

Frumoasa Maria, auzind aceste cuvinte, se roşi şi îşi îndreptă ochii către pământ.

---

[1] Ciurul era instrumentul de festonat al doamnelor române din timpul lui Caragea. (n. N. F.)

— Ai, ce zici, draga mea copilă? adăugă bătrânul cu nerăbdare. Ce, nu-mi răspunzi? Te temi oare de bătrânul tău tată?

Maria nu răspunse nimic la aceste din urmă cuvinte. Confuziunea şi marea întristare ce acoperise faţa ei făcură pe bătrân să creadă mai multe lucruri deodată şi, ca să poată pătrunde în secretul care făcea pe juna copilă să sufere atât de mult, hotărî să vie de-a dreptul la chestiune.

— Ştii, dragă Mario, — urmă el — că măria sa doamna şi toate cucoanele nu mai vorbesc decât de frumuseţea ta? Ştii că vodă a şi ales pe viitorul tău soţ?

Aceste cuvinte făcură pe Maria să tremure; dară după ce-şi reluă putere, ea privi pe bătrân cu ochi rugători şi îi zise:

— Pot să te întreb, tată, cine este acel soţ de porunceală?

— De ce nu, fata mea? El este unul dintre cei mai iubiţi boieri ai domnului Caragea; este tânăr, frumos şi bogat.

— Numele lui?

— Voieşti să-i ştii numele?

— Da, tată.

— Ei bine, copila mea, viitorul tău soţ este postelnicul Andronache Tuzluc.

— Ah! taci, tată; nu mai îmi spune acest nume sau, de nu, mă vei vedea moartă dinaintea ta. Spune-mi, te rog, ce ţi-am greşit de voieşti să mă faci nenorocită pentru totdeauna? Oare fiii boierilor pământeni s-au stins din ţară? Nu mai găseşti pe nimeni decât pe acel fanariot nesuferit?

Ura Mariei asupra grecului parvenit mulţumi foarte mult pe bătrân, care, voind să se încredinţeze mai bine despre aceasta, se prefăcu că nu observase simţământul de reprobare şi de ură al nobilei copile.

— Aşadar, tu urăşti pe postelnicul, adause el; şi de unde-ţi vine această ură, fata mea?

— Ura cea neîmpăcată ce am asupra acestui ticălos îmi vine mai mult din prevedere.

— Poate că te înşeli, fata mea.

— Nu tată, nicidecum. Un om care acum doi-trei ani nu era decât un ticălos ciohodar, ce tremura de frig dinaintea scării caselor noastre, iar acum înoată în atlasuri, catifele şi samuri nu poate fi decât un nemernic. Aceasta mi-o zice cugetul şi o cunosc chiar din vorbirile domniei tale cu serdarul D... Nu eşti domnia ta acela care ziceai serdarului că acest fanariot n-a dobândit nimic de la stăpânusău, decât prin slujbele mârşave şi umilitoare ce a săvârşit domniţei Ralu şi beizadelei? Dar bine, tată, cum voieşti acum să uneşti pe unica ta copilă cu acel ciocoi mârşav care a venit aci, la noi, cu toate desfrânările şi hoţiile din Fanarul lui? Care fură şi despoaie pe lume ziua în amiaza mare şi ale cărui mâini păstrează încă mirosul nesuferit al curelelor butcei lui Caragea. Mai bine mă voi îngropa de vie într-o mănăstire şi-mi voi plânge în singurătate nenorocirile mele, decât să primesc a fi soţia celui mai necinstit dintre ciocoii lui Caragea.

Bătrânul boier, auzind aceste cuvinte pronunţate de Maria cu atâta ură şi dispreţ, tresăltă de bucurie; apoi, privind pe juna copilă cu un aer plin de dulceaţă, îi zise:

— Vino în braţele mele, copilă vrednică de sângele moşilor şi strămoşilor noştri. De astăzi înainte nu ai a te teme de nimic; neîmpăcata ură ce ai asupra acelui grec mârşav îmi dă inimă de ajuns ca să mă împotrivesc poruncilor şi înfricoşărilor lui Caragea. Mângâie-te, fata mea, şi nădăjduieşte în dragostea ce are părintele tău pentru tine.

A doua zi, pe la nouă ore ale dimineţii, trăsura sta la scară aşteptând pe bătrânul boier ca să intre într-însa; nu trecu mult timp şi venerabilul bătrân apăru în pridvorul caselor sale, îmbrăcat cu anteriu de atlas vişiniu, încins cu şal de Ţarigrad, cu biniş de postav albastru-închis, încălţat cu meşi şi papuci de saftian galben; la brâu cu un hanger de aur, iar în cap cu un gugiuman (căciulă) de samur cu fundul roşu. După dânsul venea fie-sa cu oamenii şi

femeile casei, dintre care un june ca de douăzeci de ani, îmbrăcat cu anteriu de maniţă, cu giubea de pambriu, lungă până la pământ, şi legat la cap cu un taclit cadrilat, ieşi înainte şi coborând scara cu mare grabă deschise uşa caretei, iar după ce intră boierul într-însa, se sui în coadă, zicând vizitiului: "La curtea domnească!"

Două lovituri de bici, lăsate cu marafet pe spatele armăsarilor, fură de ajuns ca să pună trăsura în mişcare şi să o pornească pe calea curţii principelui Caragea.

Ne oprim puţin din această naraţiune ca să dăm cititorilor noştri o idee repede despre locul unde se afla palatul domnesc pe acei timpi şi despre forma arhitectonică şi alte amănunte originale ale acestui locaş, în care domneau moliciunea amestecată cu umilirea şi cu depravaţiunea.

Pe spaţiul de pământ ce se cuprinde astăzi între casele lui Resch giuvaiergiul şi vechea sală a lui Momolu, era clădită pe timpul lui Caragea noua reşedinţă domnescă, ce înlocuise pe cea veche din Dealul Spirei, arsă la 1813.

Poziţiunea topografică a acestui palat era astfel: pe locul unde se află astăzi casele lui Bossel era clădit palatul domnesc, compus dintr-un şir de case cu două rânduri, ce începeau din uliţa Mogoşoaiei şi se termina dinaintea caselor generalului Herăscu, pe uliţa numită a Şcoalei.

Arhitectura acestui palat era vagă şi nedeterminată; era o zidire sau o grămădire de material în care se vedeau mai multe ordine de arhitectură, imitate în ceea ce au ele mai grosolan şi mai neregulat. Faţada ce privea către Podul Mogoşoaiei avea un balcon în formă de chioşc turcesc, mobilat cu divanuri şi laviţe tapeţate cu catifea roşie, în care venea adesea principele de-şi lua cafeaua şi ciubucul, privind pe trecători.

Pe partea dinspre Momolo era un şir de odăi în formă de chilii călugăreşti, în care şedeau idicliii, neferii şi iciolanii domneşti. Fundul curţii, sau partea despre Herăscu, era consacrat grajdurilor unde

se ţineau armăsarii de Missir şi Arabia, cu care se servea domnitorul la solemnităţi şi în plimbările sale, iar în faţa Podului Mogoşoaiei, pe o lungime aproape de una sută stânjeni, era un zid simplu, care închidea în întregul său marele pătrat ce compunea reşedinţa, şi o poartă mare numită Paşa Capusi, ce servea de intrare principală.

Curtea domnească, pe timpul acela, se deosebea cu totul de curţile domnitorilor din zilele noastre. Atunci ea înfăţişa un centru unde se aduna tot ce aveau Bucureştii mai inteligent, dar mai leneş şi mai depravat. Palatul era plin de boieri şi de calemgii de tot felul, dintre care fanarioţii se deosebeau prin cochetăria umbletului lor, prin desele complimente şi temenele ce făceau în dreapta şi în stânga, iar mai cu seamă prin eleganţa veşmintelor tăiate după ultima modă venită din Fanar. Interiorul curţii prezenta vederii o panoramă foarte curioasă şi variată: în mijloc stau înşirate caretele şi butcile boierilor; mai încolo, vizitiii lui vodă plimbau armăsarii îmbrăcaţi cu cioltare cusute cu sârmă de aur; dinaintea unui rând de odăi numai cu un rând, tufecciii, arnăuţii şi satâraşii îşi curăţau armele, şuierând printre dinţi câte o arie albaneză. Înlăuntru şi afară de poartă, o adunătură de popor din clasele de jos căsca gura la învârtelile şi strâmbăturile pehlivanilor şi ale măscăricilor domneşti. Simigiii, cu tablalele lor sferice puse pe cap şi cu tripodele de lemn la subţioară, împreună cu bragagiii şi salepgiii arnăuţi, făceau contrast cu alunarii şi cu vânzătorii de şerbet din Fanar, care purtau pe cap fesuri mici cu funde stufoase de ibrişim şi cămăşi de borangic subţiri, care lăsau să se vadă pe piepturile şi pe braţele lor goale figuri simbolice încrustate, precum obişnuiau ienicerii. În fundul curţii se vedeau diferite grupe de masalagii[1] şi pungaşi; unii jucau nuci; alţii iasâc şi tura; alţii iarăşi jucau la o para cinci şi stos pe despuiate. Aceşti tâlhari, în mare parte fanarioţi scăpaţi din închiso-

[1] Masalagiu — aici: potlogar.

rile Stambulului, jefuiau cu deplină libertate, în curtea domnească, pe oamenii cei fără experienţă şi creduli.

Pe când se petreceau aceste variate scene în curtea lui vodă Caragea, butca marelui ban intră cu paşi gravi şi măiestoşi. Poporul saluta din toate părţile pe venerabilul bătrân, iar el răspundea printr-un surâs dulce, punându-şi mâna dreaptă la barbă şi la frunte.

Ajungând la scara palatului, feciorul deschise uşa butcii şi ajută bătrânului să se coboare; apoi îl urmări pe scară până la perdeaua sălii de primire; acolo boierul se opri puţin, iar feciorul îi trase cizmele cele galbene de saftian şi, scoţând de la brâu o pereche de papuci, îi puse în picioare, îi netezi puţin şi binişul pe spate şi apoi se trase la o parte cu respect.

Era în acea zi primire mare la curte. Logofătul de obiceiuri îngrijise despre toate; sala tronului era împodobită cu o sofa pentru prinţul şi laviţe pentru boieri. Cafegiii, ciubucciii şi alţi slujbaşi ai palatului, îmbrăcaţi în veşminte orientale de o eleganţă plăcută vederii, aşteptau cu nerăbdare ordinul marelui cămăraş, ca să dea probe de dexteritate ce aveau în meseriile lor.

Jos în curte erau aşezate două bande de muzică instrumentală; unde se compunea de tumbelechiuri[1], tobe mari şi meterhanele[2]; iar celelaltă, de douăsprezece tobe, sunate de fustaşi români, ale cărora veşminte de postav verde cu ciaprazuri albe şi căciuli de oaie cu fundurile roşii făceau un contrast foarte curios cu binişele de postav roşu şi cialmalele cele rotunde şi pline de semeţie ale artiştilor musulmani.

---

[1] *Tumbelechiul* este un fel de timpan şi se întrebuinţa foarte mult în vechime la muzicile otomane. Sunt mai multe maniere de a suna cu acest instrument, dar cea mai obişnuită la noi, în timpii domnilor greci, era aceasta: fiecare artist avea două tumbelechiuri, unul acordat în sol, iar celălalt în do, cheie de bas, pe care le lovea cu ciocanul după oarecare reguli şi forma un acompaniament melodiilor puse în executare. (n. N. F.)

[2] *Meterhaneaua* este un fel de hautbois (oboi — n.n.) imperfect, cu sunetul foartea ascuţit şi ţipător. Acest instrument, asemănat foarte cu anticul *shialumo* al celţilor, era foarte întrebuinţat în muzicile otomane pentru executarea melodiilor. (n. N. F.)

Cum intră banul în sală, un slujitor strigă cu glas puternic: "Marele ban C..."

Bătrânul boier înaintă câţiva paşi; apoi se opri în loc şi salută pe toţi boierii, iar după aceea merse cu paşi statornici şi maiestoşi până la treptele tronului, privi pe domnitor cu un ochi în care cel mai mare fizionomist n-ar fi putut să descopere nici linguşire, nici servilism, ci numai ură şi dispreţ, acoperite cu vălul indiferenţei; apoi, după ce făcu un compliment oriental, sărută mâna asupritorului, cu o neplăcere destul de învederată.

Caragea era destul de fin ca să nu-i scape din vedere aversiunea ce avea banul către dânsul; cu toate acestea îi întinse mâna cu un zâmbet care ar fi amăgit pe orice om nededat cu fineţea fanariotică; dar bătrânul stâlp al ţării văzuse şi păţise în viaţa lui foarte multe. El sărută mâna fanariotului şi, făcând câţiva paşi înapoi, se duse de-şi ocupă locul cuvenit demnităţii sale.

În fine, ceremonialul sărutării de mână se săvârşi; toţi boierii părăsiră sala, afară numai de banul C... şi postelnicul Andronache, care rămăseseră în urma tuturor.

Pe când se urma însă ieşirea boierilor din sală, Caragea se retrăsese în altă cameră, dar, în momentul când cei doi boieri se găteau şi ei să se ducă pe la casele lor, una din uşile laterale se deschise şi, apărând principele, zise: "Arhon bane, treci în odaia grămăticiei, că am să-ţi vorbesc".

Banul se supuse ordinului, iar postelnicul Andronache, după ce făcu lui Caragea un compliment adânc şi plin de linguşire, părăsi sala cu inima cuprinsă de bucurie.

Capitolul III
ROMÂNUL ŞI FANARIOTUL

CUPRINS

Era mai mult de o oră de când banul aştepta în camera grămăticiei venirea domnitorului. În timpul acela nenorocitul bătrân, rămânând singur, începu a se gândi la toate nenorocirile ce apăsau ţara; uneori i se ridica sângele în faţă şi devenea teribil, iar alteori se concentra în inimă şi devenea palid ca un mort. În aceste momente dureroase el zicea în sine, oftând din adâncul inimii: "Doamne! de ce ne-ai părăsit? Pentru ce ne-ai dat în mâinile acestor oameni nelegiuiţi, care ne omoară şi sufletele şi trupurile prin intrigile, tirania şi scandalele lor? Până când vei suferi ca aceşti mârşavi să batjocorească biata ţara noastră, pe care ai împodobit-o cu toate darurile dumnezeieştii tale iubiri? Scoală-te, Doamne! Apucă în mâini trăsnetele mâniei tale şi stârpeşte în sfârşit aceste fiare nesăţioase!"

Pe când bătrânul se afla cufundat în aceste reflecţiuni triste şi dureroase, uşa secretăriei se deschise şi intră înlăuntru principele Caragea.

După ce fanariotul şi românul schimbară între dânşii câteva complimente de convenienţă, se puseră amândoi pe un divan, se priviră câteva momente unul pe altul, apoi principele Caragea zise:

— Îmi pari cam neliniştit, arhon bane. Ce ai?

—N-am nimic, măria ta.

— Aş fi dorit să fie precum zici; dar ochii tăi tulburaţi şi faţa-ţi pălită mă fac să cred că în sufletul tău se petrece ceva neobişnuit.

— Te amăgeşti, măria ta. Toată această tulburare îmi vine dintr-o durere de cap de care sufăr.

— Îmi place să te cred, şi ca să te ajut a ieşi dintr-această tristă stare, am să-ţi spun un ce nou, care te va înveseli.

— Şi eu, ca o slugă plecată a înălţimii tale, voi asculta cu cea mai mare băgare de seamă.

— Postelnicul Andronache mi-a descoperit amorul ce de mult timp nutreşte pentru fiica ta şi m-a rugat să ţi-o cer de soţie pentru dânsul; mi-a spus iarăşi că ţi-a cerut-o de-a dreptul şi n-ai voit să-l asculţi. Este oare adevărat?

— Unul din obiceiele mele, bune sau rele, este a spune adevărul; nu voi, măria ta, să amăgesc pe nimeni şi cu atât mai puţin pe stăpânul meu. Postelnicul Andronache mi-a vorbit despre fie-mea şi nu m-am împotrivit; decât l-am făcut să înţeleagă că nu-i voi da-o de soţie fără învoirea ei.

— Şi ea nu-l voieşte, nu este aşa?

— Tocmai aşa precum zici, măria ta.

— Ei bine, arhon bane, — zise Caragea cu un zâmbet plin de răutate şi de dispreţ — acum vin eu de ţi-o cer şi cată să mi-o dai.

— Îţi dau viaţa, îţi dau tot ce am după sufletul meu, iar pe dânsa nu.

— Nu?

— Nu, măria ta.

— Acum înţeleg mai bine tulburarea ta de adineauri; eşti şi tu din taraful[1] boierilor răzvrătiţi[2]. Nu te juca însă; nu cuteza a te pune cu mine; tremură de răzbunarea mea. Ai uitat oare că padişahul mi-a dat sabie şi topuz, ca să vă sfărâm oasele când vă veţi răzvrăti?

— Ştiu prea bine, măria ta; dar eu nu sunt răzvrătitor, ci un sărman părinte care-şi apără pe unica sa fiică.

— Şi care este nenorocirea de care voieşti a o apăra?

— Este aceea de a o vedea în braţele unui ciocoi mârşav, care şi-a început meseria de la lingător de talere şi, mergând din mârşăvie în mârşăvie, a ajuns astăzi biciul oamenilor cinstiţi şi al ţării întregi.

---

[1] Taraf — aici: partid, grup.

[2] Caragea, bănuind că boierii complotează în contra sa, exilă pe vornicul Constantin Bălăceanu şi pe logofătul Grigore Ghica, iar mai în urmă chiar pe banul Constantin Filipescu, care după aceea şi muri (Fotino, *Istoria*, p. 566—567). (n. N. F.).

Da, măria ta, porunceşte mai bine să-mi taie capul sau *surghiuneşte-mă* ca pe atâţia alţi boieri pământeni ai ţării, iar nu cere de la mine să dau de bunăvoie pe fie-mea în mâna acelui neomenos, care pradă pe văduvă şi pe sărac fără cea mai mică mustrare de cuget.

Caragea, cu toată furia de care era stăpânit, nu răspunse nimic la toate înfruntările ce arunca bătrânul cu atâta aprindere şi curaj asupra favoritului său; el era om politic şi nu voia să mai alarmeze din nou poporul în contra sa prin surghiunirea cutezătorului boier. Motivul ce-l îndemna şi mai mult la prudenţă erau ştirile cele rele ce primea pe toată ziua de la Constantinopole. Astfel dar, şi-ascunse mânia cu fineţea aceea proprie fanarioţilor şi, luând deodată un aer mai vesel, zise:

— Dacă toate câte-mi spuseşi despre postelnicul vor fi adevărate, cată să-ţi mărturisesc că ai dreptate să-l urăşti atât de mult.

— Tot ce am spus măriei tale este adevărat.

— Ai dovezi?

— Aici nu încape dovezi. Ia-i huzmetul din mână şi vei vedea cum va veni ţara întregă cu jelbi împotriva lui.

— Voi asculta bunele sfaturi ce-mi dai; îl voi depărta de la curte şi voi trimite oameni să cerceteze şi să despăgubească pe săracii jefuiţi de dânsul. Iar tu, ca un boier credincios ce eşti, de astăzi înainte n-ai a te teme de nimic.

Bătrânul părăsi curtea domnească şi se îndepărtă către casa sa. Dar pe când butca sa trecea pe uliţa Şelarilor, el întâlni pe postelnicul Andronache Tuzluc, care, salutându-l până la pământ, luă drumul către palatul princiar, ca să afle rezultatul stratagemei sale.

Capitolul IV

CUPRINS

CHERA DUDUCA

Trecuse două luni de la întrevorbirea dintre principele Caragea şi banul C..., fără ca secretul ei să poată fi cunoscut curtezanelor şi boierilor. Toţi se întrebau despre acest secret, căci pe timpul acela, ca şi totdeauna, secretele de cabinet interesau pe toţi şi erau comentate de curtezani în toate modurile; chiar postelnicul Andronache, favoritul lui Caragea, când era întrebat în cauza aceasta, răspundea evaziv şi mai mult prin gesturi.

Se observase, însă, o mare schimbare în felul de viaţă al postelnicului; casa lui, care înainte de acest eveniment era frecventată numai de oamenii ce veneau să implore vreo favoare de la dânsul, devenise în urmă o casă publică, în care intrau cei mai desfrânaţi juni, fanarioţi şi români. Mesele şi seratele ce dădea fanariotul apropiau în splendoare şi în bogăţie pe ale lui Caragea, stăpânul său.

Cine s-a dedat cât de puţin cu plăcerile vieţii destrămate cunoaşte prea bine că femeia joacă rolul cel mai principal într-însa; ea singură, prin fatalul ei dar fermecătoresc, poate să arunce un văl de poezie asupra acelor plăceri mincinoase, care duc pe nesimţite pe biata junime la sărăcie, la veştejire, la despoiere şi, de multe ori, chiar la o moarte prematură.

Postelnicul Andronache se aruncă în braţele desfrânării cu o furie nedescriptibilă; un fel de pornire furioasă şi nesocotită îl făcea să caute pretutindeni nu inimi de iubit, ci victime ale plăcerilor sale, atrase în lanţuri prin ipocrizie şi prin minciuni.

Dar natura a pus amorul în inima fiecărui om. Această pasiune cerească sau infernală, care uneori ne înalţă, iar alteori ne degradează, nu poate să se manifeste cu tărie decât numai pentru un obiect oarecare. Muzica, poezia, pictura, arhitectura şi în fine tot ce este frumos în natură place mai mult sau mai puţin fiecărui om; el, însă, nu poate să se declare cu statornicie decât pentru una din

aceste arte şi numai pentru dânsa va avea o afecţiune durabilă. Tot asemenea se urmează şi cu pasiunile amoroase. Ochiul nostru este lacom, dorinţele se manifestă în noi abia ce zărim o june femeie plăcută; dar acest neastâmpăr nu este amorul, ci o furie, un delir momentaneu; căci pe dată ce dorinţa care ne-a aprins imaginaţiunea se află împlinită, ne liniştim şi mai adesea căutăm mijloace ca să ne desfacem de obiectul ce o aprinsese. Amorul cel adevărat, care face să palpiteze inima şi înalţă spiritul, nu-l putem da decât unei fiinţe pe care şi-o alege inima noastră.

Fanariotul, deşi depravat până la extremitate, poseda însă o scânteie de amor în inima sa şi aceasta îl făcea nefericit chiar în mijlocul celor mai mari veselii.

Într-o seară el se întorcea de la Cotroceni, unde fusese trimis de stăpânul său ca să dea nişte scrisori viziriale unui delibaşă, trimis într-adins de sultanul ca să omoare pe Rami paşa, ce se întorcea atunci din Rusia[1].

Orele nopţii erau înaintate; pe cer se afla o mulţime de nori mici, care, împinşi de vânt, aci acopereau luna şi făceau să cadă pe faţa pământului un întuneric adânc, aci iarăşi se despărţeau şi formau o mulţime de grupe care, luminate de palida lumină a lunii, prezentau privirii o panoramă fantastică şi răpitoare.

În momentele acestea postelnicul Andronache trecea pe uliţa Izvorului, călare pe un armăsar arăbesc şi însoţit de patru tufeccii; dar pe când cugetarea şi privirea lui erau absorbite de frumoasa panoramă a cerului, o voce încântătoare străbătu auzul său: el se opri din cale şi ascultă cu mare atenţiune frumosul cântec fanariotic ce începe cu cuvintele acestea:

[1] Rami paşa luase mare parte la revoluţiunea ienicerilor în contra lui Mustafa Bairactar şi fugise în Rusia ca să-şi scape viaţa. Sultanul Mahmud, cunoscând meritele acestui paşă şi relele ce putea să-i pricinuiască existenţa lui în Petersburg, îi scrise de mai multe ori să se întoarcă în Constantinopole şi, înduplecându-l, îl omorî împrejurul Bucureştilor, tocmai când se pregătea să intre în acest oraş. (n. N. F.)

Ριψον φῶς μου νεῦμα ἱλαρόν[1]
a cărui melodie, plină de pasiune, fiind cântată cu multă artă, produse în inima lui un efect extraordinar.

Încântat de exclamaţiile amoroase de care este plină această cantilenă, se apropie de ferestrele casei din care ieşeau suavele accente şi văzu, cu destulă surpriză, o femeie june ca de douăzeci de ani, foarte frumoasă, şezând răsturnată pe un divan de mătase şi cu părul ei cel negru undulând în neorânduială. Cămaşa de borangic, singurul veşmânt ce acoperea trupul ei, era atât de transparentă, încât lăsa să se vadă un piept mai alb decât marmura, o talie de nimfă. Ea ţinea în mână o tambură cu care se acompania. Ochii ei cei negri şi plini de văpăi amoroase, absorbiţi acum în arzătoarele visări ce deşteptau în inima ei dulcile accente ale melodiei, păreau că cereau o dulce mângâiere la chinurile ce ea suferea.

Cântul începu să devie din ce în ce mai slab; tambura îi căzu din mâini şi frumoasa june adormi într-o poză atât de răpitoare, încât ar fi putut să piardă minţile celui mai stoic dintre filozofi.

Grecul se deşteptă din letargie şi, după ce luă seama bine la poziţiunea localităţii, se îndreptă către curtea domnească, dete socoteală de misiunea sa şi, întorcându-se acasă la dânsul, petrecu toată noaptea gândindu-se la frumoasa femeie ce-l încântase.

A doua zi se sculă foarte de dimineaţă şi se coborî în grădină, ca să-şi răcorească pieptul de flacăra ce-l ardea; dar pe când se plimba cu paşi repezi şi cufundat în gânduri, el zări pe unul din oamenii curţii sale şi îl chemă la sine. Sluga, după câteva salutări adânci, se puse dinaintea stăpânului său cu mâinile la piept şi înfipt în pământ întocmai ca o statuie.

Postelnicul îl privi cu atenţiune; apoi, după ce se mai gândi puţin, îi zise:

— Ioane, am să te întreb ceva.

[1] Aruncă, lumina mea, o privire blândă. (*gr.*)

— Porunceşte, preamilostive cucoane, şi sunt gata a răspunde.

— Cunoşti tu mahalaua Izvorului?

— O cunosc.

— Bine?

— Foarte bine!

— Dar pe ipochimenile ce locuiesc într-însa?

— Pe toţi, milostive cucoane, până la cârciumari şi băcani.

— Dacă este aşa, spune-mi care este cea mai frumoasă cucoană din acea mahala.

— Sunt mai multe, milostivul meu stăpân.

— Asta se înţelege, dar eu voi să-mi spui care este cea mai frumoasă din toate.

— Este cucoana Duduca, fiica lui Mihale ciohodaru.

— Şi unde locuieşte această frumoasă cucoană?

— Ea locuieşte împreună cu tată-său în nişte case boiereşti, peste drum de biserica Izvorului.

— Casa are două ferestre cu cafaz în faţa uliţei, nu este aşa?

— Întocmai precum ziceţi.

— Ia spune-mi acum ceva semne despre boiul şi frumuseţea ei.

— Este frumoasă ca o zână; naltă şi subţirică; faţa o are mai albă decât zăpada; obrajii îi sunt rumeni ca două mere domneşti; are ochii mari şi negri ca murele; sprâncene negre şi îmbinate; buzele ei sunt ca mărgeanul, iar dinţii albi ca fildeşul; şi peste toate aceste daruri fireşti, cântă din gură şi din tambură întocmai ca o hanâmă de sarai.

— Bravo, Ioane, aferim! Ai răspuns tocmai după dorinţa mea. Acum, dacă voieşti să te arăţi slugă credincioasă, să faci cum vei şti ca să mi-o dai în mână şi eu îţi voi răsplăti osteneala cu cincizeci de mahmudele.

— Să trăieşti, milostive cucoane, întru mulţi ani! Şi deodată cu vorba, sărută mâna stăpânului şi se depărtă.

Puţin după aceasta, postelnicul deveni posesor al acestei rare

frumuseţi şi începu să petreacă o viaţă plină de dulceaţă în braţele amantei sale.

Să lăsăm deocamdată pe fanariotul nostru adormit pe pieptul odaliscei sale; să nu-i răpim această fericire iluzorie, căci el peste puţin o să se deştepte într-o lume reală, plină de amăgiri şi mizerii; iar până atunci, noi să dăm cititorilor noştri o idee despre cocheta şi ambiţioasa greacă.

Această Veneră[1] orientală, ieşită din rămăşiţele spulberate ale populaţiunii grece din Fanar, precum odinioară strămoaşa sa zeiască ieşise din spumele vânturate ale mării, avea o frumuseţe perfectă, o inteligenţă vie şi un spirit fin şi iscusit. Viaţa cea plină de răsfăţări părinteşti ce petrecuse din primii ani ai copilăriei sale şi lipsa de educaţie făcuse să se dezvelească într-însa o mulţime de dorinţe nepotrivite cu poziţiunea ei socială. Iubea luxul cu deosebire; îi plăcea foarte mult viaţa zgomotoasă; în fine, toată fericirea ei sta în împlinirea fără întârziere a celor mai mici şi mai extravagante capricii.

Ajungând în floarea juneţii, ea devenise un magnet care trăgea spre sine toate privirile şi toate dorinţele tinerilor din Bucureşti. Nu era seară lăsată de Dumnezeu în care să nu se cânte sub ferestrele ei cele mai plăcute serenade. Poeţii timpului secase nesfârşitele comori ale închipuirii lor, fără ca odele, elegiile şi acrostihidele lor să găsească în inima vanitoasei femei altceva decât o stâncă de granit de care se sfărâmau poeticele lor silinţe, fără să producă cel mai mic efect.

Un singur june izbuti să înmoaie inima ei de piatră, dar nu cu stihuri, nici cu cântări, ci numai pentru că era fiul domnitorului de pe atunci. Acest nou Paris[2], care a făcut pe mai multe Elene din

---

[1] Veneră — Venera, zeiţa frumuseţii în mitologia romană.

[2] Dintre conchistele (aventurile — n. ed.) amoroase ale acestui frumos beizadea, dăm aci una care a făcut mare zgomot în societate. Acest june se înamorase de o cucoană de cele mari şi, orbit de această pasiune, se ducea mai în toate zilele, şi încă de câte două

Bucureşti să-şi lase pe Menelaii lor cu buzele umflate, îndată ce văzu din întâmplare pe juna greacă, îi aruncă o domnească privire de bazilisc, care o făcu să cadă ameţită la picioarele sale. Amorul acesta nu avu decât durata unui vis frumos, dar efemer, căci beizadeaua, după ce-şi îndestulă capriciul său de un moment, părăsi pe juna fanariotă, lăsându-i chinurile unui prim amor ce o amăgise şi dorul nestins al viselor de aur ce o dezmierdase în trecut.

Iată starea morală în care se afla Duduca, în seara aceea când o văzu pentru prima oară postelnicul şi se înnebuni de dânsa.

Amorul cel înfocat al postelnicului, poziţiunea strălucită ce avea el la curte şi cheltuielile cele mari ce făcea pentru împlinirea dorinţelor acestei vanitoase femei fură de ajuns ca să o facă să uite pe beizadea.

Ea trăia acum o viaţă foarte dulce şi plăcută. Diamantele şi rubinele, stofele de mătase ţesute cu aur, şalurile de Persia, slugile, trăsurile, armăsarii şi orice poate dori o femeie, ea le avea toate pe dată ce-şi arăta dorinţa.

În primele luni ale acestei legături, sufletul Duducăi nu fu tulburat de nici o pasiune contrarie amantului său; dar aceasta nu ţinu mult timp. Inima femeii, chiar de se poate ameţi uneori de ambiţioase aspiraţiuni la mărire, la bogăţie şi la alte vanităţi atât de plăcute sexului femeiesc, dar însă ea se deşteaptă apoi cu pasiuni mai tari, mai neînfrânate. Astfel se-ntâmplă şi cu frumoasa noastră eroină.

---

ori pe zi, de o vizita. Soţul acelei cucoane, nemaiputând suferi dezonoarea, luă deciziunea extremă de a omorî pe infamul amăgitor al consoartei sale. Astfel dară, după ce luă toate precauţiunile necesare, se ascunse într-una din odăile ceselor sale şi îl surprinse. Beizadeaua (feciorul domnitorului — n. ed.), uitând tot prestigiul puterii sale, sări pe fereastră şi numai astfel se putu apăra de lovitura a două gloanţe îndreptate asupră-i. Principele Caragea află despre această întâmplare, dar nu luă nici o măsură în contra cutezătorului, care, după ce goni pe femeia ce-l dezonorase, plecă la moşie şi, pus în fruntea unei legiuni de arnăuţi armaţi, aştepta cu nepăsare răzbunarea domnului Caragea.

Există şi o baladă în care se explică foarte bine acest eveniment, dară expresiunile obscene ce se cuprind într-însa ne opresc de a o publica. (n. N. F.)

Natura a făcut din inima femeii o carte scrisă cu litere cabalistice, pe care înamoraţii, în vanitatea şi egoismul lor, cred că o citesc şi o înţeleg; în realitate însă sunt foarte puţin aceia care pot zice cu drept cuvânt că au descifrat acele ieroglife, de la care atârnă mai adesea fericirea şi nenorocirea oamenilor; şi aceşti favoriţi ai soartei nu sunt totdeauna cei nobili şi avuţi, nici cei frumoşi sau cu spirit, ci uneori cu totul din contra; căci amorul este o fiinţă curioasă. S-a zis că e orb; se poate. Dar şi dacă vede, trebuie să mărturisim că foarte mult îi plac lucrurile bizare.

Postelnicul Andronache credea că descifrase logogriful din inima grecei, dar se amăgea, sărmanul, căci meritul acesta era pentru moment rezervat unui june obscur, ce abia pusese piciorul pe prima treaptă a ierarhiei boiereşti.

Locuinţa în care fanariotul pusese pa amanta sa era situată în strada Caliţii, care pe timpul acela devenise foburgul favorit al nobleţii şi al amploiaţilor de toate gradele.

Juna greacă simţea o plăcere din cele mai mari a privi după fereastră pe toţi trecătorii, de la veliţii boieri cu bărbile albe şi cu căciuli de samur, până la calemgiii şi iamacii cei cu işlice în patru colţuri şi raşi pe cap chinezeşte.

Un june din aceştia, care sub costumul său ridicol ascundea o figură cât se poate de plăcută, văzu pe greaca noastră şi se înamoră de dânsa.

Tânărul calemgiu începu să trecă noaptea pe la ferestrele femeii ce-l încântase şi să-i facă serenade acompaniate de oftări amoroase, care erau în stare să topească de compătimire inima chiar a statuilor de marmură.

Juna greacă nu lăsă pe calemgiu să ofteze mult timp, ci se învoi cu plăcere a-i da gratis fericirea ce o vindea foarte scump postelnicului.

Trebuie să adăugăm, însă, că calemgiul era foarte înfocat şi nesocotit în amorul său. Aceste două calităţi, funeste amorurilor clandestine, făcură pe înamoraţi să cânte, să joace şi să se expună

în tot chipul, fără a se gândi că pot fi observaţi. Cu toate acestea ei se înşelau; zgomotul serenadelor şi sărbătorilor deşteptă atenţiunea vecinilor şi vestea merse până la postelnicul. Inima acestuia se aprinse de gelozie şi, văzând că acea pasiune culpabilă, în loc de a se înfrâna, creştea mereu, el veni într-o seară furios şi, intrând în camera amantei sale, şezu pe divan fără măcar să o salute.

Greaca pricepu foarte bine de unde venea agitaţiunea şi neobişnuita purtare a amantului ei; dar voind a se încredinţa şi mai bine, se prefăcu că n-a observat nimic şi, luând un aer nevinovat şi plin de graţie, îl strânse în braţe şi îl sărută pe frunte.

Acest fals sărutat irită şi mai mult pe amantul amăgit; el o respinse din braţele sale cu furie; ea se prefăcu că plânge; dar văzând că nici prin mijlocul acesta nu poate face pe amantul ei a se explica, căzu în genunchi dinaintea lui şi cu ochii înmuiaţi în lacrimi mincinoase îi zise:

— Ce ai, cucoane Andronache, de ce eşti atât de supărat pe mine? Spune ce ţi-am greşit?

— Mă întrebi, nemulţumitoareo, ce mi-ai greşit? Şi ce greşeală mai mare puteai face decât cea de a mă necinsti pe mine, postelnicul Andronache Tuzluc, favoritul lui vodă, pentru un calic de calemgiu? Pe mine, care te-am scos din trenţe şi te-am făcut cucoană mare?...

— Eu te-am necinstit!... Ţi-am călcat cinstea?

— Da!... M-ai necinstit; toată lumea ştie acea mârşavă faptă.

— Să n-am parte de viaţa mea, să nu mă ajute Maica Domnului, dacă-ţi voi fi călcat cinstea! — Şi deodată cu aceste fraze se repezi cu o disperare prefăcută şi luând imaginea Maicii Domnului o sărută cu multă devoţiune, ca să atesteze inocenţa ei.

— Să părăseşti casa mea, muiere prefăcută; să te duci la calicul de calemgiu, auzit-ai tu?... Mâine dimineaţă să nu te găsesc aici, căci te voi omorî!

N-apucă să sfârşească bine aceste cuvinte ameninţătoare şi vicleana amantă dete un chiot şi căzu jos leşinată.

Postelnicul, luând de adevărat acest leşin, pierdu furia de mai înainte şi printr-un salt repede o luă în braţe şi o puse pe divan; apoi chemă slugile şi îi dete ajutorul necesar.

Iscusita femeie rămase în această stare de letargie prefăcută până când văzu pe postelnicul plângând ca un copil şi cerându-i iertare că a bănuit un moment virtutea ei; apoi se prefăcu că se deşteaptă din leşin şi, prin această ingenioasă manevră, nepoata Evei izbuti a mânca din pomul vieţii fără de a pierde raiul ca străbuna sa.

CUPRINS

Capitolul V
EDUCAŢIUNEA CIOCOIULUI

Lectorii noştri cunosc foarte bine agitaţiunea în care am lăsat pe Păturică în primul capitol al acestei scrieri; ştiu asemenea ambiţioasele lui visuri şi marea sete de bani şi mărire ce îl munceau. Este datoria noastră acum să le spunem mijloacele întrebuinţate de dânsul pentru realizarea acestor aspiraţiuni.

Când acest şarpe veninat călca pragul casei fanariotului, el intra în al douăzeci şi doilea an al vieţii sale. Educaţiunea lui intelectuală se compunea din citire şi scriere în limba românească şi oarecare începuturi slabe de limbă greacă modernă; ştia să facă jălbi cu pilde din Scriptură, pitace, volnicii, catastişe, de lude şi alte forme cancelarice obişnuite în timpul acela; mai ştia, şi încă foarte bine, să tortureze pe nenorociţii ţărani, punându-le ouă fierbinţi la subţiori şi dându-le fum de ardei la nas, ca să le ia cea mai din urmă para din pungă.

Dar aceste talente nu-i mai serveau nimic în noua sa carieră; el căta să se instruieze în ipocrizie şi intrigă şi aceste două mari mijloace de parvenire nu se dezvoltează, nici se pot perfecţiona decât prin învăţătură. Puiul de ciocoi simţi de sineşi acest adevăr şi hotărî să-l pună în lucrare.

A doua zi după sosirea lui, postelnicul îl chemă la dânsul ca să-i examineze spiritul şi inteligenţa, spre a vedea de poate face ceva dintr-însul; iar când veni înainte-i, îi zise cu un ton îngâmfat, dar dulce:

— Cum te numeşti, băiete?

— Constantin, cucoane; dar tată-meu îmi zicea Dinu.

— Ştii ceva carte?

— Ştiu să citesc şi să scriu.

— Româneşte, nu este aşa?

— Da, blagorodnice stăpâne.

— Altceva mai ştii?

— Ştiu să fac împliniri de bani; am fost cu vinăriciul, cu oieritul şi cu fumăritul[1].

— Aşa de tânăr?

— Da, stăpâne; tata mă lua cu dânsul prin judeţ de-i ajutam la taxidărie.

— Da' ceva elinică te-a învăţat tată-tău?

— De! ce să zic, stăpâne?... Mă cam pricep puţintel. Am învăţat Pedagoghia şi Eclogarion din scoarţă până în scoarţă; dar tocmai când era să încep la Gramatichi, m-a trimis tata la înălţimea voastră!

Fanariotului îi plăcu naivitatea ciocoiului, iar mai cu seamă pompoasele titluri ce-i da cu atâta prodigalitate; şi avea dreptate, căci nu este om căruia să nu-i placă un titlu pe care nu-l are şi nu-l merită, dar la care aspiră foarte mult. El zâmbi cu bunătate şi zise ciocoiului:

— Să ştii, băiete, că de astăzi înainte am să te iau sub îngrijirea

[1] *Vinăriciul, oieritul* şi *fumăritul* erau dăjdii indirecte ce plăteau particularii către stat; sub nume de vinărici domnesc, era dator fiecare stăpân de vie să dea din zece vedre una, afară de privilegiaţii şi scutiţii cu hrisoave domneşti. Oeritul era o dăjdie pentru care se plătea de fiecare vită mare şi mică câte cincisprezece parale; fumăritul asemenea era o dăjdie ce plăteau stăpânii de pivniţe şi cârciumi. Aceste dăjdii se vindeau la particulari şi ei le adunau prin oamenii lor numiţi taxidari. (n. N. F.)

mea. Am să te dau la şcoala domnească să înveţi carte grecească multă, ca să te procopseşti, să te faci om. Slujba ce ai să-mi faci este aceasta: dimineaţa să vii să mă freci la picioare, să mă ajuţi să mă îmbrac, să-mi dai de spălat, să-mi aduci dulceaţă, cafea şi ciubuc; iar după aceea să te duci la şcoală să înveţi. Ai auzit?... Ai, du-te acum de-ţi caută de treabă!

Din ziua aceea Păturică se puse pe învăţătură cu o silinţă extraordinară şi, în mai puţin de doi ani, învăţă limba grecească ca un sofologiotatos; dar el nu se mulţumea numai cu atâta. Ce-i folosea lui cunoştinţa unei limbi moarte şi a literaturii ei atât de antipatică caracterului şi intenţiunilor sale? "Omer, Pindar, Sofocle, Euripide, Anacreon, Safo etc. sunt buni pentru femei şi oameni afemeiaţi, zicea ciocoiul în sine cu dispreţ. Mie-mi trebuiesc cărţi care să-mi subţieze mintea, să mă înveţe mijlocul de a mă ridica la mărire. Plutarh îmi vine la socoteală, "Comentariile" lui Cezar, "Istoria omenirii", vieţile marilor bărbaţi din veacurile trecute şi acelea în care trăim — iată cărţi pe care, citindu-le, cineva poate să zică cu cuget împăcat că nu şi-a pierdut timpul în zadar".

Cu asemenea reflecţiuni intră el în casa unde îşi avea fanariotul biblioteca[1] şi alese tot ce găsi într-însa mai bun. Între alte cărţi găsi un tractat de fiziologie şi operele lui Machiavel, pe care le citi şi le studie cu mare băgare de seamă; în fine, făcu tot ce putu spre a deveni perfect în arta ipocriziei şi a perfidiei.

Se zice că voinţa tare şi statornică învinge toate obstacolele. Nu

[1] Pe acei timpi, ca şi în zilele noastre, bibliotecile erau la modă; toţi junii *muchelefi* (spilcuiţi — n. ed.) şi *spudaxiţi* (învăţaţi — n. ed.) aveau câte o bibliotecă formată din cele mai bune cărţi ale timpului, pe care nu le citeau niciodată. Bibliomania era atât de întinsă, încât mulţi din cei aprinşi de această patimă, nevoind să sacrifice bani şi timp, chemau câte un pictor meşter şi le zugrăvea prin saloane şi prin camerele de studiu câte o bibliotecă de minune, în care se găseau tot ce ne-a lăsat mai sublim gândirea omenească, de la creaţiune şi până în timpul lui Caragea. Judecând între oamenii care au biblioteci şi nu le citesc şi între cei care le au numai zugrăvite, eu cred mai cu minte pe cei din urmă (n.N.F.)

ne putem pronunţa asupra acestei maxime; zicem numai că Păturică ar fi fost în stare să dea contemporanilor săi o dovadă strălucită că ea se realizează câteodată. Picătura găureşte piatra, zice un alt proverb. Se poate şi nu se poate; acela însă care realizează acest proverb este un om mare în felul său.

Păturică era într-adevăr un om extraordinar. El îşi luase hotărârea de a deveni om mare şi nici un obstacol nu putea să-l abată de la această idee fixă. Ca slugă, era dator să lucreze mai multe ore pe zi şi a se supune la toate slugile cele mai vechi decât dânsul; ca ambiţios, căta să înveţe carte multă, precum îi zisese fanariotul, şi să se silească a înlătura toate obstacolele ce întâmpina în calea ambiţiunii sale. Cum putu dar să învingă atâtea greutăţi şi să iasă triumfător?

Iată modul ce întrebuinţă: când se crăpa de ziuă, Păturică se afla lângă uşa postelnicului, stând în picioare spre a împlini cu exactitate ordinele stăpânului său. Pe dată ce fanariotul se deştepta, el intra în casă, îl freca pe picioare, îl ajuta să se îmbrace, îi da de spălat, îi aducea dulceaţă, cafea şi ciubuc. Toate aceste mici servicii le executa cu cea mai mare iuţeală, graţie şi cu un fel de afecţiune ce făcea pe fanariot să-l creadă de cel mai credincios şi devotat dintre servitorii săi.

După ce pleca boierul la curte, se ducea la vătaful şi-i făcea o mulţime de linguşiri; apoi, după ce-şi spăla feligenele de cafea şi curăţa bine ciubucurile, se închidea în camera sa şi se da cu totul la citire şi la meditaţiuni, petrecându-şi astfel timpul până la ora prânzului, când, după obiceiul său, se aşeza pe treptele scării de la intrarea casei cu câte o carte în mână şi sta acolo până ce venea stăpânul său; iar după aceea, când şedea la masă, el îşi lua locul printre servitori şi se silea să întrecă pe toţi în zel şi activitate.

Osebit de aceasta, el se purta cu mare amabilitate către toţi servitorii casei, fără excepţiune; îi ajuta la lucrările lor şi le împlinea dorinţele, punându-se mijlocitor între dânşii şi vătaful de curte.

Această purtare făcu pe Păturică să fie iubit şi adorat de toate slugile, afară numai de vătaful curţii, care, înţelegând foarte bine gândurile lui, se prefăcea că nu bagă în seamă nimic şi îl spiona în tăcere.

În timpul acesta se întâmplă cearta postelnicului cu amanta sa, pe care credem că n-au uitat-o lectorii noştrii. Fanariotul se afla cuprins de o mare iritaţie; nu ştia, nenorocitul, de urma să creadă cele ce se vorbeau despre amanta sa sau jurămintele şi istericalele prin care ea îşi proba inocenţa. Bietul om o iubea foarte mult şi, pentru mai marea lui nenorocire, era gelos ca un turc. Astfel dar, după multă chibzuire şi reflecţiune, se decise a o pune sub privegherea unui Argus[1]. Măsura nu era rea, dar prezenta mari dificultăţi în privinţa alegerii unui individ care să împlinească acest important serviciu. Prima idee ce i se înfăţişa fu de a o pune sub privegherea unei femei bătrâne; dar după ce mai medită câtva timp, el zise în sineşi încruntându-şi sprâncenele: "Muierile cele bătrâne se corump foarte lesne". Se gândi să aducă un eunuc din Constantinopole, dar lepădă şi această idee, căci ştia din încercare cât preţuieşte şi credinţa eunucilor.

Obosit, în fine, de a căuta şi a nu găsi vindecarea grijii ce-l muncea, se lăsă pe sofa oftând din băierile inimii; dar după ce se mai gândi un minut, se sculă cu repeziciune şi bătu din palme.

La acest semn de chemare, întrebuinţat foarte mult pe acei timpi, uşa se deschise şi intră Păturică cu ochii plecaţi în jos şi cu faţa mai umilită decât a unui călugăr.

Fanariotul îl privi cu mulţumirea ce simte tot omul când găseşte aceea ce a căutat; apoi zise:

— Apropie-te, Dinicule, că am să-ţi vorbesc!

— Porunceşte, stăpâne! zise prefăcutul ciocoi, înaintând către

[1] *Argus* — personaj fabulos din mitologia greacă; avea 100 de ochi din care 50 erau totdeauna deschişi. Simbol al supravegherii neobosite şi al agerimii ce nu poate fi înşelată.

stăpânul său cu mâinile puse pe piept şi cu ochii plecaţi către pământ.

— Ia spune-mi, Dinicule, cum trăieşti tu în curtea mea? Te mulţumeşti de bucatele cu care te hrănesc şi de hainele cu care te îmbrac?

— Foarte bine, stăpâne; nu sunt vrednic să mulţumesc lui Dumnezeu pentru marea bunătate ce ai arătat şi arăţi cu mine!

— Ia spune-mi acum, mă iubeşti tu pe mine?

— Te iubesc, stăpâne, mai mult decât pe tată-meu.

Fanariotul surâse cu îngâmfare; apoi, după ce-şi răsuci de câteva ori negrele sale mustăţi, zise;

— Ascultă, Dinicule. Am să-ţi încredinţez una din cele mai mari taine ale sufletului meu; bagă însă de seamă, să mă slujeşti cu dreptate, căci într-alt chip nu numai că vei pierde nădejdea de pricopseala ta, la care mă gândesc de atâta vreme, dar te voi şi pedepsi fără milă.

— Îţi jur, stăpâne, să te slujesc cu credinţă la orice-mi vei porunci.

— Ei bine, Dinule, ascultă. Cunoşti tu pe Duduca?

— Nu o cunosc, stăpâne.

— Cum se poate să nu cunoşti tu pe ţiitoarea mea?

— În adevăr, stăpâne, nu o cunosc.

— Asta nu face nimic. Duduca este o fată foarte frumoasă, pe care o iubesc până la nebunie şi, fiindcă o fată ca dânsa poate să placă şi altora, m-am gândit că n-ar fi rău a o pune sub privegherea unui om credincios. Ai, ce zici tu, bine m-am gândit?

— Foarte bine, stăpâne. Paza bună trece primejdia cea rea, zice parimia.

— Deşi Duduca mea este foarte înţeleaptă şi n-am simţit până acum nimic despre dânsa...

— Aşa este, blagorodnice stăpâne, ai dreptate.

— Dar pentru mai mare siguranţă te-am ales pe tine, ca să o păzeşti.

— Când este vorba să te slujesc pe domnia ta, stăpâne, sunt gata a trece chiar prin foc; spune-mi numai ce am să fac şi vei vedea.

— Aferim, Dinicule, aferim, să trăieşti, copilul meu; cine slujeşte cu zilos pe stăpânul său, pe acela nu-l părăseşte Dumnezeu. Duduca mi-a zis că-i trebuie un fecior; cată dar să te muţi cu locuinţa la dânsa şi să treci în faţa ei ca o slugă credincioasă; să o asculţi la orice-ţi va porunci; să te prefaci că nu bagi de seamă nimic, că nu vezi şi nu auzi nimic şi să vii în toate zilele la mine să-mi spui tot ce se va petrece în casa ei, fără să treci cu vederea cel mai mic lucru.

— Voi urma întocmai poruncilor blagorodniciei tale şi mă voi sili cât voi putea ca să mă fac vrednic de încrederea ce ai în mine.

— Să trăieşti, copilul meu! şi, deodată cu vorba, bagă mâna în buzunarul anteriului şi scoţând cincizeci de ruble zise: Ţine, Dinicule, şi să fii cuminte, mă înţelegi tu?

Păturică, ca ciocoi fin ce era, înghenunche dinaintea fanariotului, îi sărută mâna cu cea mai mare umilinţă şi făcu să cadă din ochii săi de şarpe două lacrimi de acelea ce în aparenţă arată o inimă plină de recunoştinţă, dar în realitate nu sunt decât plânsul crocodilului prin care amăgeşte victima sa.

După această scenă de tartufism[1] jucată cu atâta măiestrie, ciocoiul părăsi camera stăpânului său şi intră într-a sa.

Liber acum de povara simulării, începu a se plimba prin cameră cu paşi rari şi precipitaţi. Trăsăturile feţei sale luară un aspect straniu, ce lăsa să se zărească uneori expresia unei nespuse bucurii de a-şi vedea împlinite dorinţele sale de atâta timp; câteodată un nor de neîncredere în viitor schimba într-o clipă faţa fizionomiei sale; apoi iar cădea într-un fel de apatie, din care trecea cu iuţeală la o feroasă şi ameninţătoare veselie.

[1] *Tartufism* — simbol al ipocriziei. Personaj din comedia cu acelaşi nume a scriitorului clasic francez Molière, Tartuffe îşi ascunde ipocrizia şi lipsa de scrupule sub masca religiozităţii.

Această criză morală ţinu câteva momente, iar după aceea fizionomia ciocoiului se lumină şi, cu liniştea ce-i redase încrederea în sine şi în dibăcia sa, el exclamă cu bucurie: "Iată-mă, în sfârşit, ajuns la ţinta dorinţelor mele! Am în mâini pe ţiitoarea grecului, patima lui cea mai de căpetenie; în sfârşit am cheia acelui strălucit viitor pe care-l visez de atâta timp. Ce fericire, ce nepreţuită fericire!... Aceasta este o cheie cu care cineva deschide chiar porţile raiului... Şi de ce nu?... Eva a scos pe Adam din rai, ca să dea prilej altei femei a i-l deschide mai în urmă. O femeie a făcut pe greci, după cum zic cărţile, să se bată zece ani de-a rândul[1]. Favoritele din harem ţin în mână soarta împărăţiei turceşti; chiar aici, la noi, vedem pe domniţă întorcând curtea şi ţara întreagă după plăcerea ei şi, dacă ea a făcut pe stăpânul meu din ciohodar, postelnic mare şi cămăraş, de ce oare Duduca să nu facă din mine un om puternic, fericit?... Pildele nu ne lipsesc. Câţi au fost ca mine, ba încă şi mai rău decât mine, căci, slavă Domnului, nu sunt ţigan[2], şi cu toate acestea, prin muieri şi alte marafeturi ciocoieşti, chiar şi ţiganii au ajuns azi la noi în protipendadă, încât n-ai încotro să te întorci de postelnici, logofeţi şi vistieri. Prinde inimă, dragul meu Păturică! Mâine vei pune işlicul în cap şi, de va vrea Dumnezeu cu tine, nu va trece mult şi vei avea moşii, ţigani şi averi nenumărate şi vie atunci cineva să-ţi ceară socoteală despre mijloacele prin care ai dobândit toate acestea! Vie, de va putea!"

Pe când Păturică îşi crea în imaginaţia sa aceste realizabile visuri, uşa camerei sale se deschise şi intră un ţigan înlăuntru.

— Ce cauţi aici, cioară? zise ciocoiul supărat.

— Mă iartă, logofete Dinule, dar am venit să-ţi dau o carte de la băbaca dumitale.

---

[1] Mitologia greacă consideră răpirea Elenei — regina Spartei — drept cauză a războiului troian.

[2] Aici *ţigan* este sinonim cu rob, întrucât în Ţările Române, în epoca feudală, boierimea stăpânea robi ţigani cu drept de a-i vindea şi a-i cumpăra.

— Ad-o-ncoace, cioară, şi piei din ochii mei.

Ţiganul se retrase şi Dinu Păturică, deschizând scrisoarea, citi cele următoare:

”Cu părintească dragoste mă închin dumitale, preaiubitul meu fiu!

Iată doi ani în cap de când te-am dat pe pricopseală la postelnicul şi nu văd nici un spor de la tine; aceasta mă pune în mare aporie. Se vede că tu, în loc să te sileşti a ieşi la obraze, umbli haimana pe poduri cu derbedeii. Bagă-ţi minţile în cap, măi băiete, vezi că eu sunt bătrân şi sărac, să n-ai de la mine nici o nădejde. Cum îţi vei aşterne, aşa vei dormi, auzitu-m-ai? Srisoarea ce-ţi empericlisesc este către d-lui, postelnicul; să i-o dai negreşit, căci într-însa îi vorbesc pentru tine şi îl rog să te puie în vreun mansup.

Al tău preadoritor părinte,

treti-logofăt Ghinea Păturică ot Bucov sud Saac

1816, mai 17“

După ce Păturică citi această scrisoare, scoase călimările de la brâu, se aşează pe un scăunel şi, punând piciorul drept peste cel stâng, scrise răspunsul acesta:

”Cu fiiască plecăciune.

Părinteasca dumitale scrisoare de la 17 zile ale lunii lui mai am primit-o cu nespusă veselie şi m-am bucurat din rărunchi că te afli sănătos, căci eu, din mila cerescului Părinte, mă aflu întru toată întregimea sănătăţii. Bucură-te, taică, şi iarăşi bucură-te, căci, deşi am slujit doi ani la postelnicul pe îmbrăcăminte şi mâncare şi mi-am plecat capul la toţi calicii fără osebire, dar acum, slavă Domnului, am pus mâna pe pâine şi pe cuţit. Am oprit roata noroculuı: n-am să mă mai tem de nimic!

Postelnicul m-a ales sfetnic de taină al său şi pe negândite mi-a

încredinţat o taină prin care în puţin timp pot să ajung om mare. Atât deocamdată: îţi voi mai scrie!

Preaplecat şi dorit al domniei tale fiu,

Dinu Păturică“

După ce plicui şi pecetlui această scrisoare, chemă de afară pe ţigan, i-o dete în mână şi-i zise: “Du această carte la postelnicie şi spune să o trimită la Bucov, fără cea mai mică zăbavă, ai auzit?”

Ţiganul dispăru cu iuţeala vântului, iar ciocoiul se lăsă pe pat şi adormi, gândindu-se la exploatarea minei sale.

CUPRINS

Capitolul VI
IPOCRIŢII ÎN LUPTĂ

A doua zi după întrevorbirea confidenţială dintre postelnicul Andronache şi Dinu Păturică, acest din urmă străbătea strada Caliţii cufundat în meditaţiuni serioase. Preocupaţiunea lui era atât de mare, încât de multe ori se lovea piept în piept cu trecătorii de pe drum; dar pe când se afla în dreptul caselor lui armaş M. fu atras de sunetul cel nazal şi ascuţit al unei voci ce striga: “Dinule! he, he, Dinule! ia fă-te încoace, ştrengarule; unde ai plecat aşa de dimineaţă?”

Păturică, deşteptat din asopismul în care se afla, se uită în toate părţile şi, văzând la poarta acelor case un omuleţ cu statura scurtă şi groasă, cu faţa rotundă întocmai ca o lună plină desenată pe pereţi, cu ochi mici ca de tătar, cu nasul turtit şi cu gura largă, armată cu nişte dinţi mici şi stricaţi, recunoscu într-însul pe Niculăiţă, vătaful de curte al armaşului, care, mai norocit decât dânsul, începuse de mult timp a zeciui averile stăpânului său şi acum nu aştepta decât rangul de vtori-vistier, drept plata ostenelilor sale, şi supranumele de “buclucci boier”, pentru multele şiretlicuri şi încurcături ce făcea.

Păturică trecu drumul şi salută pe îngâmfatul vătaf cu o închinăciune până la pământ.

— Ce mai veste-poveste, Dinule? întrebă vătaful, mândru de poziţiunea sa.

— Nimic nou, nene Niculăiţă!

— Unde te duceai aşa iute şi cu capul între urechi?

— La cucoana Duduca.

— A! a! înţeleg, la ţiitoarea stăpânu-tău. Şi ce ai să faci acolo aşa de dimineaţă?

— Îi duc un răvaş.

— Din partea cui?

— Dintr-a stăpânului meu.

— Dar ce, s-a împăcat cu dânsa?

— Trebuie mai întâi să ştiu de au fost certaţi.

— Va să zică nu ştii nimic?... Prostule!...

— Nimic de tot, adaose Păturică cu o privire maliţioasă.

— Află dar de la mine că ei au fost certaţi foarte rău.

— Şi de ce, nene Niculăiţă?

— Auzi acolo, de ce! Fiindcă diavoliţa de greacă vrea să ţie doi pepeni într-o mână, adică este amorezată după un calemgiu de la vistierie.

— Aşi! nu cred!

— Crede ce-ţi spun eu. Postelnicul Andronache a aflat acest amor tainic şi s-a certat cu dânsa furcă.

— Poate, dar ia spune-mi: cine este acest calemgiu?

— Este fiul lui căpitan Gheorghe Basma de la Dorobănţie.

— Ce fel de om este acela?

— Este un băiat de douăzeci şi doi până la douăzeci şi cinci de ani, frumos, gingaş şi subţirel, pare că-i tras printr-un inel.

— O fi iubind-o, mă nene Niculae? Ai, ce zici?

— Mi se pare că da, fiindcă nu înţeleg cum ar putea să facă atâtea comedii dacă n-ar iubi-o?

— Şi ce comedii face? întrebă Păturică cu nerăbdare.

— Trece cu lăutari pe la miezul nopţii, se opreşte dinaintea ferestrelor ei, oftează, cântă şi celelalte.

— Numai atât?

— Ba şi ceva mai mult: sare prin grădina Mitropoliei, dintr-însa trece într-a grecei, de-acolo intră în curte şi se ascunde într-o claie de fân până pleacă postelnicul; iar după aceea se duce de-i ţine locul lângă frumoasa greacă, cu alte cuvinte fericitul calemgiu se bucură fără nici o cheltuială de femeia pentru care stăpânul varsă atâta aur şi argint.

— Eşti bine încredinţat despre aceasta?

— Mai bine nu se poate: omul care mi-a spus această taină este atât de credincios, încât aş putea să jur în biserică pentru dânsul. Dar, ia spune-mi, de ce-mi faci atâtea întrebări asupra acestei pricini? Oare voieşti s-o prinzi şi să te arăţi cu slujbă înaintea stăpânului tău? Să nu faci această nerozie, măi băiete, căci o să te căieşti foarte mult.

— Şi de ce să nu-i dau pe faţă această neagră vânzare? adăugă Dinu, cu oarecare aprindere prefăcută.

— Voieşti să afli pricina pentru care te opresc?

— Da, căci eu iubesc pe stăpânul meu şi nu voiesc să-l văd înşelat de o femeie desfrânată şi făţarnică.

— Eşti prost, băiete! Tu nu ştii ce va să zică patima dragostei. Ascultă: tu o să te duci la stăpânu-tău şi o să-i spui că greaca îl înşală, nu este aşa? El deocamdată o să te creadă, o să-ţi zică: "Aferim, Dinule!", ba încă poate să-ţi dea şi un bunicel bacşiş; dar după acea o să se ducă la greacă, o să se certe cu dânsa, o s-o sperie c-o goneşte din casă şi celelalte. Ea, ca să-l încredinţeze că e nevinovată, o să înceapă să plângă, o să-şi smulgă părul din cap, o să jure pe tot ce are mai sfânt; în cele din urmă o să se prefacă că leşină şi atunci stăpânul tău, ca un fermecat ce este, o să se împace cu dânsa.

— Atât mai rău pentru dânsul!

— Zi mai bine că pentru tine o să fie mai rău, nerodule!

— De ce?

— Fiindcă pe dată ce se vor împăca, greaca o să întrebuinţeze toate mijloacele ca să afle pe pârâtorul ei.

— Dar stăpânu-meu n-o să-i spuie.

— Ţi-ai găsit! Ba o să-i spuie, şi încă chiar fără voia lui, căci astfel merg treburile dragostei. He! he! băiete. Tu eşti un copil de ieri-de-alaltăieri, nu ştii nimic. Ascultă-mă pe mine, că sunt lup bătrân, am dat cu capul de pragul de sus şi am văzut pe cel de jos. Când bărbatul şi femeia se iubesc şi ţin în dreptate, viaţa lor curge dulce întocmai ca apele unui râu liniştit; dar când muierea începe să calce strâmb şi o simte bărbatul, inima lui arde, ştii, ca peştele pe cărbuni. Ziua şi noapte se gândeşte tot la necredinţa muierii; aci se ceartă cu dânsa şi o lasă, aci iarăşi se împacă, şi am băgat de seamă că, la asemenea împăciuiri, omul face mai multe jertfe pentru o femeie netrebnică decât pentru una cinstită. Astfel dar, greaca o să ceară de la stăpânu-tău, ca dar pentru împăcăciune, depărtarea ta din slujba lui şi poate chiar o falangă bunicică dată dinaintea porţii caselor ei, ca să te înveţi minte a nu mai băga zâzănii între dânsa şi postelnicul.

— Ai drepate; dar, ia spune-mi, ce trebuie să fac?

— Să închizi ochii şi să-ţi cauţi de treabă, ca un băiat cinstit ce eşti, şi vei vedea cât de mult o să te iubească amândoi; iară trebuşoarele tale o să-ţi meargă de minune.

Dinu Păturică salută pe mentorul său şi plecă înainte, mulţumit de poveţele lui, căci găsise într-însele o completă aprobare a politicii sale. Ajungând la casele Duducăi, el intră pe portiţa cea mică, sui scara şi se puse jos, în pridvor, pe un pat de scânduri acoperit cu un chilim de Ţarigrad.

Era pe la orele nouă de dimineaţă; greaca se sculase şi se dusese la oglindă, ca să-şi puie în regulă graţiile maltratate de voluptoase-

le plăceri ale nopţii trecute şi să mai adauge câteva frumuseţi artificiale, ca să dea mai mult interes celor fireşti.

Toaleta femeilor cochete din zilele noastre, deşi a devenit o îndeletnicire foarte grea şi împovărătoare pentru bietele slujitoare din cauza nenumăratelor forme şi feluri de pieptănări, de spălături, de limpeziri cu ape aromatice şi chimice pentru lustruirea, dregerea şi împrospătarea pieliţei obrazului şi alte nenumărate nimicuri femeieşti, cu toate acestea ea rămânea o jucărie de nimic în comparaţie cu toaleta elegantelor din timpii domnilor fanarioţi.

Chera Duduca, deşi se afla în anii cei mai frumoşi ai vârstei femeieşti, dar destrămata viaţă ce o petrecea o făcuse să alerge foarte de timpuriu la ajutorul graţiilor împrumutate. Astfel dar toaleta ei din toate zilele se compunea dintr-un şir de torture la care ea se supunea cu cea mai mare resignaţiune, numai ca să-şi conserve acea frumuseţe care făcea pe postelnicul să depuie la picioarele ei toate jafurile câte le storcea din biata ţară şi pe frumosul calemgiu a o numi cheruvimul său şi a o iubi cu o ardoare egală amorului ce ea avea către dânsul.

În toate nopţile, după ce expedia pe amândoi adoratorii ei, se ungea pe obraz cu alifie vânătă; dimineaţa se ştergea cu albuş de ou, se aburea cu cărămizi încălzite în foc şi stropite cu apă de salcâm, apoi se spăla cu apă de pelin. Acestea le făcea ca să întindă pielea obrazului şi să dispară zbârciturile; apoi se ştergea cu un burete muiat în apă de castraveţi, ca să scoată petele, şi se spoia cu dres, ca să dea pieliţei o culoare mai albă.

După toate aceste operaţiuni, care n-aveau alt scop decât a albi, a întinde şi a întineri pieliţa obrazului, veneau rumeneala cea mincinoasă cu care îşi colora obrajii şi buzele, gogoşile de ristic arse cu care îşi înnegrea sprâncenele şi plasturele cele negre cu care îşi făcea murse sau benghiuri false.

După ce greaca îşi săvârşi acea toaletă complicată şi se mai întoarse de câteva ori pe dinaintea oglinzii, zâmbind şi gesticulând,

ca să se asigure dacă e de ajuns graţioasă, dete ordin să introducă în camera sa pe mesagerul postelnicului.

O ţigancă frumuşică se arătă în uşa sălii şi făcu semn lui Păturică să intre înlăuntru. El intră şi dete scrisoarea, apoi, trăgându-se înapoi către uşă, se strânse la piept şi luă o poziţiune atât de umilită şi plină de smerenie, încât ar fi putut să amăgească pe orişicine. Dar chera Duduca, care era personificarea fineţii şi a vicleşugului femeiesc, pricepu făţărnicia chiar sub acel văl de prostatică modestie.

Ea citi scrisoarea până la un loc, fără să lase a se zări pe figura-i vreun semn de surpriză bună sau rea; dar când ajunse la partea aceea prin care postelnicul îi recomanda pe acel nou Argus înveşmântat cu anteriu şi giubea, ea îşi aruncă fără voie ochii asupra ciocoiului şi, întocmai ca vulpea ce vede şi simte cursa întinsă, zâmbi cu amărăciune şi îşi contunuă lectura până la sfârşit. După aceea sărută scrisoarea şi, băgând-o în sân, se puse a examina cu mai multă atenţie figura lui Dinu Păturică care, deşi în acele momente de prefăcătorie exprima un fel de nevinovăţie amestecată cu stupiditate, dar tot lăsa a se străvedea îndestule vicii, dintre care cele mai principale erau răutatea şi laşitatea.

Am zis că greaca era vicleană ca o vulpe; ca să dovedim însă cât de adâncă şi pătrunzătoare era fineţea spiritului ei, cată să arătăm că cu toată arta ce puse Păturică în lucrare spre a face să dispară din trăsăturile feţei sale întunecoasele intenţiuni şi aspirări ce-i rodeau inima, nu numai că nu putu să o amăgească, dar o făcu chiar să înţeleagă şi mai bine cu cine are a face.

Trecură câteva momente, în care aceşti doi actori se priveau unul pe altul, fără să pronunţe o vorbă măcar. Această tăcere scrutătoare semăna foarte mult cu liniştea aparentă a două fiare ce stau de se observă cu o prefăcută nepăsare mai nainte de a sări cu asalt una asupra alteia.

În fine, greaca hotărî să dea asaltul; ea începu de la una din cele mai mari slăbiciuni ale ciocoilor, adică de la mândrie.

— Ei bine, logofete Dinule, îi zise ea cu un zâmbet dispreţuitor, Cilibi Andronache îmi scrie că de astăzi înainte ai să fii unul dintre slugile casei mele.

— Mă bucur din toată inima, milostiva mea stăpână.

— O fi precum zici, dar, uite, te văd îmbrăcat bine, cu giubea, cu anteriu, cu fermenă, cu papuci galbeni şi cu fes de Ţarigrad; pare că eşti scos din cutie şi asta nu-mi prea place. Să lepezi aceste haine boiereşti şi să te îmbraci cu haine de fecior prost.

— Voi face după plăcerea domniei tale, milostivă cucoană!

— Da, negreşit, căci o să te trimit cu coşniţa în târg şi nu voi ca pazarghideanul meu să poarte ceacşiri şi ilic!

— Voi face orice-mi vei porunci, milostivo!

— Asta o cred, căci la din împotrivă voi întrebuinţa gârbaciul, pe care-l vei fi văzut poate atârnat d-asupra uşii sacnasiului[1].

— Mă voi supune în tăcere la orice va găsi cu cale milostivirea ta.

Greaca, văzând marea ipocrizie şi falsa resignaţiune cu care ciocoiul primea aceste lovituri groaznice, se spăimântă, dar nu disperă.

— Aşa precum îţi zic, răspunse ea, o să te pun să tai ceapă la bucătărie, să speli vasele, să tai lemne, să aduci apă cu sacaua de la Filaret şi alte mărunţişuri de felul acesta.

— Prea bine, stăpâna mea; le voi face toate acestea, ba încă şi mai multe, numai ca să te văd mulţumită.

— Vei şedea toată ziua în pridvor cu capul gol, ca să împlineşti poruncile mele, căci la din împotrivă îţi voi pune coarne, te voi unge cu miere şi te voi lega de stâlpul porţii, ca să te mănânce muştele şi să râdă lumea de tine... Ai înţeles?

— Am înţeles, milostiva mea, şi sunt gata a suferi şi mai mari pedepse decât acestea, fără a mă plânge, căci stăpânu-meu te iubeşte şi eu trebuie să sufăr orice mi s-ar întâmpla de pe urma domniei sale.

---

[1] *Sacnasiu* se numea o cameră mică, situată în fundul sălii şi împodobită cu pat şi perne, unde aşteptau cei ce veneau cu trebuinţe, până ce îi primeau boierii în casă. (n. N. F.)

"Peste putinţă!" zise greaca în sine, disperată de sângele rece al ciocoiului; şi avea dreptate, căci toate săgeţile vicleşugului ei se tâmpiseră în inima de piatră a ciocoiului. Prima idee ce-i veni în minte fu de a rupe legăturile de amor cu calemgiul, singurul mijloc de a se pune în siguranţă despre spionajul lui Păturică; pe dată însă ce se gândi la dulcile momente ce petrecuse şi încă petrecea cu acel june frumos, sângele i se concentră în inimă şi faţa-i se îngălbeni ca ceara. Să ţie pe amant, ciocoiul ar fi trădat-o negreşit şi ar fi pierdut pe postelnicul Andronache, care o îngrijea ca pe o domniţă.

Aceste două idei deveniseră în acel moment Scila şi Caribda[1] pentru greaca noastră. Dar arsenalul vicleniilor femeieşti este foarte mare; ajunge numai să ştie cineva să caute într-însul şi desigur va găsi câte ceva pentru orice împrejurare. Greaca căută şi găsi în adevăr mijlocul de a scăpa din toate cu faţa curată. La această fericire negândită fruntea ei se lumină, trăsăturile obrazului său luară un aer dulce şi zâmbitor. Atunci, privind pe Dinu cu dulceaţă, îi zise:

— Ia spune-mi, Dinule dragă, cum ţi s-a părut purtarea mea către tine? Nu este aşa că sunt o nebună? Auzi colo! Să sperie cineva atât de mult pe un flăcăiaş aşa de frumos şi muchelef! Să n-ai grijă de nimica; o să trăieşti în casa mea ca la pieptul maicii tale; tot ce ţi-am zis n-a fost decât glume. Ai, de! fii mai cu inimă.

Dinu năbuşi în mica sa inimă bucuria acestui mare triumf şi, apropiindu-se de greacă cu o sfială prefăcută, făcu mătanie şi-i sărută mâna; apoi îşi luă ziua bună şi se duse.

[1] A fi *între Scila şi Caribda* — a fi între două pericole greu de evitat. Zicala se trage de la prăpastia cu vârtej de pe ţărmul Siciliei (Caribda) şi stânca din faţa sa, pe ţărmul Italiei (Scila). În antichitate cei care treceau cu corăbiile pe aici se aflau în mare primejdie.

Capitolul VII

CUPRINS

PÂNĂ NU FACI FOC, FUM NU IESE

Două săptămâni în urma acelor descrise în capitolul precedent, într-o noapte răcoroasă de primăvară, postelnicul Andronache ieşea de la amoreza sa cu ciubucul aprins şi cu sluga după dânsul, care ţinea într-o mână o chisea de şal plină cu tutun, iar în cealaltă o pereche de papuci galbeni. Trăsăturile feţei postelnicului, deşi puţin cam descompuse, arătau acum o mulţumire paşnică şi lipsită de grijile ce muncise pe bietul fanariot cu vreo câtva timp mai înainte.

Într-o ulicioară întunecoasă ce ducea în mahalaua Dudesculuí, sta de mai multe ore o butcă elegantă cu doi armăsari. Când boierul se apropie de acea uliţă, sluga alergă către locul unde sta ascunsă trăsura şi strigă: “Trage, Ioniţă!”

Fanariotul se sui în trăsură şi ciocoiul în coadă, strigând cu voce tare: “Acasă!”

Rog pe bunii noştri lectori să lase pe postelnicul a dormi în pace pe sofaua sa, căci are mare necesitate de somn, ca nu cumva să-şi piardă, deştept, iluziile fericirii sale, iar noi să ne întoarcem iarăşi pe strada Caliţei, ca să observăm ce se petrece în casa amantei sale.

Era o noapte frumoasă, o noapte tocmai bună pentru amoruri romantice. Frumos este, în adevăr, amorul de inimă, căci el ne procură momente de o fericire sublimă. Câte simţiri încântătoare nu încearcă un amant, când pentru întâia dată surprinde surâsul dorit al femeii ce el iubeşte! Cât de-nfocate sunt palpitaţiile inimii sale, când el depune primul sărutat pe buzele ei arzătoare; apoi câte încântări nu mai culege el, din treacăt, în dulcea viaţă a amorului, când, într-o adunare sau la un bal, îi vine din timp în timp câte un semn de dulce suvenire făcut cu o graţioasă sfială sau o privire plină de dezmierdare aruncată pe furiş şi care îi zice în limba cea misterioasă a inimii: “Te iubesc!... te iubesc... din tot sufletul!”

Dar amorul este o medalie cu două feţe. Să întoarcem acum medalia pe partea cea opusă.

Ce ziceţi domnia voastră despre acele amoruri zgomotoase care încep prin serenade de lăutari şi uneori de bande militare însoţite cu tobe şi cu tipsii, întocmai ca la grădina lui Giafer, şi care se termină prin păruieli în clasele de jos şi prin ceva mai rău în cele de sus? Ce crime au săvârşit paşnicii locuitori ai vecinătăţii, ca să fie deşteptaţi din somn în strigările birjarilor şi oftările cele monotone şi ascuţite ale amorezilor vulgari, mai indiscreţi decât pisicile; căci aceste dobitoace sentimentale miorlăiesc şi ele o lună pe fiecare an şi apoi ne lasă în pace, în vreme ce pisoii cei cu două picioare nu numai că miorlăie neîncetat, dar neavând destulă încredere în seducţiile vocii lor, mai iau şi pe alţii de le ajută. Dar răul prin rău se pierde, zice un vechi proverb.

Asemenea oameni nesocotiţi, care pun întristarea şi disperarea în inimile bieţilor consorţi şi părinţi, îşi iau mai adesea plata nelegiuirii lor prin trădarea ce le fac femeile corupte de dânşii; căci femeia care a avut curajul să calce jurămintele făcute înaintea altarului şi juna fată care a dezonorat perii cei albi ai părinţilor ei pentru vorbele dulci ale unui amant aprins de o patimă ilicită ce preţ vor pune oare pe nişte angajamente trecătoare, dictate mai totdeauna de capriciu şi prea rar de inimă?

O, juni! dacă aţi şti voi unde vă duc aceste amoruri nesocotite, poate c-aţi fi mai scumpi în risipirea iluziunilor juneţii voastre! Voi nu ştiţi cu ce monedă vă plăteşte femeia care a primit să-i sacrificaţi anii voştri cei mai frumoşi, timpul, averea şi chiar onoarea voastră. Voi nu ştiţi că acea fiinţă pe care voi o credeţi îngerul vostru, scăparea şi dezmierdarea inimii voastre, aceea este în stare a vă trăda pentru un diamant, pentru un şal şi, de mai multe ori, pentru câte o vorbă de spirit care sfâşie şi batjocoreşte sfinţenia amorului vostru. Şi ce culegeţi voi oare din toate sacrificiile ce faceţi pentru aceste statui de marmură? În locul amorului, trădarea, în locul fericirii, disperarea care slăbeşte şi dărâmă focul şi energia facultăţilor voastre şi, ce e mai rău, pierderea iluziunii care aduce cu sine scepticismul, monstru de sânge, părinte al turbării şi al sinucidului.

Fericire perfectă nu există pe acest pământ; aceasta s-a zis de mult timp şi de oameni foarte învăţaţi; avem însă ceva care seamănă cu dânsa: avem iluziunea, credinţa şi speranţa. Aceste daruri divine compun aci, pentru noi, ceea ce numim fericire.

Un june care a iubit o femeie cu credinţă şi devotament şi a fost răsplătit prin indiferenţă, ipocrizie şi trădare, acela pierde încrederea în femei; pentru dânsul nu mai există fericire conjugală; prin urmare el nu se mai însoară sau, chiar de se supune la această datorie socială, inocentul amor al soţiei sale, graţioasele ei surâderi, fragedele ei îngrijiri pentru dânsul trec de prefăcătorii, femeia simte toate acestea, cearcă a-l încredinţa despre sinceritatea amorului ei, dară nu reuşeşte. În fine lucrul se termină astfel: dacă femeia este virtuoasă, suferă în tăcere, suspină şi moare; iar dacă are caracter slab, cade în haosul pierzării, târând după sine, în ruşine, şi pe nevinovaţii săi copii.

Dar să venim la subiect.

Era una din acele nopţi da vară în care natura întreagă îşi deschidea comorile uimitoarelor sale frumuseţi, spre a ne da o idee perfectă de sublimitatea ei; bolta cerului era de un albastru încântător; stelele presărate pe spaţiul ei nemărginit de astă dată erau pline de o lumină magică; luna, a cărei palidă şi dulce faţă umple de dor şi de ardoare inimile simţitoare, sta aninată printre turlele Mitropoliei şi, nemaiputând din acel loc sfânt să-şi urmeze înfocatul ei amor cu junele păstor Endymion[1], amantul ei din vremile păgâne, ea părea a privi cu o nesăţioasă bucurie la atâţia înamoraţi ce se dezmierdau cu-nfocare sub razele ei amoroase. Suflările cele calde ale vântului de primăvară erau atât de line, încât abia frunzele plopului se clătinau alene.

[1] Legendă în mitologia greacă; luna, după ce ocoleşte bolta cerească, se lasă în peştera adâncă a muntelui Latmos, în căutarea frumosului păstor Endymion pe care l-a îndrăgit. Dar Endymion, cuprins de o toropeală vecină cu somnul, nu o ia în seamă, şi luna, tristă, părăseşte bolta cerească până în seara următoare.

Această maiestoasă şi dulce tăcere era întreruptă câteodată de suspinele unei privighetori care cânta durerile sale ascunsă într-o dumbravă de lilieci din grădina mănăstirei Antim.

Păturică, îndemnat mai mult de bănuitorul instinct al răului decât de simţământul frumosului, sta ţintit la fereastra camerei sale, luând foarte puţin aminte la acea minunată panoramă. Nu trecu mult timp şi urechea lui fu izbită de sunetul unor instrumente de muzică. Aceste sunete, fiind un acord de acelea ce fac lăutarii înainte de a începe cântarea, deşi încetară numaidecât, însă atraseră atenţiunea ciocoiului. El se gândi câteva momente, apoi bătându-şi fruntea cu palma, ca omul ce prinde o idee de mult timp aşteptată, zise: "A! a! acum înţeleg! Aceşti lăutari trebuie să fie puşi de ibovnicul stăpânei mele!... Nicolăiţă de la boierul armaş nu m-a înşelat. Pe muncă, Dinicule! Pe muncă, băiete, ca să mai scurtăm calea ce duce la fericire!" Zicând acestea, el luă ipingeaua pe dânsul şi, coborându-se în grădină, se ascunse după trunchiul unui arbore.

Lăutarii începură din nou acordurile lor; de astă dată însă, ei cântară cum se cântă, adică puseră capul pe umărul stâng şi, prin ajutorul arcuşelor şi al penelor de gâscă, scoaseră din viori şi cobze nişte accente foarte patetice pentru timpii de atunci, dar care astăzi n-ar avea cea mai mică putere asupra simţurilor noastre, nici chiar pe aceea de a ne face să dormim.

După ce lăutarii sunară câteva arii melancolice, ei încetară, ca să dea loc unei voci de tenor ce intonă cu o doză mare de simţământ şi de pasiune, aria pe care se cântau versurile acestea:

Pe pod pe la Spiridon
Toate păsările dorm,
Numai păsărica mea
Toată noaptea ciripea,
De amor se jăluia.

Oh, amor, amoraş,
Vedea-te-aş călugăraş,
Pân' la patruzeci de zile
Să te văd la mănăstire
Cu ochii pe la icoane,
Cu gândul pe la cucoane,
Cu mâinile pe Psaltire,
Cu ochii pe la copile etc.

Aria aceasta fu terminată prin oftări din cele mai adânci; dar ferestrele grecii, ce se deschideau la primul accent al serenadelor înfocatului calemgiu, rămaseră de astă dată închise ca un mormânt. Lucrul era de disperat, dar amorezii au mai multe coarde la arc; ei nu disperă aşa lesne.

Calemgiul aruncă o privire duioasă asupra ferestrelor, apoi începu a cânta:

Piatră, de-ai fi, te-ai desface
Şi la mine te-ai întoarce!
Of, of, of, chera-mu[1], of! *etc.*

Această din urmă încercare reuşi pe deplin, căci greaca, după o luptă teribilă între interes şi amor, neputând să mai reziste furioaselor bătăi ale inimii sale, deschise ferestrele şi făcu cu batista un semn; apoi se coborî în grădină, intră într-o boltă de viţă în care abia pătrundeau razele lunii şi, aşezându-se pe un divan moale, aşteptă acolo pe amantul ei.

Nu trecu mult timp şi apăru o umbră în fundul grădinii. Această umbră luă o direcţiune către bolta de viţă şi de ce se apropia mai mult, ea luase forme mai distincte. Când fu la o distanţă oarecare

[1] *Draga mea*. (*gr.*)

de ascunzătoarea lui Păturică, acesta deosebi într-însa un june ca de douăzeci şi cinci de ani, cu anteriu de şamalagea morico, cu fermenă de croazea pembe, încins cu un şal pătlăginiu şi legat la cap turceşte cu un taclit în vărguliţe.

El înainta cu paşi rari şi nesiguri către locul în care se afla dorita inimii sale, fără a se gândi că această întâlnire era să fie cea mai de pe urmă rază a fericirii lui.

Păturică, care spionase tot ce se petrecea, aştepta acum momentul favorabil ca să se arunce asupra victimei sale. El lăsă pe june să se aropie câtva de bolta de viţă, iar când rămase între dânsul şi prada sa o distanţă de câţiva paşi, zise încet: "Doamne ajută!" şi, sărind ca o panteră, apucă de piept pe bietul june şi începu să strige: "Tâlharii, tâlharii!... Săriţi, creştini!... Puneţi mâna pe hoţ, pe tâlhar!"

Sărmanul june, văzându-se strâns cu vigoare de un braţ puternic, mai întâi cercă să se libereze de dânsul, dar neputând, începu a se ruga să-l lase în pace că e om cinstit.

— Nu, tâlharule, nu te las din ghearele mele. La spătărie, hoţule, să te învăţ eu minte a mai veni să furi orz din hambarul nostru!

— N-am furat nimic, logofete; priveşte-mă şi vezi, am eu caifet[1] de hoţ?

— He, he! şiretule, nu mă-nşeli tu pe mine; ştiu eu că te-ai înhăitat cu ţiganii lui Velcea şi jefuiţi mahalaua. Eu mănânc pâinea cucoanei Duduca şi nu sufăr s-o jefuiască nişte masalagii ca tine! O să te leg bine cot la cot şi mâine o să te dau pe mâna zabetului[2].

Această stratagemă atât de ingenioasă puse pe greacă într-o poziţiune foarte delicată; o făcu în fine să se convingă că Păturică era un demon împeliţat — şi avea dreptate biata femeie, căci starea lucrurilor era atât de dificilă, încât nu mai putea să facă nimic în

[1] *Caifet* — asemănare. (n. N. F.)
[2] *Zabet* — stăpânire. (n. N. F.)

favoarea amantului său. Să tacă, nu putea, căci vicleanul ciocoi ar fi dus la spătărie pe junele calemgiu şi printr-aceasta s-ar fi dovedit amorul ei cel tainic; să-l libereze, nu putea decât printr-o mărturisire care ar fi făcut pe ciocoi stăpân pe secretele sale. Din aceste două rele Duduca alese pe cel mai mic. Ea ieşi din boltă şi arătându-se dinaintea lui Păturică zise:

— Ce s-a întâmplat? Ce este acest zgomot?

— Să trăieşti, milostivă stăpână, răspunse ciocoiul, am pus mâna pe-acest tâlhar care jefuieşte mahalaua întreagă, care ne fură orzul şi găinile.

— Bravo, Dinule, să trăieşti; dar ia să văd şi eu pe-acest tâlhar?

Junele înamorat se apropie de dânsa; iar Păturică, simţind că ei voiesc a vorbi despre ale lor, se depărtă puţin, prefăcându-se că caută o funie ca să lege pe presupusul tâlhar. Greaca observă şi această viclenie, dar, folosindu-se de dânsa, se apropie de amantul ei şi-i zise:

— De acum înainte totul s-a rupt între noi!...

— De ce, sufletul meu? răspunse calemgiul cu glas tremurător.

— Postelnicul a aflat amorul nostru şi mi-a trimis pe cel mai afurisit ciocoi din lume să mă păzească. Tu eşti în mâna lui şi eu nu pot să te scap decât mărturisind dragostea noastră.

— Să-l cumpărăm cu bani.

— Eşti nebun, Iordache! (Ăsta era numele calemgiului.) Crezi tu oare că acest zgripţor se va mulţumi cu aceea ce-i vom da noi? Lui îi trebuie comori; mândria lui merge până la protipendadă!...

— Aşadar, va să zică?...

— Nimic nu rămâne decât să ne despărţim pentru totdeauna.

— Şi crezi că voi putea trăi fără tine?

— Te vei supune la această nevoie pentru asigurarea fericirii mele. Rămâi sănătos şi mângâie-te cu alta de pierderea mea.

Zicând aceste cuvinte, ea chemă pe Dinu şi-i zise:

— Dă drumul acestui flăcău, că-i păcat să-l băgăm în spătărie;

iar dacă-l vei mai prinde prin grădină, atunci să faci cu dânsul ce vei voi.

— Prea bine, milostivo. Apoi, întorcându-se către calemgiu, zise: Aide, băiete, cată-ţi de drum şi să nu te mai prind prin grădină că, pe legea mea, te jupoi de viu.

Sărmanul june privi pe greacă cu ochii plin de lacrimi şi, luând drumul către fundul grădinii, se făcu nevăzut: iar greaca şi Păturică intrară în camerele lor, fără să schimbe nici o vorbă.

CUPRINS

Capitolul VIII

MIJLOCUL DE A FACE FOC FĂRĂ SĂ IASĂ FUM

A doua zi, greaca se sculă foarte dimineaţă şi îşi făcu toaleta cu îngrijire mult mai mare decât în celelalte zile; după aceea ea chemă pe ţigancă şi-i porunci să aducă două cafele, două dulceţe, un ciubuc şi o narghelea. Chemă apoi pe Păturică şi, după ce rămase cu dânsul, îi făcu semn să şadă lângă dânsa pe sofa.

Păturică, deşi dorea de mult timp să ajungă aci, deşi în calitatea sa de om cu multă minte înţelegea pricina care o silea să devie atât de blândă cu dânsul, nu primi totuşi să şadă.

— Ci şezi, Dinicule dragă, îi repetă greaca cu graţie.

— Vai de mine, cuconiţă, cum aş putea să şed lângă milostiva mea stăpână?

— Tu mi-ai dat să înţeleg că doreşti foarte mult de casa mea.

— Mi-am împlinit datoria şi nimic mai mult.

— Aşa este, dar o slujbă ca aceasta cată să fie răsplătită şi eu voi să te răsplătesc; vino dar să luăm dulceaţă şi cafea împreună.

— Nu cutez, milostivo.

Greaca, văzând rezistenţa ciocoiului, se ridică după sofa şi, după ce dete o aruncătură de ochi la fereastră, îl luă de mână, îl puse lângă dânsa şi, ca să-i insufle mai mult curajul, îi dete cu propria ei mână dulceaţa şi cafeaua.

În timpul cât ţinu băutul cafelei, greaca examină cu mult interes trăsăturile feţei lui Păturică şi rămase foarte mulţumită, căci, fie zis între noi, băiatul nu era de loc urât. După ce dar se gândi puţin, faţa ei luă un aer dulce şi amoros.

Ce se va fi petrecut în inima ei în acele momente, nu ştim; judecând însă după cele dinafară, am putea zice numai că inima ei nu era stăpânită în acel minut de amor, ci mai cu seamă de temerea de fi respinsă, dacă cumva din nenorocire pasiunea ei n-ar fi intrat în planurile ambiţioase ale ciocoiului.

În fine se sculă de pe sofa plină de tulburare şi, ieşind din cameră, zise mai întâi câteva cuvinte servitoarei sale credincioase; apoi se întoarse ţinând în mâini o sticlă cu anason de Chio din care bea numai postelnicul şi un taler plin cu alune prăjite.

"Să vedem — zice ea în sine — va putea el să-şi păstreze acest cumpăt sfieţ şi rece, când această băutură va arunca tulburarea în minţile şi în simţurile lui?" Şi punându-se iarăşi pe sofa, într-o poziţiune voluptoasă, turnă licoarea de foc cu mâna ei cea albă şi o prezentă cu graţie lui Păturică.

— Ţine— zise ea — bea acest spirt în sănătatea mea!

Dinu luă paharul şi zise:

— În sănătatea cucoanei Duduca, cea mai frumoasă din toate femeile Bucureştiului.

— Astea sunt linguşiri, ştrengarule! răspunse greaca luând o poziţiune şi mai invitătoare.

— Nu, nicidecum; ba încă dacă voieşti să spun adevărul, eşti mai frumoasă decât Afrodita din mitologie.

Greaca turnă încă un pahar şi, sorbind puţin dintr-însul, îl dete lui Păturică cu mâna tremurândă.

Ciocoiul, bând şi acest pahar, simţi un foc strecurându-se prin tot trupul său şi o tulburare voluptoasă îi cuprinse minţile; el privi pe Duduca cu o sete de amor nedescriptibilă. Atunci greaca, văzându-se sigură de triumf, dete glasului său o intonaţie şi mai dulce şi, privind pe Dinu cu ochi galeşi, îl întrebă:

— Ia spune-mi, Dinicule dragă, ai iubit tu vreo femeie pân' acum?

— Pe nici una, frumoasa mea stăpână.

— Nu mă-nşeli oare?

— Nu, zău, nicidecum.

— Ştii tu că eu de mult te iubesc şi nu cutezam să-ţi spun, căci mă temeam să nu fii vreun berbant; dar fapta ta de astă-noapte, dragostea şi credinţa despre care mi-ai dat dovadă m-au făcut să-mi iau hotărârea... Vino dar, dragă, în braţele mele! Nu te sfii, Dinule; eu te iubesc, căci eşti tânăr şi frumos, eşti plin de foc şi de mândreţe.

Apoi, lăsând să iasă din adâncul pieptului ei un suspin înfocat, se aruncă în braţele ciocoiului şi-l strânse cu ardoare pe sânul ei. Gurile lor se lipiră; ochii lor, jumătate închişi de delirul pasiunii, clipeau din când în când cu scântei de amor şi voluptate... Erau beţi de fercire!...

Două ore în urma acestei scene de desfrânată şi urâcioasă trădare, Dinu Păturică putea să se laude că a învăţat pe dinafară alfabetul norocului. Greaca asemenea dobândise un complice cu care să poată mânca în siguranţă starea postelniclui. Numai postelnicul, sărmanul! el culegea în acele momente roadele oarbei sale încrederi.

CUPRINS

Capitolul IX
CONFIDENŢELE

Trădarea începută cu atâta fineţe de Duduca şi de Păturică din zi în zi lua aspectul unui amor sentimental. Ciocoiul, cufundat în plăceri, părea că renunţase la orice plan de ambiţune; dar asta era o nouă cursă ce el întindea fanarioatei.

Ţinta lui era să mănânce starea postelnicului. Greaca avea tot această tendinţă vicleană. Păturică o simţise din purtarea către

dânsul, dar, ca om cu minte ce era, el vrea să o aducă în stare a-şi declara însăşi acea dorinţă; cu alte cuvinte, el voia să prindă şarpele cu mâna altuia — metod foarte ingenios, ce s-a practicat în toţi timpii, şi se va practica până ce acest glob se va preface în cenuşă sau se va prăvăli în haos.

Într-o seară ei beau cafeaua în camera de culcare. Mai întâi vorbiră de amor, acuzându-se unul pe altul de indiferenţă; dar această conversaţie se sfârşi foarte curând prin jurăminte de cele ce întrebuinţează adesea amanţii, ca să se poată amăgi mai lesne unii pe alţii.

— Aşa, nemulţumitorule, zicea greaca, tu nu mă iubeşti cu acea căldură ce aşteptam de la un om pentru care am făcut atâtea jertfe. Ştii tu că fără tine nu mai pot să mai trăiesc? Când lipseşti câte un ceas de lângă mine, mi se pare acel timp un an, un veac. Oh! cât eram de liniştită până a nu mă înclina cu tine! Trăiam cu postelnicul fără să fiu tulburată de nimic.

— Linişteşte-te, Duducuţo, *fos-mu*[1], eu te iubesc mai mult decât orice în lume; să n-am parte de Dumnezeul la care mă închin, să fiu anatema dacă mint.

— Lasă, lasă, nu te mai jura, că am simţit eu toate. Ştiu eu pricina care te răceşte de la mine.

— Spune-mi-o, aşa să trăieşti, că-mi vine să nebunesc.

— Tu mă temi de postelnicul — şi ai drepate; dar de! ce oi să fac? Nu pot să-l las, căci el mă îngrijeşte despre toate. Dacă ai avea tu stare să mă ţii, chiar acum, în acest ceas l-aş lăsa.

— Ai cuvânt. Dar, te tem şi cum cutezi să ceri de la un om care te iubeşte să stea cu sângele liniştit când vine altul şi te sărută chiar pe locul acela unde şi-a pus el buzele puţin mai nainte, când cellalt te strânge în braţe şi doarme cu capul pe pieptul tău? Tu nu ştii ce se petrece în inima mea când te văd în braţele postelnicului.

[1] *Fos-mu* (*gr.*) — lumina mea.

Toate furiile iadului se grămădesc împrejurul meu şi îmi zic: "Înjunghie-te sau înjunghie-l!"

În timpul acesta se auzi pe drum un glas frumos cântând versurile acestea:

Frunză verde ş-o lalea!
N-am cuţit că m-aş junghea.
Văzând ibovnica mea
Pe braţele altuia...

Amândoi amanţii ascultară cu atenţiune patetica melodie în care erau învelite acele versuri, iar ciocoiul exclamă cu un zâmbet neînţeles:

— Sărmanul Chioftea!

— Cine e acel Chioftea? întrebă greaca.

— Un vătaf de curte de la un boier.

— Şi de ce-o fi cântând el aceste stihuri întristătoate?

— Este amorezat, sărmanul!

— După cine?

— După amoreza stăpânului său.

— A, a! înţeleg, după frumoasa Despina.

— Da, după dânsa, care l-a făcut vătaf de curte şi calemgiu la postelnic.

Greaca, pricepând simţul acestor vorbe, zise:

— Ai dreptate. Ea a făcut tot pentru dânsul şi eu nimic pentru tine.

— Nu este vorba de mine, răspunse Păturică cu nepăsare.

— Ei bine, Dinule dragă, îmi cunosc greşeala şi încep chiar de astăzi a mi-o îndrepta. Voi scrie postelnicului să te facă vătaf de curte în locul lui Gheorghe pe care voieşte să-l facă zapciu de străini; dar am altceva să-ţi spun: însă cer să fii tainic. Postelnicul e galantom, îşi cheltuieşte starea cu craidonii pe la via Brâncoveanului şi pe la Cotroceni.

— Ei, ş-apoi, ce iese de-aci? Lasă-l să şi-i cheltuiască cum îi va plăcea!

— Aşa este, ai dreptate; dar el poate să se amorezeze de alta, sau poate să afle că ne iubim amândoi şi să ne oropsească şi atunci vom rămânea calici pe drumuri. De ce să nu ne bucurăm noi de averea lui, căci suferim mojiciile şi fantaziile lui?... Eu ca ţiitoare şi tu ca vătaf de curte putem în scurt timp să-l scoatem la silimet[1]. Ai, ce zici?

— Ce să zic, dragă Duduco! Zic că Dumnezeu sau dracul ne-a făcut pe unul pentru altul. Apoi, strângând-o în braţe şi sărutând-o, zise: De mâine, iubita mea, să ne punem la lucru.

— Tu-l vei încărca la socoteli.

— Tu-i vei cere şaluri şi mătăsării.

— Tu-i vei specula moşiile.

— Tu-i vei cere diamanticale.

— Şi unind jafurile la un loc, ne vom cumpăra moşii şi ţigani.

— Ş-apoi ne vom cununa; nu este aşa, Duducuţo dragă?

— Bravo, Dinule, ai ghicit!

— Bravo, Duduco!

— Pe mâine!

— Ia stai puţintel; am uitat un lucru! exclamă greaca, punându-şi degetul la buze spre a-şi aduce aminte. Nouă ne mai trebuie un om, ca să ne stoarcă banii grecului fără de-a ne da noi pe faţă.

— Ai dreptate, Duduco.

— Cunoşti tu vreunul?

— Cunosc, dară...

— Cine e? Cum îl cheamă?

— Chir Costea Chiorul.

— O fi Costea bogasierul, de la Sf. Gheorghe cel Nou.

— Tocmai acela.

— De minune!

---

[1] *Silimet* — desăvârşită sărăcie. (n.N.F.)

Capitolul X

CUPRINS

CHIR COSTEA CHIORUL

Ne oprim puţin din povestirea noastră, ca să introducem pe scenă, încă un personaj foarte interesant, care are să joace un rol însemnat în această istorie.

Cei ce cunosc cum era forma oraşului Bucureşti înaintea focului de la 1847 n-au decât să se gândească puţin şi-şi vor aduce aminte că, mergând drept pe uliţa Colţii spre Sf. Gheorghe cel Nou, era, pe timpul acela, o piaţă triunghiulară din care îşi luau începutul trei uliţe: una ducea spre Bărăţie, alta către hanul lui Filaret[1] şi cea din urmă se îndrepta către pescăria veche din mahalaua Scaunelor. Cea dintâi era locuită de bogasieri, a doua de cojocari subţiri şi groşi, iar a treia, acoperită cu scânduri ca bazarele din Stambul, era locuită numai de abagii şi găitănari.

Pe la 1814 aceste uliţe, ca mai toate celelalte, erau aşternute cu scânduri de stejar şi aveau pe dedesubt canaluri de lemn pentru scurgerea apelor. A umbla însă pe asemenea poduri era o adevărată tortură, căci uneori ele erau pline de noroi infectat din cauza necurăţirii canalelor, alteori se rupea câte o scândură tocmai când nenorocitul pedestru punea piciorul pe dânsa şi, fără veste, el se simţea cufundat în noroi până la mijloc sau chiar se pomenea cu o mână scrântită sau un picior frânt. Să mai adăugăm pe lângă acestea şi lipsa de felinare şi abia ne vom putea face o idee despre trista stare în care se aflau uliţele Bucureştilor pe timpul acela.

În una din cele trei uliţe locuia un neguţător căruia, din cauza deosebitelor obiecte de vânzare ce ţinea în magazinul său, nu-i putem da nici o calificaţie definitivă; tot ce putem zice despre dânsul este că făcea parte din toate breslele neguţătoreşti, fără ca să plătească patentă la vreuna dintr-însele, căci dacă stărostia voia

[1] Două clădiri au purtat acest nume: una este aceea despre care vorbim, iar cea de-a doua este localitatea pe care s-a clădit teatrul. (n. N. F.)

să-i dea patentă de bogasier, el nu o primea, zicând că este ceaprazar; iar din această corporaţie el scăpa aruncându-se în alta, fără ca nimeni să-l poată dovedi de mincinos.

Acest neguţător, evreu de origine, dar trăit şi naturalizat printre fanarioţi, se deosebea dintre colegii săi printr-o rară dibăcie, întemeiată, din nenorocire, pe un caracter cât se poate de mârşav.

A trimite la ocnă pe un nevinovat sau a fura cu paraua de la marfă, pentru dânsul era totuna; conştiinţa lui era obişnuită cu tot felul de răutăţi, încât cea mai mare nelegiuire nu putea să deştepte în inima sa nici milă, nici frică de Dumnezeu.

Ca să ajungă a dobândi stare mare, el întrebuinţase toate mijloacele putincioase şi nu nesocotise câtuşi de puţin folosul ce putea trage întru aceasta de la femei. Nu era un desfrânat în ţară pe a cărui cochetă să nu cunoască chir Costea. El împrumuta pe toţi junii cu bani, luându-le dobânzi nespuse; făcea înlesniri amoroase chiar în casa lui; spiona pe toată lumea şi o trăda la spătărie. Toate acestea le făcea sub masca omeniei şi a dreptăţii şi suntem încredinţaţi că, dacă biata ţară românească ar fi fost şi pe atunci un obiect de speculă, chiar pentru oamenii de jos, chir Costea, negreşit, s-ar fi servit şi el de cuvintele "patrie şi libertate", ca să-şi sature lăcomia de bani.

Când îi ieşea înainte vreo femeie cochetă (de care nu era lipsă nici pe atunci), el, dintr-o simplă căutătură, înţelegea cu cine are a face şi ce profit poate să tragă de la dânsa.

Dacă întreţinuta vreunui boier cu trecere la curte şi bogat se oprea cu butca dinaintea prăvăliei sale, el ieşea afară cu capul descoperit şi o ameţea cu linguşiri de tot felul: "Bine ai venit, preacinstită cuconiţă! Ce mare cinste pentru mine! Cu ce pot să vă slujesc? Am primit acum de curând: mătăsării de Veneţia, tulpanuri, panglice, răţele şi horbote din Lipsca, fesuri albe de Ţarigrad, şaluri de Iran[1]. Am mai primit diamanticale de tot felul: rubine, smaragde şi mărgăritare de la cei mai vestiţi giuvaiergii din Stambul." Apoi,

[1] De Persia. (n. N. F.)

întorcându-se către băieţii din prăvălie, le zicea: "Ei, ce şedeţi ca nişte trântori? Scoateţi tot ce avem mai frumos şi puneţi dinaintea milostivei cucoane, ca să-şi aleagă orice i-o plăcea!"

În câteva momente se prefira pe dinaintea cochetei toate boarfele şi falsele diamante ale ingeniosului bogasier, fără ca el să lase pe vreuna a trece mai jos de un cap d-operă. În fine, cocheta îşi alegea un inel de diamant, de mărgăritar sau o perniţă de odagaciu şi zicea surâzând:

— Cât costiseşte aceasta, chir Costeo?

— Să fac socoteala, milostivo.

Apoi luând în mâini obiectele în chestiune, se prefăcea că se gândeşte la preţul lor şi-n urmă răspundea cu aer meditativ şi serios:

— Pe mine mă ţin şapte sute de lei, dar pentru preacinstitul obraz al panevgheniei tale le dau tot cu acest preţ, voiesc să mă fac om al casei domniei sale. Ce ştii! Poate că te voi ruga şi eu de ceva şi voi fi ascultat!

Cocheta număra banii şi, luându-şi obiectele cumpărate, ieşea din prăvălie petrecută de curtenitorul bogasier.

Dar fineţa lui şi-o întrebuinţa mai cu seamă asupra feciorilor de boieri cu stare şi asupra acelora despre care afla că peste puţin timp au să ia vreun huzmet gras. Către toţi aceştia el se arăta generos: îi împrumuta cu bani, le împlinea cu repeziciune orice serviciu, devenea chiar Mercurul lor fără plată. La toate înşelătoriile, însă, de felul acesta, el se ajuta foarte mult cu două copile ale sale, pe care le învăţase atât de bine arta prefăcătoriei, încât ele atrăgeau pe tineri în casa lor întocmai ca nişte adevărate sirene.

Era foarte curios a vedea cineva pe aceste copile servindu-se deodată cu modestia şi cu cochetăria, două arme aşa de opuse una alteia. Când pentru prima oară se prezenta vreun tânăr în casa bogasierului, fetele şezând pe câte un scaun, cu ochii plecaţi în jos, simulau o modestie demnă de sfânta Cecilia[1]; dar după ce se infor-

[1] Sfânta Cecilia, patroana muzicii, era patriciană romană. Ea suna în perfecţiune organul şi era tipul modestiei. (n. N. F.)

mau despre starea şi poziţiunea lui şi după ce se mai familiarizau cu dânsul, atunci îşi schimbau rolul: dacă tânărul era sărac sau se introducea în casa bogasierului cu scop de a solicita vreo facere de bine, fetele mai adăugau pe lângă modestie un fel de mândrie grosolană, care făcea-ndată pe solicitator să înţeleagă că n-ar fi rău să se care de acolo şi să le lase în pace; când însă tânărul era bogat şi darnic, atunci smeritele fiice ale Evei îşi părăseau curând sfiala cea prefăcută şi, devenind cochete în toată puterea cuvântului, primeau cu cea mai destrămată răsfăţare glumele, darurile şi sărutările junilor libertini.

Pe când fetele întindeau toate aceste curse ca să ameţească pe biata victimă, intra în casă şi chir Costea cu câte o dulamă veche de postav putred, cusută cu fir mincinos, sau vreun alt veşmânt rămas de ani în prăvălia sa şi cu un zâmbet plin de viclenie îi zicea: "Ia priveşte, cucoane, această dulamă. Ce mai postav! Ce mai sârmă de aur! Ce mai cusături! Parcă-i un tifarichi[1]. Ia îmbrac-o, aşa să trăieşti! căci trebuie să-ţi şadă foarte bine cu dânsa."

Junele, văzându-se pus între ciocan şi nicovală, nu putea face altfel decât a îmbrăca haina. După ce se termina operaţiunea, grecul privea pe tânăr din toate părţile cu o privire prefăcută, şi strigând: "Bre! Ce minune... Luxăndriţo! Marghioliţo! Ia priviţi, tată, pe cuconaşu! Nu este aşa că seamănă cu o beizadea? Cât de bine te prinde, cuconule! Parcă-i croită pe trupul domniei tale. Ai să facem un târg din două vorbe. Eu te iubesc prea mult; nu ştiu ce ai, că m-ai fermecat! Pe mine mă ţine douăsprezece mahmudele, dar pentru hatârul domniei tale o dau ce zece[2]. Ai, să fie de bine!"

Nenorocitul tânăr, deşi se vedea tot într-un timp şi furat şi bat-

---

[1] Cap d-operă de o industrie (dintr-un domeniu — n. ed.) oarecare şi uneori primiţiu (primele roade ale pământului, pârgă — n. ed.) de poame. (n. N. F.)

[2] Monedele ce circulau în timpul lui Caragea sunt acestea: mahmudea, cu lei 38; dodecarul, lei 12; funducul, lei 22; nesfiaua, lei 4; cercliul, lei 3; galbenul, lei 30; zgripţorul, lei 12 parale 20; sfanţul, lei 2; diricliul, lei 12 par. 20; speţul, lei 12; crontalerul, lei 14; barbuta, lei 2,20. (n. N. F.)

jocorit, căta să primească haina, ca să nu-şi strice opiniunea de galantom ce aveau fetele despre dânsul. Scotea dar punga din buzunar şi număra cele zece mahmudele cu o nepăsare prefăcută, sau scădea preţul hainei din vreo sumă cu care împrumutase pe grec mai nainte, tot prin astfel de mijloace.

Nu exista casă de boier în care să nu intre chir Costea, sub diferite pretexte; la gastronomi se introducea prin baclavale şi dulceţe de Ţarigrad, pe care le prezenta pe la zile mari; la tinerele cucoane îşi deschidea intrarea prin glastre cu flori şi alte nimicuri femeieşti, pe care le da cu preţul jumătate, ca să poată câştiga mai în urmă înzecit, prin intrigi şi servicii de amor. În fine, păgânul de fanariot făcea tot ce-i sta prin putinţă ca să realizeze proverbul ţării sale: ”Αρπαξε να τρῶς και κλέψε ν’ ἂχη“[1].

Iată portretul moral al omului ce alese Dinu şi Duduca spre a le ajuta ca să mănânce starea postelnicului Andronache.

CUPRINS

Capitolul XI
ADEVĂRUL E PROASTĂ MARFĂ

Postelnicul Andronache, crezându-se asigurat de credinţa amantei sale prin punerea ei sub paza lui Păturică, îşi petrecea acum viaţa în cele mai dulci plăceri ce pot să dea omului poziţiunea, aurul şi amorul.

Gelozia, unicul rău ce-l frământase câtva timp, dispăruse cu totul prin bunele ştiri ce primea despre Duduca şi mai cu seamă prin marea afecţiune şi înflăcăratul amor de care ea-i da dovezi pe fiecare zi. Unica grijă ce-l preocupa era aceea de a crea norocul credinciosului său servitor, pe care-l orândui mai întâi sameş la hătmănie; dar necrezând de ajuns această răsplătire, el rugă pe

[1] “Şterpeleşte ca să mănânci, şi fură ca să ai!”

Caragea de îl onoră cu rangul de sluger, pe care mai în urmă îl prefăcu în cel de pitar[1].

Am zis într-unul din capitolele precedente că din toate slugile casei postelnicului numai vătaful de curte străbătuse în adâncul inimii lui Păturică şi numai el prevăzuse întunecoasele lui planuri şi îl urmărea de aproape, fără să lase a-i scăpa din vedere nici una din faptele sale.

Din ziua, însă, când postelnicul avu nerozia de a orândui pe Păturică priveghetor asupra faptelor amantei sale, vătaful îşi îndoi privegherile sale şi află toate câte Păturică voia să le ţie ascunse; el descoperi nedemna trădare a ciocoiului şi hotărî să denunţe pe trădător, ca să scape pe stăpânul său de nenorocirea în care voia să-l tragă.

---

[1] Ceremonia dării rangurilor pe timpii lui Caragea era aceasta: individul hotărât a lua rang, de era funcţionar, se recomanda domnitorului de către ministrul sub care servea; iar când se întâmpla să fie protejatul vreunuia din boieri, îl recomanda postelnicul cel mare.

Ceremonia începea astfel: Domnul şedea pe sofa în sala de primire, iar când se apropia peţitorul de rang, se scula în sus şi îl îmbrăca cu o haină de mătase albă, cu vărgi de fir, în formă de biniş sau tunică; apoi, adresându-se către persoana căftănită, îi zicea cuvintele acestea: "Pentru osârdia şi credinţa cu care ai slujit ţării". Aceste cuvinte nu se ziceau tot într-un fel, ci după informaţiunile ce avea domnitorul despre persoana căruia voia să-i dea rang. Grigore vodă Ghica, când a îmbrăcat cu caftan pe răposatul Barbu Catargiu, s-a servit cu aceste cuvinte: "Te cinstesc cu acest caftan, ca să deştept în tine dragostea către faptele cele bune". Cu ocazia îmbrăcării de caftan a răposatului Tache Rallet, îi zise: "Te cinstesc cu acest caftan pentru multa vreme de când stai fără chiverniseală şi pentru evghenia neamului tău".

După aceea postelnicul cel mare comunica celor de faţă numele rangului, apoi după dânsul ieşea seleamceauşul sau baş-bulucbaşa şi vestea mulţimii numele individului şi rangul ce primise.

După săvârşirea ceremoniei, cel ce primea rang pleca din curtea domnească pe jos, dacă rangul era mic, iar de era de la stolnic în sus, îl punea călare pe cal domnesc, împodobit cu cioldare de fir şi calcane de argint, şi îl petrecea până la locuinţa sa cu alaiul domnesc.

Ajungând la casa sa, venea meterhaneaua şi-i cânta, apoi veneau trăsuri domneşti, având într-însele idiclii şi cafegii, cu tacâmuri de dulceaţă, cafea şi ciubuce, toate domneşti, şi îl cinstea ca din partea domnului; iar cel cu rangul căta să plătească lei 400 pentru meterhanea şi câte un bun bacşiş la idiclii, cafegii şi ciubuccii. (n. N. F.).

Într-o zi, pe când postelnicul se afla singur în odaia sa, trântit pe sofa şi îngânând pe nas un cântec de amor, vătaful se prezentă dinainte-i şi, după ce-i făcu temenea[1] până la pământ, îi zise:

— Cucoane Andronache, să trăieşti întru mulţi şi fericiţi ani! Cinci ani sunt acum de când te slujesc cu credinţă şi supunere. Aş dori dar să aflu din gura domniei tale dacă te-ai mulţumit de mine ori ba.

— Ei bine, sunt mulţumit; ce vrei?

— Voiesc, cucoane, să aflu: ce părere ai despre mine?

— Unde vrei să ajungi prin aceste întrebări?

— Voiesc să ştiu dacă eşti mulţumit de mine; aş voi iarăşi să ştiu de mă ai de om cinstit sau mă crezi de hoţ ori şiret.

— Ei bine, eşti om cinstit, sunt mulţumit de tine şi la ziua mea o să te fac şătrar.

— Să-ţi ajute Dumnezeu, cucoane! Ţi-am mâncat pâinea şi sarea atâta vreme şi voi să-ţi mărturisesc o taină care-mi apasă cugetul.

Grecul, auzind aceste din urmă cuvinte, luă un aer mai serios şi aţitind ochii asupra vătafului zise:

— Spune-mi ce taină este aceea despre care-mi vorbeşti?

— Îţi aduci aminte, cucoane, că acum patru ani ai primit în curtea domniei tale un copil trenţăros şi smerit?

— Despre Dinu voieşti să vorbeşti?

— Tocmai despre dânsul, cucoane. Pe-acest copil sărac domnia ta l-ai îmbrăcat, l-a hrănit, i-ai dat locuinţă, l-ai învăţat elinica, întocmai ca pe un grămătic domnesc; apoi l-ai miluit cu huzmet şi boierie[2]. Ei bine, cucoane, ia spune-mi, aşa să trăieşti, ce părere ai despre dânsul?

— Foarte bună; este băiat cinstit şi mă iubeşte ca pe un tată.

— Uite, cucoane, la pontul acesta nu mă unesc cu părerea domniei tale. Eu, deşi sunt un prost pe lângă domnia ta, dar din ziua

[1] Compliment turcesc. (n. N. F.)

[2] Slujbă şi rang. (n. N. F.)

când a venit în curtea domniei tale mi s-a părut un făţarnic şi un şiret de frunte; l-am urmărit pas cu pas, crezând că poate sunt amăgit; dar purtarea lui, în loc să risipească bănuielile mele, le întărea şi mai mult. Doi ani de făţărnicie fură de ajuns ca să te facă să-l iei drept omul cel mai cinstit din lume şi să-l orânduieşti păzitor al cucoanei Duduca, despre care bănuiai că te înşeală.

— De unde ştii că mă înşeală?

— Lasă-mă, cucoane, să isprăvesc şi vei judeca mai bine dacă mint sau spun adevărul.

— Urmează, dar gândeşte-te că, de-mi vei spune minciuni, îţi voi da cincizeci de topuze la tălpi[1].

— O mie, milostive, de voi minţi.

— Aide, spune!

— Pe dată ce Dinu s-a mutat la cucoana Duduca, a început s-o păzească după porunca domniei tale; însă nu cu socoteală de a-ţi spune adevărul şi a te scăpa de necinste, ci ca să-l aibă de frică şi să facă cu dânsa ce va voi.

— Şi ce s-a întâmplat după aceasta?

— A prins-o în grădină cu calemgiul despre care o bănuiai şi, în loc să-l aducă legat dinaintea domniei tale, a făcut altceva.

— Ce-a făcut?... Spune şi gândeşte-te la cele cincizeci de topuze.

— S-a unit cu greaca, care s-a dat la dragoste cu dânsul, ca să-ţi mănânce mai lesne averea şi astăzi, pe când domnia ta te sileşti să-l scoţi la obraze, el te necinsteşte şi-ţi mănâncă şi averea.

— Şi cu ce dovezi poţi tu să sprijineşti aceste pâri?

— Nici o dovadă afară de cinstea mea, căci ei, şireţii, au luat măsuri ca să nu lase nici o urmă despre nelegiuirea lor.

Postelnicul, luând tot ce auzise drept minciuni şi pâri născute

[1] În timpul acela se bătea la falangă cu nuiele de răchită sau cu topuzul (aici măciucă cu capul ghintuit cu fier — n. ed.). Acesta din urmă însă înfricoşa mai mult pe pacient, căci osebit de durerea ce-l făcea să simtă, de multe ori vătăma oasele tălpii piciorului. (n. N. F.)

din gelozie, încruntă figura şi cu un gest de mânie şi o gravitate cu totul otomană zise bietului vătaf:

— Afară, mişelule, să nu-ţi mai calce piciorul prin curtea mea, că-ţi voi înmuia spatele cu bătaia!

Pe când vătaful ieşea pe uşă, disperat că şi-a compromis viitorul, fără cel puţin să scape pe stăpânu-său de nenorocire şi de dezonoare, o butcă cu cai albi intră în curtea postelnicului şi dintr-însa ieşi o femeie învăluită, care se sui pe scări cu cea mai mare iuţeală.

Această femeie era Duduca. Ea simţise de mult că vătaful o spionează şi, printr-o coincidenţă norocită pentru dânsa, ea avuse chiar atunci ideea de a veni la postelnicul, ca să preîntâmpine furtuna ce bănuia că poate să se ridice asupra capului ei.

Cum intră în casă, îşi scoase maloteaua sa blănită cu samur şi, ridicând vălul de pe obraz, lăsă să se vadă acele frumuseţi încântătoare care răpise atâtea inimi. Era însă în trăsăturile feţei ei ceva care dovedea o agitaţiune interioară foarte mare. Postelnicul simţi aceasta şi, prevăzând chiar din neaşteptata ei venire că o să se întâmple ceva, o privi cu amor şi-i zise:

— Vino lângă mine, îngerul meu, lumina ochilor mei.

Greaca răspunse printr-un suspin, dar nu se mişcă din loc.

— Ce ai, Duducuţo?... Tu oftezi.

— N-am nimic.

— Aceasta nu se poate, sufletul meu; spune de ce eşti tristă? Îţi lipseşte ceva? Te-a supărat cineva? Spune!

Greaca începu să plângă şi, înecată de suspine, îi zise:

— Am venit să-ţi spun că de azi înainte nu mai sunt amoreaza domniei tale; mă duc la călugărie!

— Şi de ce, inima mea? adaose postelnicul cu mirare.

— Ştii domnia ta prea bine!

— Să n-am parte de ochii mei, dacă ştiu ceva.

— Când ai venit întâia oară la mine şi mi-ai spus că mă iubeşti, mi-ai zis că o să mă iei de soţie şi o să mă faci să gust toate plăcerile

lumii; iar acum, după ce m-ai făcut să jertfesc toate gusturile vieţii mele pentru domnia ta, îţi baţi joc de mine ca de o ţigancă.

— Eu îmi bat joc de tine? Eşti nebună, Duduco!

— Tot ce am zis este adevărat. Şi care luare în râs poate fi mai mare decât aceea de a nu te încrede în mine? Ce bănuieli ţi-am dat eu, de când trăim împreună, ca să-ţi poţi îndrepta asprimea ce de doi ani întrebuinţezi asupră-mi?

— Ce asprime? Ce nedreptăţi sunt acelea despre care-mi vorbeşti?

— Ajungem la făţărnicie, arhon postelnice. Dar ce cruzime poate fi mai mare decât aceea de a bănui cinstea unei femei ce ţi s-a dat cu cea mai mare dragoste şi a mă pune sub paza unui nelegiuit care mă omoară cu nesuferitele lui privegheri? Eu nu mai sunt volnică să-mi descopăr nici una din cele mai nevinovate plăceri femeieşti; de ies puţin prin grădină ca să gonesc urâtul singurătăţii, ciocoiul domniei tale mă urmăreşte pe furiş; de cânt câte ceva ca să mă desfătez, el aţintează la mine nişte ochi plin de venin, prin care pare c-ar voi să-mi zică: "Tu iubeşti pe altul şi pentru dânsul cânţi, iar nu pentru stăpânu-meu". Nelegiuitul mă urmăreşte în tot locul, până chiar şi în sfânta biserică, unde mă duc să-mi vărs focul suferinţelor şi să cer întărirea de care am trebuinţă ca să pot răbda toate chinurile lui.

— Acestea sunt năluciri. Păturică este un băiat cumsecade şi, chiar de va fi cutezat să te privegheze, îţi jur pe Dumnezeu că nu cunosc nimic din câte îmi spui şi, ca să-ţi dau o dovadă şi mai mare despre aceasta, îţi făgăduiesc că-l voi dojeni cu asprime.

— Nu mă mulţumesc cu atât. Cer ca să-l scoţi chiar astăzi din casa mea, sau părăsesc acea casă care s-a făcut o temniţă pentru mine. Acesta este singurul mijloc de a mai vieţui împreună. Primeşti sau nu?

Postelnicul, fiind robit de această sirenă amăgitoate, nu putu să reziste la teribilul asalt, ci îi zise surâzând:

— Aidi, de! Fie după voia domniei tale, Duducuţo; vino în braţele mele să te sărut.

Greaca căzu pe pieptul lui şi braţele ei fine se împleticiră de corpul cel robust al fanariotului, întocmai precum se împleteşte iedera pe un stejar vârtos; buzele lor se împreunară şi rămaseră câteva momente într-un exaz febril. Pentru postelnicul Andronache, ce era orbit cu totul de amorul Duducăi, aceste momente erau o fericire nespusă, căci se încredinţa din nou despre fidelitatea amantei sale. Pentru iscusita greacă însă, aceste sărutări înfocate erau numai o cursă prin care-şi înlesnea mijloacele de a amăgi mai tare şi mai bine pe acela ce ea voia să exploateze.

Două ore în urma acestei scene de ipocrizie şi neruşinare, Dinu Păturică, complicele Duducăi, ieşea din casa ei cu zâmbetul fericirii pe buze, căci devenise vătaf de curte al postelnicului. Ceea ce mai avea acum de făcut era răpirea definitivă a stării făcătorului său de bine.

CUPRINS

Capitolul XII
UNA LA MÂNĂ!

Dinu Păturică, cum se instală în postul de vătaf pe care-l dorise atât de mult, chemă pe toate slugile curţii şi le ţinu un cuvânt prin care le făcu cunoscut că, în timpul fostului mai nainte vătaf, se făcuse mare risipă în curtea stăpânului său şi că el nu va suferi să se urmeze şi în timpul său asemenea fapte. “Voi pedepsi — zicea el — fără milă pe toţi aceia ce vor cuteza să înşele pe boierul măcar cu o para.” Apoi după aceea numără păsările din curte, coti buţile cu vin, luă cheile pivniţei din mâna chelarului şi pe-ale cămării din mâna jupânesei, scoase pe sofragiu şi pe stolnic sub cuvânt de mâncătorie şi puse în locul lor pe alţii, aleşi de dânsul după sprânceană.

Aceste aspre măsuri ajunseră la urechea postelnicului şi el se bucură foarte mult, căci găsise, după părerea lui, un om cinstit ca să-l scape de ruina către care mergea cu paşi repezi; nu ştia însă că

acel om în care se încredea atât de mult era cel mai fin dintre toţi hoţii şi că măsurile lui economice nu erau decât o cursă întinsă prin care voia să-l adoarmă, ca să-i poată mânca averea mai lesne.

După ce Păturică făcu tot ce putu ca să-şi dea aer de om cinstit şi cu durere de inimă de averea stăpânului său, el se înfăţişă dinaintea lui şi-i dete socoteală de toate măsurile ce luase.

Grecul ascultă cu bucurie toate proiectele de economie ce-i înfăţişă ciocoiul, apoi exclamă cu o mulţumire învederată:

— Bravo, Dinule, aferim, copilul meu! Cum îngrijeşti tu de averea mea, aşa să îngrijească Dumnezeu de tine.

Aceste binecuvântări, de al căror înţeles echivoc un om cu frica lui Dumnezeu s-ar fi înspăimântat, nu făcură nici o impresiune în inima ciocoiului; el plecă capul în jos spre semn de mulţumire şi zise:

— Stăpâne, tot ce am făcut pentru domnia ta nu este decât un mic semn de mulţumire pentru multele faceri de bine ce ai săvârşit asupra nevrednicului tău rob. Alta mai am să spun panevgheniei tale.

— Spune, Dinule, să vedem!

— Domnia ta ai moşii, vii, livezi de pomi, heleşteie şi zalhanale.

— Aşa, precum zici; am din toate acestea.

— Ei bine, stăpâne, trebuie să facem cercetare pe la toate aceste acareturi, căci poate să fie călcate de vecini; poate că arendaşii taie pădurile, strică livezile de pomi, lasă morile şi hanurile în neîngrijire şi, bine vezi domnia ta, acestea aduc dărăpănarea stării măriei tale. Trebuie dar să trimiţi un om credincios să cerceteze şi să-ţi aducă ştiinţă lămurită despre toate acestea.

— Ai dreptate, Dinule, şi, iată, îţi poruncesc ca chiar de mâine să pui în lucrare această cercetare.

Conversaţiunea aceasta se întrerupse prin venirea postelnicului Vlahuţi, ca să invite pe fanariot la masa ce dădea trimisului împărătesc în pricina haraciului...

A doua zi, pe la şapte ore de dimineaţă, un tânăr îmbrăcat cu haine arnăuţeşti foarte galante şi însoţit de douăzeci şi cinci idiclii, sub comanda marelui satârgi-başa al cămărăşiei, străbăteau întinsa pădure a Vlăsiei.

Era pe la mijlocul lui mai; aerul dulce al dimineţii, îmbălsămat de mirosul florilor sălbatice şi de acel parfum răcoros al frunzelor de curând crescute, răspândea peste tot o suflare învitătoare; păsărelele, săltând prin crengi, cântau acele mii de melodii sublime care inspiră în inima omului şi melancolie şi plăcere.

Pe când călătorii îşi urmau drumul în tăcere, deodată se auzi ieşind dintre desişul pădurii o voce care cânta cu multă expresiune o melodie întristătoate şi eroică.

Când cortegiul ajunse destul de aproape spre a deosebi cuvintele cântăreţului, el se opri de sineşi, ca să poată asculta această baladă caracteristică pentru timpii de atunci:

Frunză verde de secară!
Nu mai e dreptate-n ţară,
De dai jalbă la domnie,
Te trezeşti la spătărie
Şi de-acolo la Divan,
De-ţi pierzi vremea câte-un an.
Frunză verde de molotru!
Dacă astăzi sunt în codru
Cu pistol la cingătoare,
Şi cu flinta la spinare,
De ce nu mă-ntrebi, creştine,
Să-ţi spun focul ce arde-n mine?
Am avut mumă şi tată,
Casă mare-ndestulată,
Zece vite în coşar
Şi parale-n buzunar;
Dar grecul afurisit
Tot ce-am avut mi-a răpit:
Părinţi, nevastă, copii
Nu mai sunt printre cei vii.
Nu mi-a mai rămas pe lume

Decât eu şi ce-i pe mine.
Frunză verde iasomie,
Aideţi, fraţi, la haiducie,
Să scăpăm de lighioi,
De cochinţi[1] *şi de ciocoi.*

Simţul acestor versuri şi mai cu seamă focul cu care erau cântate făcu o urâtă impresiune în inima călătorilor; dar mai ales junele ce părea a fi stăpânul se gândi puţin, apoi aţintind ochii asupra lui satârgi-başa, îi zise:

— Ce zici tu, Radule, despre acest cântec?... N-ar fi bine să pregătim armele?

— Armele!... Şi de ce?

— Auzi acolo; de ce? Parcă ai uitat că suntem în Vlăsia, în cuibul tuturor tâlharilor?

— Aşa e, cucoane Dinule; dar tot e mai bine să ne căutăm de drum şi să lăsăm pe bieţii creştini în pace, să-şi verse focul ce le arde inima, că mult sunt amărâţi, sărmanii!

— Dar dacă vor fi hoţi şi vor năvăli asupra noastră?

— N-avea grijă, cucoane Dinule; îi cunosc eu.

— Ai zis că-i cunoşti?

— Da, am zis.

— Şi de unde-i cunoşti?

— Când eram nefer la spătărie, am văzut pe căpitanul lor venind la spătarul.

— La spătarul?... Şi ce căta la spătarul un căpitan de hoţi? adăugă Păturică cu aer de mirare prefăcută.

— Venise să-şi prenoiască huzmetul de hoţie.

— Dar asta nu e de crezut, Radule!

— Voieşti să te încredinţezi că-i adevărat?

— Da, voiesc.

---

[1] *Cochinţi* şi *caţaoni* sunt numele ce le dau ţăranii grecilor arendaşi. (n. N. F.)

Satârgi-başa scoase un fluieraş de pământ de la cingătoare şi, punându-l în gură, făcu să iasă dintr-însul câteva sunete ascuţite. Nu trecu mult şi suita călătorilor fu înconjurată de vreo câţiva flăcăi scurţi de stat, vânoşi şi înarmaţi până la dinţi.

— Bine-aţi venit sănătoşi, flăcăi! zise satârgi-başa, răsucindu-şi mustaţa cea lungă şi zâmbind.

— Bine v-am găsit, boieri domnia voastră! răspunseră tâlharii.

— Unde este Gheorghe?

— Care Gheorghe?

— Căpitanul vostru!

— A! a! căpitanul... s-a dus cu câţiva feciori să calce pe Mărgineanu.

— Pe părintele arhimandritul?

— Da, boierule, că-i gras la ceafă.

— Dar bine, măi, nu-i păcat?

— Păcat?... Dar el se gândeşte oare la păcat când ţine şapte-opt ţiitori în casă şi când nenoroceşte pe tot anul câte douăzeci-treizeci de fete?

— Ce spui, măi băiete; le face el toate acestea?

— Şi mai mari decât acestea, boieri domnia voastră; bate pe bieţii români din satele mănăstirii, le ia şi cenuşa din vatră, îi spânzură de picioare şi le dă fum ca la vulpi, apoi, arătându-le gârbaciul cu douăsprezece sfârcuri de plumb, le zice: "Scoate bani, afurisit ţăran, că-ţi crăp pielea cu gârbaciul acesta". Sărmanul ţăran răspunde: "N-am, părinţele, iartă-mă, şi Dumnezeu să-ţi ierte păcatele". "Nu ştiu eu fleacuri d-astea; aceşti bani sunt ai Sfântului Munte; plăteşte, ori te omor ca pe un dobitoc", răspunde grecul.

— Bre! Da' nelegiuit mai este!

— Nevoie mare, cucoane. Mai deunăzi s-a sculat satul Telega şi s-a dus la dânsul cu ouşoare, cu puişori de găină, cu untişor, de! ca creştinul, ca să-l roage să le facă o bisericuţă în sat, să aibă şi ei, bieţii, unde să-şi îngroape morţii şi să-şi boteze copiii. Ei bine, boieri domnia voastră, ştiţi ce le-a făcut?... După ce le-a luat plocoa-

nele, i-a dat afară din casă cu înjurături. Bieţii săteni au băgat jalbă la domnie; dar el a aflat şi cu marafeturile şi drăciile lui i-a pus pe toţi la închisoare, de li se prăpădesc bucatele pe câmp.

— Ia, să lăsăm acestea la o parte — zise satârgi-başa — şi spune-mi cum vă merg treburile? V-aţi dres cu spătăria?

— Mai alaltăieri am dat spătarului douăzeci de pungi de bani[1].

Satârgi-başa se apropie de Dinu Păturică şi-i zise încetinel:

— Te mai îndoieşti, cucoane?

— Ai dreptate, răspunse Păturică cu un aer prefăcut; dar ascultă, măi Radule, deşi văd că eşti bine cunoscut cu aceşti oameni, eu însă, drept să-ţi spun, nu prea mă simt la siguranţă aici. Spune-le ce le-i spune, ca să ne lase să mergem mai curând înainte.

— N-ai nici o teamă, cucoane; ţi-am spus că am fost nefer la spătărie şi n-or fi ei nebuni să se lege de oameni, când îi văd cu mine. Ei! din câte i-am scăpat eu! Ia întrebă-i numai, să-ţi spuie: ar mai fi astăzi vreunul din ei nepus în ţeapă, dacă n-ar şti să se poarte cu oamenii stăpânirii? Mai bine decât să fugim d-aci ca nişte nemernici şi să ne facem de ruşinea lumii, ia să descălecăm şi să ne facem frumos conacul de amiazi, aci, pe verdeaţă, la umbră; să punem pe flăcăii aceştia să ne pregătească o masă cumsecade, căci negreşit drumul trebuie să te fi secat şi pe dumneata la inimă.

— Bine, adăugă Păturică, asigurat acum prin cuvintele voinicului satârgi-başa; dar ce să mâncăm, căci, dacă e vorba de mâncare, aş mânca şi eu bucuros.

— Hei! dacă e aşa, lasă-te pe mine; o să te fac să mănânci un miel fript hoţeşte.

— Ba zău!... Şi ce fel frig hoţii mieii?

— Ce-ţi pasă domniei tale! Ia să vezi! Îţi făgăduiesc o friptură care să întreacă toate chiabapurile[2] de la masa lui vodă.

---

[1] Zece mii lei, căci o pungă se socotea lei cinci sute. (n. N. F.)

[2] *Chebapuri* — fripturi turceşti (n.N.F.); friptură la frigare, pregătită din mai multe feluri de carne (de berbec, de vită etc.), preparată cu multe mirodenii.

Zicând aceste vorbe, se întoarse către idiclii şi, alegând pe doi mai chipeşi şi mai voinici, le zise:

— Mă, luaţi pitacul acesta, duceţi-vă cu dânsul în cel dintâi sat ce veţi întâlni şi cereţi să vă dea cinci miei graşi, unt proaspăt, ouă şi vreo patru-cinci vedre de vin şi dacă v-o cere bani, spuneţi-le că toate acestea sunt pentru gătirea conacului isprăvnicesc. Dacă nu v-o crede, arătaţi-le pitacul; iar dacă şi după aceea se vor împotrivi, muiaţi-le spinarea cu muchele iataganelor[1].

— Foarte bine, stăpâne.

Idicliii plecară şi satârgi-başa, întorcându-se către hoţi, le zise:

— Băieţi! Cuconu Dinu Păturică, omul marelui postelnic Andronache Tuzluc, voieşte să ospăteze la voi. Cu ce puteţi să ne slujiţi?

— Deocamdată n-avem nimic, dar aşteptăm să ne sosească acum de la Ploieşti, de toate.

— Ei, dacă e aşa, până atunci odihnţi-vă şi voi pe la colnicele voastre.

Hoţii intrară în pădure, iar Dinu şi comandantul idicliilor aşternură un covor de Ţarigrad sub un păr sălbatic şi, aprinzându-şi ciubucele, se trântiră la umbră ca să se odihnească.

Nu trecu mult timp şi idicliii sosiră încărcaţi cu provizii de ajuns pentru un regiment de soldaţi.

Hoţii ieşiră din pădure, junghiară într-o clipă toţi mieii, le scoase pântecele şi, cosându-i iar la loc cu pielea pe dânşii, intrară în pădure şi, răscolind cu nişte pari un jăratic compus de curpeni de viţă sălbatică, în care inchiziţia ar fi putut să ardă o sută de eretici, îngopară într-însul pe toţi mieii.

Dinu, neînţelegând nimic din acest mod de a face fripturi, privea

[1] Această poruncă dată de satârgi-başa către idiclii ar trece drept o fabulă în ziua de astăzi; nimeni n-ar putea crede că se făceau asemenea tâlhării de către oamenii domneşti, plătiţi ca să ţie liniştea şi să protege pe cei săraci; cu toate acestea, ea a existat şi, pentru mai mare nenorocire, s-a exercitat chiar de oamenii privaţi, care se îmbrăcau în costum de oameni domneşti şi jefuiau pe bieţii ţărani arătându-le pitace mincinoase (vezi "Condica arhivei", nr. 112, foaia 280). (n. N. F.)

cu uimire pe aceşti bucătari improvizaţi, care, prin figurile lor posomorâte şi prin mişcările ce făceau, semănau întocmai cu demonii iadului care torturează sufletele condamnaţilor.

În timpul acesta, o altă grupă de tâlhari întindea pe iarba verde o masă de pânză, alţii făceau mămăliguţă, câţiva coceau ouă şi curăţau cepe şi usturoi verde, pe care le aşezau pe la locurile unde aveau să şadă oaspeţii.

Pe când toată ceata tâlharilor se ocupa cu pregătirea acestui ospăţ original, se auzi un pocnet ca al unei bombe ce iese dintr-un tun. Păturică făcu o mişcare repede şi convulsivă, iar şeful tâlharilor, acel om cu care conversase mai nainte, văzându-l speriat, îi zise zâmbind:

— Ce, cucoane, te-ai speriat?

— Ba nu, dar... ia spune-mi, de unde vine acest sunet?

— Acest sunet va să zică, cucoane, c-a venit timpul să vă puneţi la masă.

— Nu înţeleg nimica.

— Priveşte! îi zise, arătându-i doi tâlhari ce scosese un miel din mormântul de flăcări şi îl udau cu un fel de salţă compusă din vin amestecat cu usturoi pisat şi cu sare. Pocnetul care te-a speriat venea de la acest miel.

— Şi de ce-a pocnit mielul, frăţioare?

— Fiindcă s-a fript de ajuns.

— Dar ce mai fac acei voinici cu dânsul?

— Îl stropesc cu vin şi-l înfăşoară în pânză, ca să nu iasă mirosul cel frumos.

Conversaţiunea lor fu întreruptă de alte pocnete ce urmară unul după altul. Tâlharul aruncă un ochi cercetător împrejurul său, apoi strigă:

— Gata, băieţi?

— Gata, căpitane!

— Poftiţi la masă, boieri! zise căpitanul lui Păturică şi lui satârgi-başa.

Ei făcură un semn de primire şi înaintară către masă.

Căpitanul chemă pe ajutorul său şi-i şopti câteva cuvinte, iar după aceea se puse la masă şi, după ce rupse mielul cu mâinile în mici bucăţi şi puse plosca la masă, el zise:

— Ospătaţi, boieri domnia voastră, şi iertaţi-ne dacă n-am putut să vă slujim mai bine.

Oaspeţii tâlharului puseră mâna pe câte o bucată de miel şi începură a mânca cu poftă nedescriptibilă, adăugând din timp în timp câte o căpăţână de ceapă sau de usturoi verde şi bând vin de Cernăteşti.

— Ei, boieri, cum vi se pare friptura noastră? întrebă tâlharul.

— De minune, căpitane; dar ia spune-mi, cum se numeşte felul acesta de friptură?

— Miel năbuşit, boieri domnia voastră, miel fript hoţeşte.

— Să trăiască întru mulţi ani născocitorul mielului năbuşit! răspunseră deodată Păturică şi satârgi-başa cu gurile pline de delicioasa friptură.

După felul acesta de bucate se puse pe masă unt proaspăt cu mămăligă şi ouă coapte. Oaspeţii noştri mâncară şi dintr-acestea cu mare poftă, apoi se sculară de la masă şi, după ce mulţumiră căpitanului, încălecară şi-şi urmară drumul înainte.

Moşia Răsucita, punctul principal al călătoriei lui Păturică, era trei poştii departe de Bucureşti, şi el nu făcuse nici drumul jumătate; temându-se dar ca să nu-l apuce noaptea în pădure, grăbi mult călătoria şi ajunse în sat pe la sfinţitul soarelui.

Pe dată ce se aşează în casele boiereşti, trimise pe ispăvnicei să cheme satul, ca să cerceteze despre asupririle ce cearcă din partea arendaşului.

A doua zi, pe la revărsatul zorilor, curtea caselor boiereşti era plină de săteni de toată vârsta; unii ţineau în mâini pui de găină, alţii câte o strachină cu ouă sau câte o oală cu unt. Toţi aceştia venise să reclame în contra arendaşului şi nu aşteptau decât sculare a lui Păturică.

Nu trecu mult timp şi ciocoiul se arătă mulţimii îmbrăcat în haine arnăuţeşti muiate în fir şi cu un aer măreţ. El se aşeză pe un scaun, ceru cafea şi ciubuc, iar după ce-şi făcu tabietul aruncă o privire severă şi observatoare asupra ţăranilor, apoi zise cu un accent plin de îngâmfare:

— Creştini buni, măria sa postelnicul Andronache Tuzluc, stăpânul nostru al tuturor, m-a trimis aci ca să ascult plângerile voastre şi să vă dau dreptate, de veţi avea; spuneţi dar toate păsurile voastre fără cea mai mică temere. Iată că vă ascult!

Ţăranii deteră mai întâi plocoanele în mâna idicliilor; apoi, după ce se scărpinară în cap şi frământară căciulile în mâini câtva timp, începură a se jelui care de care mai mult şi toţi deodată, în chipul următor:

— Să trăieşti, cuconaşule! Bine că te-a adus Dumnezeu la noi, să vezi şi să crezi urgia în care am căzut. Ne-a sărăcit, cucoane, hoţul de grec, ne-a lăsat în sapă de lemn.

— Mie mi-a luat boii şi vaca, sărac de maica mea! pentru un iuzluc[1] de şaptezeci de parale.

— Pe mine m-a împrumutat cu două baniţe de mălai şi sunt trei ani de când tot i le plătesc, păcătosul de mine, şi când gândeam că am scăpat de dânsul, m-am pomenit că-mi dejugă boii de la plug şi mi-i vinde, de m-a lăsat sărac lipit.

— Mie mi-a necinstit fata cu sila, bătând-o până şi-a ieşit din minţi.

— Pe mine m-a înjugat la carul cu lemne, ca pe-o vită, cuconaşule.

— Pe mine m-a spânzurat cu capul în jos şi mi-a dat fum de ardei şi nu m-a lăsat până nu i-am dat răvaş că-i sunt dator treizeci de lei.

— Mare năpastă a căzut pe capul nostru, cuconaşule! strigară mai mulţi deodată — o să ne ducem în lume, căci Dumnezeu a luat dreptatea de pe pământ; arendaşul ne jefuieşte, zapciul ne

[1] *Iuzluc* — monedă veche turcească de argint, cu înţelesul de: un fleac, un nimic.

jupoaie de piei, gazda de judeţ şi ispravnicii ne ung cu miere şi ne leagă de copaci, de ne mănâncă muştele şi ţânţarii!...

— Dar bine, buni creştini! de ce n-aţi venit să-mi spuneţi mie toate acestea? răspunse Dinu cu aer de compătimire.

— N-am îndrăznit, cuconaşule. O dată-n viaţa noastră am băgat jalbă la măria sa şi în loc să ne facă dreptate, ne-am pomenit cu o ceată de arnăuţi, care ne-au rupt oasele. Nu ştim ce o să facem; o să trecem în Ţara Turcească; încailea să ne omoare păgânii, decât creştinii, care se închină tot la o cruce cu noi.

În această mulţime de jeluitori erau vreo patru ţărani care se băteau cu pumnii în piept, îşi smulgeau părul din cap şi sărutau fruntea imineilor lui Păturică. Aceşti jeluitori exageraţi aveau nişte fizionomii de adevăraţi hoţomani. Dinu observă şi tăcu; iar după ce concedie gloata de săteni cu făgăduieli mincinoase, făcu un semn isprăvnicelului.

Isprăvnicelul se apropie de dânsul, ţinând căciula în mâini.

— Să-mi aduci mai pe urmă pe-acei patru jeluitori care se văietau mai tare, auzitu-m-ai?

— Am auzit, cucoane.

— Du-te acum de cheamă pe arendaş.

— Să trăieşti, cucoane, este dus la târg.

— Şi când vine îndărăt?

— Pe la chindii[1], cucoane.

— Bine.

Câteva ore în urma scenelor de mai sus, Păturică şedea pe sofa cu picioarele încrucişate ca un osmanlâu şi fuma dintr-un ciubuc dulcea şi parfumata plantă arabică numită gebel[2], având dinaintea sa pe cei patru ţărani jeluitori.

După ce lăsă să iasă din pieptul său un nor gros de fum, ce se

---

[1] Prin chindii ţăranii înţeleg apunerea soarelui (n. N. F.)

[2] *Gebel* — tutun de Arabia, obişnuit foarte mult pe timpul acela pentru mirosul lui plăcut. (n. N. F.)

înălţă către tavanul camerei formând o mulţime de grupe bizare, el privi cu atenţiune pe ţărani şi le zise:

— Ei bine, băieţi, acum suntem singuri. Dumnezeu stă în faţă; ia spuneţi-mi, de când a venit acest arendaş pe moşie cum merg pădurile, hanul, morile, cârciumile? Sunt în stare bună sau nu?

— S-a făcut mare firoseală[1], cucoane; pădurea cea mare, cu copacii ca butea de groşi, a vândut-o şi a ars-o la facere de rachiu, iar acum a rămas numai o opritură în care nu găseşti decât pari şi nuiele. Hanul s-a darâmat de tot şi plouă într-însul; cârciumile asemenea. Din heleşteu scoate pe fiecare săptămână câte un car de peşte şi-l trimite la târg, la Ploieşti.

— Sunt adevărate toate acestea?

— Uite, cucoane, cum te văd şi cum mă vezi.

Ciocoiul chemă un idicliu şi porunci să-i gătească calul; apoi încălecând, luă cu sine pe ţărani împreună cu isprăvnicelul şi doi slujitori şi plecă să facă cercetare. Se duse mai întâi la han şi-l găsi în proastă stare; vizită cârciumile şi morile şi le găsi tot asemenea; apoi intră în pădure şi, găsind-o în adevăr cu totul stricată, se întoarse acasă şi făcu foaie de ispaşă, iscălită de preoţi şi de fruntaşii satului.

Pe când se petreceau acestea în casa boierească, arendaşul se întorsese de la târg şi se informase despre aspra cercetare făcută în lipsă-i, el era cuprins de frică, căci toate abuzurile despre care vorbirăm erau în adevăr săvârşite de dânsul.

Aşteptă dar până ce rămase Păturică singur, apoi intră în odaie şi, printr-un compliment demn de un paşă cu trei tuiuri, felicită pe ciocoi de bună venire.

Ciocoiul îl primi cu un aer foarte sever şi, fără să-l poftească să şadă sau să-i răspundă la compliment, îi zise:

— Bune sunt astea, chir Cristodore? (Acesta era numele arendaşului.) Astfel îţi păzeşti domnia ta legăturile zapisului de arenduire?

---

[1] *Firoseală* — risipă, pagubă. (n. N. F.)

— Da' ce am greşit, cucoane Dinule, de te-ai supărat pe mine?

— Mă mai întrebi încă ce ai greşit? Priveşte!

Arendaşul citi foile de ispaşă şi se spăimântă de mărimea sumelor ce văzu într-însele.

Ciocoiul, observând îngrozirea ce pricinuise arendaşului, îi zise mai liniştit:

— Eu n-am ce să-ţi fac; trebuie în douăzeci şi patru de ceasuri să-mi răspunzi suma cuprinsă în ispaşă, căci am poruncă să-ţi pun bumbaşir, două ortale de slujitori. Rămâne la domnia ta să-ţi alegi din două una: ori să plăteşti de bunăvoie, sau prin silă.

— Dar bine, cucoane Dinule, mă laşi sărac pe drumuri.

— Nu voi să ştiu nimic despre aceasta. Plăteşti banii cu binele sau fac pitac la isprăvnicie şi-ţi pun în spinare o sută de slujitori?... Înţelegi româneşte?

Grecul plecă capul în jos şi, după ce se gândi câtva timp, zise:

— Să facem cum e bine, cucoane, că e păcat de Dumnezeu să mă dai pe mâna zabetului.

Dinu, care voia să ajungă la această concluziune, privi pe grec cu un fel de mirare, apoi îi mai zise:

— Fie cum zici! Ispaşa se ridică la o sută de pungi de bani. Cât dai dintr-această sumă?

— Douăzeci de pungi, cucoane.

— Este puţin, foarte puţin. Nu primesc.

— Fie treizeci, să nu mai fie vorbă.

— Mai jos de cincizeci, nu primesc nici o lăscaie. Te mulţumeşti, ori fac pitacul?

— Haide, fie! răspunse grecul scoţând din sân o pungă verde, lungă de doi coţi şi deznodând-o cu acea întristare ce simt amanţii când se despart de iubitele lor. Numără cele cincizeci pungi de bani în mahmudele, dodecari, funduci şi rubiele; apoi, după ce salută pe ciocoi, ieşi din casă oftând şi jurându-se pe toţi sfinţii că va scoate acei bani îndoiţi din pielea bieţilor săteni.

A doua zi Păturică plecă din moşia Răsucita la celelalte moşii ale stăpânului său şi, după ce făcu pe la toate câte o cercetare de felul celei descrise mai sus, se întoarse în Bucureşti cu două sute pungi de bani, pe care le puse deocamdată pe fundul sipetului, zicându-şi în sine cu o nespusă bucurie: "Doamne-ajută!... Una la mână!"

CUPRINS

Capitolul XIII
CE DAI SĂ TE FAC ISPRAVNIC?

Vestea despre influenţa ce din zi în zi dobândea postelnicul Andronache la curtea lui Caragea se răspândise atât de mult, încât mai toţi cei ce voiau să dobândească vreo funcţiune publică nemeritată sau vreun alt favor de la domnie se îndreptau către casa atoputernicului fanariot şi prin dare de bani îşi împlineau dorinţa.

Cată să spunem că în timpul acela, ca în toţi timpii, jafurile şi mâncătoriile nu se făceau aşa de-a dreptul. De la domn până la zapciu, toţi pe atunci furau cu mijloace delicate şi cu o iscusinţă atât de mare, încât hoţul îşi asigura inviolabilitatea şi nu se expunea la umilire.

Ca să ajungă aci, toţi slujbaşii mari şi mici îşi aveau prepelicarii lor, care căutau vânatul şi-l aduceau înaintea vânătorului ca să-l jumulească.

Postelnicul Andronache, care făcea totul pentru interes, nu crezu de cuviinţă a lăsa o asemenea frumoasă ocaziune fără a se folosi de dânsa; el, dar, iniţie pe Păturică în acest nou fel de hoţie şi, din acea zi, nimeni nu mai dobândi favorurile curţii decât prin mijlocirea postelnicului sau, mai bine, printr-a lui Păturică, care câştiga de la fiecare treabă împlinită de două ori mai mult decât stăpânu-său.

Într-o zi se prezentă dinaintea lui un funcţionar scos de mult timp din slujbă. După ce acest din urmă îi făcu o mulţime de compli-

mente, ciocoiul îi zise să şadă şi porunci să-i aducă dulceaţă şi cafea[1].

Cât ţinu acest tratament oriental, Dinu se ocupa cu mustăţile sale cele negre, pe care le răsucea şi le netezea cu multă graţie; iar după ce veni cafegiul şi luă feligeanul din mâna funcţionarului, Dinu zise cu o delicateţe prefăcută:

— Ce întâmplare fericită te aduce la mine, arhon medelnicer?

— Nevoia, cucoane Dinule, şi nimic mai mult.

— Nevoia? Domnia ta să ai nevoie de un om mic ca mine? Mi se pare curios!...

— Nicidecum, cucoane Dinule. Omul nu ştie de azi pe mâine şi de multe ori vine vremea de ai trebuinţă chiar şi de un ţigan. Astfel vine vorba, dar te rog să nu fie cu supărare.

— Ferească Dumnezeu, bei-mu... zise Dinu, silindu-se a ascunde reaua impresiune ce-i făcuse muşcătoarea sentinţă a funcţionarului.

— Vrei dar să afli nevoia care m-a adus în casa domniei tale?

— Da, şi a te sluji cu ce-mi va sta prin putinţă.

— Ascultă-mă dar.

— Gata la poruncă, bei-mu.

— Părinţii mei au fost boieri mari din Craiova, ba încă moşul meu a fost caimacam în acel oraş mult timp; tatăl meu, fiind om cu frica lui Dumnezeu, şi cu milă de ţară, văzând nelegiurile şi despoierile ce făceau domnii greci, s-a tras la moşie şi trăia acolo o viaţă liniştită; dar, ori că mişeii de greci l-au bănuit de răzvrătitor, sau că aşa a fost scris, ştiu numai că ne-am pomenit într-o zi cu două sute de pazvantlâi[2] că-l înconjoară de toate părţile, iar câţiva se suie la tatăl meu ca să-l omoare. Bietul bătrân, Dumnezeu să-l ierte! simţind gândul năvălitorilor, a înarmat toate slugile şi s-a gătit de împotrivire. Pazvantlâii, văzând această pregătire, s-au înfuriat şi

[1] Acest ceremonial se făcea tuturor persoanelor ce veneau să ceară intervenirea sa în vreo treabă. (n. N. F.)

[2] Rebelii ostaşi ai lui Pazvantoglu din Vidin. (n. N. F.)

mai mult şi au năvălit asupra tatălui meu. Lupta a ţinut până la prânz; mulţi din păgâni au căzut, dar în cele din urmă, prin numărul lor cel mare, au omorât pe toţi oamenii noştri împreună cu tatăl meu.

— Şi ce s-a mai întâmplat după aceasta? adăugă Păturică căscând de urât.

— Să vedeţi, cucoane Dinule. După moartea tatălui meu am fugit la Braşov, împreună cu muma şi surorile mele, ca să scăpăm de sabia oamenilor lui Pazvantoglu, şi ne-am întors înapoi tocmai după ce s-a liniştit ţara.

— Bine c-aţi putut să vă scăpaţi viaţa, adaose Păturică dormitând.

— Ne-am scăpat-o, ce e drept, dar ne-am ales numai cu atât; căci la întoarcerea noastră am găsit casele arse, ţiganii fugiţi peste Dunăre şi viile părăginite. O singură moşioară ne mai rămăsese şi am dat-o soră-mi de zestre, ca să nu îmbătrânească la uşa casei părinteşti.

— Bravo, bei-mu; mă bucur că eşti plin de itichi[1].

— O fi precum zici, dar dând moşioara am rămas sărac lipit.

— Şi cu ce te chiverniseşti acum?

— Cu slujba.

— La ce calem slujeşti?

— Am slujit la hătmănie şi m-a scos, fiindcă am dat pe pârlitură[2] o mulţime de hoţi ce se încuibaseră în acea dregătorie.

— Dar bine, bei-mu, de ce nu-ţi căutai de treabă? Ce, domnia ta o să îndreptezi lumea?

— Aşa este, ai dreptate şi eu zic ca domnia ta; dar când văd pe fanarioţi despoind pe văduve şi pe săraci, îmi vine furii de nebunie, strig ca un ieşit din minţi şi fac tot ce pot, ca să dau pe faţă tâlhăriile lor.

— Rău, foarte rău. Domnia ta nu înţelegi nici vremea, nici oamenii cu care trăieşti.

— Ce voieşti să zici printr-aceasta? Tălmăceşte-mi!

---

[1] *Itichi* — morală sau virtute. (n. N. F.)

[2] *A da pe pârlitură* — a descoperi sau a demasca pe hoţi. (n. N. F.)

— Voiesc să zic că într-o ţară ca a noastră tot ce putem face mai bine este să plecăm capul înaintea mai-marilor noştri, ca să dobândim chiverniseală şi să strângem stare cu orice preţ.

— Cu orice preţ?

— Da, bei-mu.

— Cu alte cuvinte: să furăm, să jefuim?

— Şi de ce nu?

— Da' bine, ce faci mustrării de cuget?

— Această slăbiciune să o lăsăm pe seama femeilor cu isterice, iar noi, bărbaţii, să facem ce face toată lumea. He, he! arhon medelnicer, cunoşti bine cum stau lucrurile în ziua de astăzi: ai bani, eşti tare şi mare; eşti sărac, nu te bagă nimeni în seamă. Dar să lăsăm la o parte aceste nimicuri. Ia spume-mi: cu ce pot să te slujesc?

— Venisem să te rog ca să pui o vorbă pentru mine la postelnicul Andronache, ca să mă facă ispravnic la vreun judeţ. Să-i spui că neamul meu a slujit ţării de la descălecătoare, că am şi eu ceva cunoştinţe de slujbă, că mă voi sili a nu nemulţumi lumea pe unde voi fi, ci dimpotrivă a aduce laudă şi binecuvântări domniei sale şi măriei sale lui vodă... Aide-de, fă-mi această facere de bine şi nu te voi uita până la moarte.

Dinu ascultă aceste vorbe din urmă cu mare răceală şi, încredinţat că postelnicul nu cunoaşte limbajul diplomaţiei ciocoieşti, îi zise:

— Arhon medelnicere, toate câte mi-ai spus sunt drepte şi frumoase, dar nu se caută în ziua de astăzi. Ia spune-mi mai bine, ce dai să te fac ispravnic?

— Ce-ai zis? Mai zi încă o dată, că n-am auzit.

— Am zis că isprăvniciile se dau cu ruşfet, ai înţeles ori ba?

— Dacă este aşa, ţine-ţi isprăvnicia pentru altul, căci eu nu mă voi înjosi niciodată să cumpăr slujbă cu bani de la o leşinătură de ciocoi ca tine!

Şi postulantul, indignat, ieşi din casă fără să salute măcar pe Păturică.

Acesta, în loc să se supere de o asemenea insultă, zâmbi şi zise în sine: "Iată un nebun precum n-am mai văzut încă".

Un moment după aceea intră o a doua persoană, care, după ce făcu ciocoiului un compliment demn de un seraschier, îi zise de-a dreptul:

— Cucoane Dinule, am auzit că s-a mazilit ispravnicul de Teleorman şi vin să cer ajutorul domniei tale ca să iau acest mansup.

— Aşa este, bei-mu, dar de! să mai vedem. Vremurile sunt grele, isprăvniciile nu se dau la fiecine, răspunse Păturică cu voce îngânată.

Noul venit, înţelegând pricina care făcea pe ciocoi să răspundă prin cuvinte evazive, reluă vorba:

— Da, da, nene Dinule, te rog să-mi faci această trebuşoară, căci sunt om şi eu; mână pe mână spală şi amândouă obrazul. Înţelegi domnia ta.

— Vezi, aşa-mi vine la socoteală!

— Dar de vreme ce ne-am înţeles, să vorbim ca nişte prieteni adevăraţi. Ia spune-mi, ce o să-mi ceri pentru acest mansup?

— Cât despre mine, bei-mu, nu ţi-aş cere nimic: dar ce facem postelnicului? El nu este în stare să facă cel mai mic lucru fără interes, şi încă interes, nu glumă!

La aceste din urmă fraze trăsăturile feţei candidatului de isprăvnicie luară un aspect posac. Se scărpină puţin în cap cu un aer meditativ, apoi zise:

— Să tăiem preţul.

— Bine! Să-mi dai 2.500 de rubiele.

— Nu e prea mult?

— Nicidecum, bei-mu; judeţul Teleorman este unul din cele mai bogate: are zece plăşi, peste cincisprezece mii de locuitori, tot unu şi unu, şi schelă la Dunăre. Domnia ta poţi să scoţi aceşti bani în două săptămâni, numai din plocoane. Ce spui domnia ta! Acest judeţ este un capan[1] împărătesc nesecat.

[1] *Capan* — magazie de aprovizionare. (n. N. F.)

— Aşa este, dar, uite, nu sunt învăţat să fur, îmi e milă să despoi pe săraci!

— Astea sunt slăbiciuni care pier ca visele îndată ce te vei sui pe scaunul isprăvniciei.

— Aşadar nu se poate mai jos?

— Nici o para, bei-mu. Vremurile sunt grele, s-aude de domnie nouă şi noi trebuie să ne folosim acum, când ne umblă moara.

— Fie dar precum zici. Porunceşte să-mi aducă hârtie şi călimări.

Ciocoiul bătu de trei ori în palme şi toate se aduseră într-o clipă; postulantul scrise biletul următor:

”*Arhon baron,*

Vei da în ordinea mea două mii cinci sute rubiele aducătorului acestui răvaş şi le vei trece în socoteala mea.

Ciolănescu“

După ce uscă scrierea prin puţin nisip pus peste dânsa, el strânse biletul în două şi-l dete în mâna lui Dinu; acesta îl citi, făcu o temenea sau un compliment otoman şi sculându-se în picioare se îndreptă către o masă. Deschise un mic sipet de lemn de chiparos şi scoase dintr-însul pitacul de orânduire, învestit cu subscrierea şi sigiliul domnesc; apoi, după ce trecu într-însul numele noului ispravnic, i-l dete în mână, zicându-i:

— Slujbă pentru slujbă! Primeşte, boierule, pitacul de orânduire; du-te de sărută mâna măriei sale lui vodă şi te aşază sănătos pe scaunul isprăvniciei de Teleorman.

CUPRINS

Capitolul XIV

ŢIN’ TE BINE, ARHON POSTELNICE!

Credem că lectorii noştri n-au uitat secreta întrevedere dintre principele Gheorghe Caragea şi banul C..., pe care am povestit-o pe la începutul acestei scrieri. Principele fanariot, deşi iritat foarte mult prin refuzul banului de a da pe fie-sa de soţie favoritului său,

nu putu cu toate acestea să nu admire simţământul de onoare şi marele curaj cu care bătrânul boier apăra onoarea fiicei sale şi pe a naţiunii române.

El încă sta nehotărât şi se gândea ce sfârşit să dea acestei pricini, când logofătul său de taină (secretarul), intrând în camera lui şi salutându-l până jos, după obicei, îi dete în mână o scrisoare şi se retrase.

Caragea aruncă o căutătură pătrunzătoare asupra adresei de pe scrisoare şi, prevăzând din instinct că o să cuprindă vreo veste întristătoare, o deschise cu mare grabă şi citi cele următoare:

”Padişahul şi reagealurile au luat ştire că jefuieşti ţara şi surghiuneşti pe cei mai de frunte boieri; sileşte-te cât vei putea a te drege cu împărăţia, căci într-alt chip va fi rău de măria ta. Atât, nu zic mai mult.

A măriei tale supusă slugă
Ahmet Kelalaili tefterdar“[1]

”Atât, nu zic mai mult!... Şi ce va fi voind oare să înţeleagă Ahmet printr-aceste vorbe laconice şi neînţelese? Oare vizirul şi capugi-başa vor fi găsit pe vreunul care dă mai mult pentru domnia acestei ţări? Dar bine, eu le trimit pe tot anul peşcheşuri (daruri) de câte cincizeci mii pungi de bani; capanul împărătesc geme de berbecii, untul, mierea şi grâul Valahiei; dorinţele sultanei-valide şi ale lui câzlar-agasi fost-au oare vreodată neîmplinite? Ţara întreagă geme sub biciul şi caznele oamenilor domneşti, care despoaie norodul până la piele, numai ca să sature lăcomia saraiului... Şi cu toate acestea ei tot nu sunt mulţumiţi. O! de trei ori afurusiţi agareni! O! neam nelegiuit!... Cum faceţi voi din oamenii cei mai cinstiţi unelte nerușinate ale tiraniei voastre şi când nu mai aveţi trebuinţă de dânşii îi aruncaţi în gunoi ca pe nişte vase netrebnice. Voiţi să

[1] Acesta era un amic credincios al lui Caragea şi-i scria tot ce auzea vorbindu-se în Divan despre dânsul (n. N. F.)

mă mazâliţi, ca să puneţi în locul meu pe vreunul dintre Şuţi sau Calimahi? Voiţi poate să mă otrăviţi sau să mă sugrumaţi?... Dar voi nu mă cunoaşteţi bine! Eu nu sunt ambiţios ca Mavrogheni, nici fermecat ca Hangerliu. Capul lui Caragea nu va fi pus în ţeapă dinaintea Înaltei Porţi!...“

Iată starea morală în care pusese pe Caragea citirea fatalei scrisori a lui Ahmet Kelalaili. El se plimba prin sala cea spaţioasă a secretăriei frământat de gânduri negre; câteodată se oprea în loc şi, încruntând stufoasele lui sprâncene, strângea pumnii cu convulsiune şi făcea gesturi ameninţătoare.

În aceste momente intră şi postelnicul Andronache Tuzluc ca să afle cele petrecute între Caragea şi banul C... Pe timpul acesta, Caragea se întorcea către uşă. Postelnicul înaintă către dânsul făcând neîncetat complimente până la pământ, dar când voi să sărute mâna principelui, el se trase înapoi cu groază, întocmai ca vânătorul când i se arată înainte, fără veste, o fiară sălbatică şi, devenind palid de mânie, zise:

— Ce vrei cu mine? Spune în grabă.

— Venisem, măria ta, să... să...

— Spune în grab', auzi tu?

— Venisem, măria ta, să aflu ce ai făcut în pricina despre care te-am rugat cu umilinţă în zilele trecute.

— Desluşeşte-te mai bine, că nu-mi aduc aminte.

— Te rugasem, prea milostive doamne, să ceri de la banul C... pe fie-sa Maria pentru mine

— A! bine zici! am chemat pe bătrânul boier şi i-am povalisit[1].

— Şi ce ţi-a răspuns, măria ta ? întrebă postelnicul cu o bucurie văzută.

— Mi-a răspuns că mai bine îşi omoară copila cu mâinile sale, decât să o dea după unul ca tine.

— Dar bine, măria ta, ce cusur am eu?

[1] *I-am povalisit* — propus. (n. N. F.)

— Mi-a spus că eşti hoţ, răpitor, mârşav, linguşitor şi în toate necinstit.

— Şi măria ta ai crezut toate aceste catigorii[1]?

— O parte din mişeliile tale le cunosc prin mine însumi; cât pentru ceea ce mai rămâne, nu am nici o îndoială, căci te cunosc ce poamă eşti.

— Nu crede, milostive doamne. Aceste pâri vin de la vrăjmaşii mei, care mă pizmuiesc pentru hatârul şi trecerea ce am la măria ta.

Apoi, terminând aceste vorbe, se încercă să sărute pulpana anteriului domnitorului; dar Caragea se retrase cu indignaţiune şi luând un aer ameninţător îi zise:

— Îndărăt, mişelule! Nu te atinge de mine, că-ţi zdrobesc capul.

— Iartă-mă, măria ta, că nu sunt vinovat.

— Nu, nemernicule. Voi da poruncă lui vel-vistier să cerceteze prin oameni domneşti toate mâncătoriile tale şi, de vor fi adevărate, o să te ţintuiesc în poarta curţii domneşti, ca să dau pildă şi la alţi mâncători ca tine.

— Să nu faci acest păcat, măria ta! adaose fanariotul căzând în genunchi şi atingând parchetul cu fruntea.

— Un singur mijloc de scăpare îţi mai rămâne, zise Caragea mai liniştit.

— Care este acel mijloc, măria ta?

— Să te duci la banul şi să-ţi ceri iertăciune.

— Şi pentru ce să-mi cer iertăciune, măria ta?

— Pentru că ai avut neruşinarea de a cere pe fie-sa în căsătorie.

— Dar bine, suferi măria ta ca un romeu din ecpaiaua[1] măriei tale să se înjosească înaintea unui cap gros de vlah?

— Îmi am eu socotelile mele. Ieşi afară şi nu uita că, dacă până mâine nu-mi vei înfăţişa scrisoarea banului de iertare, mă voi ţine de cuvânt: te voi ţintui în poartă.

---

[1] *Catigorii* — defăimări. (n. N. F.)

[2] Un grec din suita măriei tale. (n. N. F.)

Postelnicul ieşi repede şi se duse acasă la dânsul foarte tulburat de reaua primire ce avusese la curte; aceea ce nu putea el să înţeleagă era schimbarea cea mare ce văzuse în Caragea. "Cum — zicea el în sine — acest mândru şi trufaş Caragea, care urăşte atât de mult pe români şi-şi bate joc de dânşii de câte ori voieşte, cum se poate ca el să mă supuie la această nemaiauzită înjosire? Eu, postelnicul Andronache Tuzluc, să-mi cer iertăciune de la un vlah? Dar ce o să zică capioldaşii (amicii) mei, când vor afla? Ei o să-şi bată joc de mine, n-o să mă bage în seamă!... Aşa este în adevăr; dar iarăşi, de nu voi împlini voinţa lui Caragea, voi fi depărtat din huzmet şi atunci o să fie şi mai rău, căci nefiind la putere, lumea o să râdă de mine cu mai multă îndrăzneală."

Această din urmă idee decise pe fanariot şi, ca să iasă mai curând din încurcătura în care îl băgase ambiţiunea de a deveni ginere al banului C..., porunci să-i puie armăsarii la butcă şi se duse de-a dreptul la banul.

Când trăsura postelnicului intră în curtea banului, era pe la şase ore după-amiază. Slugile bătrânului boier şedeau pe treptele scării şi îşi petreceau timpul vorbind şi râzând; iar banul, îmbrăcat în anteriu de sevai subţire, cu o libadea de pichet alb pe deasupra şi cu cauc cu cearşaf alb, şedea în pridvorul (balconul) casei, pe un colţ al unui pat lung, şi citea pe Tetravanghel. Văzând butca fanariotului intrând în curte, el lăsă cartea din mâini şi se puse în stare de a primi după cuviinţă pe fanariotul lui Caragea.

După ce fanariotul făcu banului câteva complimente linguşitoare, şezu pe marginea patului şi, căutând un mijloc mai natural de a începe conversaţia, el zise:

— Arhon bane, te vei mira poate când vei afla scopul venirii mele la domnia ta.

— Spune-mi, boierule, să vedem.

— Ştii că în zilele trecute ţi-am cerut pe cuconiţa Marghioala de soţie.

— Şi eu ţi-am zis că nu ţi-o dau fără voia ei.

— Ei bine, arhon bane, ai întrebat-o? Ce zice? Mă primeşte de soţ sau nu?

— Să-ţi spun curat, nici că vrea să audă de numele domniei tale.

— Atât mai bine, căci măria sa mi-a poruncit să iau pe o nepoată a lui Calimah vodă din Iaşi.

— Să-ţi ajute Dumnezeu, boierule!

— Aşa este, arhon bane; dar este ceva care se împotriveşte la această fericită căsătorie şi numai domnia ta poţi să ridici această piedică.

— Spune-mi, şi voi vedea.

— Măria sa vodă ştie că am cerut pe cucoana Marghioliţa de soţie şi, fiindcă bănuieşte că poate să mijlocească vreo încurcătură de dragoste între mine şi domnia ei, voieşte să aibă din partea domniei tale o scrisoare prin care să arăţi că am venit în adevăr la domnia ta şi ne-am agriehisit[1] în treaba aceasta.

Banul, fiind om cu minte foarte ascuţită, pătrunse numai într-o clipă şiretlicul fanariotului; dar voind să se încredinţeze şi mai bine, îi răspunse:

— Arhon postelnice, cu mare părere de rău şi cu zdrobire de inimă îţi fac cunoscut cu nu pot să-ţi dau hârtia ce-mi ceri.

— De ce, boierule?

— Pentru că mă tem de vreo îmtâmplare neplăcută, şi de! eu sunt om bătrân.

— Dar această scrisoare îmi trebuieşte; fără dânsa îmi pierd norocirea.

— Mă mir, arhon postelnice, cum domnia ta, care eşti mâna cea dreaptă a măriei sale, să te plângi de nenorociri?

Fanariotul, văzând că vicleşugurile sale n-au trecere înaintea bătrânului, căzu în genunchi şi mărturisi tot ce se întâmplase între dânsul şi Caragea.

Bătrânul, neputând suferi laşitatea şi poltronăria grecului, îi

[1] *Agriehisit* — învoit. (n. N. F.)

zise să se ridice în sus; dar simţind totdeodată mulţumire a înfrunta neruşinarea acelui venetic şi a-l pedepsi chiar cu armele lui, el luă condei şi hârtie şi scrise lui Caragea aceste cuvinte:

”Măria ta,

Postelnicul Andronache Tuzluc a venit la mine şi mi-a făcut rugăciune în genunchi, ca să-l iert pentru necinstea ce mi-a făcut cerând pe fie-mea de soţie; l-am iertat, măria ta, şi Dumnezeu să-i dea bine.

A măriei tale preaplecată slugă,
banul C...“

După ce banul strânse scrisoarea şi o pecetlui, o dete fanariotului zicându-i: “Ţine, boierule; dă această scrisoare măriei sale lui vodă, şi fii sănătos.”

A doua zi, după cântarea meterhanelelor, postelnicul sui scara caselor domneşti, plin de speranţă că a scăpat de primejdia ce-l ameninţa. Dete scrisoarea stăpânului său şi prin regealâcul lui beizadea Costache şi a domniţei Ralu, dobândi de aci înainte mult mai mare influenţă la Caragea.

CUPRINS

Capitolul XV
SCENE DE VIAŢĂ SOCIALĂ

Zilele cele frumoase ale toamnei din anul 1817 îşi luaseră zborul, împreună cu plăcerile ce procură ele locuitorilor României. Iarna se arătase cam de timpuriu şi vântul de la miazănoapte începuse din vreme a sufla cu tărie acea răceală care amorţeşte natura, despoaie arborii şi acoperă ţarinile şi oraşele cu vălul întristării şi al monotoniei.

Oraşul Bucureşti, atât de zgomotos şi de capricios în zilele noastre, nu era tot astfel în timpul lui Caragea.

Locuitorii săi din clasa de mijloc, deprinşi de mult timp cu viaţa

orientală cea plină de lene şi poezie, vara se adunau la grădinile Breslea, Barbălată, Cişmegiu şi Giafer. Acolo, fiecare isnaf sau cap de familie îşi întindea masa şi, împreună cu casnicii şi amicii, beau şi mâncau; apoi începeau a învârti hora strămoşească şi dansurile cele vesele, care se deosebesc foarte puţin de tarantela neapolitană şi care plac atât de mult întregului popor latin.

Era, însă, cu deosebire curios a privi comica gravitate cu care oamenii din popor executau hora, dansul lor de predilecţiune. Provocarea la dans venea mai totdeauna din partea tinerilor; bătrânii şedeau răsturnaţi pe iarbă verde, sub umbra cea deasă a copacilor şi fumau; dar cu încetul o atracţiune neînvinsă se transmitea în inima oamenilor de orice vârstă: jocul tinerimii, ca un electrism, mişca pe bătrânii patroni; ei se sculau de pe iarbă, scoteau binişele cele lungi, îşi sumeţeau pulpanele de la anterie şi se aruncau cu exaltaţie în arena dansului. Era comic a-i vedea cu ce gesturi şi cu ce mişcări se sileau a dovedi junilor cum că nici bătrânii nu sunt tocmai de lepădat.

Işlicul cu patru colţuri al marelui terzi-başa[1] părea că reclamă prioritatea nobleţei asupra căciulii de cazacliu a cojocarului subţire, care, la rândul ei, părea că dispreţuieşte căciula cu roată a bogasierului şi calpacul de blană al armeanului ibrişimgiu.

Când trecea furia dansului, toată compania se punea iarăşi pe bere şi pe mâncare şi, spre a da veseliei un ton de galanterie mai mare, ei completau orgia prin feluri de glume, turnând vin în işlicele bărbaţilor şi în condurii femeilor şi dându-şi unii altora să bea, râzând şi gesticulând ca nişte nebuni.

În tot timpul acesta, lăutarii nu încetau a trage din viori şi a cânta din gură sau cântece de amor pline de dulceaţă, destinate a produce în inima ascultătorilor dor şi înfocare, sau melodii de dans, vesele şi săltăreţe.

[1] *Terzi-başa* — staroste de croitori. (n. N. F.)

Pe când însă tinerii şi bătrânii de amândouă sexele se desfătau precum arătarăm, copiii, adunaţi în mici grupe, îndopându-se cu ciurechi[2], simiţi cu brânză, alune prăjite şi floricele de porumb şi adăpându-se mereu din doniţele cu şerbet roşiu şi cu bragă, luau şi ei parte la veselia obştească. Băieţii azvârleau cu mingea şi cu arşicele, iar fetiţele cele mici se jucau de-a ascunselea sau de-a baba oarba, alergând ca nişte căprioare prin iarba cea verde şi moale, spre a prinde fluturi sau a culege flori.

Către seară, toate aceste grupuri înveselite, bărbaţi şi femei, după ce îşi netezeau giubelele şi trimiteau pe slugi înainte cu ploscile şi blidele de mâncare, plecau pe la casele lor, împărţiţi în cete, după isnafuri sau meserii.

Aşa trecea timpul în sărbătorile verii; dar când venea epoca cea monotonă a iernii, toţi aceşti oameni stau închişi prin case şi serile cele lungi se petreceau în tăcere; abia dacă uneori se adunau mai mulţi la un loc spre a povesti cele ce se întâmplau în cercul restrâns al mahalalei sau spre a juca între ei conţina, mariaşul şi cureluşa.

Atunci însă, ca şi acum, boierii şi oamenii cei cu averi mari se deosebeau foarte mult de popor în petrecerile lor.

Boierii se plimbau în caleşti şi butci cu arcurile poleite, spre a se deosebi de neguţători. Podul Mogoşoaiei şi al Târgului de Afară erau cele de căpetenie preumblări ale boierilor. Mesele şi petrecerile lor se făceau în familii mai multe adunate la un loc; rar se întâmpla să mănânce pe la grădini; dar şi atunci preferau grădina lui Scufa[2], via Brâncoveanului din Dealul Spirii şi grădina lui Belu de lângă Văcăreşti, spre a nu da prilej norodului a surprinde vreo necuviinţă a lor şi a li se pierde printr-aceasta prestigiul.

Boierii cei tineri, din cauza strânselor relaţiuni ce avea cu fanarioţii şi alţi venetici depravaţi, contactase încă de pe atunci o

[1] Un fel de cozonaci. (n. N. F.)

[2] Această grădină a devenit mai în urmă proprietate a domnului Câmpineanu. (n. N. F.)

mulţime de vicii, contrarie cu totul modului de vieţuire al boierilor bătrâni. Sania mitologică a lui beizadea C. Caragea, făcută în forma carului lui Apollon, şi cei şase cerbi ce o trăgeau, conteşul cel de postav alb, blănit cu samur de Mosca, hangerul cel semănat cu brilianturi şi gugiumanul de samur cu fundul alb al acestui frumos principe, precum şi rochiile cele nepreţuite, şalurile şi feregile domniţei Ralu întorsese atât de mult capul junilor boieri şi cucoane, încât de multe ori vindeau moşii de mare preţ, ca să imiteze luxul şi strălucirea acestor principi risipitori. Răul poate că ar fi fost mai mic dacă s-ar fi oprit aci; dar viaţa scandaloasă şi depravaţiunea luând proporţiuni mari, infestară şi demoralizară până la un mare grad societatea întreagă.

Din toate relele acestea jocul de cărţi fu acela care răspândi mai mult demoralizarea; el sărăcea pe boieri şi funcţionari şi-i îndemna la hrăpiri de tot felul.

Unul din cei mai mari desfrânaţi şi risipitori din acei timpi era postelnicul Andronache Tuzluc; el fura ca un tâlhar de codru şi cheltuia ca un nebun. Mesele cele mai strălucite, seratele cele mai atrăgătoare, jocurile de cărţi cele mai dărăpănătoare, care făceau să treacă dintr-o pungă într-alta averea săracilor, toate acestea în casă la dânsul se petreceau. Arghira, Rozolina şi Calmuca, Frineele şi Messalinele de pe atunci ale Bucureştilor, erau stăpâne în casa lui, ce devenise adevărat mormânt al oricărui amor curat şi statornic, al oricărei credinţe conjugale.

În ziua de 30 noiembrie fanariotul făcea în toţi anii masă mare şi zaiafet în onoarea sfântului Andrei, patronul său. Ajuns în culmea favorii domneşti, el voi, în anul în care am sosit cu povestirea noastră, ca serbarea să fie cât se va putea mai strălucită. Cu acest scop, el aduse din Constantinopole tot ce se găsea acolo mai scump în peşti, poame şi vinuri, pe care unindu-le cu delicatesele gastronomice ale ţării: păstrăvi, mihalţi şi felurite alte mâncări fragede şi gustoase, pregătise de acea zi un ospăţ care ar fi putut să aţâţe

dorinţele chiar ale vestiţilor noştri străbuni în lăcomie: Lucullus[1] şi Eliogabal[2].

Timpul însă părea că contrariază înadins mania de lux şi opulenţa fanariotului, căci la 30 noiembrie sufla cu tărie vântul cel de miazănoapte, aducând cu sine troiene de zăpadă deasă, care întunecau, ziua la amiaza mare, lumina soarelui; dar invitaţii postelnicului erau oameni de aceia ce nu se sperie de fiece lucru. Era de ajuns pentru dânşii să ştie că în casa amicului lor vor găsi prilej a comite trei sau patru din cele şapte păcate de moarte, şi aceasta îi făcea să trecă prin ger şi zăpadă.

Camera pregătită pentru primirea şi ospătarea invitaţilor era un fel de salon pătrat, spoit cu var şi în mijlocul tavanului cu un cerc de flori arăbeşti, tot de var, lucrate în relief, dar fără gust, nici măiestrie. Mobilierul se compunea din două paturi de scânduri înfundate, acoperite cu saltele de perne, peste care erau întinse macaturi de lână de Brussa, cu ciucuri de Veneţia pe margini. Lângă zidul dinspre grădină era un sipet mare, îmbrăcat cu piele de căprioară albastră şi legat cu fier alb, iar deasupra lui era un alt sipetaş mai mic, de lemn de nuc cu flori de sidef. În mijlocul camerei era un scaun de brad cu trei picioare, pe care erau puse patru sfeşnice de tumbac, cu lumânări de seu într-însele, şi o pereche mucări de alamă, cu care o ţigancă frumuşică lua din când în când mucul lumânărilor, ca să dea mai multă lumină.

În fine, pe la 12½ ore turceşti[3] începură invitaţii a sosi. Cel dintâi care sui scara caselor lui Andronache fu hatmanul Costache Cărăbuş, june frumuşel, dar fără spirit, depravat până la măduva oaselor, amic intim şi părtaş al tuturor desfrânărilor lui beizadea Costache. După dânsul veniră spătarul Dimache Pingelescu, om ce

---

[1] Lucullus (114 — 57 î.e.n.) — general roman. Iubea luxul şi mâncărurile alese.

[2] Eliogabal — împărat roman între 218 şi 222, vestit pentru viaţa desfrânată pe care o ducea şi pentru cruzimea sa. A fost ucis de soldaţi.

[3] Două ore după-amiază. (n. N. F.)

se silea cât putea să nu deminţă prenumele său, cămăraşul Stamate Birlic, clucerul Ioniţă Măturică, paharnicul Dimitrache Mână-Lungă şi baronul Nichita Calicevschi. Mai în urmă de toţi veni şi beizadeaua întovărăşit de treti-logofăt Iordache Zlatonit, un om foarte cunoscut pe timpul acela prin spiritul său satiric şi plin de originalitate[1].

După ce musafirii se aşezară pe cele două paturi, o ţigancă bine îmbrăcată şi purtând o scurteică îmblănită, cu gulerul ridicat în sus, se prezentă înaintea lor cu o tavă plină de dulceţe de tot felul; după dânsa venea altă ţigancă ţinând o tavă cu o mulţime de păhăruţe cu vutcă de izmă şi câteva farfurii cu migdale curăţite şi cu năut prăjit. Îndată apoi intră cafegiul boierului, îmbrăcat cu un mintean de postav negru, cusut cu fir, dar fără mâneci, spre a lăsa să se vadă braţele sale albe prin cămaşa de borangic subţire şi refecată cu bibiluri; mijlocul lui, zvelt şi mlădios, era încins cu un şal de mătase vărgată, ale cărui extremităţi atârnau cu graţie pe şoldul cel stâng al piciorului; poturii săi de postav vişiniu cu turiecii de fir; imineii cei stracojii şi fesul cel roşu cu fundă de ibrişin negru, aşezat pe cap cu cochetăria cea minunată a fanarioţilor, făceau din acel june servitor un Ganimed[2] care ar fi putut aţâţa gelozia vechilor zei din Olimpul lui Omer. El venea cu o tavă de argint în mână, pe care erau depuse, în zarfurile lor de filigran, mai multe filigene pline de o cafea de Arabia, spumoasă şi parfumată; după dânsul intră ciubucciul cu ciubucele de antep şi de iasomie, din ale căror lulele umplute afânat cu tutunul de cel mai ales ieşeau nori de fum mirositor. Intrarea succesivă a acestor servitori forma o reprezentare pitorească; cunoscând foarte bine regulile ierarhiei, ca slugi de casă mare, ei se duceau mai întâi la beizadea Costache, apoi gradat la toţi ceilalţi şi-şi împlineau datoriile cu eleganţă şi exactitate. Terminându-se ceremonialul cafelei, musafirii, ca oameni în tre-

[1] Acest om original, al cărui nume l-am preschimbat aici puţin, mai în urmă şi-a pierdut minţile şi a vieţuit până în zilele noastre într-o stare deplorabilă. (n. N. F.)

[2] *Ganimed* — în mitologia antică, paharnic al Olimpului, vestit prin frumuseţea sa.

buri, începură a vorbi politică şi a discuta desrpe pravilele ce se pregăteau pentru ţară de către principele Caragea şi consilierii săi; dar beizadeaua, voind să spargă acea conversaţiune a cărei seriozitate ascundea numai minciuni şi linguşiri ce-l făceau să caşte urât, zise o dată:

— Ia ascultaţi, boieri! La ce am venit noi oare aici? Să punem ţara la orânduială, sau să ne veselim? Lăsaţi trebile ţării pe seama tată-meu şi a sfetnicilor lui şi aideţi să bem şi să mâncăm!

Apoi, întorcându-se către stăpânul casei, zise:

— Andronache, zi băieţilor să puie masa.

— Numaidecât, măria ta! răspunse fanariotul cu obişnuitul său aer de înjosire. Iar până atunci, măria ta şi domnia lor, cinstiţi boieri, treceţi în odaia cealaltă şi vă eglendisiţi după plăcere.

Invitaţii trecură în acea odaie care era mobilată cu două sofale turceşti; pe una era o masă rotundă cu picioarele scurte, pe care erau aşezate două sfeşnice şi mai multe perechi de cărţi de joc; iar pe cealaltă erau table pentru jocul de şatrange şi pentru ţintar.

Cei mai mulţi dintre invitaţi se aşezară împrejurul mesei cu cărţile. Beizadeaua însă şi cu hatmanul Cărăbuş preferară jocul de şatrange.

— Ce jucăm, boieri? zise cămăraşul Stamate Birlic, manevrând o pereche de cărţi. Facem un otuzbir de englingea până se va găti masa?

— Mai bine o panţarolă, arhon cămăraşe, răspunse Dumitrache Pingelescu, scoţând o punguţă cu mahmudele din buzunarul de jos al anteriului.

— Ştiţi una, boieri? — adăugă baronul Calicevschi scoţând cu lene vreo trei carboanţe şi câteva rubiele din buzunarul jiletcii — cu otuzbir şi cu panţarolă ne pierdem timpul în zadar; haideţi mai bine să facem un stosişor.

— Dar ce dănănaie o mai fi aceasta, că noi n-am auzit până acum vorbindu-se despre dânsa?

— Stosul, boieri domnia voastră, este un joc foarte frumos; el

n-aduce somn jucătorilor şi ceea ce are mai bun este că, în puţin timp, unul sau doi din jucători mătură toţi banii din punga celorlalţi; cu puţină cheltuială de vreme ştii cu ce te alegi.

— Bree! da' zdravăn joc!

— Joc voinicesc! zise Pingelescu cu entuziasm. Auzi acolo, să ne moţăim de somn toată noaptea pentru câteva mahmudele, dodecari sau rubiele câştigate în otuzbir! Arhon baroane, fă bine de ne învaţă şi pe noi acest minunat joc.

— Bucuros, boierii mei; de ce nu? Sunt două feluri de stos: unul se numeşte curat stos şi este cam greu; iar celălalt se numeşte *ce cei* şi este mai lesne de învăţat.

— *Ce cei!* Frumos nume! Arătă-ne dar cum se joacă acest *ce cei* al domniei tale!

— Bucuros! Priviţi, boieri, zise Calicevschi luând în mâini o pereche de cărţi. Unul dintre noi face cărţile, iar ceilalţi — ori câte unul, sau mai mulţi deodată — zic celui care face cărţile: "Dă-mi un birlic, dă-mi un zece ochi, un popă, o preoteasă" sau orice altă carte va voi. Cel care ţine cărţile în mână începe a da cărţi punând pe cea dintâi dinaintea celui care a cerut, iar pe cea de-a doua dinaintea sa; şi dacă cartea cerută va cădea dinaintea celui ce a cerut-o, câştigă el, iar de va cădea dinaintea celui care face cărţile, câştigă acesta.

— Să începem acest frumos joc! ziseră mai mulţi deodată.

Baron Calicevschi, văzând marele entuziasm ce aveau boierii pentru acel joc propus de dânsul, simţi în sine o bucurie infernală, pe care o sugrumă în inima sa, căci el văzu succesul planurilor sale de jefuire asigurat printr-acest mod de prădare, necunoscut încă acelor boieri români şi fanarioţi, ce altfel erau foarte dedaţi la jefuiri. Luă dar îndată cărţile în mâini şi întrebă:

— Începem, boieri?

— Să începem!

— Luaţi aminte, că fac cărţile!

— Bine, bine!

— Tăieţi, boieri!

Pingelescu tăie cărţile, apoi zise cu semeţie:

— Cinci ochi pe zece rubiele.

Calicevschi începu să dea cărţi râzând pe sub mustaţă şi cu sânge rece.

— Opreşte-te — strigă Pingelescu — am câştigat, dă-mi rubielele!

— Poftim, boierule, şi îi numără zece rubiele.

Ceilalţi boieri, văzând cu câtă înlesnire se câştigau banii în acest nou joc, începură a juca şi ei şi atât de bine le mergea jocul, încât unii din ei începură să simtă milă de bietul baron, care plătea neîncetat, cu cel mai mare stoicism, perderile sale. Dar aceasta era numai o manevră a şiretului muscal; căci după câteva minute, toţi începură a pierde. Agitaţiunea şi zgomotul acestui joc infernal făcu pe beizadea Costache şi pe hatmanul Cărăbuş să părăsească liniştitul joc al tablelor.

— Popă, pe ce am în mână! zise beizadeaua cu mândria aceea plină de fanfaronadă ce este particulară beizadelelor din ţara noastră.

Baronul începu a da cărţi, fără se să preocupe cât de puţin de suma ce putea să aibă principele în mână.

— Ai câştigat, măria ta! exclamară unanim, cu surpriză, toţi jucătorii.

Beizadeaua deschise mâna şi găsi într-însa cincizeci şi trei mahmudele, care fură plătite cu punctualitate de către baronul.

— Şase ochi pe toată suma! zise iarăşi beizadeaua.

Norocul fu şi de astă dată în partea beizadelei. Baronul îl lăsase într-adins să câştige, ca să-l încurce, căci la a treia carte beizadeaua pierdu tot ce câştigase, împreună şi cu banii săi.

Această schimbare de noroc ambiţionă şi mai mult pe Caragea. El scoase din buzunar o pungă plină cu mahmudele şi după ce bău un pahar de mastică şi fumă de câteva ori din ciubuc, zise cu ironie:

— Arhon baroane, câte parale ai în buzunar?

— Am de ajuns, măria ta, ca să plătesc ce voi pierde, răspunse rusul cu mândrie.

— Bine!... ia să-mi dai un zece ochi pe punga aceasta!

— E prea mult, măria ta!

— Fie dar pe jumătate.

Baronul câştigă jumătate din ceea ce se afla în pungă şi la al doilea joc o luă cu totul.

— Eu mă prind că jocul ăsta are pe dracul într-însul, zise postelnicul Andronache Tuzluc. Auzi acolo! să pierd eu zece mii de lei într-o clipeală de ochi? Şi unde pui bătaia de piept şi de inimă; unde pui iarăşi acel îndemn nebiruit de a tot cere pe popă şi zece ochi şi a tot scoate la dodecari din pungă, uitându-te la dânşii cum se duc la dracu.

— Ba să mă ierţi, boierule; banii domniei tale nu s-au dus la dracu, ci în pungă la mine, zise baronul.

— Tot atâta face, arhon baroane, zise beizadeaua cu ironie.

— Aşa, aşa! adăugă hatmanul Cărăbuş, cu un râs înghesuit şi prostatic, ca să linguşească pe beizadeaua.

— Cât ai pierdut, cucoane Andronache? întrebă treti-logofăt Iordache Zlatonitul, sculându-se de pe sofaua unde şezuse nemişcat tot timpul cât ţinuse jocul.

— Vreo zece mii de lei! răspunse fanariotul cu nepăsare.

— Puţin, foarte puţin. Să trăiască isnafurile şi sărăcimea! N-ai decât să scoţi o cercătură[1] în ţară sau să dai câteva volnicii de furat pe la hoţi şi banii aceştia vor veni la loc înzecit!...

— Bravo, Zlatonitule, bravo! exclamă beizadeaua bătând din palme şi râzând ca un nebun.

— Dar bine, măria ta, suferi să fiu batjocorit de acest nemernic chiar înaintea măriei tale? zise postelnicul rănit la biată cinste.

— De ce te superi, Andronache? Nu vezi că el glumeşte?

---

[1] Cercătura era controlul ce făcea guvernul, pe acei timpi, contracciilor care luau prin sultan-mezat (licitaţie publică — n. ed.) strângerea veniturilor ţării. Din acea cercătură ieşea un rău foarte mare, căci se descopereau abuzuri mari. Contracciii, ca să scape de pedeapsă, cumpărau pe cercători, iar banii ce le dădeau îi adunau tot de la contribuabili. (n. N. F.)

— Dar domnia ta, boier Pingelescule, cât ai pierdut? întrebă iarăşi Zlatonitul.

— Vreo trei mii de lei.

— A zecea parte din preţul cu care îţi vinzi obişnuit iscăliturile ce pui pe anaforalele veliţilor boieri; nu te întrista de această pierdere, căci din mila lui Dumnezeu pricinile se înmulţesc din zi în zi.

Pingelescu plecă capul în jos şi tăcu; dar Zlatonitul se afla în vervă satirică şi hotărâse să biciuiască pe toţi fără milă, căci nu trecu mult şi se adresă către căminarul Stamate Birlic:

— Ia spune-ne, arhon căminare, ai pierdut şi domnia ta ceva?

— Vreo mie cinci sute de lei; un bagatel.

— Nu e nimic. O să avem vreo câteva podini lipsă la poduri şi vreo sută de oameni cu picioarele scrântite[1]. Dar domnia voastră, clucer Măturică şi paharnice Mână-Lungă, cum staţi?

— Noi am câştigat[2].

— Se vede că Dumnezeu priveghează asupra văduvelor şi asupra săracilor, căci de pierdeaţi şi voi, apoi negreşit eraţi să vă băgaţi măturile şi mâinile voastre cele lungi în lada săracilor şi era să le luaţi hrana şi îmbrăcămintea măcar pe vreo două-trei luni. Dar domnia ta, arhon baron Calicevschi, de unde ai venit cu acest joc drăcesc, care o să ne ducă în stare să ne pierdem averea, sufletul şi chiar mustrarea de cuget? (...) De ce ai mai venit şi domnia ta să ne cufunzi în prăpastia ticăloşiei prin jocul domniei tale cel sărăcăcios ca şi numele ce porţi?

---

[1] Veniturile podurilor se vindeau prin mezat şi Stamate Birlic se afla contracciu. Aceste venituri se compuneau din taxe puse asupra tuturor carelor ce intrau în Capitală. Carul cu marfă de lipscănie plătea bani 240; cel încărcat cu blane leşeşti, bani 180; se lua 6 bani de vadra de rachiu; 12 bani pentru vadra de vin; 45 de bani carul cu postav românesc; 30 carul cu piei de miel; 45 carul cu piei de vacă; 60 carul cu bogasiu; 60 carul cu piei de iepuri; 45 carul cu coase; 60 carul cu braşovenie; 60 carul cu musuluri de Rumelii; 60 carul de arnici; 45 carul cu aba de Podolia; 30 carul cu aba de tuzluci; 60 carul cu sticle ce vin dinlăuntru; 30 carul cu sticle leşeşti; 60 carul cu postav leşesc; 60 carul cu lână de oaie; 60 carul cu lână de capră; 60 carul cu aramă lucrată; 30 carul cu fier; 120 carul cu butii de vin, fie mănăstiresc ori boieresc sau ţărănesc. (n. N. F.)

[2] Aceşti doi boieri se aflau casieri la cutia de milostenie. (n. N. F.)

— Ei! ei! nebunule, te-ai trecut! zise beizadeaua atins de vorbele cele aspre ale Zlatonitului.

— Nu, măria ta, nu m-am trecut şi nu pot să tac, căci sunt român şi văd de acum unde o să ne ducă jocul muscalului acestuia. Boierimea ţării, atât de iubită de norod pentru faptele ei cele frumoase, fiii acelor stâlpi ai ţării care au jertfit avuţia şi şi-au dat chiar viaţa pentru ţară, o să ajungă să vândă mere pe pod ca precupeţii, iar cei mai slabi dintre dânşii o să-şi piardă cinstea şi sufletul, vânzându-se la cei ce le vor da bani de cheltuială la neavere! Da, boierilor, jocul acesta o să vă piardă...

Muşcăturile Zlatonitului ar fi mers mult mai departe, dacă în momentul când voia să reînceapă n-ar fi intrat Păturică, invitând pe musafiri la masă.

Beizadeaua se îndreptă către camera de mâncare, urmat de toţi ceilalţi musafiri, se puse la masă şi toţi începură a gusta din bucatele cele delicate ale grecului şi a bea din vinurile cele mai alese ale ţării. Dar când ajunseră la fripturi şi poame, începură lăutarii a cânta cele mai frumoase şi mai patetice cântece de masă[1].

Toţi oaspeţii ascultau pe lăutari cu mai multă sau mai puţină băgare de seamă; numai Caragea şi hatmanul Cărăbuş păreau mai agitaţi decât toţi ceilalţi. Aceasta se vedea din mişcările capului, din alterarea feţei şi mai cu seamă din desele oftări ce ieşeau din piepturile lor. Vinul cel tămâios de Cernăteşti, turnat necontenit în gâtlejul boierilor, începu să-şi facă efectul său. Oaspeţii noştri, care până aci mâncau şi beau liniştiţi ca cei şapte filozofi ai Eladei, prinseră la limbă şi deveniră mai zgomotoşi decât nemţii cei beţi. Respectul ce aveau asupra beizadelei mai slăbise; unii cântau, alţii îndemnau pe baronul Calicevschi să înceapă iarăşi minunatul joc care cu puţin mai înainte le uşurase pungile; numai beizadeaua şedea liniştit şi din când în când arunca câte o vorbă de spirit în

[1] Pe atunci, muzica română se compunea din arii de joc şi arii de delectare, numite cântece de masă. (n. N. F.)

socoteala bieţilor oaspeţi, care, cu toată ameţeala vinului, erau siliţi să sufere, temându-se de a nu trage asupră-le urgia domnească.

În fine cina se termină şi musafirii părăsiră casa. Postelnicul Andronache, după ce dete câteva instrucţiuni lui Păturică, se puse şi el în sanie şi se duse la chera Duduca.

CUPRINS

Capitolul XVI

FĂ-TE OM DE LUMEA NOUĂ, SĂ FURI CLOŞCA DE PE OUĂ!

Să părăsim partea de sus a caselor postelnicului, căci nu mai are nici un interes pentru lectorii noştri, şi să ne coborâm în partea de jos, sau mai bine în beciuri, ca să vedem ce face Dinu Păturică.

Acest ambiţios ciocoi, nevoind a se lăsa nicidecum mai jos decât stăpânul său, pregătise şi el o cină, la care invitase pe câţiva din cei mai de aproape amici ai săi.

Camera în care dădea el ospăţul era împodobită cu două paturi turceşti înfundate, peste care erau puse saltele de lână acoperite cu chilimuri vărgate de *Idirné* (Adrianopole), cusute pe margini cu ciucuri de bumbac alb; pe lângă pereţi erau puse perne îmbrăcate cu cit tocat[1]; prin unghiurile acestor paturi erau aşezate perniţe mici umplute cu puf, pe ale cărora feţe albe de batistă se vedeau mai multe arabescuri cusute cu fir de mătase, iar pe una dintr-însele, erau cusuţi doi amoraşi, ţinând în mâini o ghirlandă de flori, în al căreia mijloc era o inimă pătrunsă de două săgeţi şi inscripţia aceasta: Μὴ μὲ ξεχνάς![1].

Zidul de lângă pat era acoperit cu un covor de Brussa, pe care stau spânzurate în cuie o puşcă arnăuţească ghintuită, legată la maşină cu o sangulie cusută cu fir, şi două perechi pistoale băgate în tocuri de piele, ornate tot cu fir. Mai în jos, tot pe acel perete

[1] Cel mai scump cit de pe atunci. (n. N. F.)
[2] Nu mă uita. (*gr.*).

erau atârnate două săbii turceşti cu mânerele de sidef, iar în mijlocul lor era aşezat un cauc oltenesc de hârşie neagră de miel, al cărui fund era cusut cu fir de cel bun peste postav roşu şi lăsa să atârne în jos o fundă de fir lucrată cu mare gust.

Cele două ferestre dinspre uliţă erau împodobite cu mai multe glastre de flori, printre care se deosebeau mai ales: maghirani, trandafiri şi câţiva endrişaimi, ce umpleau atmosfera camerei de un miros nu aşa plăcut, cât era de pătrunzător.

Pe lângă pereţi erau puse în rând câteva scaune de Braşov vopsite şi un sipet mare, legat în bande de fier alb peste piele de căprioară albastră.

La o înălţime oarecare a unuia din pereţi era un dulap mic, săpat în zid, în care se afla depusă mica bibliotecă a ciocoiului, compusă din câteva cărţi greceşti şi româneşti, printre care figurau: *Proorocia lui Agatanghel, Filozoful Sintipa, Alexandria, Tilu Buhoglindă* şi alte capete d-opere ale literaturii naţionale de pe atunci, cărţi glumeţe care, prin anecdote de spirit şi poveţe filozofice, făcea petrecerea favorită a poporului.

Masa de mâncare era aşezată între două paturi şi împrejurată cu scaunele pe care erau să şadă onorabilii oaspeţi ai lui Păturică.

Pe masă erau rânduite o mulţime de farfurii cu mezelicuri de tot felul: marinată de stacoji, farfurioare mai mici cu icre proaspete de morun, licurini jupuiţi, sardele muiate în untdelemn de Mitilene amestecat cu piper şi zeamă de lămâi de Messina, măsline dulci de Tessalia, grămădite în formă piramidală, icre tari de chefal, smochine de Santorini, halva de Adrianopole; nimic din delicatesele gastronomice ale Orientului nu lipsea pe masa ciocoiului, mai împodobită chiar decât a stăpânului său. Toate aceste mezelicuri erau aşezate după o regulă militară, având la fiecare distanţă de două palme câte o carafă cu vin galben de Drăgăşani, cu pelin roşu din viile mănăstirii Bistriţa şi cu vinuri orientale de diferite culori şi gusturi, fără a lipsi paporniţele[1] cu anason de Chio şi cu mastică de

[1] *Paporniţe* — butii îmbrăcate cu papură. (n. N. F.)

Corint. În fine, Păturică luase dispoziţiuni ca oaspeţii săi să nu cerce cea mai mică lipsă întru îndeplinirea gustului lor rafinat.

Dacă cineva ar fi văzut luxul ce domnea la masa postelnicului şi la a vătafului său de curte, fără îndoială s-ar fi convins că ospăţul slugii întrecea în toate pe al stăpânului şi, dacă s-ar fi gândit mai serios la mizeriile acelor timpi de tristă memorie, ar fi zis, împreună cu noi, că fanariotul n-avea de ce să se plângă pentru pagubele ce-i făcea vătaful său de curte, căci banii ce se cheltuiau în aceste ospeţe nu erau ai săi, ci ai săracilor şi ai văduvelor căzuţi victimă nesaţului său de averi.

Între oaspeţii de căpetenie invitaţi de Păturică figurau: Tudor Ciolănescu, vătaful de curte al banului Grigore B...; Neagu Chioftea de la banul Constantin Băl...; Zamfir Ploscă de la Isaac R...; Vlad Boroboaţă de la F.. şi alţi mai mulţi, aleşi între corifeii ciocoismului şi ai hoţomăniilor bucureştene de pe atunci.

După ce se duseră musafirii postelnicului pe la casele lor şi el la amanta sa, Păturică se coborî în odăile de jos şi se puse la masă cu prietenii săi.

Patru ţigănaşi, curat îmbrăcaţi, aduceau bucate la masă, şi două ţigance tinere şi frumuşele erau însărcinate a turna prin pahare nectarul care, de la căderea zeilor din Olimp încoace, a luat prozaicele nume de vin şi rachiu.

Una dintr-aceste două copile luă de pe masă o paporniţă cu anason şi, umplând mai multe feligene, dete fiecăruia din oaspeţi câte unul. Oaspeţii, sorbind rachiul, căzură pe farfuriile cu mezelicuri precum cad lăcustele peste holdele plugarilor.

Dinu Păturică observă aceasta şi, cu o oarecare nerăbdare, în calitatea sa de ospătător, strigă cu un glas ascuţit şi obraznic:

— Aduceţi ciorbă, bre!

— Numaidecât, cuconaşule! răspunseră ţigănaşii, plecând toţi deodată ca să arate mai mult zel. După câteva minute ei puseră pe masă un castron colosal plin cu ciorbă de ştiucă fiartă în zeamă de varză cu hrean; pe urmă aduseseră două farfurii lunguieţe cu mihalţi

şi păstrăvi rasol, muiaţi în oţet şi untdelemn; aduseră mai multe vase de cositor pline cu iahnii, cu plachii, cu morun gătit în măsline şi foi de dafin, cu crapi umpluţi cu stafide şi coconare şi alte feluri mâncări care se ziceau în vechime "bucate cu cheltuială".

Vinul, asemenea, curgea fără încetare din pahare şi aluneca pe gâtul ciocoilor care, la fiecare deşertare de pahar, strigau: "Să trăiască nenea Păturică!"

Numai Vlad Boroboaţă sta trist şi tăcut.

— Da ce, mă Boroboaţă, de ce stai bosumflat? Ori ţi s-au înecat niscaiva corăbii cu marfă? zise Neagu Chioftea, cel mai zgomotos dintre toţi oaspeţii.

— Parcă eşti o mireasă, adăugă Tudor Ciolănescu.

— Închină cu noi, bre! Fă-te om de lumea nouă, să furi cloşca de pe ouă! ziseră toţi ciocoii deodată.

— Ei bine — răspunse Boroboaţă — umpleţi-mi un pahar să închin şi eu cu voi!

Paharul se umplu şi se dete în mâna lui Boroboaţă, care, ridicându-l în sus, zise:

— În sănătatea săracilor ţărani, cărora le dăm fum de ardei şi le punem fierul roşu pe piept, ca să le luăm bănişorii din pungă! Să trăiască văduvele şi copiii cei sărmani, cărora le luăm pâinea din gură, ca să mâncăm noi, ăştia, peşte de Ţarigrad, halvale de Idirné şi să bem vin chipriotic!... În sănătatea ţării întregi, pe care am lăsat-o în sapă de lemn!...

Zicând aceste cuvinte, trânti paharul pe masă şi căzu iarăşi în cugetările sale de mai nainte.

Toastul lui Vlad Boroboaţă şi amărăciunea cu care el pronunţă vivatul său cel sinistru făcură în inima ciocoilor tot acea impresiune ce făcu odinioară literele de foc regelui Babiloniei, Baltazar, şi oaspeţilor săi cei desfrânaţi.

Vătafii de curte se uitau unul la altul cu nişte priviri sperioase, ce dovedeau îndestul cât de adevărate erau cele zise de Boroboaţă. Numai Dinu Păturică ascultă acest strigăt al mustrării de conştiinţă

fără ca să se tulbure câtuşi de puţin; ba încă el aruncă asupra lui Boroboaţă o privire dispreţuitoare şi, dând într-un râs sardonic, curmă tăcerea cu aceste cuvinte:

— Cinstiţi boieri! Nu vă sinorisiţi lui Boroboaţă, căci este cam nebun, sărmanul. Cine ştie ce babă l-a obrocit[1]. Să bem, fraţilor, şi să lăsăm pe Boroboaţă să spuie la cazanii cât va voi.

Apoi întorcându-se către slugi:

— Aduceţi, bre, vin tămâios de Cernăteşti.

— Şi de cel de Drăgăşani! adăugară ceilalţi.

Sticlele se împlură cu tămâioasă într-o clipă şi veselia renăscu în sânul oaspeţilor ameţiţi de băuturi şi îmbuibaţi de grasele mâncări orientale.

Această cină, compusă toată din plăceri de contrabandă, ţinuse câteva ore şi, cu tot vinul ce se băuse, nici unul dintre ciocoi nu se îmbătase desăvârşit; ei ajunseră numai la gradul acela al beţiei când omul devine vesel şi spune adevărul fără rezervă. Astfel dar, unii vorbeau, alţii cântau, lovindu-se unii pe alţii în glumă cu gloanţe de pâine; numai Vlad Boroboaţă sta cufundat în nişte cugetări sinistre, pe care le întrerupea câteodată cu un surâs amarnic. Dinu Păturică, ce-l privea cu o vădită nemulţumire, observând că acea beţie tristă a oaspelui său putea să influenţeze mai tare asupra celorlalţi şi să stânjenească libera explozie a veseliei lor, se sculă în sfârşit strigând:

— Ei bine, boieri, vă văd cam pe gânduri; eu v-am chemat aci ca să ne veselim, iar nu ca să punem cenuşă în cap şi să ne plângem păcatele ca prorocul Iona din Scriptură! N-aveţi bucate? N-aveţi vin? De ce dar staţi ca nişte curci plouate? Mai aduceţi, bre, marinată de barbuni şi vin de Tenedos, să ne veselim cât ne umblă moara, că destul ne vom pocăi la bătrâneţe. Iar tu, cobe rea, du-te de fă cazanii la biserică, iar nu în casa mea!... Auzit-ai tu?

---

[1] A obroci, după limba poporului de-atunci şi chiar de astăzi, este a fermeca, a îndobitoci. (n. N. F.)

— Bravo, nene Păturică, ai dreptate! Să se ducă la dracu acest dăscăleci care ne-a stricat cheful cu iticaua lui.

— Da, la dracul! exclamară toţi deodată.

— Iar noi să ne veselim ca nişte oameni de ispravă, adause Păturică.

— Şi să vorbim de trebuşoarele noastre, răspunse Neagu Chioftea, curmându-i vorba. Ştiţi, boieri, că am cam ajuns la vremea de apoi. Pare-mi-se că stăpânii noştri au cam băgat de seamă că le mâncăm stările şi s-au pus pe economie. Alte dăţi, când le înfăţişai catastihul, nici că se uitau pe dânsul şi-ţi umpleau mâna de rubiele; iar acum te ţine câte trei-patru ceasuri în picioare şi te descoase din toate încheieturile ca pe hoţii de cai.

— Bine vă face, ciocârlanilor! zise Păturică râzând.

— Ce-ai zis? întrebă Neagu Chioftea cu mirare.

— Am zis că vă face foarte bine, căci nu ştiţi să furaţi.

— Noi nu ştim să furăm? observă Chioftea cu un zâmbet de ironie.

— Da, da, voi! replică cu siguranţă. Sunteţi nişte bojogari[1].

— Dacă este aşa, apoi învaţă-ne tu meserie.

— Bucuros. Ia spuneţi-mi, boieri dumneavoastră, aţi citit vreodată cartea numită *Floarea darurilor*?

— Nici n-am auzit vorbindu-se de dânsa.

— Aveţi dreptate, nu s-a tălmăcit încă în limba românească şi voi abia ştiţi să citiţi româneşte. Ascultaţi dar şi pricepeţi. În acea carte este o istorioară plină de noimă, care începe cam aşa: "A fost odată un împărat de la Hindiile răsăritului sau de prin Ţara Sacâzului[2]. Acel împărat avea şaptezeci şi cinci de copii, tot unu şi unu. Ajungând însă la adânci bătrâneţe, el chemă pe fiul său cel mare şi-i zise să facă un snop de şaptezeci şi cinci de nuiele şi să-l aducă înaintea sa. Porunca se îndeplini într-o clipă. Împăratul chemă atunci pe toţi fiii săi şi le zise: "Eu am îmbătrânit şi peste puţin o să

[1] *Bojogari* — hoţi proşti. (n. N. F.)
[2] *Ţara Sacâzului* — insula Chio. (n. N. F.)

mor; aş voi însă ca, înaintea morţii mele, să las întinsa mea împărăţie aceluia dintre voi care se va dovedi mai tare şi mai priceput. Hotărăsc dar ca acela care din voi va putea să rupă deodată această legătură de nuiele, acela să ia împărăţia după moartea mea!" Feciorii de împărat se priviră mai întâi unii pe alţii cu mirare şi apoi se cercară pe rând şi fiecare în parte să rupă legătura de nuiele, dar nici unul nu putu. Împăratul îi privi râzând şi le zise: "Dacă nu le puteţi rupe deodată pe toate, apoi rupeţi-le câte una în parte". Copiii se supuseră la noua poruncă a tatălui lor şi în puţină vreme toate nuielele fură rupte. "Ascultaţi, dragii mei copii — adause atunci împăratul — acest snop de nuiele sunteţi voi; dacă veţi rămâne uniţi după moartea mea, nimeni nu vă va birui; iar dacă vă veţi despărţi, va veni vrăjmaşul şi va face din voi ceea ce făcurăţi dinaintea mea cu aceste nuiele".

Păturică se opri aci şi, privind câteva momente pe tovarăşii săi cu ochi pătrunzători, îi întrebă:

— Ei bine, boieri domnia voastră, cum vi se pare această istorioară?

— Foarte fromoasă, ce e dreptul, dar n-are a face nimic cu necazurile noastre, răspunse Chioftea.

— Vă înşelaţi, fraţii mei, adaose Păturică cu un aer de superioritate. Dacă voi aţi fi urmat paradigma acestei istorioare, nu eraţi să vă plângeţi acum că stăpânii voştri v-au prins cu ocaua mică.

— Ei bine, învaţă-ne tu ce să facem.

— Să vă învăţ, căci, uite, sunteţi proşti ca nişte băieţi luaţi de procopseală. Voi vă adunaţi în toate zilele la cafeneaua de la Dorobănţie. Aşa este, ori ba? Spuneţi!

— Ba aşa. Ne adunăm în toate zilele, precum zici.

— Ar fi de mare folos pentru voi ca, înainte de a părăsi cafeneaua, să puneţi *nart*[1] la toate lucrurile ce veţi târgui, ca să ştie fiecare din voi cât are să încarce la socoteală.

[1] Din vechime şi până la Regulament, carnea, pâinea şi lumânările se vindeau la contraccii cu apalt (luare în arendă, n. ed.) şi se însemna în contract preţul fix, şi câţi din

— Vorbeşte mai desluşit, că nu te înţelegem!

— Iată ce voi să vă zic: să ne închipuim că pentru curtea unuia dintre stăpânii voştri se cumpără câte douăzeci şi cinci oca de carne pe zi. Ei bine, preţul nu poţi să-l încarci, căci carnea este cu nart (preţ fix); dar poţi să încarci la suma ocalelor, cumpărând mai puţine şi trecând la socoteală mai multe. Cu pâinea faci tot aşa. Vânatul şi păsările nu au nart: curcanul se vinde un leu, pune-l un leu şi şaptezeci de parale; gâsca ipac (idem); găina şi raţa se vând câte o leiţă, pune-le câte un leu şi cinci. De la untdelemn, zahăr, cafea, tutun, poame şi chiar de la zarzavat puteţi să vă folosiţi în două feluri, adică adăugând la suma ocalelor şi la preţ...

— Fleacuri, nene Păturică, fleacuri! Din aceste nimicuri cineva abia îşi scoate zilnicele cheltuieli. Nouă, mă rog dumitale bun, ne trebuie bani mulţi, stări mari, ca să scăpăm de slugărie.

— Şi cutezaţi voi să numiţi nimicuri cheltuiala cuiniei, acel izvor nesecat din care un om cuminte poate în scurt timp să facă stare mare? Bree! Da' proşti mai sunteţi!... Să vă fac o socoteală cu tahmin (aproximativă), ca să vedeţi cât de mult vă amăgiţi.

— Fă-o, nene Dinule, să vedem ce bazaconii sunt acestea ce ne tot spui.

— Cioară, adu călimări şi hârtie!

La aceste cuvinte, un ţigan ce dormita lângă sobă se sculă repede şi aduse numaidecât hârtie şi o pereche călimări de argint cu coadă. Păturică deschise coada călimărilor, scoase un condei de pană de curcă cu felurimi de flori făcute dintr-însul şi, după ce dete pe ţigan afară, urmă într-astfel:

— Ei bine, boieri, fiţi cu băgare de seamă, că am să vă fac o

---

măcelari sau brutari se dovedeau că vând cu cântare strâmbe sau articole proaste se dădeau prin târg şi se ţintuiau de urechi pe la răspântii.

Să explicăm acum ce înseamnă "darea prin târg". Această tortură se urma astfel: culpabilul era dezbrăcat până la brâu; mâinile îi erau legate cu o funie de care îl trăgea un arnăut al spătăriei, pe când altul îl lovea cu nuiaua peste spate, strigând tare: "Cine va face ca dânsul, ca dânsul să paţă", şi astfel îl plimba prin tot oraşul. (n. N. F.)

socoteală cu tahmin, ca să vedeţi că vorba mea e vorbă; şi ca să nu ziceţi că măresc sumele, voi începe chiar de la casa stăpânului meu. Aşadar scriu aci:

FOAIE DE SOCOTEALĂ A CURŢII MARELUI POSTELNIC A. TUZLUC	Socoteala dreaptă		Socoteala încărcată	
Luni, ian. în 8, 1817 (bunăoară)	talere	bani	talere	bani
Treizeci oca carne, câte 10 parale ocaua fac	5		7	60[1]
Douăzeci pituşti pentru masă	1		1	
Morcovi, pătrunjel, ceapă, făină, orez şi piper	2	30	3	90
Ciriviş	2		3	90
Enibahar şi alte mirodenii		30	1	
Doi curcani	3		6	
Cinci claponi	5		7	60
Patru limbi afumate	4		6	
Şase ghiudeni	6		8	60
Zece licurini	5		7	60
Sardele	4		6	
Icre negre de taigan	6		8	30
Arpagic şi usturoi pentru stufat	1		1	60
Apă de Filaret pentru boieri	1		1	30
Apă de gârlă pentru slugi	2		3	
Stafide şi coconari	2		3	
Ouă pentru ochiuri şi jumări	1		1	60
Sare		12		18
Oţet	1		1	30
Struguri şi mere creţeşti	2	30	3	30
Varză pentru calabalâc[2]	1		1	60
Imiclicul oamenilor[3]	3		4	
Fac peste tot cheltuiţi	57	72	87	18
Să scădem cheltuiala cea dreaptă din cea încărcată			57	72
Rămâne câştig curat			29	46

[1] Aci încărcătura vine de la ocale. (n. N. F.)
[2] Se înţelege slugile peste tot. (n. N. F.)
[3] Imiclicul este porţia de pâine ce se dă fiecărei slugi pentru o zi. (n. N. F.)

Să înmulţim acum acest câştig cu zilele anului şi veţi vedea că dă o sumă de talere 10. 785, bani 90. Această sumă vine numai de la cuinie; dar unde puneţi, domnia voastră, îmbrăcatul ţiganilor, cumpărătoarea orzului, a fânului, a cărbunilor, a lemnelor şi altele mai multe de felul acesta, care aduc pe an alţi opt sau zece mii de lei cel puţin?

— Toate aceste gheliruri, le ştim, sunt bune, nu tăgăduim, dar vin cu ţârâita. Noi voim să ne arăţi vreun mijloc prin care să câştigăm sume mari în puţin timp, ca să ne cumpărăm moşii şi acareturi, să ne facem şi noi boieri ca stăpânii noştri.

— Eu v-am arătat mijloacele cele mai lesnicioase; aflaţi voi altele mai bune.

— Şi ce am putea să născocim noi mai mult decât tine, care ştii câte în lume şi în soare?

— Mă linguşiţi, hoţomanilor; dar fiindcă am început, cată să şi sfârşesc. Ascultaţi! Voi ştiţi, ca şi mine, că boierii noştri trăiesc în desfrânări şi se ţin numai de zavistii (intrigi), ca să dea pe domni jos de pe scaun, crezând că cei noi, ce vor veni, îi vor pune în trebi mai mari sau le vor da ţara pe mână, ca s-o smulgă şi mai tare, iar la averile lor, rămase de la părinţi, nici că se gândesc. Ei au moşii şi nu le cunosc hotarele, nici venitul ce poate să dea pe tot anul. Au vii, fără să le ştie numărul pogoanelor; au zalhanale, heleşteie, livezi de pomi şi câte altele de felul acesta, pe care le arendează pe nimic; iar arendaşii, nemulţumiţi cu un câştig de sută la sută, scot din spinarea ţăranilor, dărapână pădurile şi acareturile moşiilor, ba de multe ori înstrăinează chiar din pământul moşiei. Toate acestea, boeri domnia voastră, sunt o comoară nesecată, din care un vătaf de curte işchiuzar poate, în scurtă vreme, să ajungă bogat ca Iov din Biblie.

— Şi ce trebuie să facă el, ca să se folosească din toate acestea? întrebară toţi ciocoii deodată, completându-se în dezvoltările ce da Păturică cu atâta elocinţă.

— Nimic, de tot nimic! răspunse Dinu Păturică răsucindu-şi mustaţa şi surâzând cu mândrie.

— Nu te înţelegem.

— Lăsaţi-mă să isprăvesc şi veţi înţelege. Când se apropie vremea arenduirii moşiilor, înţelegeţi-vă mai întâi cu arendaşul cel vechi. Spuneţi-i că pe toată ziua vin câte doi-trei muşterii ca să ia moşiile în arendă îndoit şi că numai din pricina prieteşugului îi goniţi pe toţi; scoateţi chiar muşterii mincinoşi şi veţi vedea cum o să-şi deschidă grecul punga şi o să verse într-a voastră. Osebit de aceasta sunt ispăşaniile de păduri, facere de hanuri, mori şi altele mai multe, din care aţi putea să câştigaţi sume însemnate, numai să ştiţi să pipăiţi lucrul cumsecade. Aşa, dragii mei, trebuie ca fiecare dintre voi să se facă om de lumea nouă, ca să ştie a fura cloşca de pe ouă!

CUPRINS

Capitolul XVII
MUZICA ŞI COREGRAFIA ÎN TIMPUL LUI CARAGEA

Pe când Păturică se ocupa cu predarea acestei lecţii, deodată se auzi răsunând în spaţioasa anticameră amestecul unor sunete ascuţite şi îngânate; o pereche de lăutari începuse a cânta din gură şi din viori melodia adaptată pe versurile următoare:

Cine la amor nu crede,
N-ar mai călca iarbă verde;
Să calce tot fân uscat,
. . . . . .

şi pe la timpi se auzea câte un oftat.

— Pun prinsoare că este diavolul de Neculăiţă, ziseră unii din oaspeţi.

— El trebuie să fie! Şi ciocoii alergară către uşă, ca să primească pe confratele lor.

Ei nu se înşelau, căci abia ce deschiseră uşa, ei văzură pe Neculăiţă, vătaful de la armaş M..., sosind vesel în fruntea lăutarilor.

— Nenea Neculăiţă! exclamară toţi.

— Eu, bre! şi cu mine! Ce gândeaţi voi c-o să scăpaţi de mine? Unde e procopsitul de Dinu să-i mulţumesc de cinste?

— Îţi cer de o mie de ori iertăciune că nu te-am proscalisit la masă; sunt vinovat, ce e drept; dar m-am gândit că aveţi ziafet pentru cuconul Andrei de la domnia voastră şi credeam că n-o să poţi veni.

— Nu este nimic. Porunceşte tu numai să-mi aducă şi mie de mâncat şi de băut.

La un semnal al lui Păturică, masa se umplu din nou de bucate şi de vinuri proaspete.

Vătaful armaşului începu să bea şi să mănânce cu o mare poftă, iar după ce se cam ameţi şi dânsul, începu să vorbească şi verzi şi uscate.

— Ştiţi voi una, bre? zise el. A dat norocul peste mine. Boierul a hotărât să-şi facă case noi şi m-a însărcinat pe mine cu strângerea celor trebuincioase pentru zidire.

— Ei! şi ce iese de-acolo? zise Păturică cu un aer de invidie.

— Tocmai tu mi-o zici aceasta? Ai uitat oare parimia grecului: Ἤρις επτά εἴκοση ἕνα, πάρ εσή, δὼς με κ'εμένα.“[1]

He, he! Unul e Neculăiţă, nu sunt doi. O să-mi fac o pereche de case să le întreacă pe ale armaşului; saraiuri, bre, nu glumă!

— Să-ţi ajute Dumnezeu! ziseră ciocoii.

— Aşa să fie! De-aceea am şi gust de veselie. Am venit aci ca să petrecem; aideţi dar să tragem un dans d-ale tătăreşti, adăugă Neculăiţă sugând un pahar cu vin.

— La horă! repetă cu zgomot adunarea întreagă.

Păturică chemă pe un ţigan şi, după ce-i şopti câteva cuvinte la ureche, intră şi el în hora ce se şi începuse.

---

[1] De trei ori şapte fac douăzeci şi unu; mie douăzeci şi ţie să-ţi dau una. Astfel se traducea acest text grecesc în timpul lui Caragea. (n. N. F.)

Era foarte curios lucru a vedea pe ciocoii noştri cu pulpanele antereilor ridicate în brâu, ca să lase picioarelor libertate de a lucra după cerinţele jocului; cu ceacşiri roşii, cu meşi şi papuci galbeni; încinşi cu taclite aşezate astfel încât le acoperea pântecele şi o parte din piept; cu fermenele de postav de diferite feţe, lăsate pe spate, raşi la cap şi cu fesurile puse cam pe ceafă; era curios lucru, zicem, a privi efectul grotesc al acestor costume dizgraţioase, mai ales că poza jucătorilor plecaţi cam pe spate şi aerul lor de gravitate în dans îi făceau cu mult mai ridicoli de ceea ce erau în realitate.

Vinul, vorba şi în cele din urmă sunetele lăutarilor deşteptase în oaspeţii lui Păturică un gust de petreceri, care nu poate fi niciodată complet când în mijlocul bărbaţilor lipseşte femeia, cea mai plăcută dezmierdare în asemenea cazuri.

— Petrecerea fără femei este ca nunta fără lăutari! zice Chioftea, cu o aprindere ce se vedea răspândită în trăsăturile feţei sale.

— Da! da!... Ne trebuie papuci roşii! adauseră ceilalţi.

— Las' c-am luat eu măsuri şi pentru aceasta, răspunse Păturică.

— Aşa este, dar noi vrem lucru bun, iar nu tălaniţe din Scaune[1].

— Tăceţi c-au să ne vie tot puişori aleşi. Arghira, Rozolina, Calmuca[2]...

— Bravo, nene Păturică! Să trăieşti cât turnul Colţii!

Nu trecu mult şi se auzi un zgomot de trăsură în curte. Păturică ascultă cu atenţie şi, încredinţându-se bine, zise cu enfaz ciocoilor:

— Iată, boieri domnia voastră, vin şi chiramele[3] şi, ca să nu rămân mai jos decât nenea Neculăiţă, v-am adus şi muzica nemţească.

— Aferim, nene Păturică! Tu nu faci lucrurile pe jumătate.

---

[1] Pe timpul acela, şi chiar mai în urmă, se numeau tălaniţe femeile cele mai degradate şi mai ordinare; mahalaua Scaunelor era cartierul femeilor de felul acesta. (n. N. F.)

[2] Acestea erau Aspaziile şi Ninon de Lenclos din timpii lui Caragea; mai cu seamă Arghira, prin rara ei frumuseţe, devenise un ac magnetic, care trăgea la sine pe toţi junii; unii susţin că chiar domnitorul Caragea îi da vizite secrete. (n. N. F.)

[3] *Chiramo* pe româneşte înseamnă: doamna mea, cucoana mea; la înmulţit: chiramele, adică cucoanele sau doamnele. (n. N. F.)

Uşa camerei se deschise şi intrară mai întâi trei femei îmbrobodite la cap cu tulpanuri albe şi înfăşurate cu nişte scurteici căptuşite cu blană, ca să poată învinge asprimea gerului. Aceste femei, după ce salutară pe ciocoi şi schimbară cu dânşii câteva glume, îşi scoaseră blănile şi-şi descoperiră capetele. Scoţând acele îmbrobodeli ce le dau înfăţişarea unor femei ieşite din haremurile turceşti, ele rămaseră cu feţele astfel precum le făcuse Dumnezeu, adică tinere şi plăcute ca ale unor zâne.

Arghira, cea mai frumoasă din toate, purta o rochie de mătăsărie ca arderea Moschii, cu trei rânduri de mangeturi pe poale, cu mânecile strâmte şi cu pieptul închis. Era încinsă cu un colan[1] de canavăţ roşu, cu paftale mici de aur; la gât avea un şimizet cusut la ciur; capul îl avea acoperit cu un fes alb cu fundă de mătase neagră şi legat cu o sangulie albă cusută cu fir, ale cărui căpătâie, înnodate la partea dreaptă a capului, formau o floare de o formă originală; picioarele îi erau încălţate cu ciorapi de Lipsca, foarte albi şi pantofi de saftian negru cu funde roşii de mătase; la gât avea şi trei şiruri de mărgean ales, iar la urechi atârnau o pereche de cercei lucraţi în aur şi diamante; pe deasupra tuturor veşmintelor purta o fermenă de catifea neagră, scurtă până la talie şi cusută cu fir în mangă.

Calmuca era îmbrăcată mai tot asemenea, cu deosebire numai că avea capul gol şi două coade pe spate ca fetele mari; iar Rozolina, credincioasă tradiţiunilor patriei sale, purta costumul german al epocii aceleia.

Îndată după dânsele intrară şi cei optsprezece ţigani ce formau muzica nemţească a Niculescului[2], care, după ce se puseră în regulă,

---

[1] Colan se numeşte încingătoare. (n. N. F.)

[2] După informaţiile ce am, în timpul lui Caragea existau două muzici europene în ţară: una a lui Niculescu, în Bucureşti, şi alta a lui Chrisoscoleu, la Buzău. Fiecare din membrii ce alcătuiau aceste corpuri armonice avea câte un nai (*fistula Panis*) aşezat dinaintea buzelor, cu care executa melodia sau terţele şi sextele armonice ale piesei puse în executare. Osebit de acest instrument accesoriu, fiecare artist în parte era obligat a

începură a suna mai întâi marşul zis al lui Napoleon şi alte piese muzicale de recreaţiune foarte la modă pe atunci; apoi începură a cânta menuetul[1].

Ciocoii, luând pe rând damele la joc, se deteră cu furie la toate exerciţiile coregrafice obişnuite în timpul acela. Monotonul minet, dansul clasic al saloanelor europene, săltătoarea cracoviană a leşilor, cotilionul franţuzesc, valsul nemţilor şi ecosezul adus din fundul Britaniei; toate aceste dansuri etnografice deteră prilej pe rând oaspeţilor noştri de a-şi arăta măiestria; dar se vede că aceste inovaţii străine nu erau încă destul de popularizate în ţară la noi, sau că ciocoii noştri nu le prea ştiau juca bine, căci ei se obosiră numaidecât şi, ca să facă diversie, ziseră lăutarilor să cânte pristoleanca, chindia şi jocul numit *ca la uşa cortului* sau zoralia. Atunci să fi văzut zel şi înfocare! Casele postelnicului răsunau sub papucii invitaţilor vătafului său. Râsetele femeilor, chiotele de veselie, vorba zgomotoasă a bărbaţilor, sunetele ascuţite ale muzicii, izbirile cadenţate din picioare ale dansatorilor — toate acestea formau un sabat infernal, al cărui ecou se pierdea în apartamentele pustii ale postelnicului Andronache, ca un vuiet cobitor pentru stăpânul absent. Abia aproape de ziuă se sparse petrecerea de la Dinu Păturică şi invitaţii lui se duseră pe la casele lor.

---

suna câte un instrument de coardă, adică violină primă, violină secundă, violă, violoncel şi chiar contrabas, tobe mari şi tobe mici; numai maestrul dirijator era apărat de această datorie; el suna numai violina şi indica celorlalţi tempul muzicii şi diferitele nuanţe de efect.

Sunetul ce producea această adunătură de instrumente nu corespundea în mare parte la tot ce se cere de la o bună orchestră din zilele noastre; cu toate acestea servea de minune pentru muzica de dans. (n. N. F.)

[1] Pe timpul lui Caragea erau la modă multe dansuri străine; balurile ce se dădeau prin casele boierilor celor mari începeau prin poloneză, după care veneau: tampeta, matradu, manimasca, valsu-mazurca, englezul, cracoviana etc. (n. N. F.)

Capitolul XVIII

CUPRINS

CE N-ADUCE ANUL, ADUCE CEASUL

Ştim cât de rău fu răsplătit Gheorghe, vătaful de curte al lui Andronache Tuzluc, pentru că se ridicase cu devotamentul până a-şi compromite poziţiunea spre a scăpa pe stăpânul său de prăpastia în care-l târau Dinu Păturică şi chera Duduca. În urma gonirii sale, sta nenorocitul june şi se gândea prin ce mijloace să-şi dobândească hrana sa şi pe-a bătrânei sale mume.

A mai intra vătaf la vreo casă mare îi era cu neputinţă, căci firea-l făcuse onest şi nu putea să sufere tâlhăriile slugilor. O singură speranţă îi mai rămăsese. El cunoştea bine limba elinească, scria foarte frumos româneşte, mai ştia şi ceva din legile şi datinile ţării; hotărî dar a se da la breasla condeiului şi, fiindcă nu cunoştea pe nimeni, se făcu jălbar.

Această carieră, deşi nu-i aducea un venit cu care să-şi întâmpine toate necesităţile vieţii, el însă era mulţumit de dânsa, căci îl scutea de umilire şi îl făcea stăpân pe voinţa sa.

Într-o zi, pe când se afla şezând pe scaun la uşa vistieriei, aşteptând să-i vie ceva de lucru, deodată se apropie de dânsul un boier bătrân şi cu faţa foarte dulce, care, privindu-l cu o bunătate ce era un dar firesc al interlocutorului său, îl întrebă cu un interes învederat:

— Tinere logofeţel, ia spune-mi, cum îţi merg trebuşoarele?

— Nici bine, nici rău, boierule, răspunse junele sculându-se cu grabă şi dând scaunul bătrânului.

— Vasăzică, pâinea de toate zilele şi nimic mai mult.

— Cam aşa, boierule!

— Dar bine, cum de nu te-ai alăturat pe lângă vreo casă boierească, ca să te procopseşti?

La aceste vorbe junele lăsă să iasă din pieptul său un suspin care făcu multă întipărire boierului.

— Oftezi, fătul meu; spune-mi, ce ai?

Gheorghe ridică ochii în sus şi, întâlnind pe ai bătrânului plini de blândeţe, luă curajul şi zise:

— Mi-ai zis, milostive boierule, că de ce nu intru în vreo curte de boier ca să mă procopsesc; dar mai deunăzi am ieştit dintr-o curte boierească în care am slujit cinci ani de zile şi în loc de procopseală m-a dat pe poartă afară cu urgie!

— Şi cine este acel nemilostiv şi fără omenie boier?

— Este postelnicul Andronache Tuzluc, cel mai de aproape al lui vodă Caragea.

La numele acesta fruntea bătrânului boier luă o expresiune de nemulţumire; dar cu toate acestea el mai în urmă adăugă:

— Se vede că nu-l ascultai că, de! voi, tinerii, sunteţi cu minţile cam zburătoare.

— L-am iubit, boierule, ca pe un părinte şi m-am supus lui ca lui Dumnezeu!

— Ei bine, pentru ce dar te-a gonit cu atâta asprime?

— Pentru că am voit să-l scap de la pierdere!

— Şi din ce primejdie voiai să-l scapi?

— Voiam să-i scap averea din ghearele unor tâlhari care îl înşală, îl sărăcesc şi îl necinstesc!

— Ia spune-mi, cum te cheamă?

— Mă numesc Gheorghe, boierule!

— Ascultă-mă, Gheorghiţă, — zise boierul privindu-l cu mai mult interes — voieşti să intri în slujba mea?

— Mai întâi să binevoiţi a-mi spune cine sunteţi şi voi vedea.

— Eu, fătul meu, sunt banul C... şi fii pe pace că nu te voi răsplăti ca postelnicul!

— Primesc cu toată inima, milostivul meu stăpân!

— Eu nu te voi întrebuinţa în slujbă de vătaf, ci te voi numi grămătic al meu, căci îmi trebuie un asemenea slujbaş şi nu ştiu de ce mi s-a părut mie că vei fi bun şi vrednic.

— Bunătatea ce arăţi către mine mă face să-mi pierd minţile. Pronia cerească v-a împins să-mi întindeţi mână de ajutor, răspunse

tânărul cu ochii plini de lacrimi de recunoştinţă şi luând cu înfocare şi respect mâna bătrânului boier spre a o săruta.

— Să lăsăm acestea la o parte; ia arată-mi să-ţi văd condeiul[1].

Gheorghe luă o coală de hârtie şi se puse a scrie acea scrisoare complicată care, prin trăsături fine şi rotunjite, superpunea în două şi trei caturi diferitele litere ale unui cuvânt, încât ochiul trebuia să fie deprins spre a descifra acel tainic şi măiestreţ dedal.

— Foarte bine, aferim! Acum pune-ţi călimările la brâu şi vino după mine!

Ei ieşiră împreună din palatul vistieriei şi se duseră la casa banului. Nu era aceasta întâia dată când bunul boier şi mai toţi boierii români luau în curţile lor tineri fără protecţie şi le înlesneau mijloacele de a-şi face, prin munca şi meritele lor, o carieră în lumea aceea unde favoarea şi banii făceau totul.

Două luni fură de ajuns lui Gheorghe ca să-şi arate capacitatea şi onestitatea sa, iar banului ca să preţuiască aceste rare şi nestemate calităţi.

Aceasta se dovedi mai ales într-o zi când banul chemă pe Gheorghe şi-i zise: "Arhon grămătice, ia acest pitac domnesc şi te du de-l dă în mâna lui vel-vistier!"

Gheorghe se duse la vistierie şi dete pitacul în mâna vistierului; dar cât de mare îi fu mirarea lui când auzi pe vistier zicându-i că este orânduit sameş la casa lefilor şi recomandându-l amploiaţilor de faţă cu cele mai lăudăroase cuvinte.

El făcu metanie până la pământ şi sărută mâna vistierului; apoi, întorcându-se la banul, îi făcu şi lui cuvenitele mulţumiri şi se aşeză în slujbă.

Ocupaţiunea lui cea mai mare era de a îngriji ca serviciul ce i se încredinţase să-l îndeplinească cu conştiinţă şi să-l îmbunătăţească pe cât iertau legile de pe atunci; dar această ocupaţiune nu-l împie-

[1] Arată-mi cum scrii. (n. N. F.)

dica de a-şi împlini cu exactitate datoriile de serviciu şi de recunoştinţă către banul C..., protectorul său.

Osebit de aceste calităţi, el era respectuos către cei mai mari decât dânsul, fără a-i linguşi; iară către cei mai mici, bun şi amabil, fără a întrebuinţa acea popularitate trivială care în zilele noastre deprinde pe atâţi oameni slabi de minte a fi impertinenţi, sub cuvânt că sunt independenţi.

Nu trecu mult şi aceste daruri fireşti, acest zel la serviciu ale tânărului sameş ajunseră până la auzul domnitorului, care, voind a se arăta că protege meritul şi virtutea — domnitorii au câteodată asemenea slăbiciuni! — onoră pe Gheorghe cu rangul de medelnicer, pe care mai în urmă îl schimbă treptat până la cel de serdar; astfel dar junele funcţionar realiză în scurt timp o fortună pe care o invidiau chiar feciorii de boieri.

Toţi amicii binelui se bucurau de progresele ce el făcea; banul C..., însă, împingea bucuria până la un fel de pasiune. Conversaţiile ce ţinea cu prietenii săi mai totdeauna aveau de subiect meritele ce din zi în zi dobândea Gheorghe prin activitatea cu care îşi servea ţara sa. Casa şi masa banului erau puse la dispoziţiunea protejatului său, care, spre a-şi arăta marea sa recunoştinţă către bătrânul boier, îl iubea şi se supunea lui până la sacrificiu.

Aceste onori, ce pe toată ziua se repetau în casa banului, nu rămaseră neobservate de juna Maria. Ea începu să se ocupe cu nevinovăţie de omul acela despre care se ziceau atâtea lucruri bune şi frumoase; şi atenţiunea ce dete favoritului tătâne-său o făcu curând să descopere într-însul tot ce poate să insufle simţiri dulci şi atrăgătoate. Bunătatea inimii sale se vedea scrisă pe figura-i francă şi plăcută; blândeţea ochilor săi făcu adeseori pe juna fecioară să se tulbure, iar junele nu putu rămâne nesimţitor la aceste semne ale unui amor născând.

Dar atunci pacea îşi luă zborul din inima Mariei şi din a lui Gheorghe; mica familiaritate ce se formase între dânşii din relaţiunile casnice începu să dispară; ei evitau întâlnirile, dar când întâmplarea

îi punea pe unul în faţa celuilalt, o confuzie neînţeleasă îi domina pe amândoi, încât nu ştiau ce să facă şi cum să iasă din acea situaţiune nedumerită. Multe nopţi trecură fără ca somnul să poată închide ochii junei copile; cât despre Gheorghe, lucrul mergea mai bine, căci el, deşi o iubea cu focul primului amor, dar ocupaţiile lui cele multe şi variate îl făceau să uite câteva ore din zi suferinţele pasiunii sale celei fără speranţă; pe dată însă ce se apropia de locuinţa banului, inima lui începea să simtă chinurile arzătoare ale unui amor care devenea cu atât mai puternic, cu cât el prezenta mai puţine probabilităţi de un rezultat fericit.

Locul de predilecţiune al lui Gheorghe era chioşcul din grădină; într-însul îşi ţinea el cărţile de citit şi hârtiile sale. Pe dată ce se scula de la masă şi îşi termina datoriile sale către banul, se suia în chioşc şi rămânea acolo meditând asupra tristei sale poziţiuni. De multe ori focul amorului îl aducea până la nesocotitul proiect de a fura pe juna Maria şi a se ascunde cu dânsa în vreo parte mai puţin cunoscută a ţării. Dar aceste rătăciri copilăreşti dispăreau înaintea simţului de onoare şi datorie. “Ei bine — zicea el — să fac această faptă osândită de bunele obiceiuri; dar ce va zice lumea când va afla că un om gonit de nenorocire a fost ajutat şi căpătuit de un boier cu inimă milostivă, iar el, drept mulţumire, i-a pătat perii cei albi şi l-a omorât fără vreme? Nu! Nu voi săvârşi această nelegiuire! Voi fugi cât se va putea mai mult de întâlnirile mele cu Maria şi, dacă nu voi putea să sugrum în mine această patimă, voi părăsi casa făcătorului meu de bine şi mă voi duce unde mă va îndemna Dumnezeu”...

Maria, pătrunsă de nevinovata sa iubire, simţea o mare plăcere a urmări pe Gheorghe cu ochii şi cu imaginaţia ei; după ce el pleca la vistierie, ea se suia în chioşc şi privea cu mare interes locul unde şedea el, cărţile pe care citea şi în fine orice obiect pe care îl atingea el.

Într-o zi, pe când se afla ea în chioşc cu femeile sale, o mică suflare de vânt risipi vreo câteva hârtii de ale lui Gheorghe. Maria

se repezi să le adune, dar mâna ei se opri fără voie pe o hârtie de Veneţia, cu marginile poleite, pe care erau scrise versurile acestea:

Sus, pe cer, sunt multe stele;
Câmpu-i plin de floricele;
Dar nici una dintre ele
Nu-i ca chipul puicii mele!

Maria, citindu-le, se simţi transportată de bucurie şi, strângând hârtia, o băgă în buzunarul fermenelii. După câteva ore, rămânând singură, ea reciti de mai multe ori acele versuri şi îşi plăsmui o mulţime de închipuiri frumoase, a căror concluziune fu convingerea temeinică că versurile erau scrise pentru dânsa şi că Gheorghe o iubeşte. Singura idee ce o tulbura era că nu se credea aşa de frumoasă precum o descrisese Gheorghe în versurile sale. Modestia ei nu-i permitea să creadă că este mai frumoasă decât stelele cerului şi florile pământului; cu toate acestea, amorul propriu şi cochetăria, aceste vicii ce le posedă până la un oarecare grad chiar femeile cele mai oneste, făcu pe noua noastră Ero[1] să-şi îndrepteze paşii către oglindă, unde, după ce schimbă de mai multe ori veşmintele şi se privi într-însa zâmbind şi gesticulând, se retrase plină de speranţă că poate fi iubită de frumosul ei Leandru.

Banul, preocupat de grijile casei şi de neputinţa bătrâneţilor, rămase mult timp în neştiinţă despre naşterea şi creşterea cea repede a acestui amor. Dar stângăcia înamoraţilor şi mai cu seamă întristarea ce se vedea pe faţa Mariei, când lipsea Gheorghe de lângă dânsa, deşteptară oarecum bănuielile bătrânului. El, însă, ca om înţelept ce era, rămase în oarecare aşteptare până ce timpul şi împrejurările îi vor dicta măsurile ce urma să ia şi se îngriji numai de a chema pe o femeie bătrână, credincioasă a casei, şi a-i ordona ca să privegheze pe fată de aproape.

[1] Hero, frumoasa vestală din templul zeiţei Afrodita care ţinea în fiecare noapte o torţă aprinsă, pentru a-l atrage pe tânărul Leander.

Pe cât timp amorul acestor juni rămase în periodul suspinelor, al privirilor melancolice, al nălucirilor fantastice şi al viselor de aur nerealizabile, ei putură să-l ascundă de privirile oamenilor; dar toţi ştim că această pasiune este teribilă; este tocmai ca un vulcan, în a cărui inimă geme un balaur de foc şi de văpaie, care se luptă neîncetat cu stâncile ce-l acoperă şi care, spărgându-le, se revarsă cu flăcări şi cu unde mistuitoare peste tot ce-l împresoară.

Era o zi frumoasă de toamnă. Banul, împreună cu Gheorghe, se duseră la biserică. Maria, după ce îşi făcu rugăciunile dimineţii, intră în grădină ca să se plimbe cu două din femeile sale. Faţa ei era pălită ca a unei flori bătută de vântul iernii. Ochii ei cei negri şi plini de viaţă altădată erau acum stinşi de veghere şi de lacrimi. Ea străbătea aleea cufundată în visurile inimii şi câteodată se oprea în loc şi privea grupele de iasomie şi viţele ce se încolăceau pe arbori, formând figuri fantastice şi graţioase.

Femeile, observând starea în care se afla copila şi nevoind să-i tulbure gândurile, rămaseră mai în urmă şi schimbară între dânsele vorbele următoare:

— Ai, ce zici tu, Stanco? Mie mi se pare că cuconiţa are zmeu. Nu vezi tu că slăbeşte din zi în zi?... A ajuns ca o scândură.

— Ce spui tu, fa nebuno? Nu are nici zmeu, nici lipitură.

— Ce are dar?

— I-a căzut dragostea pe grămăticul cuconului. Asta e totul.

— Ce spui tu, fa? Pe cuconul Gheorghe? Da' ştie să aleagă... Nu e proastă fetiţa.

— Aşa e, precum zici; dar să vedem, boierul o s-o dea după dânsul?

— Da' de ce să n-o dea? Ce are cuconu Gheorghe? Nu e frumos? Nu e procopsit? Auzi acolo!

Conversaţia lor se întrerupse prin venirea banului de la biserică.

Maria, cum văzu pe tată-său intrând în grădină, îşi compuse oarecum fizionomia şi îi sărută mâna cu respect; după aceea ea dete ordin să aducă cafeaua şi dulceaţa în chioşc.

În timpul acesta bătrânul suia cu gravitate scările chioşcului, urmat de Gheorghe şi de serdarul D..., amicul său de casă.

Femeile aduseră tăvile cu dulceaţă şi cafea, şi deteră tuturor, începând de la banul; apoi se duseră ca să dea loc ciubucciilor să-şi facă şi ei marafetul[1] lor.

Cât ţinu această ceremonie, Gheorghe şi Maria îşi aruncau din timp în timp câte o căutătură de amor cu aşa de puţină îngrijire, încât banul băgă de seamă şi se convinse de fatalul adevăr pe care mult timp îl crezuse mai mult o himeră a sa şi, ca să nu surprindă cineva tulburarea ce-i pricinuise acea descoperire, el părăsi chioşcul, urmat de serdarul D... şi de fie-sa.

Gheorghe înţelese totul şi îngălbeni ca ceara. Pus acum în luptă cu amorul şi datoria, el căuta termenul de mijloc, ca să iasă din această teribilă poziţiune; a mai rămânea în casa făcătorului său de bine îi era cu neputinţă, căci peste puţin ar fi devenit ingrat; a o părăsi era pentru dânsul o lovire fatală, căci nu ar mai fi putut să vadă pe Maria, soarele vieţii sale, şi ar fi zdrobit toate speranţele unui viitor splendid ce abia se deschisese înainte-i.

Nefericitul june se luptă mult timp cu ideile acestea; dar, în sfârşit, se hotărî a face sacrificiul cerut de onoare şi de recunoştinţă. Luă hârtie şi condei şi scrise banului această scrisoare:

”Blagorodnice şi de bun neam al meu stăpân şi binefăcător!

Când vei citi această umilită scrisoare, vei şti că prea plecata domniei tale slugă a părăsit curtea domniei tale, ca să nu plătească cu rău facerile de bine ce ai revărsat asupră-i. Milostive Stăpâne, sunt în această lume deşartă nenorociri care doboară pe omul cel mai tare. Într-o nenorocire ca aceasta am căzut şi eu, nemernicul, şi ca să nu ajung a mânca cu nevrednicie pâinea domniei tale, iată mă depărtez curat şi nepătat de nici o nelegiuire. Singura rugăciune ce cutez a-ţi face este să nu blestemi pomenirea mea, căci sunt nevinovat.

Preaplecată şi umilită slugă a domniei tale

Gheorghe sărdarul“

---

[1] *Marafet* — aici în sensul de îndatorire.

După ce strânse şi pecetlui srisoarea, chemă pe un fecior de-i aduse o căruţă, pe care o opri la portiţa din dos a grădinii, ca să nu afle nimeni ceea ce voia să facă; îşi cără apoi bagajul şi, până a nu părăsi casa banului, dete scrisoarea în mâna slugii, zicându-i: "Când mă va chema boierul, să-i dai această scrisoare".

Gheorghe ieşi din curtea banului cuprins de întristare, iar când ajunse la o mică distanţă, privi înapoi şi, zărind chioşcul acela unde petrecuse cele mai frumoase zile ale vieţii sale, ochii lui se umplură de lacrimi...

Să venim iarăşi la banul.

Nefericitul bătrân, trăsnit ca de fulger de neaşteptata şi fatala încredinţare ce dobândise, se închise în camera sa, unde petrecu toată ziua, fără să ia nimic spre restabilirea sănătăţii sale ruinată de suferinţe. Către seară el intră în grădină cu scop de a chema pe Gheorghe şi a-l dojeni pentru marea lui cutezare. Nerăbdător de a afla până le ce grad se ridică nenorocirea sa, porunci să-i cheme numaidecât pe ingratul. Cât de mare fu însă mirarea lui, când îi spuse sluga că Gheorghe a părăsit curtea, lăsându-i o scrisoare. Luă scrisoarea, o citi de mai multe ori şi apoi, ridicând ochii către cer, zise cu entuziasm: "Ce suflet îngeresc, ce suflet mare, Dumnezeule! Dar, cu toate acestea, ce pot face la o asemenea întâmplare? Fata îl iubeşte; el o iubeşte pe dânsa; nu-mi rămâne alta de făcut decât să chem preotul să-i cunune... Dar bine!... Ce o să zică boierimea cea mare a ţării?... Băiatul e înţelept, e procopsit, are inimă bună, dar este ieşit din prostime; lumea o să afle aceasta şi o să mă facă de râsul grecilor lui Caragea; pare că aud de acum pe cei clevetitori zicând: «Ama cap şi la banul! Mai deunăzi nu voi să dea pe fie-sa după postelnicul Andronache, boier simandicos şi om al lui Caragea, şi acum o dă slugii acelui boier!» Cum voi astupa eu gura lumii, pe care numai negrul pământ o astupă? Dar nu! Ce-mi pasă! Voi da pe fie-mea lui Gheorghe şi, când mă va întreba cineva, îi voi răspunde: Gheorghe e om cinstit şi drept şi boieria lui nu i-a

dat-o nici averile câştigate din asuprirea săracilor, nici linguşirea!... Noi n-avem boieri de moştenire ca alte neamuri străine de prin Europa. Letopiseţele noastre şi arhondologia ne arată curat că Ştefan vodă, Mihai vodă şi alţi domni moldoveni şi români au boierit pe câmpul de bătaie pe mai mulţi opincari cu inima de boier; de ce dar să nu dau pe fie-mea lui Gheorghe, care şi-a câştigat mica lui boierie prin muncă şi isteţiunea minţii sale?...“

Banul, luat de vârtejul acestor idei liberale şi umanitare, trimise să cheme pe Gheorghe; dar el plecase cu două ore mai nainte la Moldova, unde credea că va găsi, de nu alinare a durerilor ce-l consumau, cel puţin un refugiu în contra relei ispite.

CUPRINS

Capitolul XIX
AVERTISMENTELE

Unul dintre regii Ispaniei, ridicându-se la demnitatea de împărat al Sacrului imperiu[1], nu mai putea sărmanul om nici să mănânce, nici să doarmă în pace din pricina poeţilor, care îl zdrobiseră sub povara odelor şi a sonetelor ce neîncetat îi prezentau; căci, să nu fie cu supărare, această tagmă de literaţi — pe care Platon a dat-o afară din republica sa — de la începutul lumii şi până în ziua de astăzi a fost cam linguşitoare şi vanitoasă.

Într-o zi nefericitul împărat se plimba prin frumoasele grădini ale Escurialului[2], preocupat de grijile imperiului; dar tocmai când se pregătea, bietul creştin, să mulţumească lui Dumnezeu că l-a scăpat cel puţin de poeţi, deodată se înfăţişă înainte-i un individ uscat ca un schelet şi cu mustăţile şi sabia mai mari decât ale vestitului Cid[3].

---

[1] Imperiu german, numit şi al romanilor. (n. N. F.)
[2] Palatul regilor Ispaniei. (n. N. F.)
[3] Un erou ispaniol. (n. N. F.)

Nu trebui multă pricepere împăratului spre a cunoaşte cu cine are a face, căci schimonositul individ purta veşmântul de licenţiat în litere, fericire ce sărmanii regi din zilele noastre nu o mai au.

Complimentele cele ridicole şi retorica cea afectată cu care poetul nostru citi compoziţiunea sa aduseră ilaritatea pe faţa împăratului şi-i dete curajul să asculte peste cinci sute de hexametri latini, furaţi negreşit din poeţii cezarilor.

După ce poetul se ridică de la pământ plin de praf, căci îşi citi oda în genunchi, numai ca să arate că poeţii nu sunt deloc linguşitori, strânse pergamentul şi îl dete împăratului zicându-i:

”Sire! primeşte această poemă care cutez a vă încredinţa că este ieşită din propria mea inteligenţă.“

Regele aţinti ochii asupra poetului şi, văzând veşmintele lui cele sfâşiate şi unsuroase, scoase o pungă plină cu pistoli de aur[1] şi, punând-o în mâna literatului, zise cu un zâmbet comic: ”Primeşte, domnule licenţiat, această pungă şi află de la mine că tot este vechi în lumea aceasta“.

Ne servirăm de această mică istorioară, ca să arătăm lectorilor noştri că avertismentele nu sunt o invenţiune a guvernelor constituţionale, ci, din contra, ele sunt venite pe pământ mai deodată cu omul.

Să deschidem cărţile religiunilor antice şi vom vedea pe stăpânitorul cerului trimiţând la avertismente şi expediindu-le la adresa lor cu mai multă iuţeală decât registratorii de la Ministerul Dinlăuntru. Printr-unul vesteşte pe primul om să iasă din paradis, căci mâncase din pomul inteligenţei în contra avertismentului ce i se dăduse. Prin altul vesteşte pe patriarhul Orfeu sau Lot să iasă din Sodoma, căci voia s-o arză, pentru că locuitorii ei nu numai că nu voiseră să ia în consideraţiune avertismentele ce le trimitea, dar cercaseră a dezonora pe îngerii ce le aduceau acele avertismente. Printr-un al treilea avertisment stăpânul universului vesteşte pe Deucalion sau Noe că o să înece pământul şi îi ordonă să facă o corabie de trei

[1] Monedă ispanică. (n. N. F.)

sute de coţi în lungime şi de cincizeci în lăţime, în care să intre el, împreună cu familia sa cea foarte numeroasă, luând cu dânsul câte şapte perechi din vieţuitoarele cele curate şi câte două din cele necurate, spre a servi la crearea unei lumi noi, fără să le pese cât de puţin autorilor cosmogoniei, de Buffon, Lineu (Linné — n. ed.) şi Cuvier, care ne arată peste o sută treizeci de mii de patrupede, păsări, insecte şi reptile, pentru a căror conservare, în număr îndoit şi înşeptit, s-ar cere negreşit o flotilă compusă din câteva corăbii de linie şi fregate.

Pogorându-ne din cer pe pământ, găsim că avertismentele au jucat şi joacă un mare rol în trebile omenirii. Astfel dar, sultan Mahmud, marele stăpânitor al celor credincioşi şi necredincioşi, aflase din oarecare avertismente secrete că principele Caragea se apucase la bătrâneţe să înveţe muzica vocală şi că-i plăcea foarte mult să cânte:

φίλοι μυ σημπατριῶται[1]

şi

δεῦτε, παῖδες τῶν Ἑλλήνων[2],

vestitele peane ale Eteriei greceşti, şi fiindcă aceste cântece începuse a supăra înaltele urechi ale marelui senior, excită dorinţa de a avea cu orice preţ capul muzicianului domnitor; cât despre corp nu făcea nici o dificultate; putea să rămâie în Bucureşti sau oriunde ar fi dorit principele.

Spre acest sfârşit, dar, se începu mai întâi o corespondenţă între sultanul şi principele şi alta între acest din urmă cu amicii săi din Constantinopole. Văzând însă turcul că nu iese la socoteală cu avertismentele, începu, după obiceiul turcesc din acei timpi, a

[1] Scumpii mei compatrioţi (*gr.*).
[2] Haideţi, copii ai elinilor (*gr.*).

trimite la capugii, peşchegii şi imbrohori împărăteşti ca să-i ceară capul.

Prinţul, însă, avea un cap foarte frumos şi o barbă atât de poetică şi delicioasă, încât cel mai sfânt dintre toţi sfinţii patriarhi şi-ar fi dat fericirea raiului numai ca să o poată purta câteva zile lipită de fălcile sale cele prea sfinţite. Nu-i venea dar neted bietului Caragea să trimită capul sultanului şi, ca să scape de supărări, făcea nevăzuţi pe toţi trimişii împărăteşti, strângând tot într-un timp avuţii însemnate, ca să o ia la sănătoasa când îi va veni bine.

Aceste simptome ce prevesteau o mare criză politică nu rămaseră mult timp ascunse minţii cei agere a postelnicului Andronache şi a lui Păturică. De aceea amândoi se sileau a strânge bani cu orice preţ, ca să poată lupta în contra nenorocirilor ce puteau să-i ajungă prin căderea protectorului lor.

În timp dar de câteva luni, iscusitul Păturică făcu o mulţime de ispravnici şi judecători, schimbă câţiva egumeni, stărui să nu se depărteze din funcţiune un episcop ce abuzase foarte mult de datoriile sale, fără a mai numi zapcilâcurile, polcovniciile de poteră şi căpităniile de judeţ, care îi deteră şi ele un câştig bunicel.

Să nu pierdem din vedere că două părţi din aceste hrăpiri le lua Păturică şi numai a treia parte o da fanariotului, din care mai lua şi un bun bacşiş, însoţit de câţiva *aferim* şi *bravo*.

Trecuse un an de zile de când Păturică devenise confident al stăpânului său şi prin isteţimea şi însinuirile sale realizase o stare bunicică, pe care o avea trecută într-un catastif de care nu se despărţea niciodată.

Într-o seară el se afla singur în odaia sa şi se plimba cu paşi rari, învârtind pe degete nişte mătănii de chihlimbar, ca să gonească mulţimea gândurilor ce-l preocupau. Faţa lui palidă şi ameninţătoare lăsa să se vadă suferinţa morală de care sunt chinuiţi toţi aceia ce se îmbogăţesc prin fapte ruşinoase.

În fine el se opri în loc şi, după ce se mai gândi puţin, zise: ”Este cu neputinţă! Costea Chioru, deşi este cel mai mârşav şi mai calpu-

zan dintre toţi grecii din Ţara Românească, dar ce-mi pasă! ... el nu va putea să-mi mănânce moşia, căci am înscrisul lui care dă pe faţă că moşia postelnicului pe care a cumpărat-o de la sultan-mezat este a mea şi el nu este decât un vechil pus din parte-mi, ca să nu zică lumea că cumpăr moşiile stăpânului meu cu bani furaţi de la dânsul. Să vedem acum la ce sumă se ridică micul meu căpitălaş. Să punem mai întâi moşia Răsucita, care până astăzi a fost a preaiubitului meu stăpân, iar de mâine-ncolo va fi a preasupusei sale slugi; al doilea, am o sută pungi de galbeni la baron Sachelarie şi alţi atâţia la căminarul Polizache, cu dobândă cinci la pungă; al treilea, am două vii în Valea Călugărească. Toate aceste aduc pe an un venit de lei şaizeci de mii. Bravo, Dinule! Bravo, băiete! Aşa este, în adevăr, dar sunt o slugă, o slugă boierească, meseria cea mai umilitoare din toate meseriile ţării. Tot omul este stăpân pe voinţa şi pe gusturile sale: plugarul, după ce asudă toată ziua lucrând pământul, seara se-ntoarce la umilita lui colibă cântând şi găşeste lângă femeia şi copiii săi răsplătirea ostenelilor sale; neguţătorul, mulţumit de micul său câştig, cum apune soarele îşi închide prăvălia şi, dându-se cu încredere în braţele desfătării, este fericit; numai noi, ciocoii de prin curţile boiereşti, suntem ursiţi la cea mai aspră robie. Noi nu trăim decât ca să ducem înainte (să perpetuăm) blestemul lui Cain, ucigătorul de frate, tremurând la glasul stăpânilor noştri, precum tremura el când auzea glasul lui Dumnezeu strigându-i: «Caine, ce ai făcut pe fratele tău?» De ce folos ne sunt nouă mâncările cele bune, când nu le putem gusta în linişte? Ce preţuieşte o casă bine încălzită şi un pat moale şi frumos, când noi dormim pe picioare ca pelicanii sau cu ochii deschişi ca iepurii, spre a fi gata la poruncile stăpânilor noştri în orice ceas al nopţii?!... Dar astă viaţă plină de chinuri va înceta o dată! Moşia cea mare a grecului am înghiţit-o şi nu m-am înecat. Viile din Valea Călugărească i le-am hrăpit fără cea mai mică greutate; au rămas acum cele două moşii din Buzău şi casele; bun e Dumnezeu şi pentru dânsele şi atunci voi lăsa pe fanariot cu punga mai uşurică decât a

unui nefer de spătărie şi cu sufletul încărcat cu blestemele săracilor, din ale căror sudori şi-a strâns acele bogăţii.“

După ce Păturică termină această filozofie ciocoiască, scrise un răvaş şi îl trimise la Costea Chiorul.

CUPRINS

Capitolul XX
TEATRUL ÎN ŢARA ROMÂNEASCĂ

De va fi existat teatru în ţara noastră înainte de Caragea, nu ştim, istoria nu ne spune nimic; chiar tradiţiunile populare nu ne arată decât venirea unor escamatori arabi şi turci, care scoteau panglice din guri, înfigeau ace prin muşchii mâinilor, vărsau mei pe nas şi scoteau din cap o mulţime de căciuli[1].

În timpul lui Caragea veni pentru prima oară un întreprinzător de dioramă şi clădi un teatru de scânduri în curtea banului Manolache Brâncoveanul[2]. Acest teatru optic ţinu câtva timp, iar mai în urmă domniţa Ralu clădi la Cişmeaua Roşie o sală de bal, în care se adunau boierii şi cucoanele de petreceau nopţile cele lungi ale iernii.

Puţin însă după aceea veni în Bucureşti un antreprenor de teatru melodramatic, cu o trupă formată astfel încât să poată reprezenta tragedii, drame, comedii şi chiar opere.

Artiştii cei mai principali ai acestei companii erau: Gherghe (directorul) pentru rolele comice, madam Dilli pentru rolele forti de femeie, demoazela Dilli pentru rolele de june amantă, iar domnul Steinfels era prim amant forte.

Repertoriul lor se compunea din cele mai fumoase producţiuni dramatice şi opere muzicale ale şcoalelor italiană şi germană; dar piesele care întâmpinau o primire mai favorabilă în publicul teatru-

[1] De la acei scamatori a rămas vorba populară “altă căciulă“. (n. N. F.)
[2] După unii, acest teatru a fost clădit pe locul Slătineanului. (n. N. F.)

lui nostru erau: “Saul”, “Ida”, “Pia de Tolomei”, “Briganţii” şi “Faust”, precum şi operele: “Gazza ladra”, “Moisi în Egipet”, “Cenerentola”, “Flautul magic”, “Idomeneu” şi câteva altele[1].

În timpul acesta naţiunea elenă se pregătea să rupă lanţurile ce de patru secole o ţinea în sclavie. Bărbaţii cei mai luminaţi şi mai patioţi ai acestei naţiuni se adunaseră din toate părţile în România şi în ţările vecine cu dânsa şi formaseră din Bucureşti un centru de operaţiune al mai multor comitete, ce lucrau în unire pentru binele patriei lor.

Între bărbaţii înscrişi în registrele comitetului revoluţionar elenic din Bucureşti figurau: Atanasie Cristopolu, noul Anacreon al grecilor moderni; Iacovache Rizu, poet cu mare reputaţiune; Scufu, care mai în urmă reprezentă pe Grecia liberă la mai multe curţi ale Europei; doctorul Cristali; Costandie Buzăul şi logofătul Gheorghie Serurie.

Aceşti oameni, în adevăr mari şi înzestraţi cu inimi generoase, cunoscând cât de mult contribuieşte teatrul la formarea inimii unui popor primitiv şi la pregătirea lui pentru fapte eroice, se gândiră a înfiinţa un teatru în limba elinească.

Ca să poată dar a realiza această idee, ce ţintea la pregătirea junilor elini din Principate pentru sfânta luptă a independenţei clasicului pământ al Eladei, formară repertoriul lor tot din piese pline de patriotism, virtute, abnegaţiune şi ură contra tiraniei.

Prima producţiune ce se prezentă pe scena acestui teatru fu “Moartea lui Iuliu Cezar” de Voltaire, tradusă în elineşte de logofătul Gheorghie Serurie. Succesul ei fu splendid, iar întipărirea ce lăsă în inima spectatorilor fu atât de mare, încât, după ieşirea din teatru, mulţi dintre elini intonau pe uliţe peanul[2] răzbunării şi al morţii.

După această piesă urmară: “Mânia lui Achil”, compusă de Atanasie Cristopolu; “Timoleon” de Zampelius; “Meropa”, “Zaira” şi

[1] Cele trei opere dintâi sunt de Rossini, iar celelalte două de Mozart. (n. N. F.)
[2] *Pean* — imn războinic.

"Mahomet" de Voltaire; "Orest" şi "Filip II" de Alfieri; "Polixeni" de Iacovache Rizu şi "Aristodem" de Monti.

Cel ce voieşte să afle dacă aceste piese au produs sau nu efectul lor să întrebe câmpiile Drăgăşanilor din România şi pe ale Greciei sclave pe atunci şi ele vor răspunde arătându-i un popor liber şi un regat nou înscris pe harta Europei.

Actorii care au luat parte la reprezentarea acestor producţiuni teatrale erau mai toţi studenţi din şcoala elinească; iar cei ce s-au deosebit mai mult prin geniu şi talent au fost: C. Aristia, Teodor Gazi, Constantin Şomache, doctorul Formion şi Gheorghe Maşu.

La început toate rolele femeieşti se jucau de bărbaţi şi mai cu seamă de tânărul C. Aristia, al căruia fizic şi dexeritate se conformau mai mult cu caracterul femeiesc; dar mai în urmă s-a găsit o femeie, anume Marghioala[1], care a primit cu mare plăcere să joace aceste role în toate piesele repertoriului.

Junii români ce-şi făceau studiile în şcoala elinească, văzând pe străini realizând într-un timp atât de scurt o instituţie de cea mai mare necesitate pentru o naţiune, luară hotărârea a-i imita.

Spre acest sfârşit se aleseră câţiva din cei mai cu talent şi în puţin timp ridicară pe scenă faimoasa tragedie a lui Euripide numită "Ecuba"[2].

Această piesă, ce pentru prima oară da ocaziune limbii române a intra în templul muzelor, avu un succes nu tocmai satisfăcător din cauza geloziei şi a rivalităţilor. După dânsa se reprezentă "Zgârcitul" de Moliére[3] şi alte câteva producţiuni, apoi încetă.

Revoluţia lui Tudor Vladimirescu, care dete naţiunii române drepturile ei cele strămoşeşti, o datorăm în mare parte ideilor de liber-

---

[1] Această femeie, română de origine, era soţia serdarului Dumitrache Bogdănescu. (n. N. F.)

[2] Tradusă din elineşte de A. Nănescu, unul dintre junii actori români. Rolul Ecubei dintr-această operă s-a jucat (aşa spun contemporanii) de dl I. E. Rădulescu, care, dorind ca reprezentaţiunea să iasă întru toate bine, împlinea şi rolul de sufler. (n. N. F.)

[3] Tradusă de Herdelius, amic al lui Georgie Lazăr. (n. N. F.)

tate şi eroism culese de junii români din piesele: "Moartea lui Cezar", "Achil", "Timoleon" şi "Ecuba".

Cât durară aceste tulburări politice, în care românii, cu armele în mâini, smulseră de la tiranii lor dreptul de a fi guvernaţi de principi români, teatrul stătu închis. Melpomene şi Talia[1] părăsiră marginile Danubiului şi se aşezară în patria lui Leonidas, ca să aprindă în pieptul descendenţilor lui focul cel sacru al libertăţii, care purifică pe naţiuni de lepra sclaviei.

După revoluţiune veni la domnie principele Grigorie D. Ghica.

Acest domnitor român, deşi avea mare dorinţă ca să aducă ţara la cel mai înalt grad de fericire, dar rănile ei erau multe şi vindecarea lor reclama un timp îndelungat şi sacrificii colosale.

El, dar, ca un adevărat părinte al naţiunii, studie cu seriozitate poziţiunea ţării şi începu opera regenerării prin îmbunătăţiri de prima necesitate: regulă finanţele ţării sleite de domnii fanarioţi şi invaziunile precedente; combătu abuzurile amploiaţilor, înzestră Capitala cu pavaj de piatră, înfiinţă şcoale în limba română[2] şi poate că ar fi făcut mai multe îmbunătăţiri, dacă rezbelul turco-rusesc nu-l da jos de pe scaunul domniei[3]...

---

[1] Muza tragediei şi a comediei. (n. N. F.)

[2] În aceşti timpi se formă o societate secretă ai cărei capi şi zeloşi sprijinitori erau Constantin Golescu şi I. Eliade.

Iată şi programa acestei societăţi:

I. Şcoala din Sf. Sava să se împlinească şi să se înalţe la gradul de colegiu. După modelul acesteia să se creeze alta în Craiova.

II. Crearea şcoalelor normale în capitala fiecărui judeţ prin elevi ieşiţi din colegiu.

III. Crearea şcoalelor primare în fiecare sat.

IV. Fondare de jurnale sau gazete în limba română.

V. Aboliţia monopolului tipografic.

VI. Încurajarea spre traducţiuni în limba patriei şi tipărirea acestora.

VII. Formarea unui teatru naţional.

VIII. Stăruirea spre a ieşi din regimul fanariot prin reforme înţelepte sau reînnoirea primelor instituţii ale ţării (vezi *Issahar*, pag. 77 — 78). (n. N. F.)

[3] În timpul guvernului provizoriu, s-a făcut o mică încercare din partea lui Aristia pentru deşteptarea gustului de teatru. El a reprezentat cu şcolarii săi pe "Iunius Brutus" şi "Orest" de Alfieri, iar mai în urmă pe "Zaira" de Voltatire. Pe cele două dintâi în limba

La 1834 numindu-se Alexandru Dimitrie Ghica domn ţării, românii din toate părţile începură a se deştepta din letargia în care se aflau pân-aci. "Curierul românesc", singura foaie pe atunci, prin articolii săi plini de patriotism, începu a chema pe românii cei inteligenţi să depuie pe altarul patriei renăscute rodul ostenelilor şi al vegherii lor.

O societatea filarmonică se înfiinţă. Fondatorii ei fuseră: I. E. Rădulescu, I. Câmpineanu şi C. Aristia. Cel dintâi contribuia cu doi galbeni pe lună, lucrări literare şi sacrificii tipografice pentru imprimarea de piese teatrale, programe, înştiinţări etc.; cel de-al doilea, cu patru galbeni pe lună; iar Aristia, cu un galben pe lună şi îndatorirea de a da lecţiuni dramatice câte şase ore pe fiecare zi.

După şase luni de lupte gigantice în contra dificultăţilor de tot felul, societatea izbuti a pune în scenă pe "Mahomet" de Voltaire, cu luxul şi îngrijirea putincioasă în acei timpi.

Piesa, în fine, reuşi de minune. Publicul, acuzat astăzi că nu este în stare să înţeleagă producţiunile clasice, se entuziase atât de mult, încât cerea, prin manifestări zgomotoase, reproducerea piesei.

Junii elevi ce se distinseră în această piesă au fost: Nicu Andronescu în rolul lui Mahomet, Ioan Curie într-al lui Zopir, Diamandi Nicolae a jucat bine pe Zeid şi Raliţa Mihăileanu pe regina Palmira; dar inamicii românilor, prevăzând moralitatea şi patriotismul ce putea să inspire asemenea piese în inima poporului, întrebuinţară toate mijloacele şi suiră pe scenă comedii şi farse imorale, care corup spiritul şi inima[1].

---

elenă, iar pe cea din urmă în limba franceză. Dintre junii şcolari s-a distins mai mult (aşa se zice) C. A. Rosetti, care a reprezentat pe "Egist" tiranul din tragedia "Orest" cu o ferocitate atât de naturală încât a spăimântat pe public şi chiar pe Aristia, profesorul său. (n. N. F.)

[1] Iată ce zicea, în această materie, răposatul B. Catargiu într-un articol făcut în urma reprezentării dramei "Misantropia şi pocăinţa" de Kotzebue:

"Lăsaţi, dar, voi, fii ai acelor mari domnitori ai lumii, lăsaţi bufonăria şi satira pe seama acelor suflete înghesuite, pe seama acelor duhuri sărace. Părinţii voştri au fost mari şi voi nu puteţi fi mici. Vrei ca actorul român să arate ceea ce este? Fă-l să trăiască

Efectul moral ce produse reprezentarea lui "Mahomet" fu necalculabil; venitul Societăţii Filarmonice se înzeci; numărul membrilor ei se ridică până la şaptezeci individe, între care figurau cei mai nobili şi mai inteligenţi bărbaţi ai societăţii noastre. Entuziasmul merse aşa departe încât unii dintre asociaţi, şi chiar dintre particulari, în sacra şi patriotica lor exaltare începură a dota societatea cu donaţiuni testamentare[1]. Dar inamicul cel neîmpăcat al fericirii noastre, văzând toate aceste mărinimoase aspiraţiuni ale românilor către civilizare, aţâţă mai întâi gelozia între capii societăţii, apoi între I. Câmpineanu şi principele domnitor; iar după aceea, prin corupţiune şi intrigă, reuşi a distruge acea societate, care, de ar fi existat pân-acum, negreşit că arta dramatică şi literatura noastră ar fi ajuns la mare grad de cultură.

Mărul discordiei, care aduse această nenorocire, cu o medalie de aur proiectată de societate a se da prin vot membrilor societăţii care ar fi meritat mai mult. Se zice că Câmpineanu ar fi dorit să i se dea numai lui acea medalie şi de aceea începuse a lua ton de dictator; pe de altă parte iarăşi, principele Ghica, văzând cu ochi

---

în elementele strămoşilor săi. Slava, amorul, generozitatea, patriotismul, răzbunarea, trufia, dreptatea; iată ce-i trebuie lui ca să fie mare. Dă-i tragedii sângeroase şi drame scrise cu lacrimi şi le va juca bine. Nu-i da farsă, că el nu ştie să fie bufon; el n-a ştiut a se slugări şi a se maimuţa. Nu-l vei vedea niciodată să-şi ştie rolul, pentru că nu-i place nici în glumă a fi măscărici.

Priviţi teatrul ca o şcoală de moral şi veţi afla actori mândri de a fi profesorii norodului, şi veţi vedea şi actori buni. Faceţi pe actorul român să meargă singur, îmbulzit de sine, înecat în lacrimi pe amvonul său; să înveţe, să înduplece, să mişte inimile, să se simtă fericit şi mândru de profesia sa. Nu-l târâţi în silă a-i pune peruca bufonului în cap, a-l face o caricatură şi a-l umili spre a se scălâmba înaintea unui public care şi el e tot român şi singur nu ştie pentru ce nu-i plac scălâmbăturile.

Acesta este misterul teatrului socotit în adevărata lui însemnare şi astfel a fost socotit şi între cei vechi.

B. Catargiu"
(n. N. F.).

[1] C. Manu dete primul semnal, înzestrând societatea cu două mii de galbeni, care, înmulţindu-se prin dobânzi, credem că se vor fi întrebuinţat la clădirea teatrului. (n. N. F.)

răi crescânda popularitate a Câmpineanului şi temându-se a nu ajunge printr-însa la tron, aduse lucrurile astfel încât I. Eliade şi C. Aristia îşi deteră demisiunea şi printr-aceasta totul se spulberă în vânt.

Puţin ceva mai în urmă se făcură noi încercări pentru reînfiinţarea Societăţii Filarmonice. C. Aristia fu însărcinat cu această lucrare. El conduse lucrurile cu mare silinţă şi amor propriu; văzând însă că teatrul şi literatura erau numai un pretext, iar adevăratul scop era intriga politică, se retrase.

După trecere de câtva timp, iarăşi începură a se ivi simptome pentru redeschiderea Teatrului Naţional. De astă dată însă domnitorul însuşi se pusese în capul întreprinderii, cu scop — după mărturisirea contemporanilor — de a paraliza influenţa Câmpineanului şi a surpa totdeodată şi teatrul.

Spre împlinirea acestui scop chemă iarăşi pe C. Aristia şi-i propuse direcţiunea teatrului cu salariul de galbeni cincizeci pe lună şi tot venitul reprezentaţiunilor. Este însă un proverb care zice: "Cine s-a fript cu ciorbă se teme şi de iaurt".

Bietul Aristia se fripsese de două ori cu ciorbă şi ceea ce i se oferea acum nu era nici iaurt, nici apă rece. Spre a scăpa, dar, de acestă nouă amăgire, ceru de la domnitor să i se dea în scris ofertele ce-i făcuse.

Această dorinţă nu i se împlini de domnitorul sub diferite pretexte, între care intra şi acela că nu voieşte să se declare pe faţă protector al teatrului, ca să nu atingă susceptibilitatea Câmpineanului.

Aristia primi şi se fripse pentru a treia oară, căci după suirea pe scenă a lui "Saul" de Alfieri cu un succes gigantic, în care se distinse foarte mult junele Curie, începură persecuţii indirecte, care aduseră căderea definitivă a teatrului[1].

La anul 1844—1845 Constantin Carageali, elev al lui Aristia,

[1] Cea mai mare lovire dată teatrului fu oprirea lui Momolo de a mai închiria sala pentru reprezentaţiuni române. (n. N. F.)

părăsi capitala Moldaviei, unde întreprindea arta dramatică cu mare succes, şi însoţindu-se cu C. Mihăileanu şi prin concursul dlor Anesti Cronibace, Lăscărescu, Raliţa Stoenescu şi Caliope Carageali, deschiseră iarăşi teatru[1].

CUPRINS

Capitolul XXI
FEMEIA A SCOS PE OM DIN RAI

Lectorii noştri counosc planul lui Păturică şi al Duducăi de a ruina pe fanariotul; n-au însă nici o idee despre ingenioasele lor mijloace prin care îşi puneau în lucrare întunecoasa lor intenţiune. Este dar de datoria noastră a da aci câteva probe despre vicleniile acestor doi şireţi.

Cunoaştem cu toţii că luxul este cel mai teribil agent al corupţiunii; pentru dânsul femeia cea mândră şi uşure de minte calcă în picioare credinţa jurată soţului ei, vestejeşte onoarea sa şi a familiei, îşi face copiii nefericiţi, cade în ura şi dispreţul societăţii, în fine face totul şi se peirde în prăpastia celor mai mari crime.

Acest flagel, inventat de Satan ca să piardă pe om prin femeie, deşi se introdusese în ţară la noi de către fanarioţi, cu scop de a ne face să pierdem simplitatea şi viaţa cea aspră ce ne dă tăria de caracter, dar, el fiind foarte costisitor, se întinsese numai în clasele cele avute, iar poporul rămase neatins. Dar invaziunile ce neîncetat călcară ţara introduseră cu încetul manufactura europeană, care se compune în mare parte din diamante şi aurării false, precum şi din postavuri şi mătăsării arse, cu care neguţătorii cei fără conştiinţă înşelau şi sărăceau norodul[2].

[1] Nu vom zice nimic despre progresul sau regresul ce a făcut teatrul sub direcţiunea lui Carageali, ca să putem vorbi mai pe larg în romanţul "Ciocoii noi" despre tot ce s-a petrecut în teatru până în ziua de astăzi. (n. N. F.)

[2] Că luxul a corupt în mare parte societatea noastră, nu mai este îndoială. Dovadă la

Răul acesta merse crescând neîncetat, iar în timpul lui Caragea ajunse la culme. Luxul, acum, îşi avea prozeliţii săi în toate clasele societăţii: femeile nu mai visau decât diamanticale, stofe de mătase şi alte secături de acestea, pentru care erau în stare a sacrifica tot.

Deschiderea clubului de la Cişmeaua Roşie şi prefacerea lui mai în urmă în sală de teatru dete o întindere şi mai mare luxului. Toată societatea dorea să vadă tragediile şi operele germane reprezentate de Gherghei. Nu era familie în care să nu se vorbească despre teatru şi mai cu seamă despre găteala cucoanelor. Femeile îşi martirizau bărbaţii, iar junele şi junii pe părinţii lor, ca să le cumpere veşminte noi, diamante şi parfumării. În darn se opunea bietul calemgiu la pretenţiunile femeii sale, în darn îi repeta de o mie de ori că dintr-o leafă de cincizeci lei pe lună[1] nu poate să ţie greutăţile familiei şi să facă şi lux, căci femeia punea mâinile în şolduri şi îi răspundea prin aceste cuvinte:

---

aceasta dăm ordinul principelui Alesandru Moruz dat către marele cămăraş, prin care opreşte pe neguţători de a mai aduce în ţară flude, lino, mătăsării şi alte obiecte de lux, căci aduc vătămare şi sărăcie norodului. Iată acel ordin domnesc:

”Io Alesandru Constantin Moruz, voievod şi domn Ţării Româneşti.

Dum. vel-cămăraş, primind domnescul nostru pitac, să chemi pe toţi lipscanii la cămară şi să le dai porunca domniei mele pentru flude şi linaş, sadetica (fir — n. ed.) i în cusături şi în basmale, ce sunt lucruri care pricinuiesc o cheltuială zadarnică şi o stingere de obşte, ca câte dintr-acestea se află acum la prăvăliile lor, acelea numai să şi le vândă neopriţi; iar de aci înainte să ştie că, fără de a avea voie să le deschidă şi să le vândă, se va pecetlui şi, făcându-se zapt (confiscare — n. ed.) la cămara domnească, se va scoate din ţara domniei mele afară şi mai mult nu vor fi îngăduiţi a le deschide şi a le vinde aici. Drept aceea, ca să n-aibă pricină de îndreptare că n-a ştiut, să le arăţi porunca domniei mele hotărâtoare, ca să o ştie; aşijderea să arăţi dumneata porunca aceasta la vel-vameş al carvasaralii (oficiu de vamă — n. ed.) ca de acum înainte oricâte de acest fel, numite mai sus lucruri zadarnice, va găsi între mărfurile ce aduc lipscanii, pecetluindu-le de faţă cu stăpânul acelei mărfi, să le trimită la cămara domniei mele. Şi însumi eu, domnul, am poruncit.

1794, martie 11“

(După “Condica arhivei” cu nr. 112 roşu, foaia 219 verso.) (n. N. F.)

[1] Şeful de masă pe atunci se plătea lei 50 pe lună şi-şi scutea via din vinărici şi individul său de podvezi şi angarii; plătea însă la primirea ordinului de orânduire lei 5, sub numire de havaiet. (“Condica arhivei”, nr. 121, foaia 20-26 roşu.) (n. N. F.)

”Calicule! dacă n-ai stare, de ce te-ai însurat? Să-mi faci rochie de maltef şi să-mi cumperi şal şi cercei de Lipsca, auzi tu? C-apoi îmi fac eu... Înţelesu-m-ai?“

Nenorocitul soţ tăcea şi privea cu sufletul plin de întristare pe soţia sa îmbrăcată întocmai ca cele mai dintâi cucoane, fără să-şi aducă aminte că a contribuit cât de puţin la strălucitul lux al soţiei sale.

Într-o seară postelnicul Andronache, în contra obiceiului său, se afla acasă la dânsul. El şedea pe o sofa fumându-şi ciubucul cu o flegmă demnă de un osmanlâu şi vorbea din când în când cu Păturică.

— Aşa, Dinule dragă, zicea el, să ne mai măsurăm cheltuielile, că nu mergem bine. Ce D-zeu! Eu câştig pe tot anul aproape la patru sute pungi de bani, şi cu toate acestea vii neîncetat de-mi spui că n-avem bani şi mă sileşti să fac împrumuturi.

— Foarte bine te-ai gândit, milostive cucoane; numai este cam târziu. Datoriile s-au mărit foarte mult prin neplata dobânzilor: Costea Chioru vine în toate zilele de-mi cere dobânda şi capetele, grămăticul lui baron Meitani asemenea, fără a mai adăuga că de multe ori întâmpin cheltuielile curţii din mica mea lefşoară de calemgiu, pe care mi-aţi dat-o blagorodnicia voastră.

— Dar bine, Dinule, îmi aduc aminte că chiar în luna trecută am câştigat peste o sută pungi de bani de la slujbele ce am dat la unii-alţii prin mijlocirea mea; ce s-au făcut aceşti bani?

— S-au cheltuit toţi, milostive cucoane.

— Ei bine, pe ce? Fă-mă să înţeleg.

— Asta e foarte cu putinţă; să aduc catastiful, să vezi.

Ciocoiul se pogorî jos în camera lui şi se întoarse într-o clipă ţinând în mâini o carte mai mult lungă decât lată, pe care, deschizând-o, citi cu o manieră cancelarică:

CATASTIH DE DOSOLIPSIE[1] AL CASEI DUMNEALUI
MARELUI POSTELNIC ANDRONACHE TUZLUC

Leatul 1818 septembrie 1

P r i m i ţ i

Talere	Bani	
20.000	—	De la şapte ispravnici ce au luat pitacele din mâna mea.
6.585	—	Ipac de la alte huzmeturi date prin mine.
3.567	—	Ipac de la noii căpitani de poteră ce şi-au luat pitacele tot prin mine.
8.600	—	Arenda moşiei Plânsurile pe leatul 1818.
1.250,90	—	Ipac din vânzarea a 2.500 vedre vin, vadra pe bani şaizeci.
2.500	—	Din vânzarea pădurii de pe moşia Chinuielele.
3.500	—	De la igumeni pentru volnicii şi alte madele.
2.000	—	De la episcopul Râmnicului pentru prefacerea unui zapis de datorie.
1.700	—	Ipac de la episcopul Buzău.
297, 30	—	De la doi nemţi ca să aibă voie a juca pe la bâlciuri: “la o para cinci”.[2]
50.000	—	Fac peste tot primirile.

C h e l t u i ţ i p e l e a t 1 8 1 8

Talere	Bani	
8.680	—	Cheltuiala cuinii, care se vede trecută condei cu condei în catastihul stolnicului.

[1] *Dosolipsie* - de dare şi luare. (n. N. F.)
[2] Jocul rolinei, pe care poporul nostru îl numea “la o para cinci”...(n. N. F.)

1.560 — Lemne pentru iarna trecută.
800 — Cărbuni.
600 — Fân şi orz.
380 — Îmbrăcămintea ţiganilor.
1.800 — Facerea unui han la moşia Chinuielele.
400 — Dregerea butcei şi a rădvanelor.
15.000 — La două zaiafete: unul la sf. Andrei şi altul la sf. Vasile.
12.500 — Daţi giuvaergiului pentru diadema de diamant şi alte guivaericale date cucoanei Duduca la sfântul Andrei.
1.000 — Chiria caselor cucoanei Duduca.
250 — Ipac simbria slugilor dumneaei.
3.000 — Ipac simbria arnăuţilor.
8.000 — Giuvaeruri, blane de samur, cacom şi de belchiţă i cumaşuri de rochii cucoanei Duduca de la sf. Vasile.
250 — Daţi iamacilor şi calemgiilor ce au venit cu Crăciunul domnesc[1].
250 — Daţi meterhanelei, idicliilor, fustaşilor şi altor tagme de slujitori bacşiş de sf. Vasile.
19.380 — Daţi blagorodniciei voastre pentru buzunar în mai multe rânduri.
1.200 — Simbriile slugilor casei.
200 — Bacşiş lor de sf. Vasile.

66.670 — Fac cheltuiţi.
50.000 — Se scad primiţi.

16.670 — Cheltuiţi mai mult şi care s-a luat cu dobândă de la Costea Chiorul.

[1] După obiceiul de pe atunci, condicarii şi logofeţeii de Divan se duceau cu Crăciunul la domnitor şi pe la toţi boierii cei mari. (n. N. F.)

Fanariotul ascultă cu luare-aminte socotelile ce-i înfăţişă Păturică, dar când ajunse la încheiere şi văzu luate de vânt cele una sută pungi de bani şi o datorie nouă de lei 16.670, oftă din adâncul inimii; dar în momentul când se gătea să facă oarecare băgări de seamă şi mustrări vătafului său de curte, ajunse la urechea sa zgomotul unei trăsuri ce se oprise la scara caselor sale.

Păturică ieşi să vadă pe vizitătorul şi revenind anunţă pe chera Duduca.

— Duduca! exclamă fanariotul cu surpriză.

— Da, milostive stăpâne, dumneaei.

— Lasă-mă dar singur şi te voi chema la trebuinţă.

Păturică plecă capul în jos şi, ieşind din cameră, se întâlni faţă în faţă cu Duduca, căreia îi şopti încet:

— Să te văd, acum este timpul.

— Lasă pe mine, răspunse ea cu un accent ce se stinse pe frumoasele ei buze, precum se stinge o armonie de tonuri muzicale purtată pe aripile vântului din locuri depărtate; apoi intră în iatacul grecului şi şezu lângă dânsul pe sofa. Veşmintele ei simple, dar bine tăiate, coafura cea împănată cu roze şi micşunele, parfumurile cu care era stropită şi mai presus de toate graţiosul aer ce avea în acea seară arătau până la evidenţă necesitatea ce avea ea de a încânta şi a ameţi pe fanariot mai mult decât totdeauna.

Scopul ei era deja pe jumătate împlinit, căci fanariotul, cum o văzu, deveni palid şi începu să-i tremure fibrele de emoţiune.

— Dumnezeule! cât eşti de frumoasă, Duduco! exclamă el cu ochii rătăciţi şi cercând, cu mâna tremurătoare, să apuce pe a frumoasei cochete.

— Râzi de mine, cucoane Andronache; eu nu sunt atât de frumoasă, precum zici.

— Nu, Duduco, îţi spun adevărul!

Greaca se plecă să-l sărute pe obraz cu un transport de amor prefăcut, luă mâna lui într-ale sale şi o acoperi de sărutări, apoi căzu în nişte meditaţiuni pe care fanariotul le tălmăcea în multe chipuri, dar toate în favoarea amorului său.

Mai multe scene de un amor delicios se petrecură între dânşii, dar când greaca crezu că a sosit timpul să dea lovitura decisivă, se prefăcu că cade într-o adâncă întristare, oftă cu o prefăcătorie ce nu s-a văzut pân-acum chiar la cei mai lăudaţi actori dramatici ai teatrului nostru şi vărsă câteva lacrimi mincinoase.

Fanariotul o privi cu extaz şi durere de inimă, căci din nenorocire o iubea până la nebunie. În momentele acestea vicleana femeie scoase o gevrea albă din buzunarul unei scurteici blănite cu cacom alb şi îşi şterse ochii, apoi îmbrăţişă pe fanariot şi începu a-l săruta cu buzele ei cele rumene şi arzătoare ca focul.

Aceste fine prefăcătorii puse pe fanariot într-o poziţiune foarte critică; el nu ştia la ce să atribuie lacrimile şi furiile de amor ale amantei sale.

Greaca începu iarăşi a ofta şi a lăcrima.

— Ce ai, Duduco, de plângi şi oftezi? o întrebă fanariotul cu un aer în care se vedea disperarea şi curiozitatea. Spune-mi, cine te-a supărat?

— N-am nimic, nu m-a supărat nimeni.

— De ce plângi dar? De ce oftezi?

— Plâng nenorocirile mele.

— Şi care sunt acele nenorociri? Nu te îmbrac? Nu-ţi dau demâncare şi casă? În sfârşit, nu te iubesc mai mult decât pe mine? Nu vezi că amorul tău m-a zalisit, am ajuns ca Manea nebunul?...

— Prefăcătorii bărbăteşti şi nimic mai mult.

— Nu, Duduco, pe viul Dumnezeu, te iubesc din toată inima.

— Dacă m-ai iubi, m-ai lăsa şi pe mine să mă duc la plimbare, la teatrul nemţesc şi la comedie: nu m-ai ţine închisă ca pe-un papagal şi îmbrăcată cu trenţele astea ca o preoteasă de mahala.

— Dar bine, giuvaericalele ce ţi-am trimis la ziua mea, cumaşurile de rochii, şalurile, toate acestea le numeşti trenţe? zise fanariotul ofensat şi atins de nemulţumirea amantei sale.

— Nu sunt trenţe, dar nu sunt la modă.

— Să le schimbăm şi să luăm altele, de modă.

La aceste cuvinte Duduca începu să râdă cu hohot.

— De ce râzi? întrebă fanariotul.

— Auzi acolo, să le schimb! Da' slavă Domnului! nu sunt nici condicărească, nici teleloaică.

— Dar bine, Duduco dragă, e păcat să şadă degeaba în sipet.

— M-am gândit eu la aceasta şi le-am vândut pe toate la Tolba ovreica[1].

— Şi acum?

— N-am alte haine decât aceste ce le vezi şi cerceii aceştia de tumbac (bronz).

— Şi ce ai prins pe dânsele?

— Mai nimic, o mie cinci sute de lei.

— O mie cinci sute!... dar ştii tu, Duduco, că acele lucruri costiseau peste o sută pungi de bani?

— Teleloaica mi-a zis că pietrele sunt proaste.

Grecul rămase pe gânduri, apoi zise:

— Ei, bine, Duduco, cu ce o să ieşi acum în lume?

— Cu veşmintele ce vezi pe mine.

— Să te ferească Dumnezeu de una ca asta. Amoreaza postelnicului Andronache nu va purta niciodată rochii de maniţă şi de bogasiu.

Greaca, mulţumită foarte mult de ambiţiunea în care adusese pe amantul ei, schimbă vorba.

— Am auzit, zise ea, că teatrul nemţesc este foarte frumos şi nemţoaica cea tânără a înnebunit lumea; se mai zice iarăşi, că hatmanul Cărăbuş moare după dânsa. Când o să mă duci să o văd şi eu? Ai? Spune-mi!

— O să vie vremea, scumpa mea.

— Am auzit că zilele astea o să parastisească "Italiana în Algir", bucată cu cântece. O să mă duci să o văd şi eu?

---

[1] O neguţătorească de haine vechi din timpul lui Caragea. (n. N. F.)

— Da, da, o să te duc, îngână fanariotul aprins de gelozie.

— Să văd şi eu cucoanele şi boierii cei mari.

La zicerea boieri, gelozia fanariotului se irită şi mai mult; el se temea să o expuie vederii lui beizadea C. şi a capioldaşilor lui, căci îi ştia cât erau de stricaţi.

Duduca se prefăcu că voieşte să plece, dar în momentul când îşi lua rămas bun de la amantul ei, uşa camerei se deschise puţin şi lăsă să se vadă capul cel pleşuv şi faţa cea plină de viclenie a lui Costea Chiorul bogasierul.

— Chir Costea! zise Duduca cu o surpriză prefăcută.

— Da, plecata slugă a măriei sale marelui postelnic şi a dumitale, prea strălucită cuconiţă, răspunse şiretul, lăsând să se vadă cât se putea mai bine o cutie de giuvaericale şi câteva şaluri şi cumaşe de mătăsării.

— Ce ne aduci nouă, chir Costeo? întrebă fanariotul cu gravitate.

— Să trăieşti, arhon postelnice! Am desfăcut astăzi taxidul de marfă ce am primit de la Ţarigrad şi, după datorie, am venit mai întâi la înălţimea ta, ca să-ţi alegi ce-ţi va plăcea.

— Aferim, chir Costeo, să trăieşti; dar ia spune-mi, ce ne-ai adus? Deschide-ţi cutiile să vedem şi noi. Ai, dă-te mai încoace!

Costea Chiorul deschise cutia pe care o adusese cu dânsul şi începu a desface mărfile, pronunţând cu îngâmfare numele fiecărei mătăsării sau giuvaerica:

— Asta este hataia de Veneţia sadea, hataia florantin, camohas de Veneţia cu fir, camohas sadea, catifea cu aur şi sadea de Veneţia, sandal cianfes, canavăţ, tafta, atlas vărgat şi cu flori, hares pungiuc, fesuri tuneslii, basmale de Triesti, de Franţa şi de Englitera, tulpan mosc, alagea de Triesti, şal de India ciacliu, şal boza-fer mai prin colţuri, gear de India, şal, sangulie, brâuri caragialar cusute, cutnii, alagea, citarii şi gazii de Brussa, suvaiele de Hale[1].

[1] Vezi catalogul vămilor din timpul lui Caragea ce se află trecut în "Condica arhivei" nr. 121, foaia 210. (n. N. F.)

Greaca privea cu ochi scânteietori mătăsăriile de Veneţia, de Franţa şi de Brussa şi, când îi plăcea vreuna, făcea lui Costea câte un semn de înţelegere, iar el punea la o parte materia aleasă.

— Ceva giuvaericale frumoase şi ieftine! excalmă Duduca cu voce tare şi făcând un nou semn de înţelegere neguţătorului.

— Avem, strălucită cuconiţă, de cele mai frumoase, dar sunt cam scumpuleţe.

— Nu te teme despre preţ, adaose postelnicul, cam atins la mândrie. Scoate tot ce ai mai bun şi voi plăti cu bani peşin (gata).

Aceste cuvinte umplu de bucurie pe amândoi amăgitorii. Costea Chioru începu să scoată dintr-o cutie: coliere (ghiordane) de diamant şi de rubine, cercei de berliant, inele de smarand, rubin, berliant şi matostat, făcând fiecărui obiect câte o laudă nemeritată.

Duduca alese un colier de diamant, o pereche cercei de briliant, câteva inele de rubine şi smarand, vreo câteva carfiţe (ace) de aur cu pietre scumpe şi zece bucăţi de mătăsuri din cele mai scumpe.

— Ia să vedem, Duduco dragă, ce ţi-ai ales.

Vicleana femeie arătă fanariotului toate obiectele şi, ca să aţâţe şi mai mult ambiţiunea lui, zise cu un zâmbet înrăutăţit:

— Iată lucrurile ce mi-am ales, dar...

— Dar ce? răspunse fanariotul ofensat.

— Costisesc prea mult, nu sunt pentru mine.

— Aceste vorbe mă supără, Duduco. Ia orice-ţi place; ia chiar toată marfa lui Costea, ca să vezi că pentru amorul tău sunt în stare să jertfesc chiar viaţa mea. Apoi, întorcându-se către Costea, îi zise: Fă socoteala, Costeo, şi spune-mi ce-ţi sunt dator.

— Numaidecât, măria ta. Şi scoţând un petic de hârtie din sân şi un condei de pană din călimările de alamă ce purta la brâu, se prefăcu că scrie şi sumariseşte; iar după ce clătină capul de câteva ori, ca să arate de câtă importanţă era suma ce avea să pronunţe, zise: Giuvaericalele şi cumaşele de rochii costisesc una... sută... două-zeci pungi de bani.

— A! A! e foarte scump; nu iau nimic! exclamă greaca, luând un aer de o sublimă prefăcătorie.

— Ţine-le pe toate, adaose fanariotul şi întorcându-se către neguţător îi zise cu mândrie: Vrei să-ţi plătesc acum îndată în bani naht sau să-ţi fac zapis cu datorie[1]?

— Bine ar fi să-mi plăteşti în naht, dar, ca să nu te supăr, primesc şi pe datorie; să-mi dai însă o poliţă cu nume deschis către baron Sachelarie sau către căminarul Polizache şi totul se va isprăvi.

— Bine, fie după cum zici!

Poliţa se scrise şi se dete în mâna lui Costea, care o primi făcând închinăciuni până la pământ.

În momentul când se termină această infernală tâlhărie, un geamăt răguşit se auzi în cameră. Nimeni nu băgă de seamă afară de Duduca, care deveni palidă ca un cadavru.

Acel geamăt, ce semăna cu urletul de bucurie al demonilor când fac să cadă un sfânt în lanţurile lor, era expresiunea infernalei bucurii a lui Păturică, care prin stratagema de acum a Duducăi devenea stăpân pe tot ce-i mai rămăsese bietului fanariot.

Duduca şi Costea ieşiră amândoi din casa fanariotului, mulţumiţi de treburile ce făcuseră.

CUPRINS

Capitolul XXII
"ITALIANA ÎN ALGIR"[2]

În mahalaua numită în vechime Popa Dârvaş, iar acum Biserica Albă după Podul Mogoşoaiei, faţă-n faţă cu casele cele mari ale

[1] Cu termen. (n. N. F.)

[2] Subiectul acestei opere se compune din fabula următoare: Corsarii Algirului, într-una din expediţiunile lor, prinseră o corabie florentină, în care găsiră o mulţime de obiecte de mare preţ şi câteva sute de călători pe care îi făcură prizonieri. Între aceşti nenorociţi era şi o damă frumoasă, împreună cu un gentilom bătrân, numit Don Tadeo, care îi făcea curte de mai mult timp, dar în loc de amor nu dobândea decât ura frumoasei dame.

Deşliului[1] se afla pe timpul lui Caragea o piaţă, în mijlocul căreia clădise doamna Ralu o sală de club, care mai în urmă se prefăcu în teatru. Acest edificiu avea lungimea de optsprezece stânjeni, iar lăţimea de nouă şi câteva palme; privit însă din punctul de vedere al stilului şi altor amănunte arhitectonice, nu prezenta nimic însemnător. Interiorul lui se compunea dintr-o sală de spectacol şi câteva camere situate la dreapta şi la stânga sălii. Într-una dintr-însele se ţineau dulceţi, rachiuri şi băuturi răcoritoare pentru trebuinţa publicului; iar în cea de a doua şedeau slugile boierilor pe timpul reprezentaţiunii.

Sala teatrului propriu-zisă avea trei rânduri de loji tapeţate cu postav roşu şi împodobite cu perdele de chembrică cu ciucuri albi. La dreapta era o sofa îmbrăcată cu catifea roşie, pe care şedea domnitorul, iar mijlocul sălii era acoperit cu laviţe căptuşite tot cu postav roşu. Scena se deosebea de restul sălii printr-o cortină de pânză pe care era desenat Apollon ţinând lira pe genunchi. Într-un spaţiu mic ce despărţea scena de public erau o mulţime de scaune şi pupitre[2] destinate pentru muzicanţii ce compuneau orchestra de pe atunci. Iluminaţia era în adevăr curioasă, căci, în loc de lampa-

---

Ajungând în fine, corsarii la Algir împărţiră prăzile între ei, dând o parte deiului, una armatorului corăbei şi pe cea de a treia echipajului. Frumoasa damă şi Don Tadeo, ce trecea de frate al ei, fură înfăţişaţi înaintea lui Mustafa, deiul Algirului, care, înamorându-se de dânsa ca un smintit, dete ordin să o transporte în harem, iar pe presupusul ei frate îl onoră cu rangul de mare caimacam şi se servea de dânsul ca să comunice frumoasei femei înfocatul său amor. Într-o zi deiul hotărî să termine acest amor de capriciu. Chemă dar pe un sclav favorit şi îi dete ordin să introducă la dânsul pe străina ce-i insuflase atâta pasiune; iar lui Tadeo îi zise că pe dată ce-i va face semn printr-un strănut repetat de trei ori, să iasă afară. Dama veni, deiul se simţi aprins de un foc neobişnuit, strănută de trei ori, dar Don Tadeo, aprins şi mai mult de gelozie, nu voi să iasă afară cu toate ameninţările deiului. În fine comedia se termină, că deiul şi Tadeo sunt amăgiţi de frumoasa damă, iar ea părăseşte Algirul împreună cu Lindoro, vechiul ei amant, pe care-l regăseşte între sclavii din Algir. (n. N. F.)

[1] Astăzi ale Slătineanului.(n. N. F.)

[2] Bănci mici pe care pun artiştii notele în timpul executării. Această numire mai servă şi spre a demonstra gradul de perfecţiune al artistului de orice instrument. (n. N. F.)

dariu şi lămpi, teatrul era peste tot iluminat cu lumânări de seu puse în sfeşnice de tinichea, spânzurate împrejurul sălii.[1]

Preţul intrării era regulat în modul acesta: lojile de mijloc se plăteau câte un galben şi erau lăsate pe seama boierilor celor mari, a consulilor şi altor persoane de distincţiune; lojile de jos şi cele de la al treilea rând se plăteau cu lei zece, şi erau comune pentru toţi cei ce voiau a le închiria, iar parterul se plătea câte lei trei de fiecare persoană.

La 8 septembrie 1818 pe faţada teatrului despre care vorbirăm era lipit un afiş scris în limba grecească şi tipărit în tipografia boierilor clinceni. Acest afiş vestea înaltei nobilimi şi respectabilului public de pe atunci că în seara acelei zile era să vadă şi să audă opera "Italiana în Algir" de compozitorul Ioachim Rossini.

Această operă, fiind anunţată de mai multe ori şi încă nereprezentată, aţâţase foarte mult dorinţa publicului de a o vedea. Amatorii dar de teatru venisereă cu două ore înaintea deschiderii teatrului, spre a-şi cumpăra bilete de intrare; şi ca să fugă de urâtul ce pricinuieşte aşteptarea, unii se plimbau formând mici grupe şi discutând despre diferite chestiuni de care se interesau, iat alţii formaseră un mare cerc împrejurul afişului şi comentau muzica şi

[1] În timpul domniei lui Grigore vodă Ghica, trecând pe la noi marchizul de Ribopiers (Ribeaupierre), elciul (ambasador — n. ed.) Rusiei la Constantinopole, domnitorul luă măsuri spre a-i face o primire mai distinctă. Astfel dar, între alte tratamente ce-i făcu, îl invită şi la un bal public dat în onoarea lui. Marchizul se duse la bal mai mult ca să observe gradul de civilizaţiune al societăţii noastre, dar mătăsăriile, şalurile şi mai cu seamă diamantele ce văzu la damele române îl surprinse, căci numai diadema, cerceii şi ghiordanul cucoanei Z... M... costa peste un milion. Din întâmplare marchizul îşi aruncă privirea şi asupra iluminaţiei sălii şi văzu cu destulă surprindere că era iluminată cu lumânări de seu. A doua zi, venind la curte şi fiind întrebat de către domnitorul de a petrecut bine sau nu, marchizul răspunse că luxul cucoanelor noastre este egal cu al nobleţei din Petersburg, "numai un lucru nu mi-a plăcut", zise el domnitorului.

— Ce lucru? întrebă vodă Ghica cu nerăbdare.

— Lumânările cele de seu, al căror fum strica aerul sălii.

— Cât despre aceasta, ai dreptate, arhon marchiz; dar la noi numai domnul are voie să ardă lumânări de ceară, ceilalţi cată să ardă de seu. (n. N. F.)

intriga piesei cum se pricepeau. “E tragedie”, ziceau unii. “Ba este comedie”, răspundeau alţii, afară de câţiva învăţaţi, care, luând cuvintele *drama giocoso* în simţ material, afirmau cu aroganţă că nu este nici tragedie, nici comedie, ci jalnică privelişte cu jocuri şi cântece!...

În timpul când se petreceau toate acestea pe piaţa şi înaintea teatrului, se deschise o uşă şi se văzu capul cel pleşuv şi faţa cea galbenă şi rece a neamţului casier. Privitorii, ce până aci aşteptau liniştiţi, cum văzură pe casier năvăliră toţi deodată şi începură a cere bilete cu un zgomot foarte mare.

Neamţul, însă, îşi vindea marfa sa cu sânge rece şi după regulă, fără a se tulbura cât de puţin de cererile ce i se adresau în numele celor mai mari boieri ai ţării; dar când auzi strigând: “Loja marelui postelnic Andronache Tuzluc”, tăie numaidecât biletul şi-l dete cu atâta grăbire, încât era aproape să uite a cere costul ei.

În fine, pe la şapte ore şi jumătate după amiază, porţile teatrului se deschiseră; publicul începu a intra înlăuntru salutat cu temenele de arnăuţii ce formau garda de onoare şi, în puţin timp, lojile şi parterul se umplură de privitori.

Directorul teatrului, fiind înştiinţat la timp că în acea seară era să vie şi domnitorul, împreună cu toată ecpaiaua sa (suita sa), osebit de alte înfrumuseţări de ocazie ce făcu, dete ordin a se ilumina teatrul cu lumânări de ceară care, deşi produceau o lumină foarte slabă, erau însă de ajuns ca să facă a scânteia în mii de culori diamantele şi alte pietre nestemate grămădite pe cerceii, fuliile şi ghiordanele[1] cucoanelor.

Într-una din lojile curţii sta beizadea Costache Caragea, împreună cu doi fanarioţi şi cu hatmanul Cărăbuş, favoritul şi neseparabilul său amic.

Acest frumos şi libertin principe privea prin toate lojile, ca să găsească vreo frumuseţe necunoscută încă de dânsul, spre a o face

[1] Flori de diamante sau briliante. (n.N.F.)

victimă plăcerilor sale. După ce făcu un gir de privire peste tot teatrul, ochii lui rămaseră înfipţi asupra unei june femei, care, pe lângă o rară frumuseţe şi eleganţă, avea şi un costum din cele mai la modă şi mai bogate. Ea era îmbrăcată cu o rochie de catifea pătlăginie, cu piepţii ridicaţi şi mânecile strâmte, după moda de atunci. Mijlocul îl avea încins cu un colan ţesut în fir sârmă[1], iar în mijlocul pieptului avea o mare floare de diamant, care, fiind pusă pe rochia cea de culoare închisă, strălucea cu mai multă tărie. Gâtul ei era acoperit cu simizet de blonduri de Olanda şi cu un ghiordan (colier) de smaragde şi safire; în urechile sale cele delicate erau atârnaţi nişte cercei de diamant, mari şi strălucitori; pe cap avea un fes alb de Tripoli, legat împrejur cu o sangulie albă, cusută cu mătase şi fir, ale cărei extremităţi formau un frumos nod, în care erau înfipte două flori de diamant.

După ce beizadeaua o privi cu multă luare-aminte se întoarse către hatmanul Cărăbuş şi îi zise:

— Costache!

— Aud, măria ta!

— Cunoşti tu pe cucoana aceea?

— Care, măria ta?

— Aceea care şade în loja de lângă a conţului prusienesc.

Cărăbuş privi cu luare-aminte locul indicat, apoi răspunse cu mare linişte:

— O cunosc, măria ta.

— Cine este, spune-mi?

— Este fata lui Mihale ciohodarul.

— Să vedem, pare că-mi aduc aminte: cum ai zis?... Fata lui?...

— Fata lui Mihale ciohodarul din Izvor şi acum ţiitoare a postelnicului Andronache Tuzluc.

— Da, da! îmi aduc aminte, o cunosc.

— Vei fi voind poate să o vizitezi, adaose Cărăbuş cu acel in-

[1] Fir de cel mai bun. (n. N. F.)

teres ce mişcă pe toţi junii cei demoralizaţi, când li se prezintă noi ocaziuni de dezmierdări simţuale.

— Ţi-am zis că o cunosc şi credeam că înţelegi noima acestui cuvânt laconicesc.

Pe când se petrecea acest discurs între beizadeaua şi favoritul său, seleam-ceauşul curţii domneşti intră în teatru şi anunţă venirea domnitorului.

Vestea aceasta făcu să se nască un freamăt în tot publicul, care aştepta venirea principelui cu acea nerăbdare şi curiozitate proprie mulţimii şi gloatelor societăţii.

În fine principele intră în teatru cu aerul său de mărire pe care fanarioţii ştiu foarte bine a-l imita. Publicul strigă de trei ori: "Să trăiască măria sa!", apoi se linişti.

Reprezentarea începu prin frumoasa uvertură scrisă de celebrul Rossini în momente de o fericită inspiraţiune şi merse înainte până la faimosul terţet din care se formează finalul primului act, după a cărui terminare cortina se lăsă, iar publicul din parter şi chiar din loji ieşi afară ca să se răcorească.

După o mică pauză clopoţelul dete semnalul începerii actului al doilea. Spectatorii se aşezară pe la locurile lor şi se puseră a asculta cu mare atenţiune frumoasele melodii ce se cuprind şi în acest act; dar pe când reprezentaţia ajunsese la scena în care Mustafa, deiul Algirului, trimite pe sclavul Lindoro să cheme pe Isabela, iar lui Tadeo, caimacamul său, îi zice că pe dată ce se va prezenta frumoasa străină şi îl va auzi strănutând de trei ori, să iasă afară, pe acest timp doi condicari de Divan, ce şedeau pe o laviţă şi ascultau opera, începură a vorbi între dânşii şi a râde ca nişte nebuni.

— Este curios, dar foarte adevărat, zise leşinând de râs unul dintre cei doi condicari adresându-se către cellalt.

— Despre ce este vorba? răspunse cel întrebat, zâmbind fără să ştie pentru ce.

— Priveşte, te rog, mai cu băgare de seamă la ceea ce se petrece

pe scenă şi vei vedea că seamănă ca două picături de apă cu ceea ce se petrece în casa postelnicului Andronache Tuzluc.

— Şi ce se petrece în casa acelui boier?

— Lucruri mari, nenişorule, gugumănii nemaiauzite! Vezi pe cucoana aceea care şade în loja de lângă elciul Prusiei?... Uită-te bine la dânsa; vezi cât e de gătită: diamantele şi rubinele sunt aruncate pe dânsa cu lopata, parcă e brezaie sau teleloaică.

— Ei bine, o văd.

— Acea femeie este ţiitoarea postelnicului Andronache Tuzluc.

— Bravo! e frumoasă de minune.

— Aşa este precum zici, dar eu, unul, m-aş lipsi de asemenea frumuseţe şi fericire.

— Da' de ce, bei-mu?

— Pentru că l-a lăsat în sapă de lemn; l-a făcut să-şi vândă două moşii pân-acum şi mult-puţinul ce i-a mai rămas o să se strige mâine-poimâine la mezat de către datornici.

— Sărmanul om! poate că l-o fi iubind şi dragostea ameţeşte pe om.

— Aş! nu mai crede, nu-l iubeşte deloc; şi pentru mai mare ocară a bietului om, s-a îndrăgit cu vătaful lui de curte şi-i toacă starea fără mustrare de cuget.

— Ciudat lucru! Dar ia spune-mi, cine este acel vătaf de curte?

— Este un oarecare Dinu Păturică, un opincar de la Săcuieni şi un şiret de n-are pereche.

— Dar bine, măi frate, cum s-a alăturat el pe lângă postelnicul?

— A venit în curtea lui cu picioarele goale şi trenţăros; bietului om i s-a făcut milă de dânsul, l-a îmbrăcat, l-a dat la şcoală să înveţe carte grecească, l-a boierit şi l-a pus în huzmet; iar el, drept mulţumire pentru toate aceste părinteşti faceri de bine, îi mănâncă starea şi-şi bate joc de cinstea lui.

— Curios lucru! Dar bine, nu s-a găsit cineva să-i deschidă ochii şi să-l scape de această prăpastie spăimântătoare?

— Nu ştiu, zău; ştiu însă că eu unul, de-aş fi dintre cei mai de aproape prieteni ai lui, tot n-aş cuteza să-i dau sfat în madeaua aceasta.

— Şi de ce nu-i faci acest bine?

— Pentru că m-aş învrăjbi cu dânsul.

— Nu înţeleg nimic.

— Ascultă, măi frate; omul dacă apucă să cadă la o patimă oarecare, poate să-l sfătuiască toată lumea, chiar Dumnezeu de-ar veni şi i-ar zice să-şi vie în simţiri, el nu l-ar asculta, ci va merge până ce va da în prăpastie.

Un mic zgomot ce venea dinspre uşa teatrului dete ocaziunea unuia din spectatori a se ridica de pe laviţă şi a privi în partea în care se aflau cei doi condicari. Acel om era postelnicul Andronache Tuzluc; el auzise tot ce se vorbise de dânsul şi, voind să cunoască mai bine pe cele două persoane ce se ocupau de trebile sale, se servi de acea ocaziune ca să-i poată privi în faţă.

CUPRINS

Capitolul XXIII
SLUGILE BOIEREŞTI

Pe când floarea societăţii din Bucureşti petrecea în sala teatrului, ascultând muzica lui Rossini şi privind magnificul fast al lui Caragea şi al copiilor săi, într-o cameră, alături cu sala teatrului erau adunate toate slugile boiereşti şi aşteptau acolo ieşirea boierilor din teatru, ca să le ajute a se sui în butci şi a-i duce pe la caselel lor.

Camera aceasta era foarte spaţioasă şi mobilată cu paturi de lemn învelite cu rogojini. Un mangal de aramă, plin cu cărbuni aprinşi, slujea de încălzit şi cu felinar cu patru lumânări, spânzurat în mijlocul casei, procura lumina trebuincioasă.

Între slugi (feciori) există de mult timp un fel de ierarhie, întocmai ca cea din clasele boierilor: boier este marele ban, tot boier este

şi pitarul şi şetrarul; dar banul şi cei de seama lui şed la masă cu vodă, pe când boierinaşii cei mai mici tremură de frig prin săli sau aprind ciubuce boierilor celor mari.

Feciorii de pe la boierii cei mari, plecând de la această regulă de distincţiune, ocupau în paturi locurile cele mai bune, iar ceilalţi şedeau unul lângă altul, înghesuiţi ca sardelele în butoaie.

Feciorul banului X... după ce umplu ciubucul stăpânului său şi se înfăşură în giubeaua îmblănită cu samur, tot a stăpânului său, se trânti în pat cu nepăsare şi începu a fuma ca un cadiu. Feciorul vornicesei G... întoarse maloteaua stăpâne-sei pe dos şi se îmbrăcă cu dânsa, apoi, după ce făcu un fel de pernă din şalul şi sanguliile ei cele de mare preţ, puse capul pe dânsele şi se lăsă în braţele somnului. Câţiva din feciori, ca să gonească urâtul, începură a juca cărţi pe fundul işlicului marelui clucer T..., iar ceilalţi rămaseră câtva timp într-un fel de nemişcare amestecată cu o uşoară somnolenţă.

Ioniţă — astfel se numea feciorul banului X... — terminând fumarea cuibucului, tuşi de două-trei ori cu ifos boieresc, apoi zise celorlalţi:

— Ştiţi una, băieţi? Mie mi-e sete; cine face cinste?

— Eu, răspunse unul dintre feciori.

— Bravo, Dumitrache, bravo! Ai semne de procopseală, adaose Ioniţă vesel pentru aprobarea propunerii sale.

— Are dreptate să facă cinste, zise un alt fecior cu aer de gelozie învederată.

— Da' de ce?

— E! e! Să trăiască stăpână-sa şi cuconul Costache...

— Şi de ce să trăiască, spune-ne şi nouă?

— Pentru că Dumitrache al dumneavoastră, Dumitrache ăl cu cinstea, este mijlocitorul lor; dar o să spargă dracu opincile şi parcă văd pe Dumitrăchiţă al dumneavoastră bătut la falangă sau zdrobit cu topuzul.

— Şi de unde ştii tu toate acestea? întrebă Ioniţă.

— Mă întrebi de unde ştiu? E! e! băieţi. Eu ştiu tot ce se vorbeşte prin toate casele boiereşti; cunosc chiar cele mai ascunse sfaturi ale boierilor.

— Dar bine, cum le afli toate acestea?

— Asta este iuşchiuzarlâcul meu.

— Spune-ne şi nouă, cum faci tu de afli toate tainele boiereşti?

— Cât despre casa stăpânu-meu, ştiu tot ce se petrece într-însa, căci cum vine câte un boier străin sau altcineva, eu intru după dânsul şi, ca să nu bage de seamă şiretlicul meu, uneori mă prefac că mut un scaun de la un loc la altul, alteori netezesc macaturile pe pat, umplu ciubucele sau pun apă proaspătă în caramfile. În timpul acesta boierii vorbesc şi verzi şi uscate, fără să le treacă prin minte că-i ascult; eu însă le bag toate la cap şi mă folosesc de dânsele la timp.

— Ei bine, cu stăpânu-tău faci precum zici, dar cu cucoana lui?

— Mult mai bine: m-am împrietenit cu fata din casă şi-mi spune toate tainele stăpâne-si.

— Bună şi aceasta; dar ia spune, cum afli tainele celorlalte case boiereşti? Aici să te vedem?

— Mă duc în toate zilele la pivniţa de la Zlătari, unde găsesc pe toţi feciorii de la casele boiereşti; aduc numaidecât o arămeasă[1] de vin chihlibariu şi dau câte un ichilic[2] la toţi fraţii, apoi încep havadişurile; şi ştim cu toţii că în adunările noastre nu se vorbeşte decât de trebile altora. Eu fac ca filozoful; vorbesc puţin şi ascult mult, adică îmi fac capul ceaslov de havadişuri fără ca alţii să poată afla ceva de la mine.

— Ia spune acum, de unde ştii tu că o s-o paţă Dumitrache?

---

[1] Arămeasa este măsura ocalei sau a jumătăţii de oca, făcută din tinichea sau din alt metal. (n. N. F.)

[2] Ichilic se numeşte măsura de 50 dramuri. (n. N. F.)

— Ascultaţi: Astăzi m-am dus cu cuconul la Mitropolie şi, după obiceiul meu, am intrat în cancelarie şi am auzit cu urechile mele pe logofătul mitropolitului luând tacrir vizitiului; ca mâine o să vedeţi şi pe nenea Dumitrache închis la spătărie şi bătut la tălpi.

— Pune-ţi pofta-n cui, nene Tudorică, răspunse Dumitrache cu nepăsare. Mi-am luat eu măsurile mele, adaose el. Cum oi duce pe ciocoaica[1] acasă, îmi strâng catrafusele (bagajele) şi o apuc la sănătoasa.

— Iar până atunci să bem vinişorul care ni l-ai făgăduit! exclamară mai mulţi dintre feciori, lingându-şi buzele de pofta băuturii.

— Da! da! să bem, de ce nu? zise Dumitrache trântind pe pat un dodecar. Iată, băieţi, din partea mea, adăugă el. Mai puneţi şi voi ceva şi să-i tragem o mâncare de cârnaţi şi o băutură de vin, să ne ţiuie urechile.

— Aferim, Dumitrache, aferim! exclamară toţi ciocoii deodată; apoi doi dintre dânşii, luând banii, se duseră să cumpere vin şi cârnaţi.

În fine, aceste demoralizate slugi mâncară şi băură câtva timp, iar după ce se cam ameţiră de vin începură a petrece pe socoteala stăpânilor lor.

— Ce am auzit, mă Gheorghe, că stăpânu-tău se ţine cu sorăsa? Adevărat este, mă, ori minciuni?

— Foarte adevărat; ba încă îi toacă starea mai rău decât o tălaniţă de cârciumă.

— Dar stăpânu-tău cum merge cu cărţile? zise Ioniţă îndreptându-se către feciorul vornicului I... F..

— Rău, nenişorule, rău de tot. A rămas sărac lipit; n-are nici cu ce să plătească imiclicul[2] slugilor.

---

[1] Boierii numesc pe slugi ciocoi, iar slugile dau acest epitet boierilor. (n. N. F.)

[2] Porţia de pâine şi mâncare ce se dă slugilor pe fiecare zi. (n. N. F.)

— Dar bine, mă, ce a făcut atâta bănet ce i-a rămas de la tată-său?

— A dat tot în cărţi.

— Da' stăpână-ta, mă Tomo, cum merge?

— Foarte bine; în lume se arată că este cea mai evlavioasă muiere, parc-ar fi o călugăriţă; dar într-ascuns joacă pe bietul cucon tontoroiul.

— Ai, fugi de-aci, nu te cred!

— Crede ce-ţi spun eu; a prins-o alaltăieri cu hatmanul Cărăbuş.

— Ce spui, mă Tomo!... Ei, şi cum a prins-o?

— Cuconul aflase de mult vicleşugurile ei şi se prefăcea că nu ştie nimic; ba încă a chemat pe hatmanul Cărăbuş şi i-a zis să-i lase femeia în pace, căci, la dimpotrivă, îi va face una de-l va pomeni cât va trăi.

Hatmanul, luând toate acestea drept glume, îşi urma dragostea cu cucoana, ca şi mai nainte, dar o păţi cât se poate de bună.

Cuconul scoase vorbă afară că pleacă la o moşie, tocmai peste Olt şi, ca să dea şi mai mult crezământ acestei născociri, chemă pe vizitiu şi, faţă cu cucoana, îi porunci să dea careta la neamţ s-o dreagă, să potcovească caii şi să ungă hamurile. Când toate acestea fură gata, porunci să-i frigă un curcan, să-i cumpere icre, licurini şi ghiudemuri; umplu şi câteva clondire cu vin şi rachiu şi le puse la scatolcă; în sfârşit făcu atâtea pregătiri, încât nimeni nu se mai îndoia despre călătoria sa; iar după aceea se sui în caretă şi plecă. Cucoana, cum îl văzu ieşit pe poartă, scrise un răvaş hatmanului Cărăbuş, ca să vie îndată. Hatmanul veni şi petrecu toată ziua în oftări şi îmbrăţişări; iar colea, pe la douăsprezece ceasuri[1] se dezbrăcă de hainele sale şi se îmbrăcă cu anteriul de noapte al cuconului; apoi, după ce-şi aprinse un ciubuc cu caimac şi trase dintr-însul de câteva ori, se sui în pat lângă cucoana. Dumnezeu însă nu-i ajută,

[1] Opt şi jumătate europeneşti. (n. N. F.)

căci tocmai când era dragostea mai mare se pomeniră cu cuconul în mijlocul iatacului cu un iatagan în mână, parcă ieşise din pământ. Bietul Cărăbuş înmărmuri de frică; iar cucoanei îi veni isterico. Cuconul stete puţin pe gânduri, apoi zise:

”Bine, măi Cărăbuş, astfel răsplăteşti tu prieteşugul şi încrederea mea? Nu ţi-am zis eu şi mai deunăzi să-ţi bagi minţile-n cap şi să-mi laşi nevasta-n pace?... Nu răspunzi nimic? Aşteaptă, dar, hoţ de cinste căsnicească, că te-oi învăţa eu minte.“

Zicând aceste vorbe, deschise uşa puţin şi începu să strige:

— Gheorghe, Ioane, Iordache!...

N-apucă să sfârşească şi numaidecât veni vătaful, vizitiul şi doi ţigani.

— Ce poruncеşti, cucoane? ziseră ei, intrând în casă, somnoroşi şi zăpăciţi.

— Luaţi pe cuconaşul ăsta şi duceţi-l în sacnasiu.

— Numaidecât, cucoane.

Ei luară pe bietul Cărăbuş de subţiori şi-l duseră târâş-grăpiş în sacnasiu.

Cuconul, rămânând singur cu cucoana, încrucişă mâinile la piept şi clătinând din cap îi zise:

— Bune sunt astea, Elencuţo dragă? Asta este răsplătirea care-mi dai pentru străduniile mele, pentru dragostea mea? Să piei din casă, tălaniţo, căci, pe viul Dumnezeu, te omor...

După aceea trecu în sacnasiu înfuriat şi trase o bătaie ţeapănă lui Cărăbuş, apoi îl despuie în pielea goală, îl unse cu păcură peste tot trupul şi după ce-i puse o pereche de coarne închise cu lacăt, ca să nu le poată scoate, îi dete brânci din curte afară.

Era pe la un ceas de noapte. Lumea furnica pe drum. Cum văzu dar pe hatmanul negru ca un bivol şi cu coarnele-n cap, începu a-i da cu huideo, încât bietul om, nemaiştiind ce să facă, o luă la fugă şi se ascunse sub podişca de la Sfântul Ilie după Podul Calicilor; dar nici acolo nu-l lăsară în pace câinii mahalalei prin lătratul şi urletele lor cele grozave.

În sfârşit, ieşi de sub podişcă şi porni către streajă la o vie a sa, ca de acolo să trimită să-i aducă haine de primeneală şi celelalte.

Ajungând la vie, începu a bate cu tărie în uşa vierului, care, aflându-se tocmai în somnul dintâi şi nevoind să se scoale, trimise pe un argat să vadă cine bate la uşă. Argatul, după ce se scărpină în cap de mai multe ori, se duse să deschidă uşa; dar cum văzu pe hatmanul în starea în care se afla, începu să zbiere ca un năbădăios şi închise uşa cu repeziciune.

— Dar ce ai, mă, neghiobule? strigă vierul, supărat că-şi stricase somnul.

— Ce să am; iaca a venit dracul să ne ia.

— Ba te-o lua pe tine, nevoiaşule. Deschide uşa, auzi tu, şi vezi cine este?

— Da' nu ţi-am spus, măi omule, că este dracu?

Vierul sări necăjit din pat şi, îmbrâncind pe argat, zise:

— Cine bate la uşă?

— Eu, Ioane!

— Cine eşti tu? Răspunde!

— Sunt stăpânul tău, nu mă cunoşti?

Vierul deschise uşa, dar o închise iarăşi cu repeziciune, crezând că a văzut pe dracul în adevăr.

— Ci deschide o dată, mă Ioane, nu mă ţine în frig.

— Nu deschid eu dracului.

— Dar eu sunt stăpânul tău, nu sunt dracul. Deschide că mor de frig.

— Nu deschid, că eşti dracul cu glasul boierului.

În sfârşit, după mai multe zbuciumări, vierul îi deschise uşa şi îl primi în casă; iar după aceea puse cazanul pe foc şi-l îmbăie ca pe-un copil mic, apoi trimise la curte să-i aducă haine şi un fierar, ca să-i scoată coarnele.

— Ce spui tu, mă Tomo! — exclamară ciocoii cu mirare — sunt astea adevărate?

— Adevărul curat, fraţilor.

— Bre! dar asta seamănă a basnu.

Abia se terminase povestirea aceasta şi deodată intră un seimean spătăresc şi zise cu glas răsunător:

— S-a spart teatrul, copii; aide, ieşiţi de strângeţi caleşcile stăpânilor voştri!

Un om onest s-ar fi scandalizat privind pe acele slugi neruşinate cu ce grabă se dezbrăcau de hainele boierilor şi cum se sileau a le scutura de praf şi a le netezi, ca să nu se cunoască reaua întrebuinţare ce suferiseră ele în timpul reprezentării.

În fine privitorii se duseră toţi pe la casele lor; teatrul se închise şi totul intră într-o perfectă linişte.

CUPRINS

Capitolul XXIV
COCHII VECHI

Costea Chiorul, primind biletul lui Păturică despre care am vorbit într-unul din capitolele precedente, se îmbrăcă în grabă cu giubeaua şi, luând de pe masă un catastih de dare şi luare, se duse cu mare iuţeală ca să se întâlnească cu complicele său.

Ajungând la poarta caselor postelnicului, îşi ridică gulerul giubelei în sus şi lăsă caucul pe ochi, ca să nu fie cunoscut de slugile curţii; apoi, după ce aruncă o privire repede peste toată curtea şi se asigură că nu l-a văzut nimeni, intră în galeria beciurilor de sub case şi de acolo în odaia lui Păturică.

Ciocoiul se afla în momentele acelea răsturnat pe pat şi absorbit în meditaţiuni; dar cum auzi zgomotul uşii şi văzu pe Costea intrând, se sculă de pe pat ca să-l primească.

— Bine ai venit, chir Costeo, îi zise el cu un surâs silit.

— Bine te-am găsit, cucoane Dinule, răspunse şiretul neguţător, compunându-şi trăsăturile feţei după împrejurare.

— Ia spune-mi, cum mergi cu alişverişurile?

— După vremi, cucoane Dinule.

— Ştii la ce te-am chemat?

— Nu ştiu, dar îmi închipuiesc că pentru răfuirea socotelilor dintre noi.

— Bravo, chir Costeo!... Ai ghicit. Să începem dar!

— Să începem!

Ciocoiul închise uşa pe dinlăuntru şi, scoţând un catastih dintr-un sipet, zise lui Costea:

— Să paravalisim mai întâi condeiele ca să vedem dacă se potriveşte catastihul meu cu al dumitale.

Costea deschise catastihul său şi citi toate târguielile făcute de chera Duduca şi de postelnicul. Păturică, văzând că se potriveşte cu însemnarea sa, zise cu aer de încredere:

— Destul, chir Costeo, nu mai citi că te cred; apoi, scoţând de sub brâu două hârtii îndoite, zise: Iată foaia de socoteală iscălită de dumneata; iată şi teşchereaua prin care faci cunoscut că toată marfa vândută ai primit-o înapoi prin mine.

— E foarte adevărat.

— Ei, chir Costeo, ia spune-mi acum, cât o să-mi ceri la sută pentru că ai luat parte la acest alişveriş (daraveră) prefăcut?

Costea începu să-şi răsucească mustaţa cam pus pe gânduri, apoi, după ce privi pe ciocoi cu un zâmbet perfid, zise:

— Să împărţim pe din două.

— Ce ai zis?... Pe din două?...

— Da! pe din două.

— Dar bine, asta-i furtişag, nu mai e neguţătorie.

— Ba furtişag, nu glumă; cu osebire numai că hoţul cel mai mare nu sunt eu, ci domnia ta şi chera Duduca.

Păturică, neaşteptându-se la atâta obrăznicie din partea lui Costea, se cam uimi, dar venindu-şi în sine, zise:

— Ia lasă glumele la o parte, chir Costeo, şi spune-mi cu ce te mulţumeşti pentru trebuşoara aceasta?

— Am zis o dată.

— Dar bine, măi omule, nu e prea mult? Să-ţi dau douăzeci şi cinci la sută.

— E prea puţin, cucoane Dinule. Asta-i treabă de puşcărie şi dumneata scapi cu una cu alta, dar pe mine mă dă prin târg cu capul ras şi mă duce la ocna părăsită.

— Ei bine, fie treizeci; fie treizeci şi cinci!?

— Ştii ce, cucoane Dinule, adu mâna-ncoa; patruzeci la sută şi să nu mai fie vorbă.

— Fie precum zici, adăugă Dinu, gândindu-se la ocna părăsită.

Fanariotul scoase banii ca să răfuiască socoteala, dar Păturică îl întrerupse zicând:

— Dar bine, despre moşii nu-mi vorbeşti nimic?

— Asta-i altă treabă. Dă-mi lei zece mii ce am cheltuit în ruşfeturi şi iată zapisul adeverit de măria sa şi de hătmănie.

— Dar ia spune-mi, cui ai dat acele ruşfeturi?

— Am dat, mă rog dumitale bun, lei cinci mii starostii de neguţători[1], ca să nu amâne vânzarea. Am dat lui telal-başa lei 1.500, ca să nu strige prin toate răspântiile, căci mă temeam să nu iasă muşterii mulţi, să ne strice chilipirul. E!... am dat zarafului (casierului) de la Cochii vechi lei una mie, ca să nu-mi facă zădufuri (greutăţi) la numărătoarea banilor; două mii de lei am dat havaietul mezatului, iar ceilalţi cinci sute i-am dai bacşiş iamacilor şi calemgiilor. Fă acum socoteală şi vezi.

— Bine, fie precum zici. Adu şaptezeci pungi de bani şi zapisul moşiei.

— Bucuros, bei-mu. Şi pe dată îi numără banii, dându-i şi zapisul în mână.

[1] Starostea de neguţători era ales dintre boiernaşi: el prezida adunarea neguţătorilor ce formau pe atunci Cochii vechi sau Trib. de Comerţ şi avea dreptul să poarte barbă. (n. N. F.)

— Acum să vorbim despre celelalte două moşii ale postelnicului ce se vând mâine la Cochii vechi.

Costea scoase orologiul şi, văzând că arată 4 ore turceşti, zise:

— Pe mâine, cucoane Dinule, căci e cam târziu şi mă ia straja.

— Dar unde ne vom găsi mâine?

— La Cochii vechi.

— Bine!

A doua zi era să se facă mari vânzări prin mezat. Starostea de neguţători venise foarte de dimineaţă la stărostie şi, ca un bun amploiat ce era, îşi puse în regulă hârtiile tuturor obiectelor ce erau să se vândă în acea zi. Neguţătorii ce compuneau consiliul stărostiei erau aleşi dintre lipscani, giuvaiergii, argintari şi cojocari subţiri, oameni cu cunoştinţe speciale despre preţul obiectelor ce se vindeau la mezat.

În ziua aceea erau puse spre vânzare mai multe moşii, între care figurau şi cele două ale postelnicului Andronache Tuzluc; patru vii lucrătoare, două vii părăginite, şase perechi de case, diamanticale şi blănării.

Vânzarea începu de la haine şi giuvaiericale. Aerul răsuna de glasul cel tare şi ţipător al telalilor, care făceau din *caraghioslâc* şi datoria funcţiunii lor un ce identic. Aceşti oameni fără pudoare, cei mai mulţi armeni şi greci de origine, voind să dea un aer comic meseriei lor, străbăteau piaţa, făcând gesturi comice şi strigând din toată puterea plămânilor:

— "Două sute de lei binişul boierului X...; o sută de lei maloteaua cucoanei E... Areci?!... Areci?!... o dată; de două ori...; cine dă mai mult?"

Era foarte trist pentru un om cugetător a privi cum aceste obiecte de mare preţ treceau din stăpânirea boierilor într-a ciocoilor procopsiţi de dânşii, care le cumpărau cu preţuri foarte scăzute şi le plăteau cu banii furaţi de la stăpânii lor.

Printre mulţimea de curioşi adunată acolo mai mult ca să-şi

petreacă timpul decât spre a cumpără ceva de la licitaţie, figura şi Costea Chiorul împreună cu Păturică. Ei şezură câtva timp liniştiţi; dar când veni rândul moşiilor a se striga la mezat, Costea zise lui Păturică:

— Cucoane Dinule, facem vreo trebuşoară astăzi?

— Mă mai întrebi? doar n-oi fi venit aci de florile mărului.

— Aşa cred şi eu; dar voiam să ştiu, căci mai am şi alte trebi de făcut.

— Ei bine, ia spune-mi, ce o să-mi ceri ca să-mi cumperi moşiile stăpânului meu?

— Cinci la pungă, după învoiala cea veche.

— Te-ai dedulcit de la moşia Răsucita, dar nu este în toate zilele Paşti.

— Ei bine, fie patru.

— Aşa îmi mai vine la socoteală.

— Să facem înscrisurile?

— Să le facem!

Costea intră într-o prăvălie şi făcu înscrisul acesta:

Două moşii şi anume: Plânsurile şi Chinuielile din sud Buzău, ale postelnicului Andronache Tuzluc, le-am cumpărat pentru dumnealui marele pitar Dinu Păturică şi cu banii dumisale, iar eu sunt numai vechil din parte-i. 1818, sept. 23.

Costea bogasierul.

— Poftim, boierule, zise Costea, dând înscrisul în mâna lui Păturică; dă-mi acum banii şi lucrul e isprăvit.

— Ce bani îmi ceri, nu ştii că sunt sameş la hătmănie? Vino mâine să-ţi dau teşcherea că s-a primit preţul acestor moşii.

— Voi face precum porunceşti.

După ce aceşti tâlhari puseră la cale neruşinoasa lor speculaţie, se despărţiră. Păturică se duse la hătmănie, iar Costea rămase la Cochii vechi, ca să cumpere moşiile.

Capitolul XXV
MAREA HĂTMĂNIE

CUPRINS

Hatmanul cel mare era executorul tuturor decretelor domneşti şi al hotărârilor Divanului relative la împliniri de datorii, clironomii, vânzări de moşii, case şi alte de felul acesta. Hatmanul mai era dator a înfăţişa pricinile de judecăţi înaintea Divanului. În cazul acesta, el sta pe picioare ţinând în mâini un baston de argint, semn al dregătoriei sale; iar când părerile boierilor divăniţi erau împărţite, lua şi el parte în dezbatere deopotrivă cu judecătorii.

Personalul cancelariei acestei autorităţi era compus de un sameş, însărcinat cu păstrarea banilor ce se depuneau acolo şi cu ţinerea corespondenţei, un condicar şi câţiva scriitori, şase zapcii pentru împliniri de bani şi înfăţişări de pricini în Bucureşti şi câte unul din fiecare judeţ, tot cu asemenea îndatoriri. Osebit de aceştia, hătmănia avea un steag de slujitori şi mumbaşiri[1], cu care se slujeau la împliniri de bani şi execuţiuni.

Localul se compunea din opt camere, ce formau o casă cu două rânduri; în rândul de jos şedeau slujitorii şi mumbaşirii, iar în cel de sus era cancelaria hătmăniei, aşezată în felul acesta: una din cele mai luminoase camere era destinată pentru marele hatman, alta pentru sameşul împreună cu ceilalţi amploiaţi ai săi, iar în celelalte două se păstrau banii împliniţi şi obiectele de preţ lăsate în depozitul hătmăniei.

Odaia hatmanului avea un pat lung înfundat şi împodobit cu aşternuturi de cele obişnuite pe timpul de atunci; mai avea şi câteva scaune pentru trebuinţa persoanelor ce veneau să reclame ajutorul acestei dregătorii în diferitele lor interese.

Mobilierul sămeşiei se compunea dintr-un pat foarte mic, pe care şedea sameşul, şi o masă rotundă, pe care scria el.

[1] Mumbaşirii erau pe atunci aceea ce este astăzi execuţiunea poliţienească. (n. N. F.)

Lângă unul din pereţii camerei se afla o laviţă lungă pe care şedeau logofeţii şi iamacii trebuincioşi pentru scrierea poruncilor şi trecerea în condici a banilor hătmăniei; iar în fundul acestei camere erau două lăzi vechi, pe care şedeau câţiva copii luaţi pe pricopseală şi se exersau la scris după modelul acesta:

"Cel ce nu se sileşte la învăţătură şi e cu gândurile zburatice, aceluia poţi să-i zici carne cu ochi, iar nu om. I proci[1]".

Pe la două ore turceşti[2] un zgomot ce se făcea prin curtea hătmăniei anunţa venirea iamaşului la cancelarie. Condicarul, logofeţii şi iamacii, înştiinţându-se despre aceasta, îşi strânseră giubelele la piept şi, punând mâna dreaptă deasupra inimii, primiră pe boierul sameş cu capetele plecate până la pământ.

Cum intră sameşul înlăuntru, îşi scoase giubeaua şi o dete unui slujitor, care o scutură şi o puse pe un scaun; alt slujitor îi trase din picioare cizmele cele roşii de piele de ţap; iar după aceea sameşul se sui în pat şi scoase dintr-o mică lădiţă câteva plicuri pe care le puse pe mica sa mescioară şi începu a le desface pe rând şi a căuta printr-însele cu o nerăbdare văzută.

Hârtia ce căuta el era o jalbă dată de banul R. G. către principele Caragea în pricina unei pietre mari de smarand care, fiind pusă în păstrarea unui bancher şi mai în urmă la hătmănie, se schimbase prin vicleşug şi se pusese alta proastă în locul ei.

Dinu Păturică, în calitatea sa de sameş al hătmăniei, cunoştea foarte bine istoria schimbării acelei pietre, căci era el însuşi autorul acelei hoţii; voind însă a ridica deasupra sa responsabilitatea acestei fapte, scoase călimările de la brâu şi scrise mitropolitului pitacul acesta:

"Cu fiiască evlavie sărut blagoslovitoarea dreaptă a prea sfinţiei tale, părinte mitropolite.

---

[1] *I proci (slav.)* — şi aşa mai departe.

[2] Două ore turceşti fac nouă şi jumătate europeneşti. (n. N. F.)

Din cuprinderea acestei jălbi ce a dat către măria sa, dum-(nealui) biv-vel-ban R... G... pentru o piatră verde, care fiind în depoziton la mai multe mâini, se zice că s-ar fi schimbat, punându-se în locul ei alta mincinoasă.

Ci dar din porunca gospod[1], iată trimit prea sfinţiei tale acea piatră, ca să aibi în păstrare şi să am sinetul sfinţiei tale de primirea ei.

Şi sunt al sfinţiei tale plecat fiu sufletesc şi slugă,

Vel-hatman"

Acest pitac fu înfăţişat marelui hatman, care îl subscrise fără cea mai mică observaţiune şi ordonă să-l trimită la Mitropolie, împreună cu piatra cea mincinoasă.

În momentul când Păturică ieşea din camera hatmanului, plin de bucurie că se pusese în siguranţă despre relele urmări ce ar fi putut să aibă hoţia sa, i se prezentă înainte un individ care, după îmbrăcăminte şi alte amănunte, semăna a fi boier de ţară.

Noul venit se apropie de Păturică, făcând neîncetat complimente silite, iar când ajunse în apropierea cuvenită, scoase din buzunar o jalbă şi o dete în mâna lui.

— Ce ceri, boierule, printr-această jalbă? zise Păturică cu aer de autoritate.

— Cer de la cinstita hătmănie să-mi slobozească lei şase mii, preţul viei mele, ce s-a vândut la Cochii vechi de bună voia mea.

— Aşa este, boierule, precum zici, răspunse Păturică, dând fesul pe ceafă şi scărpinându-se în cap cu nepăsare, dar poate să se ivească ceva datornici şi noi trebuie să cercetăm cu băgare de seamă această madea, ca să nu cădem în răspundere.

— Şi în cât timp s-ar putea săvârşi aceste marafeturi ale cinstitei hătmănii?

— Se cere timp îndelungat, bei-mu. Trebuie să strige pristavul

[1] Domnească. (n. N. F.)

în Bucureşti, să facem un tacâm de pitace către zapciii hătmăneşti de prin judeţe şi, dacă, după o lună de la darea acestui nezam[1], nu se va arăta nici un datornic, vino să-ţi primeşti banii.

— Dar banii aceştia îmi trebuiesc acum, căci sunt fără huzmet de atâta timp şi n-am cu ce să-mi hrănesc nevasta şi copiii.

— Asta nu este treaba mea. Un slujbaş credincios trebuie să se supuie *nezamului*.

— Aşa este, boierule, răspunse jăluitorul, punând cu mare iuţeală douăzeci de rubiele sub hârtiile sămeşiei, dar când vei vrea dumneata, treaba se face, căci, slavă Domnului, nu sunt om pierdut.

Păturică, care întrecea la vedere chiar pe Argus, nu numai că văzu rubielele, dar putu chiar să le numere din vedere, cu toată iuţeala ce întrebuinţase jeluitorul în punerea lor sub hârtii; se prefăcu însă că nu vede nimic, apoi luând un aer mai blând zise:

— Aidea; fie după voinţa dumitale; o să-ţi fac acest hatâr, şi de voi păţi ceva, vei da seama la Dumnezeu. Logofete Radule, adăugă el, întorcându-se către subalternii săi, ia condica de amaneturi şi trece banii boierului la partida plăţilor. Iar el se sculă din pat şi se duse în cămară, de unde se întoarse peste puţin cu o pungă pecetluită; puse pe jăluitor să subscrie de primirea banilor, iar după aceea îi dete punga zicând:

— Iată, boierule, banii dumitale, astfel precum i-am primit de la stărostie. Priveşte bine pecetea; vezi de are vreun cusur, ca să nu avem vorbe la urmă.

Jeluitorul luă punga şi ieşi plin de încredere că a scăpat numai cu cele douăzeci de rubiele ce dăduse sameşului; dar se amăgea, căci abia ce ieşi din cancelaria hătmăniei, fu înconjurat de condicari, logofeţi, iamaci şi slujitori. Condicarul cerea să-i plătească pentru trecerea în condică; logofeţii pentru tacâmul de pitace ce erau să se scrie, dacă s-ar fi ivit vreo pretenţiune asupra banilor ce

[1] *Nezam* — regulă, ordin sau lege. (n. N. F.)

primise, iar iamacii şi slujitorii, negăsind alt pretext ca să scoată şi ei ceva din punga nenorocitului împricinat, cereau în numele protectorilor lor. Unul zicea: "Dă-mi şi mie ceva, căci sunt al marelui hatman"; altul: "Dă-mi, căci sunt luat pe pricopseală de dumnealui sameşul" etc.

În fine, după ce astupă gurile tuturor acestor obraznici şi demoralizaţi amploiaţi, părăsi localul hătmăniei blestemând şi dând tuturor răilor pe toţi amploiaţii ţării care, în loc să protege societatea de la care se nutresc şi se înavuţesc, o speculează ei înşişi şi o pun la disperare prin neterminatele lor şicane.

Dar nenorocirea bietului om nu era încă completă, căci Păturică, ca hoţ perfect ce era, nu făcea niciodată hoţia pe jumătate; el lua acasă la dânsul toţi banii ce se depuneau în păstrarea hătmăniei, şi-i schimba la Costea Chiorul pe bani tăiaţi sau calpi, iar după aceea cosea pungile într-un chip cum să nu rămâie nici o urmă de violare.

Jeluitorul, dar, ajungând acasă, deschise punga şi găsi banii pe deplin, dar când îi trase la cumpănă îi găsi pe unii lipsă, iar alţii calpi şi fără nici o valoare. Sărmanul om, văzându-se furat în toate modurile, oftă din adâncul inimii, dar nu luă nici o măsură contra despoitorilor săi, căci atunci, ca şi în timpul de astăzi, amploiaţii furau sub protecţiunea legilor.

Dar în hătmănie nu se depuneau numai bani, ci de multe ori se lăsau în păstrarea ei diamanticale şi alte obiecte de mare preţ, pe care Păturică le falsifica în folosul său şi în paguba acelora ce căutau asigurarea averii lor la un guvern corupt până la măduva oaselor.

În ziua aceea mai veniră şi alţi nenorociţi împricinaţi, pe care Păturică îi jefui binişor şi fără cea mai mică mustrare de conştiinţă; iar după aceea îşi puse işlicul său în cap şi giubeaua pe umeri şi plecă foarte vesel de câştigul său din acea zi.

Ajungând acasă, la dânsul, o altă bucurie neaşteptată era aproape să zdrobească mica sa inimă. Costea Chiorul izbutise a

cumpăra cele două moşii de la mezat şi-i trimisese un răvaş prin care îl înştiinţa despre aceasta. Un alt răvaş de la Duduca îl vestea despre fuga lui Caragea.

Aceste două ştiri importante făcură pe ciocoi să se exalteze de bucurie, şi iată cauza: de la scena întâmplată în teatru, când acei doi condicari descoperiseră postelnicului Andronache toate hoţiile lui, postelnicul, deşi nu crezuse că un copil sărman, crescut şi înaintat de dânsul, ar fi putut să ajungă până la gradul de a-l sărăci şi a-l necinsti, cu toate acestea o mică bănuială tot rămăsese în sufletul lui.

Păturică, însă, simţise furtuna ce se ridica asupra capului său şi luase măsuri de asigurare atât de bune, încât pe cale legală ar fi putut să se împotrivească la toate prigonirile ce i-ar fi venit din partea stăpânului său; dar postelnicul era favorit al lui Caragea şi acest din urmă ştia pe dinafară celebrul "*L' état c'est moi*" al lui Ludovic al XIV-lea; n-avea dar decât să primească o reclamaţie în contra lui Păturică şi l-ar fi aruncat în ocna părăsită pe toată viaţa.

De aceea, faimosul nostru ciocoi, cum citi răvaşul Duducăi, zise în sine cu un fel de aprindere:

"Caragea fuge! adevărat să fie oare? O! de s-ar adeveri aceasta, aş crede că Dumnezeu îl îndeamnă să fugă, numai ca să scap de ocnă şi să mă fac boier mare. Cu starea fanariotului am sfârşit; mâine îi voi lua şi amoreaza şi atunci solia mea în casa fanariotului va fi împlinită cu desăvârşire."

Capitolul XXVI
O SCENĂ DRAMATICĂ

CUPRINS

Principele Caragea, văzând că peţitorii de domnie aţâţaseră asupră-i ura regealurilor, înştiinţat iarăşi din corespondenţele ce ţinea cu Ţarigradul că Alesandru vodă Şuţu era aproape să ia domnia ţării, hotărî a fugi în Europa, împreună cu familia şi comorile ce adunase din sudorile de sânge ale nefericiţilor români.

Temerea însă ce avea de a nu descoperi sultanul fuga sa şi a trimite oştiri să-l prindă îl făcea să ascundă acest secret de toată lumea; şi, ca să amăgească şi mai bine pe inamicii săi din ţară, aduna Divanul în toate zilele şi dezbătea proiecte de reforme, întocmai ca un domn suit pe tron de câteva zile.

Cu toate acestea, conferinţele secrete ce ţinea cu consulul rusesc şi austriacesc, neobişnuita activitate ce se urma în serviciul său particular, iar mai cu seamă desele intrări şi ieşiri din palat ale celor mai însemnaţi capitalişti ai oraşului deşteptară bănuielile poporului care, deşi vedea în toate acestea apropierea unui eveniment, dar neputând să-l ghicească, se mulţumi a-l comenta fiecare după capacitatea şi interesele sale.

Astfel se afla starea lucrurilor cu câteva zile înaintea fugii lui Caragea.

La 29 septembrie 1818 Caragea pofti la curte pe toţi boierii şi le vorbi cu multă graţie, iar după săvârşirea ceremoniei sărutării de mână[1] se puse în butca sa de călătorie şi plecă, fără să spuie cuiva unde se duce şi când o să se întoarcă.

---

[1] Acest vechi, dar umilitor obicei s-a desfiinţat de principele Alesandru Ghica prin ofisul de mai jos:

"Noi, Alesandru Dimitrie Ghica voievod, cu mila lui Dumnezeu domn a toate Ţărei Româneşti.

Vechiul obicei a fost consfinţit sărutarea de mână ca un deosebit semn de cinste şi de supunere către domnul ţării.

Patru ore în urma acestui eveniment, pe toate zidurile Bucureştilor era lipit pitacul acesta:

"Cu mila lui Dumnezeu, io Ioan George Caragea voievod i gospodar zemli vlahscoe[1]*,*

Dumneavoastră veliţilor boieri ai Divanului domniei mele

Cum veţi primi acest pitac al domniei mele, să vă adunaţi la Mitropolie şi să faceţi cunoscut tuturor boierilor hale şi mazili[2] *că eu am lăsat scaunul domniei pentru scoposuri ce numai mie mi se cade a le şti; iar după aceea să alcătuiţi căimăcămie şi să căutaţi trebile ţării cu osârdie şi dreptate; şi pentru o mai bună pază a liniştii locuitorilor, să faceţi mehtup*[3]*, către muhafizii*[4] *serhaturilor după marginea Dunării, ca să vă dea ajutorul trebuincios.* Tolico, pisah, gospod s vami![5]

Leat 1818, luna septembrie, 29

L.P.
George Caragea"

Această înştiinţare, ce da pe faţă un secret politic care turmentase câtva timp pe toţi locuitorii Bucureştilor, fu citită cu mare

---

Socotind domnia mea drept destoinică dovadă de acel cuvenit respect îndeplinirea datoriilor din partea fieştecăruia, supunerea la pravili şi la poruncile stăpânirii şi adevărata dragoste către persoana noastră, care nu suntem la îndoială că se vor păzi cu scumpătate de către toţi,

Noi desfiinţăm pe viitorime acel obicei al sărutării de mână.

Sfatul Administrativ este poftit a da această a noastră domnească punere la cale în cunoştinţa obştii.

(Subscris) *Alesandru Ghica vv*,

Anul 1834, iulie 21, nr. 5, oraşul Giurgiu." (n. N. F.)

[1] Şi domn al Ţării Valahiei (*slav.*)

[2] Hale şi mazili se înţelege boieri în funcţii şi fără funcţii. (n. N. F.)

[3] *Mehtup* — raport, arătare sau petiţie. (n. N. F.)

[4] *Muhafizi* — guvernatori militari ai fortăreţelor de pe malul Dunării. (n. N. F.)

[5] Deci, am scris Dumnezeu cu voi (*slav.*)

lăcomie; dar impresiunea ce produse ea fu deosebită; boierii care nu luaseră slujbe în timpul acestui domn se bucurau, crezând că succesorul lui se va purta mai bine cu dânşii; favoriţii îşi smulgeau perii din cap de disperare, căci prin căderea protectorului lor pierdeau pentru totdeauna acele huzmeturi grase ce le înlesneau o viaţă de satrapi[1]. Numai neguţătorii şi clasele muncitoare primiră noutatea fugii lui Caragea cu indiferenţă; şi aveau dreptate, căci ei, ca victime seculare ale lăcomiei domnilor fanarioţi, se interesau foarte puţin a şti dacă asupritorul lor se numeşte Caragea sau Şuţu.

Din toţi locuitorii oraşului Bucureşti numai doi indivizi împingeau simţământul întristării şi al bucuriei până la extremitate. Aceştia erau postelnicul Andronache Tuzluc şi Dinu Păturică. Cel dintâi, după o viaţă de sultan ce trăise atâta timp, se deştepta acum într-o mizerie completă. Sărmanul om!... în viaţa lui semănată cu atâtea plăceri, nu cutezase niciodată a se gândi că fericirea o să-l părăsească vreodată.

Amici adevăraţi nu avea, căci în timpul trecutei sale fericiri întinsese mâna şi îşi deschisese punga numai desfrânaţilor şi linguşitorilor, iar pe oamenii cei oneşti îi tratase cu asprime şi dispreţ; încotro dar întorcea privirile, nu vedea decât visele sale cele de aur, ce îndulcise atât de mult trecutul vieţii sale, prefăcute acum într-o aspră mizerie, care-l strângea cu tărie în braţele ei cele topite de suferinţe.

O singură speranţă îi mai rămăsese, dar şi aceea nu era decât o nălucire amăgitoare. El îşi aduse aminte de Duduca şi de Păturică şi zise în sine cu un zâmbet plin de melancolie: “Dumnezeu m-a pedepsit în adevăr pentru păcatele mele, dar nu m-a părăsit cu totul. Pe Păturică l-am crescut în casa mea, l-am învăţat carte şi l-am procopsit. Pe Duduca am acoperit-o de dăruiri şi alte faceri de bine; ei dar se vor sili a mă face să uit pierderea trecutei mele fericiri”.

[1] Aici cu sensul de: a trăi ca un satrap, fără nici o grijă.

În momentul însă, când bietul fanariot cerca să se console de marea sa pierdere prin aceste amăgitoare iluziuni, uşa camerei se deschise şi intră un aprod al hătmăniei, care îi dete pitacul următor:

"M a r e a h ă t m ă n i e

Dumnealui postelnicului Andronache

Starostea de neguţători, prin anafora de la 27 ale curgătoarei luni sept., face cunoscut acestei hătmănii, că suma ce a prins din vânzarea moşiilor dumitale, şi anume Plânsurile şi Chinuielile, nu ajunge ca să plătească întreaga sumă ce eşti dator lui Costea bogasierul şi altor ipochimeni, cerere făcând ca să se vândă casa în care te afli locuind, ca prin tertipul acesta să se despăgubească toţi datornicii. Ci dar hătmănia te pofteşte ca să vii a sta în faţă la Cochii vechi unde este a se face vânzarea spre a nu-ţi rămânea cuvânt de tagă.

Vel-hatman procit[1] *vel-pitar*"

1818 sept., 30

Deşi prin acest pitac se dădea cea mai din urmă lovitură stării fanariotului, el însă îl citi cu sânge rece, apoi bătu din palme ca să vie sluga să-l îmbrace, dar nimeni nu se arătă; bătu de al doilea cu mai multă violenţă şi abia după trecerea de câtva timp se înfăţişă înainte-i un rândaş de la bucătărie.

La vederea acestui individ murdar, fanariotul se umplu de mânie, apoi zise slugii cu un accent brusc:

— Cine te-a trimis aici, mojicule, şi ce voieşti?

— Apoi, de, cucoane, auzii bătând din palme şi de, venii şi eu, că...

— Dar unde este arnăutul, jupâneasa, logofătul Dinu, ai? Unde sunt ei? De ce ai venit tu de la bucătărie să-mi îneci pieptul cu mirosul tău de ceapă?

[1] De asemenea (*slav.*)

— Aşa e, cucoane, ai dreptate, dar de, ştii, ca omul, n-am venit eu de florile mărului, o fi ceva la mijloc.

— Spune-mi curând, ce este?

— Apoi de, cucoane, ce să fie? Iaca au fugit toate slugile din curte şi am rămas numai eu singur-singurel...

— Cum se poate una ca aceasta?

— Ştiu şi eu, cucoane?

— Dar bine, cum au fugit ei fără să-şi primească simbriile?

— E, e! cucoane, dumneata să trăieşti, şi le-au primit, ba încă mai cu asupra.

Fanariotul, auzind aceste cuvinte, tresări ca un leu rănit fără veste; el îşi aduse aminte de cele ce-i spusese Gheorghe, vătaful său de curte, despre Păturică şi de vorbele celor doi condicari din teatru şi oftă cu amar, dar era foarte târziu; voind însă ca să afle până unde ajunsese laşitatea lui Păturică, se adresă iarăşi către slugă:

— Eu nu pricep numic din câte îmi spui; eşti beat?

— O fi ş-asta, cucoane, dar eu spun adevărul.

— Dar bine, cine le-a plătit simbria?

— Logofătul Dinu.

— Dar el n-are nici bani, nici poruncă din parte-mi să plătească.

— Să vezi, cucoane, cum merge şiretenia: logofătul Dinu s-a sculat de la cântatul cocoşilor şi ne-a spus că dumneata ai molfuzit; apoi ne-a întrebat ce simbrie avem să primim şi ne-a plătit la toţi, unora în bani gata, iar altora le-a dat lucruri de ale casei.

— Urmează până la sfârşit, zise fanariotul tremurând de mânie şi disperare.

— După ce a plătit la toţi, a scos armăsarii şi telegarii din grajd şi, punându-i la butca dumisale, ce era încărcată cu calabalâcurile sale, s-a pus într-însa şi a ieşit pe poartă; iar eu am rămas să-mi strâng mult-puţin ce am şi o să mă duc şi eu p-aci-ncolo.

— Destul, destul, ieşi afară!

Sluga ieşi; iar postelnicul se îmbrăcă singur numaidecât şi se duse la curtea domnească să întâlnească pe spătarul, ca să se plângă în contra hoţiilor lui Păturică, dar şi acolo îl aştepta o altă dezamăgire.

Obişnuit din timpul său de mărire ca toţi să-l salute şi să-l linguşească, credea, în vanitatea sa, că va fi tratat tot cu asemenea onor şi după căderea lui Caragea; dar se amăgea. Guarzii de la poarta domnească, care altădată îi făceau temenea până la pământ, acum nici că voiră a-l privi. Ajungând în anticamera căimăcămiei, întâlni mai multe grupe de boieri şi amploiaţi, dar ei, în loc să-l salute ca în trecut şi să-i facă acele linguşiri umilitoare, puseră capetele în jos şi se prefăcură că nu-l văd. În fine, intră în odaia spătarului, făcu o mulţime de temenele de tot felul şi pline de cea mai mare înjosire; dar spătarul, voind să-şi răzbune asupră-i pentru insolenţele ce săvârşea când se afla la putere, se prefăcu că nu-l vede şi începu a vorbi cu o altă persoană venită de mai nainte.

Acest rece dispreţ al spătarului încurcă în adevăr pe fanariot, dar nu-l descurajă; el făcu puţin zgomot, ca să atragă atenţiunea marelui funcţionar, care, voind să se desfacă de dânsul mai curând, îi zise cu nepăsare:

— Ce te aduce la mine, arhon postelnice?

— O mare nenorocire, efendi-mu.

— Nenorocire!... Şi chiar la dumneata, care eşti cel mai mare prieten al norocului! Asta nu e de crezut.

Fanariotul simţi toată greutatea acestor sarcasme, dar continuă povestirea nenorocirilor sale.

— Da, arhon spătare, adăugă el, o mare nenorocire, o tâlhărie nemaiauzită.

— Şi au cutezat tâlharii să calce casa unui... om ca dumneata? Curios lucru!

La aceste cuvinte fanariotul îngălbeni, căci înţelese tot veninul satiric ce conţinea într-însele, dar tăcu. Spătarul, însă, văzând cât

de mult lovise amorul propriu al bietului fanariot şi voind a-i face poziţiunea mai suferită, zise:

— Ia spune-mi, boierule, cunoşti pe hoţi?

— Da, arhon spătare; este vătaful meu de curte, pe care l-am scos din trenţe şi l-am procopsit.

— Şi cum se numeşte el?

— Dinu Păturică.

— Cunosc un om cu numele acesta, dar el este sameş la hătmănie.

— Acela este, nu te înşeli.

— Ei bine, ce voieşti să fac cu dânsul?

— Să-l bagi în puşcărie; să-i tai urechile nelegiuitului; să-l pui în ţeapă! zise fanariotul cu o agitaţiune ce-l făcuse să-şi piardă minţile.

— Asta este foarte lesne de făcut pentru un om ca dumneata, dar nu şi pentru mine.

— Dar de ce, arhonda?

— Pentru că Dinu Păturică este boier cu caftan şi se află în huzmetul ţării.

— Vasăzică, să rămân păgubaş?

— Ba nu, boierule, dar trebuie să luăm lucrurile cu uzul subţire şi, când voi dovedi că este adevărat ceea ce-mi spui, atunci îl voi pedepsi după vină. Atât deocamdată, şi lasă-mă, căci am treabă.

Fanariotul ieşi din odaie disperat de cruda ironie cu care fusese tratat de spătarul, şi se duse să prânzească la unul din amicii săi; iar după ce înnoptă, luă drumul ce ducea la chira Duduca, cu scop de a se consola prin graţioasele ei mângâieri de însemnatele pierderi ce suferise în aşa scurt timp.

Ajungând la poartă, bătu de trei ori, dar nimeni nu veni să-i deschidă. Supărat de această contrarietate, împinse cu tărie în poartă; ea însă de deschise foarte lesne. Intră înlăuntru tulburat de o mulţime de cugetări triste; privi ferestrele casei, dar în locul lumi-

nei ce altădată îi încânta vederile, de astă dată nu văzu decât un întuneric foarte gros. "Trebuie să fie şi aici o taină", zise el în sine, îndreptându-se către locuinţa Duducăi; dar în loc să fie primit de dânsa după obicei, îi ieşi înainte o ţigancă bătrână ţinând un sfeşnic în mână.

— Unde este cucoana Duduca, bre? întrebă fanariotul cu mânie şi impacienţă.

— S-a mutat d-aicea, cuconaşule.

— Când şi unde s-a mutat? Spune, cioară, degrab', că te omor!

— Spui, cuconaşule, mânca-te-aş.

— Spune curând!

— Astăzi a venit boieru' Dinu şi a vorbit ca vreun ceas cu dumneaei, apoi s-a dus şi după câtva timp ne-am pomenit cu vătaful de arabagii că vine cu şase care şi, încărcând tot din casă, a luat drumul spre Sfântul Nicolae din Ţigănie.

— Adevărat este ceea ce-mi spui?

— Foarte adevărat, cuconaşule.

— Dar Duduca ce s-a făcut după plecarea carelor?

— A mai şezut până a venit coconu' Dinu cu butca dumitale şi a plecat cu dumnealui.

— Ei bine, n-ai putut şi tu s-o-ntrebi unde se duce?

— Am întrebat-o, cucoane!

— Şi ce ţi-a răspuns?

— Mi-a spus că se duce să se cunune cu coconu' Dinu.

— Când?

— Astăzi!

— Unde?

— Nu ştiu!

— Spune, cioară, nu tăgădui, că-ţi răsucesc gâtul!

— Nu mă lua iute, coconaşule, că mă zăpăcesc.

— Spune-mi curând.

— La biserica Lucaci.

— La ce ceas?

— La douăsprezece din noapte, dar să nu-i spui, cucoane, că-mi pune coarnele.

Fanariotul privi orologiul şi, văzând că se apropia ora cununiei, ieşi pe poartă şi alergă cât putu ca să întâmpine răul.

Când ajunse la biserica Lucaci, ceremonia cununiilor era pe la temeiul ei, sau pe la "Isaia dănţuieşte", după cum zice proverbul. El intră în biserică numai în anteriu şi în fermenea, căci giubeaua şi-o scosese din cauza marii călduri. Faţa sa, de fel brună, devenise întocmai ca a unui faur de fier din cauza prafului ce se pusese pe dânsa în grozava alergare; ochii săi, altădată negri şi încadraţi cu un alb perfect, acum erau roşii ca sângele şi exprimau ferocia tigrului iritat până la cel mai înalt grad.

Cum intră în biserică, se repezi cu fuire asupra lui Păturică şi a Duducăi, care, văzându-l atât de mult iritat şi gata a-i sugruma cu mâinile sale cele robuste, intrară în altar şi se puseră sub apărarea inviolabilă a religiunii.

— A! a! tâlharilor, zise el. V-aţi ascuns în altar, ca să scăpaţi de furia mea; dar ştiţi voi, netrebnicilor, că sunt în stare să vă hrăpesc chiar din braţele lui Hristos, sau din ghearele Satanei, ca să-mi sting focul răzbunării în sângele vostru cel mârşav?! Şi, deodată cu vorba, se repezi spre altar ca să sfâşie victimele sale.

— Opreşte-te, boierule! strigară cu uimire preoţii, oprindu-i intrarea în altar.

— Daţi-mi pe nelegiuiţii care mi-au mâncat starea şi şi-au bătut joc de cinstea mea; daţi-mi-i, vă zic, căci în starea de apelpisie în care mă aflu, dau foc bisericii de se duce pomina. Şi voi veţi da seama înaintea lui Dumnezeu.

— Dar bine, boierule, ce rău ţi-au făcut aceşti oameni? spune să ştim şi noi!

— Ce rău mi-au făcut, ziceţi voi? Ei bine, ascultaţi şi veţi afla: El se numeşte Dinu Păturică şi e fecior de opincar. Eu l-am luat de

mic copil în casa mea; l-am crescut şi l-am procopsit, iar el drept mulţumire şi răsplătire, mi-a mâncat starea şi m-a lăsat în sapă de lemn. Pe dânsa am luat-o de asemenea în casa mea, am acoperit-o cu diamanticale, şaluri şi mătăsării ca pe o domniţă; dar ea, nemernica, s-a unit cu acel tâlhar şi, tocmai acum când îmi pusesem toată nădejdea într-înşii, ei mi-au luat tot din casă şi m-au părăsit. Acum dar, când cunoaşteţi nelegiuirea lor, daţi-mi-i, sau intru cu sila, trecând peste trupurile voastre.

O luptă grozavă se aţâţă între disperatul fanariot şi preoţi. Această luptă dură numai câteva minute, căci fanariotul, slăbit moraliceşte şi fiziceşte din cauza moliciunii şi a băuturilor ce-i dădea să bea vicleana Duduca, nu putu să reziste mult timp unei teribile crize morale; el dar ridică ochii către cer şi zise:

"Dumnezeule! m-ai pedepsit de ajuns pentru păcatele mele, nu mă lăsa nerăzbunat!" Apoi căzu jos, fără simţire, de unde nu se ridică decât ca să ducă înainte o viaţă mizerabilă. El era lovit de dambla şi-şi pierduse minţile.

Puţin în urma acestei scene, Păturică şi Duduca traversau uliţa Bălţăreţului ca să se ducă acasă la dânşii unde-i aştepta cina şi celelalte veselii nunţiale.

CUPRINS

Capitolul XXVII
BLESTEMUL PĂRINTESC

Scena întâmplată în biserica Lucaci produse un mare zgomot în societate. Câtva timp nu se vorbi decât de înnebunirea postelnicului Andronache şi mai cu seamă de mărturisirea lui, prin care declara pe Păturică de autor al tuturor nenorocirilor sale. Este însă un proverb românesc vechi care zice: "Timpul face şi desface". Societăţile umane, acest amalgam compus din fiinţe bune şi rele, înţelepte şi nebune, pline de curiozitate şi impasibile, bizare şi nătânge, de

multe ori se alarmează de fuga unui principe, de căderea unui popor în sclavie sau de falimentul unui bancher.

În asemenea cazuri, mulţimea se adună în grupe pe ulițe şi în locurile publice, raţionează asupra evenimentului, vorbeşte cu zgomot, declamă şi se înfuriază. Jurnaliştii fac articole fulgerătoare şi pline de semnul mirării şi al întrebării, prin care se silesc a da faptului o importanţă de o mie de ori mai mare decât este în realitate; dar pe dată ce trece timpul cerut pentru satisfacerea curiozităţii publice, o tăcere mormântală se răspândeşte asupra faptului; principele căzut rămâne cu oasele zdrobite de cădere, poporul sclav geme cu lanţul de braţe, iar creditorii falitului fraudulos se mulţumesc cu zece la sută din capete, fără ca societatea să se tulbure cât de puţin. Iată ce este societatea în vanitatea ei; de aceea Păturică, ca om înţelept ce era, lăsă lumea să vorbească ce-i va plăcea şi cât îi va plăcea, iar el îşi regulă casa şi interesele sale cât putu mai bine.

Starea lui se compunea din trei moşii, două vii şi o casă pe una din cele mai frumoase uliţe ale Bucureştilor. Dacă el s-ar fi gândit bine la nestatornicia şi ticăloşia lucrurilor omeneşti, negreşit că s-ar fi oprit aci şi ar fi petrecut o viaţă dulce şi liniştită; dar el era ambiţios şi ambiţiunea nu are margini. De ce folos ar fi fost viaţa pentru dânsul, dacă i-ar fi lipsit acea poziţiune socială care ar fi putut să-i deschidă uşile boierilor celor mari şi să-l facă egal cu dânşii? Iată ideile ce preocupau pe Păturică în primele zile ale emancipării sale din clasa vătafilor de curte.

În timpul acela sosi şi cartea vizirului Derviş Mehemet, prin care se făcea cunoscut boierilor şi poporului român că Alesandru Şuţu s-a numit domn al Ţării Româneşti.

Păturică, voind să profite de acest eveniment, mai întâi se informă despre starea lucrurilor şi, după ce află numele tuturor persoanelor ce înconjurau pe noul domnitor, începu a se duce des pe la curte şi, prin linguşiri pline de baseţă, dobândi cu încetul favoarea tuturor. Casa lui devenise un loc public unde se adunau toţi

paraziţii Bucureştilor, căci, din nenorocire, această lepră a societăţii exista şi pe atunci, cu deosebire că paraziţii din zilele noastre sunt favorizaţi şi puşi în slujbe.

Fanarioţii veniţi din Ţarigrad cu Alecu vodă Şuţu găseau în această casă un tezaur de toate cele mai încântătoare plăceri. Vutcile şi cafelele cele mai bune, ciubucele şi narghelelile cele umplute cu parfumatul tutun al Siriei, jocurile la noroc cele mai despuietoare şi femeile cele cu ochi mai fermecători decât ai vasiliscului, toate aceste puternice baterii de corupţiune erau adunate în casa lui Păturică. În fine, oricine intra în acest palat fermecătoresc ieşea încântat de plăcerile ce gusta într-însul, iar mai cu seamă de buna primire şi de îngrijirea cu care erau trataţi de gentila şi mult iscusita fanariotă.

Păturică ştia tot ce se petrecea în casa sa, dar în loc se să deştepte într-însul simţământul de onoare, din contra, el se bucura când vedea pe fanarioţi oftând şi făcând ochi dulci femeii sale.

Aceste infamii îl făcură să fie foarte bine primit la curte, iar mai în urmă îi procurară rangul de mare stolnic şi funcţiunea isprăvniciei de străini, care-l puse în relaţiune cu consulul rusesc şi austriacesc, două mine noi de exploatat.

Într-o zi el dădea masă mare protectorilor şi noilor săi prieteni. Toate dispoziţiunile se luaseră ca să mulţumească cu desăvârşire pe oaspeţi. Cornul abundenţei cuprindea mai puţine bunătăţi în comparaţiune cu cele ce se vedeau pe masa parvenitului. Aş dori să descriu numărul oaspeţilor, împreună cu calităţile morale şi fizice ale fiecărui în parte, dar asta se atinge de epopee şi mi-e frică să nu mă trântească Pegas. Mă mărginesc dar numai în povestirea unui incident care tulbură acest ospăţ măreţ şi umili foarte mult mândria lui Păturică.

Pe când mulţimea fanarioţilor mânca şi bea în onoarea lui Păturică, un zgomot de trăsură se auzi în uliţă. Acest zgomot venea de la o cărucioară de ţară, fără coviltir (neacoperită). Ea era

trasă de doi cai slabi ca nişte iezme şi conduşi de un băiat îmbrăcat ţărăneşte. Înlăuntru era aşternut fân, peste care era pusă o scoarţă (covor) roşie cu vărgi, pe care şedea un boierinaş de provincie, îmbrăcat cu anteriu de dimie verde, cu caravani (nădragi) de pânză albă de casă, cu târlici şi iminei roşii în picioare, cu libadea de aba împodobită cu găitan negru şi cu un cauc ascuţit îndesat pe cap.

Dacă cineva ar fi calculat vârsta acestui boier de ţară după perii săi cei albi ca zăpada, negreşit că i-ar fi dat de la şaptezeci până la şaptezeci şi cinci de ani, şi nu ar fi greşit; judecat însă după falnica ţinere a corpului şi după frăgezimea feţei sale şi ochii cei plini de inteligenţă şi mândrie, l-ar fi luat drept om matur, dar nu bătrân.

Cum ajunse căruţa în dreptul caselor lui Păturică, boierinaşul zise vizitiului:

"Opreşte, Stane!"

Căruţa încetă de a se mai mişca, iar boierul se dete jos, intră în curte şi de aci în sala de jos a caselor.

Privirea lui se opri mai întâi asupra mulţimii de arnăuţi şi de feciori ce intrau şi ieşeau, ţinând în mâini farfurii pline de cele mai gustoase bucate; după aceea observă celelalte amănunte ale casei şi rămase uimit de luxul şi bogăţia ce cuprindea într-însele. "Oare nu mă voi fi amăgit! — cugetă el în sine — asta este casă de boier de protipendadă, e saltanat domnesc."

Şi ca să se încredinţeze dacă nu era un vis ceea ce vedea, opri pe un arnăut şi-i zise:

— Ia spune-mi, dragul meu, ce boier şade în casa aceasta?

Arnăutul, luând pe bietul bătrân drept cerşetor, îi zise cu ironie:

— Să vii sâmbătă, moşicule, că astăzi nu face boierul milostenii.

— Ia lasă milosteniile la o parte şi răspunde-mi la ce te-am întrebat, zise boierinaşul cu un glas aspru, ce indica supărarea ce-i pricinuise umilitoarele expresiuni ale arnăutului.

— De ce nu, dacă voieşti. Aici locuieşte marele stolnic Dinu Păturică, hale ispravnic de străini.

— Dar saraiurile acestea şi cele ce se cuprind într-însele sunt toate ale lui?

— Da, ale dumnealui.

— Apoi dacă este aşa, spune-i c-am venit să-l văd, că sunt mulţi ani de când nu l-am văzut.

— Şi cine să-i zic că eşti?

— Spune-i că sunt tatăl dumisale şi mă numesc treti-logofăt Ghinea Păturică ot Bucov sud Saac; ţine minte, băiete, ot Bucov sud Saac.

Arnăutul privi pe bătrân cu mai multă băgare de seamă, dar sărăcia ce se vedea întipărită pe veşmintele cu care era îmbrăcat îl opri de a anunţa mândrului său stăpân un tată atât de umil şi trenţăros.

Bătrânul simţi aceasta şi, înfuriindu-se de nebăgarea în seamă cu care îl privea arnăutul, zise:

— Ascultă, mojicule, du-te numaidecât de spune stăpânului tău c-am venit să-l văd sau arată-mi odaia în care se află, să intru eu de-a dreptul. Oşti d-aci! (fugi d-aci?)

Aceste cuvinte ale bătrânului, fiind pronunţate cu voce tare, pătrunseră până la auzul lui Păturică, care, înţelegând după accent că persoana ce întrebă de dânsul era tatăl său, ieşi în sală şi ordonă arnăutului să-l gonească.

— Dar bine, cucoane Dinule, cum pot cuteza eu să dau afară pe un om care se numeşte părintele dumitale? răspunse arnăutul confuziat.

— Da, fiule, sunt bătrânul tău tată. Nu mă cunoşti?

— Auzi acolo obrăznicie! un cerşetor de uliţă să se numească tată al meu! Daţi-l afară pe brânci, auzit-aţi voi? Eu nu am tată.

Apoi se retrase în cameră, ca să nu tulbure petrecerea amicilor săi.

Bătrânul, auzind pe fiul său pronunţând aceste omorâtoare cuvinte, îşi pierdu minţile; faţa lui deveni teribilă şi ameninţătoare ca a unei fiare sălbatice care voieşte a sfâşia pe cel ce a rănit-o.

În paroxismul dar al furiei sale, se repezi în camera ospăţului şi, punându-se faţă-n faţă cu ingratul său fiu, zise:

"Ce, nu mă mai cunoşti, fiule? Acest trup uscat de bătrâneţe şi de sărăcie nu este el care ţi-a dat viaţa? Aceste mâini zbârcite de muncă nu sunt oare ele care te-au mângâiat în copilăria ta şi ţi-au pus în mână condeiul cu care te-ai procopsit şi ai câştigat aceste bogăţii? Nu te gândeşti, nenorocitule, că săvârşeşti un păcat osândit de legile firii şi de obiceiurile politiceşti? Iuda a vândut pe învăţătorul său, dar nu s-a lepădat de tatăl său! Râul cel măreţ şi înconjurat de verdeaţă tăgăduieşte el oare umilitul izvor din care îşi are începutul? Încă o dată, te rog, fiule, vino în braţele mele să te sărut şi să-ţi dau binecuvântarea mea cea mai de pe urmă, căci sunt bătrân şi poate să mor fără să te mai văd!"

Păturică, care nu vedea în acele momente decât umilirea sa în faţa celor mai de frunte boieri ai domniei, porunci de-al doilea şi cu mai multă asprime ca să-l scoată afară din casă.

Bătrânul, văzând atâta împietrire de inimă, zise cu un aer profetic:

"Dumnezeu, care cunoaşte şi vede toate, să nu-ţi ajute, fiu blestemat ce eşti! El, care te-a înălţat atât de mult, te va pogorî mult mai jos decât unde te aflai. Aceste bogăţii câştigate prin nelegiuiri, ţi le va risipi cum risipeşte vântul praful de pe arie. Cum mă goneşti tu pe mine, să te gonească îngerul Domnului în toată viaţa; să nu aibi prieteni în nenorocire, să umbli din casă în casă cerşind pâine, ca să-ţi astâmperi foamea, şi o treanţă, ca să-ţi acoperi goliciunea; să linguşeşti toate tarafurile şi toţi să-şi bată joc de tine. În chinurile bolii tale să nu aibi pe nimeni care să te mângâie şi în vedeniile tale să-ţi stea înainte toate fărădelegile tale. Amin! Fie, fie!..."

După ce bătrânul rosti acest teribil blestem, puse mâinile la ochi şi ieşi din casa fiului său cu repeziciune; iar Păturică îşi continuă ospăţul, fără să se tulbure cât de puţin de amarele imprecaţiuni ale părintelui său.

El se ocupă acum de noile sale cunoştinţe şi de folosul ce putea

să tragă dintr-însele; dar tocmai pe când se ridica cu ambiţiunea până la cele mai înalte demnităţi ale ţării, un nour politic veni să întunece puţin soarele speranţelor sale.

Încă de la anul 1814, Nicolae Scufu, grec din oraşul Arta (în Peloponez) şi Riga Palamide formaseră o societate cu scop de a pregăti pe greci pentru liberarea patriei lor. Această societate numită Εταιρία τῶν φιλικων[1], împreună cu cea numită Φιλόμουδως ἑταιρια[2], ce staţiona în Atena, îşi aveau corespondenţii şi comitetele lor în Odesa, Chişinău, Galaţi şi Bucureşti[3].

Membrii comitetului din Bucureşti, cunoscând însemnatele servicii ce ar fi putut să aducă Alecu vodă Şuţu revoluţiunii greceşti, îi propuseră să intre şi el în societate, dar Şuţu refuză. Prin această conduită neaşteptată a principelui secretul societăţii putea să fie descoperit şi s-ar fi pus în pericol viaţa celor mai însemnaţi bărbaţi ai mişcării. Mijlocul dar cel mai propriu spre a evita această nenorocire fu înveninarea lui vodă Şuţu, la 19 ianuarie 1821, prin doctorul Cristali, medicul său particular.

Acest eveniment, deşi contraria oarecum planurile ambiţioase ale lui Păturică, dar el, în loc să dispere, aşteptă cu sânge rece prefacerea ce putea să ia lucrurile; şi fiindcă nu putea să prevadă cele ce erau să se întâmple, linguşea pe toţi, fără excepţie, ca să-şi facă popularitate.

Revoluţia lui Tudor Vladimirescu, ce izbucni a doua zi după moartea lui Şuţu, părea venită într-adins, ca să dea ocaziune lui Păturică a arăta lumii duplicitatea şi laşitatea caracterului său. El se gândi foarte mult asupra acestei mişcări, iar mai cu seamă asupra foloaselor ce ar fi putut trage dintr-însa. Astfel dar, pe cât timp revoluţiunea se compunea din Tudor Vladimirescu, Macedonski şi

---

[1] Societatea prietenilor. (*gr.*)

[2] Societatea literară. (*gr.*)

[3] Vezi "Istoria Principatelor dunărene" de Palauzof şi "Istoria revoluţiunii greceşti" de Ioan Filimon. (n. N. F.)

câţiva panduri, el ţinea de partidul boierilor şi calomnia împreună cu dânşii pe acei bravi care îşi pericolau viaţa spre a da ţării drepturile ei cele vechi; iar după ce revoluţinea triumfă şi sili pe boieri a o recunoaşte şi a-i jura credinţă, atunci Păturică deveni cel mai fierbinte apărător al ei şi o exploată cât putu mai bine; dar intrarea lui Ipsilant în ţară şi proclamaţiunea lui cea măreaţă făcu pe ciocoi să-şi schimbe politica. "Ipsilant în ţară! — zise ciocoiul în sine — un fecior de domn cu o mulţime de viteji după dânsul şi ajutat de muscali! Asta este o minunată întâmplare şi caută să mă folosesc de dânsa. O să mă scriu între mavrofori!... Dar bine, ce va zice Tudor când va afla? Ce vor zice atâţi prieteni ai mei ce se află intraţi în oştirea lui? E! şi ce-mi pasă mie de dânşii? Ei sunt nişte calici care s-au sculat cu răzmeriţă împotriva împărăţiei; ca mâine vin turcii şi-i risipesc ca pe puii de potârniche, în vreme ce Ipsilant, deşi este şi el apostat, dar este sprijinit de prea puternica împărăţie a Rusiei. O izbândă să facă numai şi pare că-l văd domn în ţară şi răsplătind cu galantomie pe toţi care l-au ajutat. Mă voi duce dar la dânsul şi voi părăsi pe aceşti calici ce cântă toată ziua: "Ah! sabia lui Traian într-o mână de român" şi le chiorăie maţele de foame!"

După ce ciocoiul se împăcă cu conştiinţa sa în privinţa laşităţii ce voia să comită şi după ce îşi făcu toate dresurile cu unul dintre consuli, porunci să înhame armăsarii la butcă şi se duse la Colintina, ca să se prezinte înaintea lui Ipsilant.

Trecuseră două ore de când el aştepta rândul de a intra la prinţul, dar acest timp nu-l pierdu în darn, căci legă relaţiuni de prieteşug cu căpitan Iordache, Constantin Duca şi Vasile Caravia.

În momentul însă când el oferea acelor tâlhari de drumuri zaiafeturile cele mai delicioase ca să dobândească favoarea lor şi printr-însa pe a lui Ipsilant, uşa camerei de audienţă se deschise şi ieşi secretarul principelui, care făcu semn lui Păturică să intre înlăuntru.

Ciocoiul îşi scoase cizmele cele de saftian roşu şi, rămânând

numai cu meşii, îşi puse o pereche de papuci galbeni de Ţarigrad, îşi strânse giubeaua la piept şi intră în camera lui Ipsilant, unde, după ce făcu câteva complimente pline de linguşire, voi să sărute haina principelui; dar fiindcă principele refuză cu delicateţe acest act înjositor, ciocoiul sărută ciucurii patului pe care şedea fanariotul.

Săvârşindu-se acestă ceremonie, Păturică se trase puţin de-a-ndăratelea şi luând o poziţiune umilitoare zise:

— Să trăieşti, măria ta, întru mulţi şi fericiţi ani! Eu sunt stolnicul Dinu Păturică, hale ispravnic de străini, şi am venit să mă închin măriei tale ca o slugă plecată ce sunt şi să primesc strălucitele porunci ce te vei milostivi a-mi da.

Fanariotul, fiind informat foarte bine despre Păturică, se uită drept în ochii lui şi, după ce-şi termină observaţiunile sale fizionomice, zise cu un zâmbet rece şi ironic:

— Am auzit, arhon stolnice, că eşti om deştept şi cu pricepere în treburile ţării.

— Laude, măria ta; fac şi eu ce pot ca un om mic ce sunt.

— Am mai auzit că... dar asta nu e treaba mea — se zice iarăşi prin lume că, fiind sameş la hătmănie, s-ar fi pierdut o piatră verde de mare preţ... Dar nici asta nu mă priveşte.

— Nu crede, măria ta! Astea sunt defăimări ce vin din pizmă, căci am prea mulţi vrăjmaşi.

— Ai dreptate, arhon stolnice, tot ce e mare e pizmuit. Dar să lăsăm la o parte toate acestea şi să vorbim ceva despre interesele noastre. Te rog citeşte acest răvaş — şi deodată îi dete o bucată de hârtie strânsă în formă de răvaş.

Păturică privi răvaşul şi recunoscu forma de scriere a unuia dintre consulii puterilor străine.

— Citeşte-l, arhon stolnice, nu te sfii! zise Ipsilant, văzând pe ciocoi încurcat.

Păturică deschise de-al doilea răvaşul şi citi frazele acestea:

"Ilustre principe,

Cunoscând greutatea misiunii ce aveţi a împlini, cred că vă aduc un mare serviciu recomandându-vă pe stolnicul Dinu Păturică, care, prin iscusinţa şi cunoştinţele ce are despre trebile ţării, vă poate ajuta în multe împrejurări. El trebuie să vie astăzi sau mâine pe la înălţimea voastră, căci l-am vestit prin osebit bilet din parte-mi. Informaţiunile ce ţi-am dat în trecutele zile despre acest boier sunt destul de precise; rămâne la înălţimea voastră să profitaţi de marile lui talente.

Sunt al în...

N."

Acest răvaş răspândi multă lumină asupra neînţelesei poziţiuni în care pusese Ipsilant pe Păturică prin muşcătoarele sale cuvinte. Ciocoiul înţelese imensele foloase ce putea să tragă servind interesele capului Eteriei greceşti. Strânse dar răvaşul şi-l dete cu mult respect în mâna prinţului, care, după ce îl rupse în mici bucăţi, zise:

— Ei bine, arhon stolnice, eu am să-ţi împărtăşesc o taină care poate să te ridice la mărire şi bogăţie, dacă mă vei sluji cu credinţă, dar care negreşit te va pierde, dacă mă vei înşela sau mă vei vinde; ai auzit?

— Spune-mi, măria ta, ce am de făcut şi răspund cu capul că nu vei fi nici înşelat, nici vândut.

— Ascultă, arhon stolnice. Cunoşti pe Domnul Tudor?

— Îl cunosc, măria ta!

— Îl cunoşti bine?

— Foarte bine, măria ta.

— Spune-mi, dar, ce fel de om este?

— Este viteaz şi drept, măria ta!

— Astea sunt darurile ce poate avea; eu voi să aflu cusururile lui.

— Are şi cusururi.

— Care sunt acele cusururi, spune-mi?

— Este mândru şi furios la mânie.

— Astea-mi place; dar ia spune-mi, iubeşte banii?

— Nicidecum, măria ta!

— Dar muierile?

— Nici pe dânsele.

La aceste cuvinte, prin care Păturică fără voia sa făcea panegiricul omului pe care voia să-l vândă, Ipsilant rămase uimit. "Viteaz! — zise fanariotul în sine — drept. Neiubitor de bani şi de femei! Iată calităţi care poate să facă dintr-însul un Caton, un Brutus. Prin vitejie, el îşi va face un nume mare în toată ţara! Prin dreptate, va dobândi iubirea norodului; el dar va fi mare şi puternic! iar eu voi fi mic! Eu, Alesandru Ipsilant, fiu de principe şi general de brigadă; eu, care am stat cu capul ridicat înaintea lui Napoleon; eu, care nu am tremurat în faţa morţii ce venea asupră-mi din milioane de guri vărsătoare de foc, să mă văd silit a pleca capul înaintea lui Tudor? Asta-i cu neputinţă! Ce voi face dar? Voi porni numaidecât la Cotroceni, ca să smulg din pieptul şi inima protivnicului meu acele virtuţi care astăzi chiar îl fac mai iubit şi mai respectat decât pe mine!... Dar bine, eu am jurat ca să mă lupt împotriva necredincioşilor, iar nu să vărs sângele creştinilor!..."

După ce trecură aceste gânduri sinistre ce sfâşiau fără milă pe fanariot, o linişte se răspândi pe faţa lui şi un zâmbet uşure se arătă pe buzele sale.

Păturică, care examinase cu multă luare-aminte faţa fanariotului, ştia acum, ca şi dânsul, care erau pasiunile ce-i sfâşiau inima; cu toate acestea el sta în picioare, nemişcat, ţinând într-o mână işlicul şi cu cealaltă giubeaua strânsă la piept, fără să lase a se vedea pe faţa sa decât nepăsare şi nevinovăţie, reproduse cu cea mai mare fineţe.

— Ei bine, arhon stolnice, exclamă fanariotul, îmi spuneai că Domnul Tudor este cam furios.

— Ba furios cumsecade; el socoteşte pe om ca pe un pui de vrabie.

— Ce spui, arhon stolnice, să fie oare adevărat ceea ce zici?

— Chiar ieri a spânzurat pe unul din cei mai de frunte viteji, numai şi numai pentru că s-a dus cu vreo câţiva neferi şi a spart o cârciumă din Dealul Spirii.

— Şi l-a omorât, ai?

— Ca pe-un pui de găină, măria ta.

— Ei bine, ce zice oştirea lui despre aceasta?

— Nemulţumirea se vede zugrăvită pe toate feţele, dar nu cutează nimeni să-i facă băgări în seamă.

— De ce?

— Fiindcă se pomenesc cu gâzii lui ieşiţi ca din pământ şi totul se isprăveşte într-o clipă.

Ipsilant se puse iarăşi pe gânduri. De astă dată însă, faţa lui era acoperită de o veselie sinistră; el se sculă de pe pat şi, netezindu-şi câtva mustăţile, zise lui Păturică:

— Ascultă, arhon stolnice; dar bagă de seamă la ceea ce am să-ţi spun, căci de-aci atârnă fericirea şi nenorocirea ta.

— Ascult, măria ta.

— Două săbii pot să intre într-o teacă?

— Nu, măria ta!

— Dar o ţară poate fi stăpânită de doi domni deodată?

— Nici asta nu se poate, măria ta!

— Ei bine! Ţara Românească are astăzi doi domni sau cel puţin doi peţitori la domnie: unul este Tudor şi celălalt sunt eu. Mă înţelegi?

— Te înţeleg, măria ta.

— Unul dar dintre noi trebuie să piară.

— Şi cel care trebuie să piară este Tudor, măria ta?!

— El însuşi, şi aceasta o cer de la tine. Răvaşul consulului zice curat că eşti cel mai întreprinzător şi mai îndemânatic dintre boieri; fă-mi dar această slujbă şi te voi face cel mai bogat dintre toţi.

— Gata la poruncă, măria ta, dar n-ar fi rău să-mi arăţi şi mijloacele prin care să pot săvârşi această mare faptă.

— Mijloacele, zici?... Dar tu însuţi mi-ai spus că el este mândru şi nesocotit la mânie. Strămoşul nostru Adam a pierdut raiul numai pentru nerăbdare; de ce dar Tudor să nu-şi piardă capul, când are două din cusururile cele mai de căpetenie?

— Te înţeleg, măria ta!

— Du-te dar în lagărul lui şi îndeamnă pe unii din ostaşi la nesupunere, iar pe alţii la jafuri şi silnicii; apoi fă ca să le afle Tudor pe toate acestea; şi fii sigur că cu cât spânzurătorile se vor înmulţi în lagărul lui, cu atât noi vom izbuti mai bine. Cunoşti puterea mea, ştii că sunt ocrotit de marea împărăţie; lucrează pentru mine şi norocirea ta e făcută.

— Să trăieşti, măria ta, exclamă Păturică făcând o temenea până la pământ, dar aş vrea să ştiu şi eu, plecatul măriei tale rob, cu ce o să mă aleg din toate acestea? Măria ta eşti luminat şi cu praxis şi ştii mai bine decât mine prin câte primejdii am să trec eu, nemernicul, ca să săvârşesc poruncile măriei tale.

Ipsilant se gândi puţin, apoi luă pana în mână şi scrise pe o coală de hârtie cuvintele acestea:

"Eu, Alesandru Ipsilant, principe de naştere şi general de brigadă al nebiruitei oştiri ruseşti, mă îndatorez a răsplăti pe boierul român stolnicul Dinu Păturică, pentru slujbele săvârşite de dânsul Eteriei elineşti, numindu-l deocamdată ispravnic peste două judeţe din cele ce se află acum în stăpânirea mea; iar dacă milostivul Dumnezeu îmi va ajuta să stăpânesc ţara întreagă, îl voi face caimacam al Craiovei.

A. Ipsilant"

— Ţine hârtia aceasta şi sileşte-te cât vei putea să împlineşti poruncile mele; iar când lucrul va fi sfârşit, vino cu dânsa să-ţi iei răsplătirea.

Păturică sărută mâna fanariotului şi se retrase.

Capitolul XXVIII
UN SUFLET NOBIL

CUPRINS

La extremitatea dinspre miazănoapte a mahalalei Oţetarilor era pe timpii lui Caragea o uliţă înfundată, strâmtă şi neîncetat plină de noroi. În acea uliţă se aflau mai multe căsuţe învelite cu trestie, în care locuiau numai sacagii şi căruţaşi. În mijlocul acestor bordeie mizerabile era o casă care, prin arhitectura ei de ordin otoman şi prin mica grădină compusă din arbori roditori şi flori, atrăgea foarte mult băgarea de seamă a trecătorilor.

Curtea acestei case era îngrădită cu uluci de stejar ascuţite la vârf şi foarte înalte; iar în partea dinspre faţada uliţei avea parmalâcuri cioplite şi aşezate cu mare gust. În mijlocul îngrădirii era o poartă cu două canaturi învelită cu streaşină de uluci mărunţele, ca să o apere de stricăciunea ploilor. În vârful acelui înveliş erau doi căpriori în formă de sceptru, având fiecare la extremitatea de sus câte un cocoş lucrat în lemn foarte gros, iar pe faţada stâlpilor erau sculptaţi doi şerpi ţinând câte un măr în gură.

Casa era de zid, cu un singur etaj şi împărţită în două camere şi un pridvor. Învelitoarea ei era de olane, iar la cele două puncturi unde se unesc doliile, avea câte o băşică de pământ smănţuită, cu vârful în formă de pasăre.

Uşa principală, ce conducea înlăuntrul casei, era compusă din mai multe bucăţi de lemn lustruite cu rândeaua şi legate de căptuşeala principală prin cuie de fier alb cu capetele rotunde şi lustruite.

Lângă pridvor era o grădiniţă compusă din câteva viţe legate în formă de boltă, un corcoduş, doi zarzări şi câţiva piersici, printre care erau câteva brazde despărţite între dânsele cu bucăţi mici de cărămizi foarte frumos aşezate. Aceste brazde erau pline de garoafe sălbatice, ochiul-boului, lemnul-Domnului şi limba-mieluşelului[1];

[1] Nume de flori ce se cultivau pe atunci şi chiar acum prin grădinile meseriaşilor. (n. N. F.)

iar pe lângă îngrădirea de trestie a micii grădini şi pe prispa caselor erau aşezate o mulţime de oale cu maghirani, indruşaimi şi alte flori scumpe de pe atunci. În unul din colţurile curţii erau un puţ cu roată, lângă care se formase un lac de apă ce servea de scăldătoare câtorva raţe româneşti şi leşeşti.

Interiorul caselor era astfel aranjat: una din cele două camere servea drept cămară pentru conservarea proviziunilor; iar cea de-a doua, destinată pentru locuinţă, era pardosită (pavată) cu cărămizi spoite cu vopsea roşie şi avea două paturi turceşti acoperite cu saltele, perne şi macaturi de cit. Aproape de ferestre era o masă de brad, acoperită cu o pânză albă cu marginile de borangic galben, pe care erau puse câteva cărţi una peste alta, hârtie de scris şi o pereche de călimări de alamă; iar sub această masă se vedea un işlic învelit în hârtie groasă, o pereche cizme turceşti de saftian roşu şi o strachină cu ouă.

Pe peretele dinspre răsărit erau două icoane aşezate pe o bucată de stofă. Lângă dânsele se afla o sticluţă cu agheazmă, un mănunchi (buchet) de busuioc uscat şi câteva spice de grâu; iar în faţa acestor obiecte de devoţiune era spânzurată o candelă ce ardea neîncetat, dând o lumină slabă şi melancolică. Tavanul acestei camere era de grinzi şi uluci de stejar, frumos lucrate. Lângă un alt perete şi cam aproape de tavan era o culme, pe care stăteau atârnate: un anteriu, o giubea blănită, nişte ciacşiri de şal roşu şi câteva rochii. Osebit de aceste mobile ce indicarăm, mai era în această cameră o ladă de Braşov, câteva ulcioare cu apă de băut şi o sobă oarbă, deasupra căreia era pusă o tavă cu tacâmul dulceţii şi al cafelei; iar în firidele de jos se vedeau câteva gheme de lână şi o donicioară cu fuse.

În unul din cele două paturi zăcea un om ca de patruzeci şi cinci de ani, dar care, după zbârciturile feţei şi perii capului cei cărunţi, semăna să fie de o etate mult mai înaintată. Acest nenorocit avea capul rezemat pe o pernă şi părea adâncit într-un somn foarte greu.

Lângă pat şedea o femeie bătrână, care se îndeletnicea făcând colţişori şi bibiluri de mătase la piepţii şi mânecile unei cămăşi, aţintind din când în când ochii asupra suferindului.

Era pe la nouă ore din noapte. Tristul cadru ce puserăm înaintea lectorilor noştri, fiind luminat numai de palida lumină a candelei, devenea mult mai atingător şi mai interesant. În momentul însă când bătrâna se silea să alimenteze slaba lumină a candelei, ca să poată lucra mai cu spor, se auziră câteva loviri în poarta curţii. Bătrâna se duse să deschidă şi după câteva momente se întoarse împreună cu un june frumos, bine îmbrăcat şi cu ochii plini de o bunătate îngerească.

— Doarme? zise străinul adresându-se către bătrână.

— Abia dete Dumnezeu de adormi, că n-a închis ochii de trei nopţi.

— Din ce pricină?

— Apoi de, mamă, ştiu şi eu?

— Şi ce a făcut în acel timp de nedormire?

— Ce face totdeauna: se posomorăşte, strigă, îşi rupe hainele de pe dânsul, apoi pare că se linişteşte, dar deodată sare tremurând şi îmi zice: "Ascunde-mă, scapă-mă de aceşti ticăloşi ce voiesc să mă omoare!"

— Şi de cine se teme el? Ce i se năluceşte?

— O mie de bazaconii, mamă, dar aceea ce-l face să se înfurieze şi mai mult este aducerea-aminte despre un vătaf de curte şi o ţiitoare a sa, care i-a mâncat averea şi l-a lăsat pe drumuri.

— Aş dori să ştiu, buna mea bătrână, dacă vine cineva să-l vadă sau să-l ajute cu ceva.

— Nimeni, boierule.

— Dar bine, cine-i plăteşte chiria casei, mâncarea, căutarea şi celelalte?

— Toate acestea le-am întâmpinat singură până la un timp, dar tocmai când sfârşisem de cheltuială şi mă duceam în târg ca să-mi

vând maloteaua, un boier tânăr ca dumneata, fie-i umbrele, mă luă la cătare, apoi apropiindu-se de mine îmi zise:

— Nu cumva eşti dumneata baba Iana spitalagioaica?

— Eu sunt, boierule, îi răspunsei.

— În ce mahala locuieşti?

— În Oţetari.

— În uliţa înfundată, nu este aşa?

— Este întocmai precum zici, boierule.

— Vino dar după mine, zise el. Eu îl urmai până la o boltă de lipscănie, unde, intrând împreună cu mine, zise stăpânului bolţii:

"Dă acestei femei lei una sută şi să urmezi tot astfel pe fiecare lună până la o altă poruncă a mea; apoi, apropiindu-se de mine, îmi zise încet: Să cauţi bine de bolnavul ce-l ai în casă, căci o să vin câteodată să-l văd". Sfârşind aceste cuvinte, ieşi repede din boltă şi se făcu nevăzut.

— Cunoşti pe acel june boier?

— Nu-l cunosc, căci n-am avut timp ca să-l privesc bine în faţă; dar, oricum va fi, Dumnezeu să-i dea bine şi să-l norocească, căci de nu venea el în ajutorul sărmanului bolnav, numai Dumnezeu ştie ce s-ar fi întâmplat.

— Dar bine, bolnavul era odată bogat, ce s-a făcut starea lui?

— Am cercetat, mamă, şi am aflat că i-au vândut-o datornicii la Cochii vechi şi l-au lăsat numai cu hainele de pe dânsul.

— Dar casa lui, acea casă atât de îmbelşugată?...

— Tot s-a vândut.

— Şi cine au fost acei nelegiuiţi care au cutezat să lase pe drumuri pe un om cu minţile rătăcite şi străin în astă ţară?

— Apoi de, mamă, mai ştiu şi eu?... Lumea vorbeşte multe.

— Şi ce zice lumea?

— Zicea că el a avut o ţiitoare şi că ea s-a unit cu vătaful lui de curte şi i-a mâncat toată averea.

— Ticăloşii şi nemernicii!... Dar am auzit vorbindu-se şi despre un bogasier... lipscan... ceva cam aşa.

— Îl cunosc şi pe acel ticălos... e bun de pus în ţeapă.

— Da' de ce?

— Fiindcă m-a lăsat pe drumuri.

— Şi cum s-a întâmplat aceasta?

— Ia, strânsesem şi eu, în tinereţe, câteva părăluţe, ca să le am la bătrâneţe, ştii povestea vorbei: "Bani albi de zile negre" şi el mi i-a mâncat, mânca-l-ar coţofenele!

— Şi cum ţi i-a mâncat? Ia spune-mi.

— A făcut mofluzluc mincinos şi m-a lăsat pe drumuri, nu l-ar mai lăsa de la inimă.

— Dar bine, n-ai dat jalbă la stăpânire?

— Ba am dat, da-l-ar prin târg cu nasu tăiat.

— Şi ce-ai ales?

— Mai nimic, mamă! Din două miişoare de lei m-am ales numai cu două sute, din care mi-a oprit şi havaietul judecăţii.

— Ia spune-mi, cum îl cheamă pe acel hoţ de ştreang?

— Costea.

— O fi Costea Chiorul bogasierul?

— El este, mamă!

Tânărul căzu într-o adâncă întristare, apoi, după ce aruncă o privire asupra bolnavului, zise în sine: "Unul zace în pat lipsit de minte şi sărac, cellalt mofluz mincinos şi gata a merge la ocnă pe toată viaţa, numai cel de-al treilea şi cel mai rău din toţi se bucură încă de roadele nelegiuirilor sale; puţin însă şi voi auzi şi de numele lui".

Pe când străinul se afla absorbit în aceste triste gânduri, bolnavul începu a ţipa şi a gesticula din mâini, strigând cu glas răguşit şi tremurător:

"Lăsaţi-mă, nelegiuiţilor! Nu vă e de ajuns că m-aţi sărăcit? Voiţi acum să-mi luaţi şi viaţa?"

Apoi deschizând ochii săi înflăcăraţi de mânie, începu a lovi cu pumnii pereţii casei, crezând că loveşte acele umbre imaginare; iar după aceea începu iarăşi a striga:

"Luaţi de lângă mine pe această muiere desfrânată, căci privirile ei mă îngheaţă! Nu vedeţi voi că ea voieşte să mă sugrume cu prefăcutele ei îmbrăţişări?"

— Linişteşte-te, boierule, zise străinul, sărind de pe scaun şi alergând către bolnav, ca să-i dea ajutorul necesar în cele teribile momente.

— Daţi-mi un pahar de apă să-mi răcoresc pieptul, zise nenorocitul bolnav cu vocea mai de tot stinsă şi zdrobită de oboseala agoniei.

Apa cea rece cu care fu adăpat şi stropit bolnavul produse un mare efect. El deschise ochii şi-i aţinti asupra făcătorului său de bine, apoi, lăsând să curgă dintr-înşii două şiroaie de lacrimi, zise cu glas liniştit, dar întrerupt de suspine:

— Tu aici?! Tu la capul meu?! Dar acesta este locul lui Dinu pe care l-am procopsit, iar nu al tău, pe care te-am izgonit fără milă din curtea mea!

Tânărul luă cu transport mâna suferindului şi, udând-o cu lacrimi şi sărutări, zise:

— Am voit, stăpâne, să te scap din mâna acelor tâlhari, dar Dumnezeu nu mi-a ajutat.

— Iar eu, ticălosul, drept mulţumire pentru binele ce voiai să-mi faci, te-am scos cu urgie din curtea mea.

Cât ţinu această scenă atingătoare, bătrâna stete în picioare, privind cu băgare de seamă trăsăturile feţei şi glasul străinului, apoi se apropie de patul bolnavului şi îi zise cu o privire plină de uimire:

— Stăpâne! Acest june atât de milostiv şi cu inimă bună este boierul cel necunoscut care de atâta timp ne dă mijloace de vieţuire; bănuielile mele nu mă amăgeau, acum îl cunosc cu desăvârşire; este grămăticul marelui ban C..., este serdarul Gheorghe, zaraful vistieriei. Să îngenunchem înaintea acestui înger şi să-i mulţumim pentru mila ce a arătat către noi.

Necunoscutul, văzându-se descoperit şi nevoind să stea faţă la

o scenă ce-i atingea modestia, ieşi din casă cu repeziciune şi se duse la ale sale.

Buna bătrână nu se amăgea deloc în aprecierile sale. Persoana cea misterioasă era în adevăr Gheorghe serdarul, acel june plin de virtute, care părăsi casa banului C... şi-şi sacrifică arzătorul amor ce avea pentru fiica acelui boier, numai ca să nu răsplătească cu rău binefacerile ce primise de la dânsul.

El se refugiase în Moldova, crezând că schimbarea aerului, privirea frumoşilor munţi din acea ţară şi deosebirea obiceiurilor vor stinge cu încetul flăcările amorului ce-i ardeau pieptul şi inima.

Ajungând dar în capitala Moldovei, se înfăţişă înaintea lui Mihai vodă Şuţu, care, din puţinele cuvinte ce schimbă cu dânsul, descoperind rarele lui calităţi şi profunda cunoştinţă ce avea despre limba elinească, îi oferi postul de secretar particular al său.

Junele primi această cinste domnească, sperând că prin ocupaţiune îşi va micşora suferinţele, dar se amăgea, căci marea încredere ce din zi în zi îi arăta principele, onorurile ce primea de la boierimea moldoveană, caftanul de mare comis şi darurile domneşti cele bogate, în loc să-i micşoreze suferinţele, din contra, i le mărea mai mult.

În fine părăsi Moldova şi se întoarse iarăşi în Bucureşti, dar aci avea să întâmpine noi loviri; Maria, fata banului C..., zdrobită şi dânsa de patima amorului, căzuse la o boală care îi ameninţa viaţa. Bătrânul ei părinte, văzând acest rău care voia să-i răpească comoara fericirii sale, se sfătui cu cei mai învăţaţi doctori de pe acei timpi şi, după povaţa lor, se strămută cu locuinţa la una din moşiile sale de munte.

Gheorghe, aflând despre toate amănuntele acestei împrejurări şi necutezând să se înfăţişeze înaintea banului, nici să vestească pe Maria despre sosirea sa, căzu într-o adâncă melancolie, care negreşit l-ar fi vârât în mormânt, dacă schimbarea epocii nu aducea cu sine o mare schimbare în poziţiunea sa.

Singura mângâiere ce-i mai rămăsese după atâtea nenorociri era de a contempla din depărtare chioşcul din grădina banului, acel local în care văzuse pentru prima oară răsărind soarele trecutei sale fericiri, şi a face bine celor nenorociţi. El, dar, aflase jalnica stare în care adusese Păturică pe postelnicul[1] Andronache Tuzluc, vechiul său stăpân, şi îl ajuta în secret.

CUPRINS

Capitolul XXIX
LAGĂRUL DE LA COTROCENI ŞI TRĂDAREA

Tudor Vladimirescu, luând ştire că Ipsilant a intrat în ţară, îşi împărţi oştirea în două părţi: dintr-una formă mici garnizoane pentru apărarea mănăstirilor din Valahia Mică, în care îşi avea depuse proviziunile necesare pentru hrana oştirii, iar cu o parte compusă din şase mii de panduri aleşi şi două mii cinci sute de arnăuţi, comandaţi de Macedonski şi Prodan, luă calea către Bucureşti şi se aşeză în mănăstirea Cotroceni şi pe câmpia dimprejurul ei formând din această localitate un lagăr fortificat, din care observa mişcările lui Ipsilant, pe boieri şi politica turcească.

După regulile stabilite de acest căpitan, intrarea în lagăr a oamenilor particulari nu era oprită nici ziua, nici noaptea, dacă ei cunoşteau cuvântul de ordin.

Dinu Păturică, profitând de această neîngrjire, încă de la sosirea lui Tudor vizita neîncetat lagărul şi prin manierele lui insânuitoare dobândi amicia şi încrederea tuturor căpitanilor armatei şi chiar pe a lui Tudor.

Astfel stau lucrurile cu câteva zile înaintea întrevederii lui Păturică cu Ipsilant, în care se stabili vânzarea liberatorului României.

A treia zi după încheierea acestui pact infam, pe la două ore

[1] În ed. 1863: *comisul*.

turceşti din noapte, Păturică încinse iataganul, puse două pistoale la brâu şi alte două la ciochina şelii, apoi încălecă pe un armăsar şi luă drumul către Cotroceni, urmat de un arnăut armat cu o şişinea boşnegească.

Era pe la 20 martie, timpul cel mai nestatornic al climei noastre; un întuneric des acoperea faţa cerului, vântul austral sufla cu repeziciune, glasul păsărilor de noapte, unit cu freamătul sinistru al copacilor, făceau o armonie infernală, iar ploaia ce cădea în torente completa acest cadru fioros.

Cei doi călători, înfăşuraţi în ipingelele lor, îşi urmau călătoria în linişte, privind acest dezordin al naturii cu nepăsarea şi bucuria ce simţiră demonii când Cel Atotputinte deschise jgheaburile adâncului, ca să piardă o lume nedemnă de amoarea şi intenţiunea sa. Dar când ajunseră în dreptul caselor lui bulucbaşa Giafer, Păturică zise tovarăşului său de călătorie:

— Să fie oare adevărat tot ce mi-ai spus? Răspunde!...

— Precum mă vezi şi te văd, cucoane Dinule.

— Nu mă minţi tu oare?

— Îţi jur pe Dumnezeu şi pe sfântul Gheorghe, ajutătorul meu.

Ciocoiul, mulţumit pe acest jurământ ce totdeauna e sacru pentru hoţi şi bigoţi, înaintă conversaţiunea.

— Ia mai spune-mi încă o dată, câte spargeri de case s-au făcut?

— Şapte, stăpâne!

— În ce mahalale?

— La Biserica Albă din Postăvari şi la Spirea din Deal.

— Jaful a fost mare?

— S-a luat peste tot ca la două sute mii lei, afară de argintării şi boarfe.

— Câte femei s-au siluit?

— Zece, dintre care două au murit, neputând suferi până în sfârşit caznele arnăuţilor şi ale pandurilor.

— Dar uciderile cum au mers?

— Trei cârciumari, doi băcani şi un boierinaş.

— Le ştie astea Domnul Tudor?

— Nu numai că le ştie, dar a şi spânzurat azi-dimineaţă cinci dintre cei ce au săvârşit aceste fapte.

— Spui adevărul?

— Adevărul, stăpâne; şi dacă nu mă crezi poţi să-i vezi cu ochii, căci sunt spânzuraţi în grădina Brâncoveanului şi acea grădină este în drumul nostru.

— Să mergem dar să vedem!

Păturică îşi îndreptă calul către grădina Brâncoveanului, urmat de complicele său; intră într-însa şi merse cu curaj până dinaintea unei fântâni ocolită de sălcii, apoi se opri în loc şi privi cu sângele cel mai rece nefericitele victime ale ambiţiunii sale.

— Acum crezi, cucoane Dinule? zise arnăutul.

— Da, răspunse Dinu; aş dori însă să ştiu prin ce mijloace ai săvârşit această mare faptă?

— Foarte lesne, cucoane!

— Cum?

— M-am strecurat în ordia (lagărul) pandurilor cu meşteşug; le-am spus că sunt dintre mavroforii lui Ipsilant; ei au început să mă întrebe despre multe, după obiceiul ostaşilor. Atunci am început şi eu să laud pe Ipsilant şi să-l ridic până la cer; le-am spus că avem câte treizeci de lei pe lună şi tain îmbelşugat de carne, pâine şi vin. Bieţii olteni, auzind aceste laude, rămaseră cu gurile căscate. Le-am mai spus că ostaşii lui Ipsilant sparg biserici, necinstesc femei şi Ipsilant se preface că nu ştie nimic şi astfel, precum vă spun, le ziceam eu, nu e nefer în oştirea noastră care să nu aibă câte un pungoi plin cu mahmudele şi dodecari! După ce le înşirai verzi şi uscate, luai vreo douăsprezece dintre ei şi mă pusei pe băutură, apoi către seară mai veniră alţi douăzeci şi plecarăm împreună după jafuri; iar după ce s-au săvârşit toate nelegiuirile, silniciile şi omorurile ce ţi le-am povestit, m-am dus la căpitanul Oarcă şi i-am

spus tot ce se petrecuse; el a spus lui Domnul Tudor şi celelalte le văzurăm amândoi.

— Bravo, Năstase, eşti un mare om.

Întrevorbirea acestor doi tâlhari putea să urmeze mai departe, dar fu întreruptă de vocea santinelelor ce păzeau prima rază a lagărului.

— Stareţi, măre, strigară pandurii olteni, văzând pe Păturică şi pe sluga lui. Cuvântul, bre! sau vă chitul la pământ ca pe brabeţi.

— Suntem oameni buni, voinicilor, zise Păturică, voind să se încredinţeze despre starea morală a santinelelor.

— Cuvântul, înţelegeţi voi, sau dăm foc flintelor!... Şi deodată cu vorba îndreptară puştile spre dânşii.

— Gorju! răspunse Păturică mulţumit şi nemulţumit de curajul şi statornicia oltenilor.

— Pe cine căutaţi în ordie?

— Pe căpitan Urdăreanu.

— Aide, intraţi!

Păturică dete scări calului şi înaintă în lagăr.

Până ce Păturică va găsi pe căpitan Urdăreanu, noi vom atrage băgarea de seamă a lectorilor noştri asupra stării morale a trupelor lui Tudor Vladimirescu, căci de la moralitatea şi disciplina oştirii depind succesul bătăliilor şi cele mai strălucite fapte de arme.

Oştirea lui Tudor, ca toate oştirile de aventurieri, nu avea şi nici nu putea să aibă acea disciplină riguroasă ce o întâmpinăm în armatele regulate. Disciplina şi moralitatea nu se pot stabili în cinci-şase luni, şi armata lui Tudor nu avea o vechime mai mare decât aceasta.

Trebuia dar ca Tudor să fie mai puţin aspru cu nişte juni ce părăsiseră dulceţile vieţii liniştite, ca să se lupte pentru liberarea patriei lor, lipsiţi de multe ori chiar de hrană şi alte neceşităţi ale vieţii; el însă servise în armata rusă şi moştenise de la dânsa acea asprime fără exemplu care fu principala cauză a pierderii sale; spargerea unei prăvălii, siluirea unei femei şi alte dezordini de felul

acesta, şi chiar de mai puţină importanţă, asprul căpitan le pedepsea cu decapitarea sau spânzurătoarea; dar aceste cruzimi, în loc să producă efectul dorit, ele aduseră ura între căpetenie şi ostaşi, iar rezultatul acestei pasiuni deveni funest pentru amândouă părţile[1].

Suntem în lagăr; să mergem înainte.

Într-o căsuţă de scânduri, învelită cu trestie, erau patru juni căpitani, legaţi de mult timp printr-un amor de acela ce nu se găseşte decât în cadrele militare. Doi dintr-înşii fumau, unul citea pe o carte, iar cellalt mângâia un câine de vânat ce şedea încolăcit la picioarele sale. Feţele lor erau cuprinse de acea întristare profundă ce vine din meditaţiuni dureroase. Tăcerea ce domina în acel locaş trist, întocmai ca inimile celor ce locuiau într-însul, se rupse în fine; unul din junii ostaşi zise celorlalţi:

— Ei bine, tovarăşi, ce hotărâre luaţi voi?

— Dar tu, ce hotărâre ai luat?

— Eu, unul, nu iscălesc înscrisul şi întâmple-se orice s-ar întâmpla.

— Dar bine, nu te temi de mânia Domnului Tudor?

— Nu mă tem deloc, pentru că de-oi iscăli sau n-oi iscăli, totuna face.

— De ce?

— Fiindcă, iscălind, plătesc cu capul orice neorânduieli vor face pandurii de sub căpetenia mea; de nu voi iscăli, mai rău, căci Tudor mă va spânzura ca pe un nesupus!...

— Bine zici tu, mă Enescule!

— Auzi acolo! reluă Urdăreanu, ce tăcuse pân-aci. Auzi vorbă, să răspundem noi de faptele neferilor noştri; dar am văzut oştirea lui Kutusof, oştire împărătească, cu hazna mare de bani, cu zaherele după dânsa, cu doctori, cu spiţerii; şi cu toate acestea ostaşii spărgeau prăvălii, furau fete şi nu li se tăia capul, nici îi puneau în

[1] Vezi *Cioranu*, p. 50 şi "Istoria revoluţiunii elineşti" de Tricupi şi Ioan Filimon. (n. N. F.)

spânzurătoare, precum pune Tudor pe neferii noştri, ce nu sunt decât nişte copii adunaţi după cum s-a putut şi fără cea mai mică cunoştinţă despre datoria ostăşească.

— Urdăreanu are dreptate, zise Enescu, reluând vorba. Noi n-am descărcat până acum nici o puşcă în vrăjmaşii ţării şi vreo câteva sute dintr-ai noştri au căzut jertfă mâniei lui Tudor. Asta este o zaveră tainică împotriva vieţii noastre şi nimic mai mult. Pentru aceasta ne-am părăsit noi părinţii şi paşnicele îndeletniciri, ca să ne omoare ca pe nişte vite?

— Ce trebuie dar să facem? rostiră toţi căpitanii deodată, aţintind ochii asupra Enescului şi strângând mânerele iataganelor cu convulsiune.

— Să nu iscălim neomenosul înscris ce ni se cere.

— Să nu-l iscălim! repetară tinerii ostaşi.

— Juraţi?

— Jurăm!

În momentul când cei patru căpitani întorceau feţele către răsărit şi îngenuncheau să jure, o lovitură se auzi în uşa casei.

— Cine este? întrebă Enescu, punând mâna pe iatagan.

— Oameni buni, răspunse o voce de afară.

— Numele voastre!

— Căpitanul Macedonski, bulucbaşa Prodan şi stolnicul Dinu Păturică.

— Voi sunteţi? întrebă Enescu deschizând uşa.

— Da' bine, ce faceţi voi aci singuri? întrebară noii veniţi; mă tem că vă sfătuiţi ceva împotriva stăpânirii, adaose Macedonski cu un zâmbet întunecat.

— Eu nu cred una ca aceasta, zice Păturică, silindu-se a da feţei sale un aer de încredere.

— Nici eu, adaose bulucbaşa Prodan.

— Ia să lăsăm la o parte aceste secături şi să venim la lucrul cel de căpetenie, zice Macedonski. Ia spuneţi, băieţi, cum vi s-au părut omorurile de alaltăieri?

— Care omoruri? întrebă Păturică, prefăcându-se că nu ştie nimic despre dânsele.

— Cei doi căpitani şi trei panduri spânzuraţi de Domnul Tudor în sălciile din grădina Brâncoveanului.

— Sărmanii băieţi!... Şi pentru ce i-a spânzurat?

— Pentru lucru de nimic, pentru că vrea şi poate.

— Şi fiindcă suntem proşti de ne supunem unui gâde, răspunseră cei patru juni căpitani.

— Aveţi dreptate, copii, zise Macedonski, dar ce o să facem? El este stăpân şi noi slugi; trebuie dar să ne supunem.

— Nu este adevărat, căpitane, zise Enescu înfuriat. Noi ne-am sculat ca să ne luptăm pentru drepturile ţării; să ne trimită dar împotriva turcilor care au intrat în ţară, ca să murim ca nişte viteji, iar nu să ne omoare cu moartea cea mai ruşinoasă.

— Căpitanul Enescu are dreptate, zise Păturică, văzând intrigile sale reieşind pe deplin. Astă tiranie nu e mai de suferit şi dacă nu veţi lua măsuri, să ştiţi cu hotărâre că toţi câţi sunteţi aci veţi muri în spânzurătoare.

— Aşa este! Stolnicul Păturică are mare dreptate! rosti adunarea întreagă.

— Oştirea lui Ipsilant, pe oriunde trece, arde şi jefuieşte, şi cu toate acestea Ipsilant n-a spânzurat nici un căpitan, nici măcar un nefer până acum, adaose Păturică.

— Aşa este, precum zici; dar ia învaţă-ne, arhon stolnice, ce trebuie să facem ca să scăpăm de această fiară sălbatică?

— Nimic mai mult, decât să vă alegeţi altă căpetenie.

— Dar bine, noi am jurat să-i fim supuşi şi credincioşi, zise adunarea întreagă a căpitanilor.

— Aţi jurat, replică Păturică cu un zâmbet plin de amărăciune şi dispreţ, dar nu ştiţi voi că jurămintele nu sunt decât nişte marafeturi născocite de domnii şi căpeteniile noroadelor, ca să despoaie şi să omoare pe supuşii lor mai cu înlesniri şi fără temere?

— Ce voieşti, dar, să facem?

— Faceţi ce veţi voi; lăsaţi pe Tudor să vă taie ca pe vite.

Aceste din urmă cuvinte, fiind pronunţate de Păturică cu un mare dispreţ ascuns sub masca nevinovăţiei, produse un efect straniu în inimile căpitanilor; cei mai maturi dintr-înşii erau pentru călcarea jurământului şi alegerea altor căpetenii; junii, din contra, ţineau mult la jurământ, dar erau de părerea să facă o revoluţiune, prin care să silească pe Domnul Tudor a le da garanţii solide pentru încetarea vărsării de sânge pe viitor.

Aceste idei fură discutate cu zgomot mare; partidele începură a se incrimina şi a se ameninţa una pe alta şi poate că ar fi vărsat chiar sânge nevinovat, dacă nu intervenea Păturică, care vedea în această atitudine zădărnicirea viselor sale celor ambiţioase.

— Opriţi-vă, fraţilor! zise el intrând în mijlocul înfuriaţilor căpitani. Şi unii şi alţii aveţi dreptate; dar înţelepciunea cere să alegem un mijloc prin care să putem ajunge la luarea măsurilor de asigurare pentru viitor. Mijlocul acesta îl cunosc numai eu.

— Arată-ni-l şi nouă!

— Bucuros, dacă făgăduiţi că veţi urma poveţele mele.

— Făgăduim! ziseră toţi deodată.

— Să aşteptaţi şapte zile şi dacă până-atunci Tudor nu va mai omorî pe nimeni, să ne adunăm iarăşi aici şi să chibzuim despre cele ce trebuie să facem; iar dacă în cursul acestor şapte zile omorurile vor urma ca în trecut, atunci să părăsiţi pe Tudor şi să vă alegeţi de căpetenii pe Macedonski şi hagi Prodan. Vă mulţumiţi, flăcăi, ori ba?

— Ne mulţumim!

— Din toată inima?

— Din toată inima!

— Atunci dar, faceţi amândouă tarafurile câte un înscris şi, după ce le veţi iscăli, să mi le daţi mie în păstrare, ca, după trecerea celor şapte zile, să ne adunăm iarăşi aici, ca să pedepsim pe cel ce-şi va călca cinstea şi iscălitura.

— Să se facă înscrisurile! zise Macedonski, silindu-se să ascundă bucuria ce simţea în inimă.

Înscrisurile se făcură şi se deteră în mâna lui Păturică; iar după aceea chemară doi panduri şi-i trimiseră să aducă demâncare şi băutură.

Cina dură mai mult de două ore şi pot încredinţa pe lectorii noştri că nu avea nici cea mai mică asemănare cu cina celor şapte înţelepţi ai Eladei; iar pe la miezul nopţii, oaspeţii îşi luară rămas bun unii de la alţii şi se duseră fiecare la locuinţa sa.

Păturică încălecă pe armăsar şi se îndreptă spre Bucureşti, urmat de complicele său. Bucuria lui era nemărginită din cauza marelui rezultat ce dobândise cu atâta înlesnire.

— Ei, Năstase, zise el arnăutului, aruncând câteva priviri în lături, ca să se asigureze despre vreo cursă ce i s-ar fi putut întinde de inamicii săi; ia spune-mi, cum ţi-ai petrecut timpul, cât ai lipsit de lângă mine?

— Bând şi mâncând, cucoane, să fie cu iertăciune.

— Şi cu cine ai făcut toate acestea?

— Cu arnăuţii lui bulucbaşa Prodan.

— Ia spune-mi, ce mai zic ei despre mersul treburilor?

— Omorurile de alaltăieri i-au tulburat foarte mult, cucoane; unii vor să fugă la Ipsilant, alţii la bulucbaşa Sava şi sunt foarte puţini cei care voiesc să mai rămână în ordia lui Tudor; apoi unde mai pui şi blestematele de înscrisuri ce...

— Ce înscrisuri sunt acelea?

— Domnul Tudor cere înscrisă chezăşie de la toţi căpitanii pentru purtarea neferilor de sub ascultarea lor.

— Şi ei o să dea?

— Vai de ei de vor da.

— Da' de ce?

— Pentru că mâine seara o să se calce patru case boiereşti.

— De unde ştii tu aceasta?

— O ştiu, fiindcă i-am îndemnat eu.

— Aferim, Năstase! Dar ia spune-mi, o să se ţie ei de cuvânt?

— Negreşit, fiindcă o să fiu cu dânşii şi o să-i ţin de scurt.

— Sileşte-te, Năstase, cât vei putea, s-o scoţi la cale cu bine şi vei avea de la mine o sută de mahmudele bacşiş.

— Ştii ce, cucoane Dinule? Fă-mă mai bine polcovnic de judeţ şi nu-mi mai da acele mahmudele.

— Prea iute mergi, dragul meu Năstase.

— Ba nicidecum, cucoane Dinule. Muruz vodă a făcut pe arnăutul său ispravnic; de ce oare domnia ta să nu mă faci pe mine polcovnic?

— Fii cuminte şi te voi face.

Conversaţiunea călătorilor noştri trecu de la o cestiune la alta şi numai atunci se întrerupse, când caii se opriră ca din instinct la porţile caselor lui Păturică.

Arnăutul descălecă de pe cal şi deschise poarta stăpânului său, care, sărind cu iuţeală de pe frumosul armăsar, se duse drept în iatacul său de dormit, ca să-şi aline printr-un dulce somn agitaţiunea ce-i pricinuise marele său succes.

Acum vino tu, Morfeu, care închizi cu dulceaţă ochii plugarului ostenit de munca zilei şi pe ai tinerei mame ce veghează lângă capul micului ei copilaş; veniţi şi voi, vise amăgitoare, care deschideţi avarilor minele de aur ale Americii şi prin închipuiri măgulitoare uşuraţi suferinţele sclavilor şi faceţi pe devoţi să guste din fericirea paradisului! Părăsiţi întunecoasele voastre locaşuri şi veniţi în camera acestui infam ca să-i închideţi ochii prin narcotica voastră suflare; daţi-i vise frumoase, faceţi să dispară de pe fruntea lui acele încreţituri săpate de infamie şi crimă! Dar mă tem că voi nu veţi putea să-l adormiţi, căci pasiunea care muşcă fără milă din rărunchii lui este mult mai mare decât magica voastră putere. Este setea de mărire care îndeamnă pe Cesar a trece Rubiconul înarmat, ca să înfigă pumnalul în inima republicii romane; este mândria şi

răzbunarea care sili pe tiranul Hipias a veni în patria sa cu perşii lui Dariu, spre a o face să treacă prin foc şi sabie!... El va fi mâine stăpân absolut peste o parte din ţară şi dacă fatalitatea va voi, poate să devie biciul ţării întregi.

Ciocoiul avea în adevăr mare necesitate de repaos, ca să-şi restabileze puterile fizice slăbite de atâtea zguduiri morale; dar somnul nu putea să închidă pleoapele ochilor săi, cu toată silinţa ce întrebuinţa ca să poată adormi un moment măcar.

Orele nopţii sunt foarte lungi pentru cei ce nu au somn şi mai cu seamă pentru aceia a căror conştiinţă este pătată de crimă.

Păturică, văzând neputinţa de a adormi, cercă a se distra prin lectură; luă dar o carte de pe masă şi deschizând-o citi din întâmplare aceste cuvinte: "Văzut-am pe cel fără de lege înălţându-se ca cedrii Libanului; puţin însă, şi el nu mai era; puterea şi mândria lui pierise cu sunet!" Acest verset din psalmii regelui-poet, ce făcea aluzie la dânsul, îl făcu să închidă cartea şi să pună mâna pe alta; dar deschizând-o şi pe aceea dete peste maxima aceasta: "Şi ce va folosi omului de va câştiga toate avuţiile lumii acesteia şi îşi va pierde sufletul?" Trânti cu mânie şi această carte şi sculându-se de pe pat începu a se preumbla prin cameră cu faţa descompusă de nedormire.

Noaptea, în fine, se pregătea a părăsi emisferul nostru. Un zgomot de căruţe şi voci omeneşti anunţau deşteptarea poporului şi punerea lui în mişcarea obişnuită de toate zilele.

Ciocoiul se plimba neîncetat, căutând în osteneala corpului somnul ce-l părăsise; dar deodată urechea lui fu lovită de vocea nazală şi ascuţită a unui precupeţ care cânta într-un fel comic cântecul acesta:

Ipsilanti feldmarşal,
Deca pende vinărar;
Ofiţerii cei mai mari,
Bragagii şi covrigari.

Nu ştim care va fi fost adevărata impresiune ce produse în spiritul ciocoiului aceste versuri, care cu multă concisiune descria atât de bine pe capii Eteriei greceşti; ştim numai că un zâmbet de fiară sălbatică apăru pe buzele sale şi se pierdu cu iuţeala fulgerului.

Sunt crime care spăimântă pe cel mai mârşav şi mai degradat tâlhar; dar Păturică avea o natură de fier; el se afla în preziua vânzării celui mai mare bărbat al României şi, cu toată grozăvia acestei crime, conştiinţa lui nu era încă tulburată; şi dacă îl văzurăm neliniştit, acesta este efectul acelui neastâmpăr ce simte tot omul ambiţios când reuşeşte în planurile sale, iar nu al remuşcării.

În fine, după câteva momente de cugetări adânci, el se puse pe pat şi adormi.

CUPRINS

Capitolul XXX
ALESANDRU IPSILANT ŞI ETERIA GRECEASCĂ

Revoluţiunea grecilor din Elada şi din celelalte provincii ale Imperiului Otoman, privită din adevăratul ei punct de vedere, este plină de severitate şi de o lugubră maiestate. Când grecii, bătrâni şi tineri, femei şi copii, luară armele în mâini, nu o făcură acesta pentru desfiinţarea unei legi apăsătoare oarecum, nici pentru gonirea unui tiran ordinar care întârzie, dar nu distruge cu totul progresul unui popor. Ei se ridicaseră ca să se libereze de sălbaticele orde otomane, ce de mai multe secole le violau consoartele şi fecioarele, le pângăreau religiunea şi îi omorau după capriciu prin cele mai nesuferite torturi[1].

Planul acestei revoluţuni era să răscoale toate popoarele din

[1] Ca să convingem mai bine pe lectorii noştri despre suferinţele acestui popor în adevăr martir, dăm aici un fragment dintr-o baladă grecească, trasă din colecţiunea de cântece populare tipărită în Atena de N. Anghelidi:

Ὡς πότε παλληκάρια νά ξῶμεν' ς τὰ στενὰ;

Μονάχοι, σὰν λιοντάρια, 'ς ταῖς ράχαις 'ς τὰ βουνὰ;

Orient şi, la o zi hotărâtă, să se arunce asupra turcilor şi să-i zdrobească deodată.

Între comandirii aleşi de comitetul revoluţionar ca să puie în lucrare această mişcare, de la care atârna liberarea sau desăvârşita pieire a Greciei, era şi Alesandru Ipsilant.

Consiliul revoluţionar, bazat pe sentimentele patriotice ale acestui june şi pe experienţa lui în arta rezbelului, îi încredinţase una din cele mai grele părţi ale întinsului plan de revoltă.

El dar căta să treacă Dunărea prin România, ca să revolteze populaţiunile slave din Turcia şi, pus în capul lor, să străbată Bulgaria, Tracia şi Macedonia spre a se uni cu grecii din Elada, Ipir şi Tesalia şi a combate împreună şi cu succes armatele otomane, puse în confusiune prin această generală insurecţiune.

Planul era bine combinat şi poate că ar fi reuşit în toată întinderea sa, dacă armata lui Ipsilant ar fi avut disciplina şi moralitatea ce s-ar fi pretins de la nişte oameni care luaseră armatele în mâini pentru o cauză atât de sacră. Dar aceste virtuţi lipseau sau cel

---

Σπηλιαῖς νὰ κατοικοῦμεν, νὰ βλεπωμεν κλαδιά.
Νὰ φεύγωμεν, τὸν κόσμον γιὰ τὴν πιχρὴ σκλαβιὰ;
Νὰ χάνωμεν πατρίδα, ἀδελφια καὶ γονεῖς,
Τοὺς φίλούς τοὺς δικούς μας κι'ὅλους τοὺς συγγενεῖς.
Καλήερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ξωὴ.
Παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιὰ καὶ φυλακὴ.
Τὶ σ'ὠφελεὶ νὰ ξήσῆς καὶ νά'σαι 'ς τή σκλαβιὰ;
Στοχὰσου πῶς σε ψίνουν καθ' ὥρα 'ς τὴ φωτιὰ,
Αύθεντης, δραγουμάνος, Βεξύρης ἄν σταθῆς.
Ο' τύραννος ἀδικως σὲ κάμει νὰ χαθῆς.
Δουλεύεις ὅλ ήμερα εἰς ὅ, τι χι' ἄν σοῦ 'πιῆ,
Κι' αὐτὸς πασχίζει πὰλιν τὸ αἵμα σου να πιῆ,... (n. N. F.)

(Până când, voinicilor, să trăim prin strâmtori, singuri ca nişte lei, pe piscuri, în munţi? Până când să locuim prin peşteri, să avem înaintea ochilor doar desişuri, să fugim de lume din pricina robiei, să pierdem patria, fraţii, părinţii, prietenii şi toate rudele noastre? Mai bine un ceas de viaţă liberă decât patruzeci de ani în robie şi închisoare. La ce-ţi foloseşte să trăieşti şi să fii în robie? Gândeşte-te cum te frig în foc în fiecare ceas... Domn, dragoman, vizir de-ai fi, tiranul te face să piei pe nedrept. Slujeşti toată ziua la orişice ţi-ar spune, iar el, la rându-i, încearcă iarăşi şi sângele să-ţi bea.)

puţin erau foarte rare în armata lui Ipsilant[1]. Să mai adăugăm şi dispreţul ce aveau grecii asupra românilor şi slavilor, plus ideile de panelinism ce Ipsilant şi căpitanii lui le manifestau cu atâta uşurinţă în faţa acestor popoare pe care trebuiau să-i linguşească şi ne vom convinge despre tristul rezultat ce avu mişcarea grecilor în Principate.

La 22 februarie din anul 1821 Ipsilant trecu în Moldova şi se

[1] Ca să nu trecem de calomniator, punem în faţa lectorilor noştri proclamaţia lui Ipsilant dată către armata sa, când s-a văzut silit a o părăsi şi a trece în Austria. Dintr-acest document necontestabil se poate convinge fiecare că armata lui Ipsilant era în mare parte compusă din tâlhari de drumuri, laşi şi trădători:

"Proclamaţia principelui Alesandru Ipsilant
dată la fuga sa din România

Rezbelnici! Nu, nu mai voiesc a profana acest sacru şi onest nume chemându-vă pe voi astfel. Turmă fricoasă de oameni! Trădările şi actele voastre sediţioase mă silesc a vă părăsi. De aci înainte orice legătură între voi şi mine este ruptă. Atât numai că îmi va rămâne în fundul sufletului ruşinea că v-am comandat. Voi aţi călcat jurămintele, aţi vândut pe Dumnezeu şi patria, m-aţi vândut şi pe mine chiar în minutul în care speram a învinge sau a muri cu voi. Astfel dar vă părăsesc. Adresaţi-vă turcilor, care singuri sunt demni de ideile şi tendinţele voastre. Părăsiţi pădurile, coborâţi-vă din munţi, aceste aziluri ale fricii voastre, şi mergeţi la turci să le sărutaţi mâinile încă fumegând de sacrul sânge al supremilor preoţi, patriarhi, episcopi şi o mie de alţi fraţi de ai voştri inocenţi, masacraţi fără milă. Dar grăbiţi-vă a vă cumpăra sclavagiul cu viaţa voastră, cu preţul onorii femeilor şi copiilor voştri.

Iar voi, umbre ale adevăraţilor elini din sacrul batalion, care cu trădare aţi căzut victimă fericirii patriei voastre, vouă, recunoştinţa compatrioţilor voştri. Puţin va trece şi se va înălţa coloana ce va face nemuritoare numele voastre.

În litere aprinse sunt însemnate în fundul inimii mele numele amicilor mei care mi-au arătat până în sfârşit încrederea şi sinceritatea lor. Aducerea lor aminte va răcori totdeauna sufletul meu.

Dau dispreţului general, dreptăţii legilor şi blestemului compatrioţilor pe călcătorul de jurământ şi vânzătorul căminar Sava, pe spionii şi pe cei dintâi ce înlesniră dezertările, pe Constantin Duca, Vasile Barla, Gheorghe Manu fanariotul, Grigore Şuţu fanariotul şi pe depravatul τον φαβλόβιον Nicolae Scufu.

Asemenea aridic şi lui Vasile Caravia titlul de camarad de arme, pentru nesupunerea şi necuviincioasa lui purtare.

Alesandru Ipsilant
Râmnic, 8 iunie 1821".
(Vezi "Istoria României" de Palauzof.) (n. N. F.)

declară liberator al naţiunii grece, iar după aceea dete mai multe proclamaţiuni prin care asigura pe moldoveni că, pe cât timp va sta armata sa acolo, nu vor suferi nici un rău de la dânsa; dar faptele deteră o aspră dezminţire acelor frumoase proclamaţiuni, căci pe dată urmă asasinarea neguţătorilor turci din Iaşi şi Galaţi şi jafurile cele nemaivăzute.

În fine, armata Eteriei, mărită prin corpul lui Vasile Caravia şi Iordache Olimpie, intră în Ţara Românească; iar la 25 mai ajunse la satul Colintina şi formă acolo cuartirul ei general[1].

---

[1] Miliţia eteriştilor era compusă din corpurile şi despărţirile acestea:

Întâiul corp, sub comanda lui Nicolae Ipsilanti, se alcătuia din:

Tagmatarhia (corp de armată — n. ed.) lui Duca	1.930
Hiliarhia (comandament — n. ed.) lui Orfano	300
Despărţirea lui Ghica din escorta lui Al. Ipsilant, alcătuită din slavi	60
Despărţirea lui Manu	150
" lui Costa Balticos	60
" lui Caloiani	100
Cazacii	200
	2.850

Al doilea corp, sub comanda lui George Ipsilant:

Tagmatarhia lui Caravia	350
Hiliarhia lui Colocotroni	275
" lui Vasile Tudorov	350
Despărţirea lui Mihail	180
Ulanii lui Tarkovski	70
Escorta principelui Cantacuzin	50
	1.275

Al treilea corp, al Olimpianului Iordache:

Arnăuţii	1.500

Al patrulea corp, al lui căminaru Sava:

Arnăuţii de sub comanda lui Sava	800
Arnăuţii de sub comanda lui deli-baş Mihale	120
Arnăuţii de sub comanda lui Ghencé	100
	1.020
Ιερὸς Λόχος sau batalionul sacru	450
Despărţirea moldovenilor	300

Ipsilant primi închinăciunile boierilor, ale clerului şi pe ale tuturor tagmelor ostăşeşti şi neguţătoreşti. Linguşirile însă ce i se făceau în toate zilele de către fanarioţi şi câţiva români corupţi, ce voiau să exploateze Eteria în interesul lor, ameţise foarte mult capul acestui căpitan; dar tocmai când bietul om se obişnuise cu viaţa şi pompa domnească, la care începuse să aspire, primi trista ştire că turcii au intrat în ţară prin mai multe părţi şi că ei se îndreaptă asupră-i cu forţe considerabile, ca să-l zdrobească deodată.

Aceste ştiri nefavorabile îndemnară pe Ipsilant să-şi ridice lagărul de la Colintina şi să-l aşeze la Târgovişte, loc foarte priincios pentru apărare şi mâniurea intrigilor sale în contra lui Tudor Vladimirescu.

După ce el îşi aşează oştirea în lagăr fortificat cu şanţuri şi trimise despărţiri mici de arnăuţi ca să cuprindă strâmtorile munţilor, spre a se putea refugia la caz când oştirile turceşti ar fi învins pe ale sale, se dete apoi cu totul la realizarea planurilor sale celor ambiţioase.

Într-o zi el se afla singur în camera sa, absorbit în meditaţiuni; dar când se deşteptă din acea momentanee uimire, văzu pe Păturică stând cu mâinile la piept şi smerit ca un călugăr.

Fanariotul îl fixă puţin, apoi îi zise fără preambule:

— Ia spune-mi, arhon stolnice, cum merg treburile noastre?

— Foarte bine, măria ta!

— Tălmăceşte-mi ce înţelegi dumneata prin acest foarte bine.

— Hârtiile acestea te vor pliroforisi mai bine decât mine, măria ta, răspunse ciocoiul, cu aer triumfător şi prezentând lui Ipsilant cu mândrie înscrisurile căpitanilor.

Fanariotul le citi cu multă nerăbdare, apoi, după ce privi pe Păturică cu un fel de admirare amestecată cu dispreţ, zise:

— Încep a crede, arhon stolnice, că elciul care te-a sistisit la mine n-a cunoscut darurile ce ai; dumneata eşti un om mare, întreci în isteţime chiar pe Nesselrode[1] al Rusiei; dar eşti cam... adaose fanariotul cu aer batjocoritor.

[1] Karl Nesselrode (1780—1862) — abil diplomat ţarist.

Ciocoiul suferi această umilire cu sânge rece prefăcut, ba încă făcu şi câteva complimente, ca să ascundă şi mai bine tulburarea sa.

— Dar dacă omorurile vor înceta? adaose Ipsilant, atunci aceste înscrisuri vor rămâne hârtie albă; ai, ce zici?

— Zic, măria ta, că omorurile s-au săvârşit: doi arnăuţi de ai lui Prodan s-au spânzurat la puţul de piatră după Podul Calicilor, doi în Dealul Spirii şi unul dinaintea lagărului de la Cotroceni.

— Dar căpitanii cu înscrisurile, ce zic ei despre aceasta?

— Nimic pe faţă, dar într-ascuns au şi ales de căpetenii ale lor pe Macedonski şi Prodan şi acum nu aşteaptă decât vreme cu prilej ca să omoare pe Tudor.

— Foarte bine, dar ei pot să-şi schimbe gândul.

— Nu, măria ta; sunt atât de bine încredinţat despre aceasta, încât aş putea chezăşui cu capul meu că de astă dată ei se vor ţine de cuvânt.

— Astea sunt vorbe, arhon stolnice; eu cunosc foarte bine pe români. Ei îţi făgăduiesc astăzi totul şi mâine nu-ţi dau nimic.

— Ai dreptate, măria ta, să te îndoieşti, fiindcă nu cunoşti întâmplările din urmă.

— Care întâmplări? Vorbeşte!

— Omorurile din urmă.

— Altele proaspete?... Spune-mi degrab'!

— De la ridicarea lagărului din Cotroceni şi până la Goleşti a spânzurat peste treizeci de panduri, tot băieţi tineri, unul şi unul.

— Ce spui, arhon stolnice?... S-au întâmplat toate acestea?

— Ai răbdare, măria ta, că n-am sfârşit! exclamă ciocoiul mândru de triumful său.

— Vorbeşte, căci mor de nerăbdare!

— După ce ajunse Tudor la Goleşti, află prin iscoadele (spionii) sale, că patru din cei mai voinici căpitani[1] nu voiesc să dea înscri-

[1] Aceşti patru căpitani se numeau: Ioan Oarcă, Ghiţă Cuţui, Ene Enescu şi Ioan Urdăreanu. Doi dintre ei, cunoscând gândul lui Tudor, scăpară prin fugă; iar pe ceilalţi i-a spânzurat (vezi *Cioranu*, p. 83-84). (n. N. F.)

surile cerute şi numaidecât spânzură pe doi dintre dânşii în nişte sălcii; în sfârşit, dacă măria ta voieşti să te încredinţezi şi mai bine că m-am ţinut de cuvânt, dă-mi pe căpitan Iordache cu două sute de arnăuţi şi îţi jur că-ţi voi aduce pe Tudor legat cot la cot.

— Bravo, arhon stolnice! acum te înţeleg. Şi, deschizând uşa, chemă pe grămăticul său şi îi zise: Spune lui Iordache să ia două ortale de arnăuţi aleşi şi să se ducă la Goleşti cu dumnealui, şi să împlinească cu străşnicie orice-i va porunci.

Grămăticul plecă capul până în pământ şi ieşi împreună cu Păturică.

CUPRINS

Capitolul XXXI
CU ROGOJINA APRINSĂ-N CAP ŞI CU JALBA-N PROŢAP

România, această ţară mănoasă şi împodobită de natură cu toate darurile, a fost ursită de soartă să sufere toate relele fizice şi morale: cutremurele de pământ, inundările râurilor, epidemiile omorâtoare, incursiunile ordelor barbare, jafurile domnilor fanarioţi; toate aceste flagele pustiitoare păreau create de fatalitate numai ca să nimicească această nenorocită ţară. Dar ea a rezistat cu bărbăţie la toate loviturile şi a mers pe calea însemnată ei de provedinţă, purtând pe umeri crucea martirului ca mântuitorul lumii.

Au fost în adevăr timpi când suferinţele zdrobise curajul românilor. Inamicii noştri, crezând că luxul şi moliciunea introduse de dânşii au stins în inima poporului român simţământul de naţionalitate şi libertate, săltau de bucurie; dar se amăgeau, căci românul se deştepta tocmai la timp şi cu armele în mână le proba că este încă viu şi gata a se lupta pentru drepturile sale.

Revoluţiunea de la 1821, ce este ea oare dacă nu vocea disperării ridicată contra apăsării? Oare nu arată ea de ajuns pe un popor viu şi hotărât a muri sau a trăi pentru libertate?

Dar să ne oprim aci şi să arătăm lectorilor noştri poziţiunea ţării înainte şi după izbucnirea acestei revoluţiuni sociale.

Desele năvăliri ale oştirilor lui Pazvantoglu şi ale altor paşi răzvrătiţi în contra împărăţiei turceşti spăimântase atât de mult pe locuitorii ţării, încât îi făcuse să devină un popor aproape nomad, gata în tot momentul a-şi părăsi locuinţa şi rodul ostenelilor sale, ca să-şi scape viaţa în crăpăturile munţilor sau peste hotarele ţării, unde nu putea să-i ajungă iataganul manafului şi lăcomia de bani a fanariotului.

Rezbelul ruso-turcesc, început la 1806 şi terminat la 1812, slei ţara şi pe locuitorii ei atât de mult, încât comandirii armatelor ruseşti supuseră chiar pe preoţi şi diaconi a le da proviant şi care de transport; ba încă, pentru ruşinea omenirii, s-au văzut în acea campanie fapte care indignează pe tot omul cu inima dreaptă. Comisarii de aprovizionare ruşi, după ce că cereau mai multe provizi-uni decât le trebuiau, apoi la plecarea lor le vindeau înapoi sărmanilor locuitori, stricate şi cu preţul întreit mai mult de ceea ce costau.

Domnia lui Caragea, deşi pe la început promitea ceva pentru uşurarea ţării, dar mai în urmă căzu şi dânsa în greşalele domnilor trecute; funcţiunile cele mai însemnate se dădeau grecilor veniţi cu domnul din Stambul; iar boierii români erau dispreţuiţi şi exilaţi, dacă cutezau a-şi apăra onoarea.

Veniturile ţării se vindeau în total la favoriţii greci, care despoiau fără milă pe nenorociţii locuitori. Dreptatea se vindea pe bani şi, când se întâmpla vreo judecată între un fanariot şi un român, oricât de lămurit ar fi fost românul, procesul se câştiga de fanariot.

Aceste mari şi nemaiauzite nedreptăţi siliră pe Jianu, Gruia şi alţii a se face tâlhari de drumuri şi a-şi răzbuna omorând pe fanarioţi şi pe ciocoii parveniţi şi ajutând pe săraci.

Iată jalnica stare în care se afla ţara înaintea revoluţiunii; dar ea deveni mai rea sub revoluţiune, căci dacă sub un guvern legal se

comiteau atâtea abuzuri, oare câte nu s-ar fi putut comite când o parte din ţară se guverna de o căimăcămie slabă şi fără prestigiu, alta de Ipsilant, iar restul de Tudor Vladimirescu?

Dinu Păturică, ca om dibaci în jafuri şi mâncătorii, prevăzuse cât de mari treburi putea să facă într-o asemenea stare de lucruri; prevăzuse, în fine, că a sosit împărăţia ciocoilor şi se pregătea a se folosi de dânsa.

Astfel dar, după ce acest monstru comise fără cea mai mică sfială toate crimele, după ce făcu să se verse atâta sânge nevinovat pentru realizarea ambiţioaselor sale planuri, el vându chiar pe Tudor Vladimirescu, omul cel mai mare al României, precum arătarăm în capitolul precedent.

În ziua, dar, când el făgădui lui Ipsilant că-i va aduce pe Tudor legat, se puse în fruntea cohortei de asasini şi se îndreptă către satul Goleşti. Ajungând acolo, se sfătui mai întâi cu Iordache, Ghencea şi Farmache, căpeteniile arnăuţilor ce-i dăduse Ipsilant pentru executarea trădării, apoi, după aceea, intră în lagăr şi aţâţă revolta. În fine, Tudor fu prins şi dus între arnăuţi la Câmpulung, iar de acolo la Târgovişte, unde mai în urmă fu asasinat.

A doua zi după împlinirea acestei grozave trădări, Păturică se înfăţişă înaintea lui Ipsilant cu acel aer de impertinenţă propriu asasinilor plătiţi şi, după ce făcu închinăciunile obişnuite fanariotului, îi zise:

— Să trăieşti, măria ta! Tudor Vladimirescu nu-ţi va mai tulbura liniştea de acum înainte.

— Da' de ce?

— Fiindcă el nu mai trăieşte.

— Tălmăceşte-mi, arhon stolnice.

— Astă-noapte eu, împreună cu căpitan Caravia şi câţiva arnăuţi, l-am luat din temniţă şi l-am dus pe malul iazului, apoi, după ce l-am tăiat în mici bucăţi, l-am aruncat în puţul de lângă grădina lui Geartolu.

Ipsilant luă de pe masă o hârtie îndoită şi dând-o lui Păturică îi zise:

— Slujbă pentru slujbă, arhon stolnice. Ţine acest pitac: printr-însul te orânduiesc ispravnic la Prahova şi Săcuieni şi dacă Dumnezeu îmi va ajuta, precum nădăjduiesc, te voi face caimacam al Craiovei.

Ciocoiul făcu trei temenele până la pământ şi sărută mâna lui Ipsilant cu o recunoştinţă prefăcută, apoi ridicându-se în sus exclamă cu voce declamată:

— Să trăieşti întru mulţi ani, măria ta; să-ţi ajute Dumnezeu a te pune pe scaunul strămoşilor măriei tale, pentru fericirea noastră, a nemernicilor măriei tale slugi.

— Destul, arhon stolnice, destul; du-mi-te acum cu Dumnezeu şi te sileşte să faci fericirea locuitorilor acestor două judeţe ce ţi-am încredinţat; dar bagă bine de seamă, să nu-i faci prea fericiţi, mă înţelegi?... căci poate să ţi se întâmple vreun rău.

Oricât era de prefăcut, Păturică tot nu putu să reziste acestor cuvinte pline de ironie şi cu două înţelesuri; plecă dar capul în jos, ca să ascundă întipărirea ce-i făcuse şi, după ce mai făcu o mătanie până la pământ, se duse.

După câteva zile de ospeţe şi veselii date amicilor săi pentru ridicarea sa la această mare şi bănoasă funcţiune, el plecă să ia în posesiune judeţele pe care devenise stăpân. Pe atunci, ca şi în ziua de astăzi, erau la modă proclamaţiile şi profesiunile de credinţă, Ipsilant da pe toată ziua câte una, Tudor Vladimirescu asemenea, fără a mai vorbi de pitacele căimăcămiei lui Calimah vodă, ce se lipeau pe ziduri în toate zilele.

Ciocoiul, ajungând la Bucov, locul naşterii sale, porunci să adune pe toţi boierii din amândouă judeţele, toate isnafurile şi pe opincari; iar când mulţimea celor chemaţi umpluse curtea isprăvniciei, el se arătă în pridvor (balconul) şi le citi această proclamaţiune:

"Fraţi boieri, neguţători şi opincari,

Dumnezeiasca pronie, milostivindu-se asupra acestei nenorocite patrii, m-a ridicat la vrednicia de ispravnic al acestor două judeţe. Dumnezeu cel atotputernic ştie mai bine decât voi toţi libovul[1] *cel fierbinte ce arde în inima mea pentru fericirea voastră. Să ştiţi dar cu hotărâre, fraţilor, că pe cât timp voi fi cu voi, nimeni nu va fi asuprit cu o para mai mult peste ceea ce hotărăşte nezamul. Ludele şi celelalte iraturi ale stăpânirii de acum înainte se vor împlini de către oameni cinstiţi şi cu frica lui Dumnezeu; mituielile şi mâncătoriile vor lipsi cu totul. Cei năpăstuiţi să vie la mine şi-şi vor afla dreptatea; căci doresc ca razele fericirii să străbată până în bordeiul cel ticălos al opincarului.*

Amin, fie, fie."

Cuprinderea acestei proclamaţiuni şi mai cu seamă accentul dramatic şi gesturile ritoriceşti cu care o pronunţase Păturică făcu o mare întipărire între auditori, căci ei nu cunoşteau încă adevăratul înţeles al proclamaţiunilor.

Primele zile ale administrării lui Păturică fură consacrate în scoaterea amploiaţilor celor vechi şi orânduirea altora care să corespundă cu intenţiunile sale. Între aceşti noi ciocoi, aleşi de Păturică după chipul şi asemănarea sa, era şi unul numit Neagu Rupe-Piele, om născut să fie călău şi care se silea prin cruzimi nemaiauzite a nu-şi strica reputaţiunea prenumelui său. Pe acesta îl alese Păturică de împlinitor al tuturor jafurilor ce făcea.

A descrie cu de-amănuntul despoierile şi caznele ce sufereau locuitorii de toate clasele de la acest monstru ar fi o lucrare de care pana noastră s-ar indigna. E de ajuns a spune numai că birul se împlinea de la sărmanii săteni de câte trei şi patru ori pe un trimestru; taxidarii luau întreită zeciuială pentru oierit, ierbărit, tutunărit şi vinărit şi când sătenii nu mai aveau cu ce să plătească, îi ungea

[1] Dragostea sau amorul. (n. N. F.)

cu păcură şi îi lega de copaci, ca să-i înţepe viespile şi ţânţarii, apoi le vindea dobitoacele şi, după ce-i sărăcea cu desăvârşire, îi închidea în coşare, ca să nu poată reclama la stăpânire.

Într-o zi Dinu Păturică sta închis într-o odaie împreună cu Neagu Rupe-Piele şi încheia socotelile trimestriale. Suma adunată se ridica la o cifră de patru ori mai mare de ce s-ar fi cuvenit după lege.

— Puţini bani, Neagule, foarte puţini, zise ciocoiul: eu credeam să-mi aduci trei mii pungi de bani.

— E! e! cucoane Dinule, mulţumeşte-te şi pe atât.

— Şi de ce aşa, când am fi putut să strângem mai mult?

— Dar bine, cucoane Dinule, de unde eram să adun atâţi bani?

— De la ţărani, nerodule! Să-i legi cot la cot şi să le prăjeşti piepturile pe lângă foc şi vei vedea cum o să scoată la bani.

— Toate acestea le-am făcut, ba încă şi mai multe; i-am spânzurat cu capul în jos, le-am bătut ţepuşi de trestie pe sub unghii, le-am luat chiar vitele şi lucrurile din case şi le-am vândut; ce voieşti să mai fac?

— Ia spune-mi, ce ai făcut cu cele două sute de vaci care le cere Ipsilant?

— Am urmat poruncii ce mi-ai dat. Am luat optzeci de slujitori cu mine şi, în puterea gârbaciului şi a trântelilor, am strâns opt sute de vaci în loc de două sute.

— Bravo, Neagule; şi cu ce preţ le-ai cumpărat, ia spune-mi?

— Câte lei trei de vită.

— Iar după aceea ce-ai făcut?

— Am trimis două sute lui Ipsilant; iar pe celelalte le-am vândut iarăşi ţăranilor cu câte lei cincisprezece una.

— Adu banii-ncoace! zise Păturică cu o lăcomie nedescriptibilă.

Neagu Rupe-Piele începu să numere banii şi Păturică să-i strângă cu lăcomie; dar tocmai pe când se aflau amândoi ocupaţi cu lichidarea acestei îngrozitoare hoţii, oarecine bătu în uşa camerei cu multă violenţă.

Păturică strânse banii în grabă, apoi zise:

— Cine bate la uşă?

— Eu, cucoane!

— Şi ce vrei? Spune.

— Îţi aduc o ştafetă de la Ipsilant.

— Ad-o-ncoace!

— Poftim, cucoane, adaose Năstase arnăutul.

Ciocoiul deschise uşa şi luă ştafeta din mâna lui Năstase arnăutul, care devenise acum polcovnic de judeţ, apoi citi ştafeta şi o trânti pe masă.

— Se vede că nu sunt bune mujdelele[1] din această ştafetă, zise Neagu Rupe-Piele.

— Nicidecum, răspunse Păturică distrat. Îmi cere două sute mii de lei.

— Dar bine, abia sunt trei zile de când i-am trimis bani.

— Îmi mai scrie iarăşi că turcii au intrat în ţară şi asta nu-mi place deloc.

— Şi mie asemenea!

— Ia spune, Neagule, cum am face noi să scăpăm aceste două sute mii de lei din mâna lui Ipsilant?

— Să nu-i trimitem!

— Ba să-i trimitem, dar să găsim vreun tertip ca să-i luăm înapoi; ia caută tu un marafet, de, să te văd!

La aceste cuvinte Neagu deveni palid; el înţelesese întunecoasa cugetare a lui Păturică şi, cu toată fieritatea caracterului său, se înspăimântă.

— Ai găsit mijlocul, Neagule?

— Da, cucoane Dinule.

— Ia să vedem!

— Pe de o parte numărăm banii în mâna trimisului şi luăm

[1] *Mujdelea* — ştire, veste.

teşcherea de primire, iar pe de alta doi flăcăi îl aşteaptă în pădure, îi dă... şi...

— Şi ne aduce banii înapoi. Aferim, Neagule!

Cât ţinu acest regim de terorism ciocoiesc, nenorociţii locuitori din aceste două judeţe deteră jalbe neîncetat în contra tâlhăriilor lui Păturică; dar aurul ciocoiului paraliza toate măsurile stăpânirii. În fine, revoluţiunea căzu. Grigore Ghica vodă se orândui domn, iar turcii se retraseră peste Dunăre.

Aceste schimbări politice îndemnară pe ţărani a se scula cu mic şi mare şi a se înfăţişa cu jalbă la domnie.

Era o privelişte jalnică pentru un om cu inimă a vedea pe nenorociţii ţărani în număr de patru-cinci sute, îmbrăcaţi în trenţe, desculţi, veştezi la faţă şi cu ochii stinşi de sărăcie şi alte suferinţe; ba încă unii dintr-înşii purtau pe corpul lor chiar semnele torturilor abia cicatrizate, iar cei de tot schilodiţi erau transportaţi în care cu boi.

Ei intrară în Bucureşti pe la opt ore de dimineaţă, tocmai pe când domnitorul se afla în Divan şi, ca să atragă mai mult atenţiunea publică, unul dintr-înşii făcu un sul de rogojină şi, dându-i foc în partea de sus, îl puse în cap; apoi scoţând jalba din sân, o puse în vârful unui proţap lung şi intră în curtea domnească.

Zgomotul ce produse această procesiune, mărită foarte mult prin mulţimea norodului atras de curiozitatea lucrului, ajunse până la auzul domnului, care ieşi în pridvorul palatului şi primi jalba din proţap, chiar în mâna sa.

Domnul dete jalba marelui logofăt să o citească; şi pe când acesta arăta cu voce tare toate nelegiuirile lui Păturică, el le constata pe figurile şi în starea de mizerie în care erau ajunşi nenorociţii jeluitori. În fine, mânia lui ajungând până la indignare, strigă ca un leu:

— Să vie-ncoace spătarul!

Spătarul se prezentă înaintea domnitorului.

— Arhon spătare, zise Ghica, să trimiţi patruzeci de arnăuţi la

Bucov, ca să ridice pe acel nelegiuit ispravnic, să-l pecetluiască şi să-l bage în ocna părăsită. Iar dumneata, arhon logofăt, să vinzi toată starea acelui tâlhar şi să despăgubeşti pe aceşti săraci.

Ţăranii, auzind cele poruncite de domn, ridicară mâinile spre cer şi începură a striga:

— Să trăieşti întru mulţi ani, măria ta! Dumnezeu să-ţi răsplătească cu bine mila ce ai arătat către noi, nenorociţii robi ai măriei tale.

Domnitorul aruncă asupra lor o privire plină de amor părintesc, şi, după ce îi încredinţă încă o dată că le va face dreptate, intră iarăşi în Divan.

CUPRINS

Capitolul XXXII
OCNA PĂRĂSITĂ

Într-o dimineaţă din luna lui mai, doi slujitori de judeţ străbăteau plaiul ce duce la ocna Telega, călări pe cai mici de munte. Aceşti cai, deşi erau mai slabi decât caii iezme ai lui Alexandru Dumas, aveau însă şi ei calităţile lor, căci suiau fără osteneală cele mai repezi dealuri şi conduceau pe călăreţi pe marginea celor mai adânci prăpăstii, fără a-i expune la cel mai mic pericol.

Unul dintre cei doi slujitori era june şi purta la spate o flintă haiducească, iar la brâu avea două pistoale mari turceşti; cel de-al doilea era mai înaintat în vârstă; trăsăturile feţei sale cele pline de asprime, ochii săi sângeroşi şi sprâncenele sale dese şi zbârcite arătau pe omul crud şi gata a săvârşi orice nelegiuire. El avea o geantă cu scrisori atârnată de gât şi un cuţit mare arnăuţesc pus la brâu.

Era pe la opt ore ale dimineţii; soarele sta înfipt cu mândrie pe bolta cea albastră a cerului şi arunca de acolo dulcea sa lumină asupra munţilor plini de zăpadă şi a câmpiilor înverzite, iar razele lui, străbătând prin norii de aburi compuşi din roua nopţii, formau o mulţime de curcubeie tricolore ce încântau privirea.

Cinteza şi pietruşelul făceau să răsune colnicele prin vocea lor ascuţită, dar plină de dulceaţă; ciocârliile se înălţau în aer întocmai ca nişte mici bombe, apoi se opreau în loc şi, bătând din aripi, umpleau aerul de melodioasele lor cântări. Prepeliţele, aceste inocente şi fricoase păsări ce se nasc şi mor în iarba livezilor şi în frunzele dese ale dumbrăvilor, prin vocea lor monotonă, dar ritmică, păreau că servă de regulator al cadenţelor acestui concert divin.

În aceste momente, când natura întreagă părea că înalţă rugi de mulţumire către creatorul ei, cei doi slujitori, deşi dedaţi cu asemenea sublime spectacole, nu rămaseră nesimţitori la priveliştea ce-i înconjura. Ei se opriră pe loc şi priviră în tăcere magnifica panoramă ce le absorbise simţirile, iar mai în urmă unul din ei rupse tăcerea:

— De multe ori am trecut prin plaiul ăsta, mă Badeo, dar niciodată nu mi s-a părut atât de mândru ca astăzi. Munţii pare cănoată în pară de foc, păsările ciripesc cu mai multă dulceaţă decât alte dăţi; chiar apele Doftanei parcă dorm. Ce mândreţe!...

— Aşa este, măi Vlade, toate sunt precum zici, dar eu nu simt nimic; mi-e inima închisă.

— Şi de ce, mă Badeo?

— De multe, măre!

— Ţi-o fi mâncat lupul vreo vită sau te-o fi prădat zapciul?

— Nu mi s-a întâmplat nici una din câte zici.

— Ce ai dar, de şezi aşa bosumflat?

— Ia, mă gândesc la bietul cuconu Dinu, fostul nostru ispravnic, că sunt trei luni de când şade închis la ocna părăsită.

— Lasă să şadă, că prea era nemilostiv şi hrăpitor; ţipa judeţul în mâna lui ca broasca în gura şarpelui.

— Aşa este, mă; da' de, e păcat de dânsul!

— Păcat? Dar bine, ai uitat cum ardea şi căznea pe săraci? Nu ştii zicătoarea românească: "După faptă şi răsplată"?

— Ai dreptate, măi Vlade, a făcut în adevăr multe nelegiuiri;

dar l-a pedepsit Dumnezeu de ajuns. Ţi-aduci aminte când pleca cu cercetarea prin judeţ? Ce mândru era, măre! Şi cât de bine îi şedea călare pe bidiviul său cel roib şi pintenog![1] Parcă era Făt-Frumos din poveste. Ei bine, mă Vlade, m-aş prinde cu tine pe-o vadră de vin că, să-l vezi acum, nu l-ai mai cunoaşte.

— Şi de ce, măi Badeo?

— L-a mâncat necazul şi ocna părăsită.

— Ce spui tu, mă?... Se vede dar că este rău în ocna părăsită.

— Nevoie mare, măi Vlade! Eu de-aş fi ca vodă, în loc de-a osândi pe tâlhari la ocna părăsită, le-aş tăia mai bine capetele.

— Da' de ce, mă Badeo?

— Pentru că este de o mie de ori mai bine să omori pe om dintr-o lovitură, decât să-l ucizi cu încetul. Am văzut pe Radu haiducul, pe care l-a băgat Caragea în ocna părăsită; era, ştii colea, voinic din patruzeci, rupea piatra în mână; dar după ce-a şezut numai şase luni în ocna părăsită, nu l-am mai cunoscut; îi crescuse barba de trei coţi, ochii-i luceau ca de strigoi, surzise şi ologise.

— Şi a mai trăit mult, mă Badeo?

— Să vezi. Într-o zi m-am coborât în ocnă să-i duc demâncare şi l-am găsit cu dinţii rânjiţi şi zgârcit ca un ghem în culcuşul său de paie; îl strigai o dată, de două ori, de trei ori şi nu-mi răspunse; îl mişcai cu mâna, dar ce să vezi? El murise!

— Murise!

— Ba încă negrijit şi nespovedit, ca un câine.

— Sărmanul, ce păcat!

Cei doi slujitori îşi urmară mai mult timp călătoria absorbiţi în povestirea lor, dar caii deodată se opriseră. Atunci ei văzură cu oarecare surpriză că se aflau dinaintea cămărăşiei ocnelor.

Cămăraşul se plimba în acel timp pe prispa caselor, absorbit cu

[1] Ţăranii numesc bidiviu orice cal frumos şi iute la fugă. Simţul însă cel adevărat al cuvântului însemnează cal pitic de Arabia. (n. N. F.)

totul în fumarea ciubucului său. Slujitorii descălecară de pe cai şi, după ce îl salutară, îi dete poruncile şi se retraseră. Unul însă dintre dânşii făcu un semn de înţelegere cămăraşului, apoi intră împreună cu dânsul în cămărăşie şi, după ce se aşezară unul pe pat, iar cellalt pe o laviţă, începură această întrevorbire:

— Ei bine, Neagule, zise cămăraşul aşezându-se pe pat, ce mujdele mi-aduci despre bietul cuconu Dinu?

— Foarte bune, arhon cămăraş; am două scrisori, una de la Conţu, iar cea de a doua de la un boier pe care nu-l cunosc. Eu cred că Conţu a izbutit să scoată poruncă domnească de iertare; ai, ce zici?

— Poate, dar eu unul nu cred.

— Şi de ce aşa?

— Fiindcă cunosc prea bine pe oamenii cei mari; ei ne linguşesc pe noi ăştia mici numai când au trebuinţă de noi, iar când ne văd căzuţi în nevoi, ne dau cu piciorul ca la nişte vase netrebnice.

— Oricum va fi, însă, te rog să-i dai aceste două scrisori mai în grabă şi eu voi veni mâine de dimineaţă să iau răspunsul.

Acest slujitor, ce se interesa atât de mult pentru scăparea lui Păturică, era Neagu Rupe-Piele, vestitul mumbaşir prin care ciocoiul îşi săvârşea toate despoierile şi cruzimile sale pe când se afla ispravnic; el scăpase de urgia domnească numai prin fugă şi deghizare, iar acum se făcuse purtător al corespondenţei dintre Păturică şi câteva persoane mari din Bucureşti ce se încercau a-l scăpa din ocnă.

Să zicem acum câteva cuvinte şi despre ocna părăsită de la Telega.

Ocnele de la Telega sunt situate pe o câmpie înconjurată de dealuri acoperite cu păduri şi udată de râul Doftana, ce o traversează.

Puţurile din care se scoate sarea se împart în ocne lucrătoare şi ocne părăsite. Acestea din urmă se numesc astfel, căci sunt lăsate în nelucrare, uneori pentru că minerii le cred exploatate de ajuns şi se tem să nu se surpe peste dânşii, iar câteodată din cauză că se ivesc izvoarele de apă ce împiedică lucrarea.

În timpul domnilor fanarioţi existau la Telega mai multe guri de

ocne părăsite, dintre care una servea de închisoare pentru tâlharii cei mai vestiţi prin omoruri şi cruzimi.

Această temniţă subterană avea o intrare pătrată, susţinută din toate părţile cu ghizduri de lemn, întocmai ca ale puţurilor din care se scoate apă. Această formă pătrată ţinea până la o profunditate de 10—12 stânjeni; iar de acolea în jos se lărgea gradat în circumferinţă şi, când ajungea la profunditatea cerută de ştiinţa mineralogiei, devenea un haos înspăimântător[1]. Pereţii ei erau umezi şi de multe ori pica apă dintr-înşii; aerul era iute, infectat de miasme şi omorâtor; o lumină palidă abia străbătea câteodată spaţiul nemăsuratei adâncimi, ca să mărească şi mai mult grozăvia acestui mormânt teribil.

Tâlharii condamnaţi a locui în acest iad pământesc erau tot din cei osândiţi de Divan la moarte şi ale cărora sentinţe le preschimbau domnitorii în muncă perpetuă; dar nici unul din câţi se închideau acolo nu putea să trăiască mai mult de doi până la trei ani, căci umezeala şi aerul cel înecător le curmau zilele.

În fine, dacă faimosul vers al lui Dante:

“Lasciate ogni speranza voi ch’entrate”[2]

s-ar fi putut scrie undeva, negreşit că acel loc nu ar fi putut să fie decât pe porţile ocnei părăsite, căci oricine intra acolo îşi pierdea speranţa de a mai ieşi viu vreodată.

Iată locaşul în care se afla de trei luni Dinu Păturică, acel om mândru şi ambiţios care comisese toate laşităţile şi crimele cele mai îngrozitoare, numai ca să ajungă la mărire. Ar fi crezut el vreodată că o să părăsească atât de curând palatele sale cele lumi-

[1] Oameni speciali în mineralogie m-au încredinţat că adâncimea ocnelor de sistema veche nu se întindea mai mult de 150—155 şi maximum 160 metri. (n. N. F.)

[2] Părăsiţi orice speranţă voi, care intraţi aici. (n. ed.) Dante, *Infernul*, cântul III, versul IV. (n. N. F.)

noase, mâncările cele alese şi acea mulţime de linguşitori care se supuneau orbeşte la toate capriciile lui şi se credeau fericiţi când puteau să fure câte un zâmbet de mulţumire de pe faţa lui cea severă? Dar averile lui cele nenumărate? Dar soţia şi fiii săi, speranţa bătrâneţilor sale, pentru a cărora fericire poate că săvârşise cea mai mare parte din nelegiuirile sale, ce vor fi devenit toate acestea? Vom vedea!

Primele zile ce petrecu în ocna părăsită fură prea dureroase pentru dânsul. Întunericul cel mare, singurătatea, patul său de paie şi mâncarea cea puţin hrănitoare îl adusese într-o stare grozavă de paroxim şi de furie, încât urla ocna de vaietele şi tânguielile lui.

În darn chema somnul ca să-i aline durerile fizice şi morale, căci el fugea de la dânsul sau, deşi venea câteodată să închidă ochii lui cei slăbiţi de lacrimi, dar la zgomotul unei pietricele sau a unei picături de apă ce cădea din pereţii ocnei fugea şi-l lăsa iarăşi în prada tulburării şi a disperării sale. Dar, după ce trecu câtva timp, el începu a se mai obişnui cu noua sa locuinţă şi deveni mai liniştit, ba încă, după scrisorile ce scria pe la protectorii săi şi răspunsurile încurajatoare ce primea, începuse a spera că peste puţin va părăsi ocna, ca să se mute iarăşi în palatele sale. Cu toate acestea răul ocnei începuse să roadă cu încetul acea organizaţiune robustă; reumatismul îi cuprinsese tot corpul, ochii i se umflaseră, facultatea auzului i se paralizase şi o tuse violentă ameninţa din ce în ce mai mult existenţa lui.

Aceasta era starea fizică şi morală în care se afla Păturică în ziua când primi cele două scrisori ce i le adusese Neagu.

El şedea lungit pe patul său de paie şi aştepta cu nerăbdare ora prânzului, ca să-şi astâmpere foamea ce începuse a-l turmenta. De astă dată însă, cămăraşul îi trimise porţiunea înaintea orei fixate. Păturică, văzând dintr-această schimbare ceva extraordinar şi poate chiar în favoarea sa, se repezi cu furie asupra coşului cu merinde ce se cobora încet, legat de o sfoară. Căută într-însul şi găsi două

scrisori pe care le luă cu nerăbdare nervoasă şi, apropiindu-se de felinarul ce sta atârnat deasupra patului său, deschise mai întâi pe una dintr-însele şi citi cuvintele acestea:

"Cucoane Dinule,

Cu destulă mâhnire te vestesc că cucoana Duduca, soţia dumitale, a luat tot din casă şi a fugit cu un turc peste Dunăre, lăsând pe bieţii copilaşi pe drumuri. Moşiile, viile şi casele dumitale s-au vândut la sultan-mezat, iar banii s-au trimis cu om domnesc, ca să se împartă la ţăranii ce se zice că i-ai sărăcit, când erai ispravnic. Vei şti iarăşi că bătrânul dumitale tată a murit de inimă rea, pentru afrontul ce i-ai făcut, când ai pus arnăuţii de l-au dat afară din casă.

Al dumitale de aproape prieten şi frate
S..."

Iată şi cuprinderea celei de a doua scrisori:

"Dinule,

M-am dus de mai multe ori la vodă să-l rog pentru tine şi l-am găsit totdeauna neînduplecat; iar în cele din urmă mi-a spus-o ritos, că o să te lase să putrezeşti în ocna părăsită, ca să slujeşti de pildă altor hoţomani ca tine. Vodă a zis aceasta.

N..."

Aceste două scrisori fură pentru Păturică o lovitură de trăsnet. Averile sale, câştigate prin nenumărate crime şi laşităţi, acum erau risipite ca praful în vânt; soţia fugită, copiii lăsaţi în voia întâmplării, el chiar condamnat a muri cu încetul în fundul ocnei părăsite, chinuit de durere şi disperare.

Ar fi fost o mare fericire pentru dânsul dacă aceste ştiri l-ar fi omorât deodată sau i-ar fi paralizat inteligenţa, căci ar fi scăpat de

toate suferinţele morale şi fizice; dar providenţa, în decretele sale cele nepătrunse de mintea omenească, voise a-i lăsa neatinse toate facultăţile, ca să guste şi el acel venin amar cu care adăpase societatea atâta timp.

După ce se mai alinară dureroasele impresiuni ce lăsase în inima lui acele fatale scrisori, el căzu pe patul său cel de paie şi începu a plânge cu amar şi a se lovi cu pumnii în cap de disperare.

Se zice că hoţii şi tâlharii sunt superstiţioşi şi fără curaj la lovirile soartei. Nu ştim până la ce grad poate fi adevărată această maximă; ştim numai că Păturică, acel om de fier care în furia ambiţiunii sale dispreţuise mustrarea de conştiinţă şi chiar pe Dumnezeu, acum devenise atât de fricos, încât cel mai mic zgomot îl făcea să tremure.

Uneori i se părea că vede umbra tatălui său ieşind din stâncile titanice ale ocnei şi zicându-i cu voce mormântală: "Fiu nelegiuit! priveşte starea în care m-a adus răutatea şi mândria ta! Dumnezeu, pe care l-ai dispreţuit atâta timp, te vesteşte prin mine ca să-ţi mântuieşti sufletul prin căinţă, căci trupul tău nu va mai ieşi cu viaţă de aici."

Alte dăţi iarăşi i se părea că vede oameni spânzuraţi, cu limbile ieşite afară din gură, pline de sânge, şi femei slabe şi urâte la faţă mâncându-şi copiii şi dându-i şi lui să guste din cărnurile lor reci şi putrede, ca unui pricinuitor al morţii lor.

În momentele unor asemenea oribile halucinaţiuni mintea îl părăsea cu totul, capul i se înflăcăra, îşi rodea mâinile de disperare şi striga cu o voce răguşită şi tremurătoare:

"Stafiile! stafiile! săriţi, creştini buni! Nu mă lăsaţi să mă strângă de gât aceste umbre ale lui Satana"; apoi, deschizând ochii săi înflăcăraţi şi rătăciţi de teroare, se repezea dintr-un loc într-altul şi începea iarăşi a striga: "Luaţi de lângă mine pe aceste femei schiloade, căci mâinile lor cele uscate şi sângele ce varsă din guri mă îngheaţă de frică!"

Dar toate rugăciunile lui erau în darn; nimeni nu-l auzea, nimeni nu venea să-i răcorească fruntea sa cea plină de sudori sau să-i stingă acea sete infernală ce-i usca gura şi pieptul.

În fine, după o existenţă mizerabilă de şapte luni, îşi dete sufletul în spasmuri şi părăsit de toată lumea.

A doua zi după moartea acestui monstru, populaţiunea Bucureştilor se afla într-o mare agitaţiune. Cauza ce pusese în mişcare pe aceşti adevăraţi strănepoţi ai Grahilor[1], venea de la vestea ce se răspândise că în acea zi era să se dea prin târg un falit fraudulos, iar după aceea era să-l ţintuiască dinaintea prăvăliei lui, ca să serve de pildă poporului.

O mulţime de curioşi de toate etăţile şi clasele societăţii inundau piaţa Sf. George cel Nou; iar o altă grupă, destul de numeroasă, intrase în curtea spătăriei şi, cu toate că timpul era ploios în acea zi şi vântul nordului sufla cu tărie, ei însă înfruntau cu bărbăţie şi ploaia şi frigul, numai ca să poată vedea acel spectacol barbar, ce-i delecta atât de mult.

În fine, logofătul spătăriei, văzând nerăbdarea şi curiozitatea gloatelor, se arătă înaintea mulţimii şi citi cu voce tare hotărârea Departamentului de Criminalion, prin care condamna pe mofluzul mincinos a fi bătut la spete prin toate pieţele neguţătoreşti şi a se ţintui de urechi în faţa prăvăliei sale.

După ce se termină citirea hotărârii, patru arnăuţi spătăreşti intrară în temniţă şi scoaseră pe nefericitul falit cu capul ras, dezbrăcat până la mijloc şi cu mâinile legate una lângă alta cu o funie lungă; iar după aceea unul dintre arnăuţi apucă funia de

[1] Tiberiu şi Caiu Grahus erau fii ai lui Semproniu Grahus şi ai Corneliei, fiica lui Scipion. Aceşti adevăraţi patrioţi romani, văzând deplorabila stare în care ajunsese Roma, patria lor, din cauza rezbelului social, se încercară a o ajuta ca să scape din pieire, dar amândoi căzură victime ale furiei poporului. Mai mulţi scriitori de romanţe s-au servit de numele acestor doi celebri romani, numai ca să arate populaţiunea cea fluctuoasă a Romei cei vechi. (n. N. F.)

căpătâi şi începu a trage pe paţient după sine, pe când alţi, doi, puşi unul de-a dreapta şi cellalt de-a stânga paţientului, îl loveau pe spinare cu nuiele de salcie.

Sângele ce sărea din pielea nefericitului om, ruptă neîncetat de lovituri, şi ţipetele lui de durere produceau diferite impresiuni în inima poporului: femeile şi oamenii cei miloşi cereau iertarea lui, iar gloata cea mare, în care intrau şi cei sărăciţi prin falimentul cel fraudulos, simţeau o nedescriptibilă bucurie pentru tot ce suferea paţientul şi la orice gemet de durere ei îl apostrofau cu cuvinte ca acestea: "Bine-ţi face, tâlharule, c-ai sărăcit lumea!" "Să-i dea nuiele până-i va cădea toată carnea de pe spinări", fără a mai numi şi pe unii care strigau: "Să-l spânzure! sau să-l puie în ţeapă!"

Vederea torentelor de sânge şi pofta de răzbunare iritase atât de mult pe popor, încât dacă s-ar fi aflat la această privelişte barbară vreunul din acei filozofi umanitari, negreşit ar fi crezut că se află în Roma gladiatorilor, în Roma martirilor, şi pe români i-ar fi luat drept acel mizerabil şi degradat popor al Romei imperiale care suferea sclavia şi umilirea fără să murmure şi se revolta numai atunci când îi lipsea pâinea şi circul[1].

Această procesiune îngrozitoare trecu mai întâi prin piaţa Sf. George cel Nou, de acolo intră în uliţa Şelarilor şi, ieşind pe la Curtea cea Veche, merse spre Sf. George cel Vechi; iar de aci intră în uliţa cea strâmtă din dosul Bărăţiei, unde era să se petreacă partea cea mai îngrozitoare a acestei oribile drame.

Poporul, ce părea sătul oarecum de ceea ce văzuse până aci, pe dată ce se înştiinţă că a sosit timpul ţintuirii, năvăli cu furie asupra locului unde era să se săvârşească această barbară faptă. Curiozitatea era atât de mare, încât unii din mulţime intrau prin silă în casele şi prăvăliile neguţătorilor, ca să poată privi mai bine

[1] Poporul roman din timpul imperiului era aşa de demoralizat, încât se revolta numai când îi lipsea pâinea şi spectacolele şi striga: "*Panem et circenses*". (n. N. F.)

execuţiunea; iar alţii se suiau chiar pe acoperişul caselor, cu riscul de a cădea şi a se zdrobi.

În momentul, însă, când executorul ridicase pe paţient în vârful picioarelor şi se pregătea să-i ţintuiască urechile la stâlp, clopotele de la câteva biserici începură a suna şi o psalmodie tristă ajunse până la auzul mulţimii.

Aceste cântări ieşeau din gurile câtorva preoţi şi cântăreţi ce petreceau la mormânt un cadaver aşezat într-un coşciug modest şi purtat de patru postelnicei pe un pat mortuar, compus din lemn simplu şi căptuşit cu chembrică verde.

Poporul, ale căruia sentimente se schimbară foarte lesne, cum auzi cântările preoţilor şi văzu cortegiul funerar apropiindu-se, începu să se tragă înapoi cu respect, ca să-i înlesnească trecerea; dar această bunăvoinţă fu nefolositoare, căci din partea opusă a uliţei venea o căruţă de ţară cu doi cai, în care era asemenea un coşciug închis şi un preot care citea cadavrului dintr-însul rugăciunile de odihnă.

Aceste două procesiuni mortuare, neputându-se vedea una pe alta din cauza poporului ce era adunat în centrul uliţei, înaintară una în contra alteia până la locul execuţiunii şi se opriră, căci uliţa era atât de strâmtă, încât era cu neputinţă a trece una pe lângă alta sau a se întoarce una din ele înapoi, spre a putea trece cealaltă.

În fine, baş-bulucbaşa al spătăriei, însărcinat cu executarea hotărârii, văzând această încurcătură, făcu semn executorului să-şi termine lucrarea. Un ţipăt ascuţit şi nervos, repetat de mai multe ori, anunţă poporului că ţintuirea s-a terminat. Gloatele dispărură într-o clipă: totul intră în tăcere, numai cele două procesiuni stăteau una în faţa celeilalte dinaintea falitului ţintuit.

Ar fi zis cineva că între morţii din cele două coşciuge şi neguţătorul cel ţintuit exista o legătură fatală sau o ură neîmpăcată. Ei bine, această legătură exista în adevăr, căci cadavrul cel purtat pe pat mortuar şi însoţit de preoţi şi cântăreţi era al postelnicului

Andronache Tuzluc; cel de-al doilea cadavru, tras de doi cai de sat în acea căruţă mizerabilă, era al lui Dinu Păturică; iar mofluzul cel ţintuit era Costea Chiorul, care, deşi cam târziu, luă însă o aspră răsplătire pentru toate crimele ce săvârşise.

Iată cum îşi terminară cariera vieţii aceşti trei sceleraţi. Întâmplarea voise ca ei să se mai întâlnească încă o dată înainte de a se prezenta lui Dumnezeu spre a-şi da seama de relele ce săvârşiseră pe acest pământ.

Cât despre chera Duduca, am aflat mai în urmă că ea, voind să facă pe cocheta şi în casa noului ei bărbat, fu descoperită de dânsul şi trimisă înaintea cadiului, care ordonă să o coasă într-un sac şi apoi să o arunce în valurile Dunării, după cuprinderea legilor musulmane.

CUPRINS

EPILOG
DIN OPINCAR MARE SPĂTAR

La 23 aprilie, anul 1825, locuitorii Bucureştilor erau cuprinşi de frigurile veseliei şi ale plăcerii; ei serbau ziua sfântului Gheorghe, vechiul patron al României. Uliţele mari şi mici erau măturate şi stropite cu apă; prăvăliile neguţătorilor şi casele boierilor erau împodobite cu ramuri de salcie şi iarbă verde. Un cer senin şi un soare dulce de primăvară veneau să completeze acest cadru magnific ce prefăcuse oraşul într-o grădină improvizată.

Podul Mogoşoaiei era plin de privitori de amândouă sexele şi din toate clasele societăţii, bine înveşmântaţi şi cu feţele zâmbitoare. Ei se îndreptau către mănăstirea Mihai vodă, unde era să se săvârşească într-acea zi o nuntă domnească.

Pe amândouă laturile uliţei pe de podul Dâmboviţei ce duce la Mihai vodă erau brazi înfipţi în pământ şi împodobiţi cu panglice şi beteală de fir. Înaintea acestor brazi erau două rânduri de catane spătăreşti, îmbrăcate cu mintene, poturi (nădragi) şi ghebe scurte, împodobite cu găitane tricolore; iar pe cap purtau căciuli cu floace albastre şi drept toată armătura aveau câte o puşcă pusă pe umeri şi câte un pistol la brâu.

La spatele acestor ostaşi se formase pe amândouă părţile piramide de curioşi, care aşteptau cu nerăbdare trecerea alaiului domnesc. Dar aşteptarea nu fu lungă, căci peste puţin se arătă înaintea lor spectacolul ce le aţâţase atât de mult curiozitatea. Alaiul sosea.

Acest cortegiu princiar era orânduit astfel:

Avangarda se compunea din brasla agiei, alcătuită din călăreţi polcovniceşti călări şi armaţi; vel-căpitan de cazaci cu steagul şi toboşarul său; talpaşii dorobănţeşti pedeştri cu tobele, chiverele şi cimpoaiele lor; vel-căpitan de dorobanţi cu zapciii săi şi cu câţiva din brasla armenească, cu steag şi tobe după dânşii; podari pedeştri cu topoarele pe umeri; cazacii agieşti pedeştri, cu cimpoaie şi tobe; vânătorii, asemenea; căpitanii de agie înarmaţi; ceauşul agiesc cu logofătul agiesc; polcovnicul de poduri cu polcovnicul de ciocli; polcovnicul de vânători cu polcovnicul de Târgovişte; apoi marele agă cu podoabele lui după obicei.

După aceştia venea brasla spătărească alcătuită din lefegii cu steagul călări; marele căpitan de lefegii cu zapciii, buciucul, toboşarii şi sârmaciul[1] său; seimenii-călări înarmaţi şi îmbrăcaţi cu haine roşii şi moţuri galbene, baş-bulucbaşa cu steagul cel mare, cu tobe şi sârmaci, scutelnicii spătăreşti înarmaţi, apoi marele spătar.

După dânşii venea brasla marelui portar cu toată ecpaiaua (suita) sa; marele armaş cu steagurile ţării, cu trâmbiţele şi cu armăşeii săi; apoi venea careta domnească trasă de şase armăsari vineţi cu doi ciohodari pe capră, doi în coadă şi alţi şase împrejurul caretei, toţi îmbrăcaţi în haine roşii cu fir şi cu işlice rotunde de samur.

În această caretă şedeau un june şi o tânără fată. El era înveşmântat cu anteriu de suvai alb cu vărguliţe de fir brun, avea fermenă de buhur ca paiul grâului şi giubea de zuf albastru-deschis. Peste mijloc era încins cu un brâu de tulpan alb, iar pe cap avea fes roşiu de Ţarigrad. Juna fată era îmbrăcată cu rochie albă de tulpan şi încinsă peste mijloc cu un cordon de panglică roşie încheiată cu o cataramă ferecată cu diamante; pe cap purta o diademă de berliante şi beteală; la gât avea un ghiordan de rubine, iar

[1] *Sârmaci* se numea un fel de gârbaci sau bici de sârmă. (n. N. F.) De fapt — surlar, trompetist.

în urechi cercei de smarand înconjuraţi de diamante. Amândoi aceşti juni erau de o frumuseţe rară, şi, după privirile furişe ce-şi aruncau unul altuia, semănau a fi cuprinşi de un amor înflăcărat.

Careta mergea în pasul cailor, ocolită de ciohodari, iar după dânsa venea restul alaiului compus din tagmele acestea: calemul armăşiei cu ftori şi treti-armaş cu ecpaiaua lor, în mijlocul cărora era marele armaş cu haine muiate în fir, steagul cel mare al ţării, lăutarii şi trâmbiţaşii domneşti, uruc-bairam, tuiurile, sacagii domneşti şi salahorii cu beţile în mâini; apoi cei doisprezece cai domneşti împodobiţi cu cioltare (valtrape) de fir şi cu calcane de argint suflate cu aur şi cu pene de struţ în frunte. Aceşti cai erau conduşi de comişi domneşti şi înconjuraţi de ciohodari.

După aceştia veneau comişii, rahtivanii şi postelniceii călări, îmbrăcaţi cu capoturi roşii şi purtând în mâini semne domneşti. Apoi veneau treti-logofăt cu treti-vistier, ftori-logofăt cu ftori-vistier, iar în mijlocul lor era marele comis cu ciauşii şi capugiii împărăteşti însoţiţi de călăreţi turci şi români.

După dânşii venea ecpaiaua domnească şi se încheia cortegiul prin ortaua ciohodarilor şi a satâraşilor, căpitani agieşti şi spătăreşti, tufeccii, mataragii-iamac, sarai-iamac, icioglani cu agaua lor, peicii şi hasahârliii[1]; iar în urmă de tot venea tagma Divanului, purtând topuzul, sangeacul şi semnul domniei, înconjurat de copiii din casă purtând prapurile ţării.

Pe când acest alai defila pe uliţa Mihai vodă cu acea pompă de mărire cunoscută numai la curţile orientale, Grigore Vodă Ghica, împreună cu mitropolitul ţării, doamna cu boierii cei mari şi binişlii săi, aşteptau în uşa bisericii sosirea mirilor. În fine ei sosiră şi intrară în biserică, unde se săvârşi ceremonia religioasă a cununiei cu mare magnificienţă; iar după săvârşirea cununiei domnitorul zise ginerelui cu glas tare şi majestuos:

[1] *Peici şi hasahârlii* — garda de corp a domnitorului sau a curţii domneşti. (n. N. F.)

— Iată, te cinstesc cu caftanul de mare spătar şi te fac caimacam al Craiovei, ca să răsplătesc bunătatea sufletului tău şi slujbele ce ai făcut ţării; fii fericit!

Junele făcu mătanie şi sărută mâna domnitorului, apoi se retrase plin de bucurie că-şi ajunsese ţinta aspiraţiunilor sale, iară juna lui soţie căzu pe braţele părintelui ei, obosită de neaşteptata fericire, şi-i sărută mâna cu fierbinţeală.

Acest soţ fericit era Gheorghe, fostul vătav de curte al postelnicului Andronache Tuzluc; era acel june mărinimos ce l-am văzut sacrificându-se ca să scape pe stăpânul său de sărăcie şi de ruşine. El venea să arate românilor că este de ajuns ca omul să fie bun şi înzestrat de natură cu virtuţi şi inteligenţă şi, fie condiţiunea sa oricât de obscură la început, el va ajunge la mărire. Cât despre juna sa soţie, ea este frumoasa Maria, fata banului C..., care, deşi iubise pe Gheorghe cu multă pasiune, dar preferase mai bine moartea, decât o fericire trecătoare şi dobândită prin călcarea îndatoririlor sale de bună fiică; suferinţele şi disperarea ei erau acum răsplătite de ajuns.

Finele "Ciocoilor vechi"

CUPRINS

APRECIERI

Dacă proza noastră literară începe la 1840, odată cu *Alexandru Lăpuşneanu* al lui Costache Negruzzi, punctul de plecare al romanului trebuie căutat abia în *Ciocoii* lui N. Filimon: i-a fost, aşadar, dat acestui "copilandru nalt, rumen, sprintenel, cu plete de ţârcovnic", corist în trupa Madamei Karl, flautist în trupa lui Papa Nicola şi aspirant la preoţie, i-a fost dat acestui obişnuit al grădinilor Bucureştilor, tovarăş de chefuri al lui Anton Pann, Unghiurliu, Ciosea şi Nănescu, i-a fost dat acestui "mălai mare", cum îl numeau prietenii, să scrie acum cincizeci de ani primul roman de observaţie socială. (...)

Fără a fi un monument estetic, *Ciocoii* lui Filimon sunt o operă viabilă: o frescă, neisprăvită, dar încă destul de vastă, străbătută de o acţiune epică nu în de ajuns de ferită de invazia amănuntelor: o frescă în care semnificativul înăbuşe esteticul, iar cronologicul dăunează compoziţiei. Puterea de observaţie este însă incontestabilă; în capitole, inegal interesante şi uneori strict didactice, se desfăşoară, astfel, întregul tablou al acestei societăţi de sfârşit de regim, de la Vodă Caragea şi până la indivizii echivoci ce trăiau din fărâmiturile bogatului praznic fanariot. (...)

Romanul nu ne-a dat însă numai fresca unei epoci, ci ne-a creat şi un erou (Dinu Păturică — n. red.) reprezentativ epocilor de formaţiune.

E. LOVINESCU: *Introducere,* în ed. N. Filimon, *Ciocoii vechi şi noi...,* Editura Ancora, Bucureşti, f.a., p. 9—11.

Pe bună dreptate scrie dl Iorga despre Filimon, funcţionar în ultima parte a vieţii lui la Arhivele Statului, ca de unul ce "ştie să-şi întrebuinţeze vremea". Calităţi ce se întâlnesc în ambele sale opere: şi în *Nenorocirile unui slujnicar,* publicat în 1861, fugitiv episod din viaţa unui anticipat Rică Venturiano (cum îl numeşte dl Mihail Dragomirescu pe slujnicarul Mitică Râmătorian), şi în *Ciocoii vechi şi noi*, desigur nu "romanţ", în care să se desfăşoare peripeţiile unei intrigi, ci mai curând

"o colecţiune de tablori adevărate şi vii ale obiceiurilor şi moravurilor noastre din epoca de tranziţiune", cum bine diagnostichează Ion Ghica. O frescă de moravuri, în care interesul stă în personalitatea pictorului.

Ciocoii vechi şi noi e o astfel de frescă, şi personalitatea scriitorului răzbate prin paginile acestei cronici a moravurilor, din vremea lui Caragea şi până la Grigore Ghica. Răzbate şi rupe unitatea lucrării. O personalitate satirică, în care satira trece mai adesea de partea şarjei: deci exagerează. Filimon ia atitudine în faţa evenimentelor din chiar pragul operei lui. Dedicaţia către domnii ciocoi, "aceşti strălucitori luceferi ai viţiilor", prologul ce accentuează această pornire, ca o sintetică diagramă a povestirii ce va să urmeze, şi-n care e vorba de "lepra societăţii", de "vipere" şi alte atribute ale speţei ciocoieşti, deschid şi indică drumul cronicii. Povestirea se urmează în aceeaşi atmosferă de intervenţie nelipsită a scriitorului, din prima zi a sosirii lui Dinu Păturică la curtea postelnicului Andronache Tuzluc şi până la cea din urmă, a nunţii dintre Maria, fiica banului C..., şi tânărul Gheorghe, geniul bun şi de antiteză al povestirii. Ascensiunea lui Dinu Păturică nu era opera perfidelor lui calităţi. Autorul face trup şi suflet cu eroul său, îl cam mână de la spate şi îl trece, vrând-nevrând, prin treptele măririlor, până la bolta umedă a ocnei părăsite. E un ciudat caz de simbioză literară. Scrisă într-un stil, în cea mai mare parte, de roman-foileton, cu digresiuni vătămătoare, cu aparat de informaţie îngreuind mersul povestirii, această cronică are un suflu de viaţă ce vine din alte regiuni decât ale operei înseşi.

Patima pe care scriitorul o pune în urmărirea destinelor, aşa cum el le-a prevăzut eroilor săi, te fură şi înlocuieşte jocul estetic, al emoţiilor de artă pe care ar trebui să le provoace un joc critic.

D. PANAITESCU PERPESSICIUS, *Cuvinte despe Nicolae Filimon,* în vol. *Opere,* 2, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1967, p. 51—52.

Caracterele romanului popular sunt de la primele pagini evidente în *Ciocoii vechi şi noi*. Scriitorul are un ideal social şi etic, vrea să reformeze societatea, s-o moralizeze. O dedicaţie, un prolog şi numeroase dizertaţii vorbesc despre onoare şi virtuţile cetăţeneşti, despre amorul de patrie, libertate, egalitate şi devotament, despre independenţa presei şi adevărata civilizaţie şi alte de acestea cu indignare pentru cine dispreţuieşte atare bunuri sau le ia în deşert. Romancierul are pretenţia de a face roman social, căci eroul, Dinu Păturică, este exponentul categoriei ciocoilor, adică a parveniţilor. Virtutea este răsplătită şi nelegiuirea sancţionată şi cititorul are satisfacţia de a asista la restabilirea dreptăţii. Dinu Păturică e o slugă rea, iar Gheoghe e o slugă bună. Temporar, Păturică învinge şi Gheorghe e năpăstuit, dar la sfârşit situaţiile se răstoarnă. Scriitorul recunoaşte trei clase: boieri, neguţători,

ţărani şi fiecăreia îi remarcă unele cusururi, totuşi (îngustime de vederi a vremii) de nicăieri nu rezultă că ar întrevedea putinţa şi necesitatea lichidării claselor apăsătoare.

G. CĂLINESCU, *Nicolae Filimon,* Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1959, p. 196.

Filimon descoperise ciocoiul în mediul citadin, acţionând în domeniul social-economic, aspirând însă şi la prezumtive veleităţi politice. (...) Diliu Zamfirescu, mai târziu, în *Viaţa la ţară* (1894) şi în *Tănase Scatiu* (1896), îl va fixa în mediul rural, asimilându-l cu moşierul spoliator, grob, cu suflet de vechil, tiran şi insensibil; pentru ca, prin *Sfârşit de veac în Bucureşti* (1944) al lui Ion Marin Sadoveanu, tipul să se reîntoarcă în mediul citadin, refăcând întrucâtva cariera lui Dinu Păturică. Ion Marin Sadoveanu reia, de altfel, în romanul său problematica "romanţului" lui Nicolae Filimon, prezentând asaltul susţinut pe care elemente ale burgheziei aflate în rapidă ascensiune îl dau împotriva aristocraţiei autohtone ajunse în crepuscul: Iancu Urmatecu, arhivat la "trebonal", unde baronul Barbu avea numeroase şi complicate procese, ajunge omul de încredere al boierului şi administrator al uriaşei averi funciare a acestuia. Aducându-l pe Barbu pe marginea ruinei economice, Iancu Urmatecu se înalţă sistematic pe scara socială, devenind el însuşi mare proprietar. Cu un remarcabil simţ al adevărului istoric, stăpân pe arta de a reflecta realitatea în datele ei esenţiale, familiarizat cu tehnica balzaciană, Ion Marin Sadoveanu realizează un închegat roman de observaţie socială şi de tipologii, marcând, prin replică, procesul sensibil înregistrat, între timp, de realismul critic, în proza românească. În *Sfârşit de veac în Bucureşti* nu ne mai întâmpină tendinţele ostentativ moralizatoare, nici parantezele discursive, nici disocierea eronată a boierului de ciocoi, nici amestecul nedisimulat al naratorului în caracterizarea şi evoluţia personajului, prin comentarii polemice sau prin pedepsirea exemplară a unor eroi ca Păturică sau Scatiu, şi nici inexperienţă în folosirea tehnicii narative realiste. În răstimpul scurs de la apariţia *Ciocoilor vechi şi noi* romanul românesc beneficiase de contribuţiile strălucite ale unor meşteri ca Ion Slavici, Ion Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, G. Călinescu şi probase posibilităţile infinite oferite de metoda realistă. Dar meritul pionieratului îi aparţine lui Filimon.

AUREL MARTIN, *Prefaţă* la ed. N. Filimon, *Ciocoii vechi şi noi,* Editura pentru literatură, Bucureşti, 1964, p. XXXVIII—XXXIX.

Primul nostru roman esteticeşte notabil poartă vizibil semnele lipsei de maturitate a acestui gen în literatura română la acea dată. Scriitorii noştri încă nu ştiu să construiască romane. Ei n-au încă un potenţial arhitectonic pentru mari

dimensiuni şi nu ştiu cum să îmbine diferitele părţi ale edificiului într-un corp armonios. Schelăria e încă neconsolidată: îi lipsesc unele elemente şi are altele de prisos. E ceea ce se constată şi la *Ciocoii vechi şi noi*. Autorul nu stăpâneşte încă tehnica compoziţiei; schematic pe alocuri, romanul e prea încărcat în altele şi cu un sfârşit ratat.

Cu toate acestea, el reprezintă o cotitură în literatura noastră. Filimon tratează materialul la modul monografic şi preocuparea lui de a reda epoca este atât de concretă, încât nu se sfieşte să introducă în roman capitole cu caracter oarecum independent, precum *Teatrul în Ţara Românească* sau *Italiana în Algir*. Acestea sunt un ecou al activităţii lui publicistice, dar documentaţia este elocventă şi ea atestă în plus concepţia realistă a scriitorului.

Critic al societăţii româneşti într-o epocă de transformări structurale, Filimon a îmbrăţişat cu privirea lui pătrunzătoare prima jumătate din veacul în care poporul român intră în perioada modernă a istoriei sale. Între momentul în care apar pe scena istoriei Dinu Păturică şi, respectiv, Mitică Râmătorian e o distanţă de patru decenii. Dar amândoi sunt reprezentanţii tipici ai noii clase în ascensiune. Un asemenea proces de devenire istorică a unei clase sociale implică o infinitate de aspecte economice, politice, morale. Balzac le-a recreat fără a le fi epuizat, în zeci de volume. Filimon, în cu totul alte condiţii culturale, având în urma lui doar o firavă tradiţie realistă, n-a putut cuprinde în nuvela şi în romanul lui decât câteva momente şi câteva tipuri din această infinitate. Dar ceea ce a prins e tipic (...)

Scris în perioada în care autorul lucra la Arhivele Statului şi beneficia de posibilităţile oarecum exhaustive de documentare, *Ciocoii vechi şi noi* este un muzeu viu al istoriei româneşti de acum un veac. Ca şi nuvela *Nenorocirile unui slujnicar,* romanul dă impresia unei piese în care întreaga aparatură regizorală e pe scenă, sub ochii spectatorului, culisele fiind desfiinţate. Dar tocmai aceasta îi sporeşte autenticitatea. Prologul are tehnica şi stilul unui rechizitoriu dintr-un mare proces social, în care acuzarea urmează apoi a fi susţinută de martori, cu documente, reconstituiri de fapte. Cercetătorii au subliniat caracterul dramatic, scenic al romanului, capacitatea autorului de a da relief şi mişcare naraţiunii epice. Factura realistă a compoziţiei echivalează cu un fascicul de lumină lucidă, adică modernă, asupra unei lumi apuse, dar nu mai puţin parte componentă din istoria noastră socială.

Impulsul de a promova în ierarhia socială, setea nemăsurată de avere, energia, ingeniozitatea şi totala lipsă de scrupule ale noii clase sunt concentrate în câteva personaje de prim-plan: Dinu Păturică, Chera Duduca şi Costea bogasierul. Cel dintâi potenţează la maximum specificul "ciocoiului". Ambiţia unită cu perseverenţa, slugărnicia îmbinată cu viclenia, lăcomia cu rapacitatea şi îndrăzneala

cu cinismul — acesta e paralelogramul de forţe al lui Păturică. Seva celui mai nestăvilit egoism impulsionează o mecanică sufletească nu prea complexă, dar perfect pusă la punct.

GEORGE IVAŞCU, *Istoria literaturii române,* 1, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1969, p. 501 şi urm.

... Ciocoii vechi şi noi este un roman de autentic realism, important totodată şi prin aceea că reprezintă primul roman românesc realizat la un nivel de artă superior, după toate regulile moderne ale speciei. Este de fapt şi opera care-l consacră pe Nicolae Filimon în istoria literaturii române.

TEODOR VÂRGOLICI, *Retrospective literare,* Editura pentru literatură, Bucureşti, 1970, p. 201.

În ciuda criticilor severe care se pot aduce mijloacelor şi aptitudinilor artistice ale lui Nicolae Filimon, ar fi o greşeală să-l socotim doar un scriitor norocos. Deoarece opera sa, aşa cum se prezintă, oricât de imperfectă, neangajându-ne estetic direct, obligându-ne să-i suplinim lipsurile prin propria noastră capacitate de creaţie sensibilă îmbogăţită de cultură şi de experienţă artistică şi critică, înseamnă în literatura română un punct de reper, un model pe cât de imperfect, de contrazis în termeni, pe atât de pregnant. Un caz în care, deşi esteticul se află în grea suferinţă, istoria literară este în măsură să-l considere ca fenomen *in nuce*, fiindcă sâmburele estetic,oricât de mărunt, are uneori valenţe neprevăzut de numeroase şi solide cu alte valori ce ţin deopotrivă de sfera culturii şi artei; şi în acel sâmbure estetic bine protejat în ansamblul axiologic ce-l înconjoară ţâşnesc şi se dezvoltă, de-a lungul timpului, progeniturile sale majore.

I. NEGOIŢESCU, *Analize şi sinteze,* Editura Albatros, Bucureşti, 1976, p. 90—91.

Secolul trecut a dat cărţi ce au destinul acelei păsări de care vorbeşte Nicolae Filimon, "fenicele deşertului", care, "după ce îmbătrâneşte bate din aripi şi se aprinde, apoi iese din cenuşa ei mai forte după cum era întâi". Dintre acestea este *Ciocoii vechi şi noi.*

ADRIANA ILIESCU, *Proza realistă în secolul al XIX-lea,* Editura Minerva, 1978, p. 91.